
Indian Polity

Constitution of India

Learn With Confidence

AUGUST 4, 2023

RK UPDATES PREMIUM

For More Details Whatsapp Us on- 9110464653 & Join us on Telegram on
<https://t.me/rkupdates1>

*These notes prepared by the Team RK Updates...,
Share and Support our Team for more such NOtes*

ಭಾರತೀಯ ಸಂವಿಧಾನ ಮತ್ತು ರಾಜಕೀಯ

*This is NCERT Compiled **Full Free PDF Notes**.....!!!!!!*

Show Your Suport by Contributing our team by paying the through the Scan Provided.....!!!!

For Any Query whatsapp at @9110464653.

*Note : **No Phone calls are allowed !!!***

ಸಂವಿಧಾನ:

ಸಂವಿಧಾನವು ಆ ದೇಶದ ಸರ್ಕಾರ (ಅಥವಾ ಆಡಳಿತ) ಆಧಾರವಾಗಿರುವ ಮೂಲಭೂತ ತತ್ವಗಳನ್ನು ರೂಪಿಸುವ ದೇಶದ ಅಡಿಪಾಯದ ಕಾನೂನು. **ಯುನೈಟೆಡ್ ಕಿಂಗ್ಡಮ್** ಹೊರತುಪಡಿಸಿ, ಬಹುತೇಕ ಎಲ್ಲಾ ಪ್ರಜಾಪ್ರಭುತ್ವ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳು ಲಿಖಿತ ಸಂವಿಧಾನವನ್ನು ಹೊಂದಿವೆ.

RK UPDATES PREMIUM

ಭಾರತೀಯ ಸಂವಿಧಾನದ ವಿಕಾಸ (EVOLUTION OF INDIAN CONSTITUTION)

ಭಾರತದ ಮೊದಲ ಸಂವಿಧಾನವನ್ನು ಭಾರತದ ಜನರಿಂದ ರಚಿಸಲಾಗಿದೆ ಮತ್ತು ಅವರಿಗೆ ನೀಡಲಾಯಿತು. **26 ನವೆಂಬರ್ 1949** ರಂದು ಸಂವಿಧಾನ ಸಭೆಯು ಅಂಗೀಕರಿಸಿತು. ಇದು **26 ಜನವರಿ 1950 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ** ಬಂದಿತು. ಸಂವಿಧಾನವು **ಮೂಲತಃ 22 ಭಾಗಗಳು, 395 ಲೇಖನಗಳನ್ನು ಮತ್ತು 8 ವೇಳಾಪಟ್ಟಿಗಳು (ಅನುಸೂಚಿಗಳು)** ಹೊಂದಿತ್ತು.

1857ರ ಮೊದಲು ಆಡಳಿತಾತ್ಮಕ ಮತ್ತು ಶಾಸಕಾಂಗ ಸುಧಾರಣೆಗಳು

1773ರ ರೆಗ್ಯುಲೇಟಿಂಗ್ ಆಕ್ಟ್

- ಈಸ್ಟ್ ಇಂಡಿಯಾ ಕಂಪನಿಯ ಆಡಳಿತವನ್ನು ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಸಂಸದೀಯ ನಿಯಂತ್ರಣಕ್ಕೆ ಒಳಪಡಿಸಲಾಯಿತು.
- ಬಂಗಾಳದ ರಾಜ್ಯಪಾಲರನ್ನು ಕಲ್ಕತ್ತಾ (ಕೋಲ್ಕತ್ತಾ), ಬಾಂಬೆ (ಮುಂಬೈ) ಮತ್ತು ಮದ್ರಾಸ್ (ಚೆನ್ನೈ) ಎಲ್ಲಾ ಮೂರು ಪ್ರೆಸಿಡೆನ್ಸಿಗಳಿಗೆ ಗವರ್ನರ್ ಜನರಲ್ ಆಗಿ ನಾಮನಿರ್ದೇಶನ ಮಾಡಲಾಯಿತು.
- **ವಾರೆನ್ ಹೇಸ್ಟಿಂಗ್ಸ್ ಅಂತಹ ಮೊದಲ ಗವರ್ನರ್ ಜನರಲ್ ಆಗಿದ್ದರು.**
- ಕಲ್ಕತ್ತಾದಲ್ಲಿ (ಈಗ **ಕೋಲ್ಕತ್ತಾ**) **ಸರ್ವೋಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯವನ್ನು(1774)** ಸ್ಥಾಪಿಸಲಾಯಿತು.

1784 ರ ಪಿಟ್ಸ್ ಇಂಡಿಯಾ ಆಕ್ಟ್

- 1773ರ **ರೆಗ್ಯುಲೇಟಿಂಗ್ ಆಕ್ಟ್**ನ ನಿಬಂಧನೆಗಳನ್ನು ಸುಧಾರಿಸಲು ಇದನ್ನು ಜಾರಿಗೊಳಿಸಲಾಗಿದೆ.
- ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಸರ್ಕಾರದ ಮಂತ್ರಿಯ ನೇತೃತ್ವದಲ್ಲಿ ಆರು ಸದಸ್ಯರ ನಿಯಂತ್ರಕ ಮಂಡಳಿಯನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಲಾಯಿತು. ಎಲ್ಲಾ ರಾಜಕೀಯ ಜವಾಬ್ದಾರಿಗಳನ್ನು ಈ ಮಂಡಳಿಗೆ ನೀಡಲಾಗಿದೆ.

1793ರ ಚಾರ್ಟರ್ ಆಕ್ಟ್

- ಭಾರತೀಯ ಆದಾಯದಿಂದ ನಿಯಂತ್ರಕ ಮಂಡಳಿಯ ಸದಸ್ಯರ ವೇತನವನ್ನು ಪಾವತಿಸಲು ಒದಗಿಸಲಾಗಿದೆ.

1813ರ ಚಾರ್ಟರ್ ಆಕ್ಟ್

- ಈಸ್ಟ್ ಇಂಡಿಯಾ ಕಂಪನಿಯ ವ್ಯಾಪಾರ ಏಕಸ್ವಾಮ್ಯ ಕೊನೆಗೊಂಡಿತು.
- **ಕ್ರಿಶ್ಚಿಯನ್ ಮಿಷನರಿಗಳಿಗೆ** ಭಾರತದಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಧರ್ಮವನ್ನು ಹರಡಲು ಅವಕಾಶ ನೀಡಲಾಯಿತು.

1833 ರ ಚಾರ್ಟರ್ ಆಕ್ಟ್

- **ಗವರ್ನರ್-ಜನರಲ್ ಮತ್ತು ಅವರ ಕೌನ್ಸಿಲಿಗೆ** ವ್ಯಾಪಕ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ನೀಡಲಾಯಿತು.
- ಕೌನ್ಸಿಲ್ ಆದಾಯದ ಬಗ್ಗೆ ಸಂಪೂರ್ಣ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಂಡಿತು ಮತ್ತು ದೇಶಕ್ಕಾಗಿ ಒಂದೇ ಬಜೆಟ್ ಅನ್ನು ಗವರ್ನರ್-ಜನರಲ್ ಸಿದ್ಧಪಡಿಸಿದರು.
- ಮೊದಲ ಬಾರಿಗೆ ಗವರ್ನರ್ ಜನರಲ್ ಅವರ ಸರ್ಕಾರವನ್ನು **'ಭಾರತದ ಸರ್ಕಾರ'** ಮತ್ತು ಅವರ ಕೌನ್ಸಿಲ್ ಅನ್ನು **'ಇಂಡಿಯನ್ ಕೌನ್ಸಿಲ್'** ಎಂದು ಕರೆಯಲಾಯಿತು.
- ಬಂಗಾಳದ ಗವರ್ನರ್ ಜನರಲ್ **ಭಾರತದ ಗವರ್ನರ್ ಜನರಲ್**ನಾಗಿ ಮಾಡಲಾಯಿತು
- **ಆಡಳಿತಾತ್ಮಕ ಮತ್ತು ಹಣಕಾಸಿನ ಎಲ್ಲಾ ಅಧಿಕಾರಗಳನ್ನು ಕೌನ್ಸಿಲ್‌ನಲ್ಲಿ ಗವರ್ನರ್-ಜನರಲ್‌ಗೆ** ಹಸ್ತಾಂತರಿಸಲಾಯಿತು.
- ಕಾನೂನುಗಳ ಕ್ರೋಡೀಕರಣಕ್ಕಾಗಿ **ಲಾರ್ಡ್ ಮೆಕಾಲೆ** ಅಡಿಯಲ್ಲಿ ಕಾನೂನು ಆಯೋಗವನ್ನು 1934ರಲ್ಲಿ ರಚಿಸಲಾಯಿತು. ಇವರ ವರದಿಯ ಪ್ರಕಾರ 1960ರಲ್ಲಿ **IPC** ಜಾರಿಗೆ ಬಂತು.

1853 ರ ಚಾರ್ಟರ್ ಆಕ್ಟ್

- **ಬಂಗಾಳಕ್ಕೆ ಪ್ರತ್ಯೇಕ ರಾಜ್ಯಪಾಲರನ್ನು** ನೇಮಿಸಬೇಕಿತ್ತು.
- ಕಂಪನಿಯ ಉದ್ಯೋಗಿಗಳ ನೇಮಕಾತಿಯನ್ನು **ಸ್ಪರ್ಧಾತ್ಮಕ ಪರೀಕ್ಷೆಗಳ ಮೂಲಕ** ಮಾಡಬೇಕಿತ್ತು.
- ಯಾವುದೇ ಸೂಕ್ತ ಸಮಯದಲ್ಲಿ **ಭಾರತದ ಕಂಪನಿಯ ಆಡಳಿತವನ್ನು ಅಂತ್ಯಗೊಳಿಸಲು ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಸಂಸತ್ತಿಗೆ ಅಧಿಕಾರ** ನೀಡಲಾಯಿತು.
- ಇದು ಮೊದಲ ಬಾರಿಗೆ ಭಾರತೀಯ (ಕೇಂದ್ರ) **ಲೆಜಿಸ್ಲೇಟ್ ಕೌನ್ಸಿಲ್‌ನಲ್ಲಿ ಸ್ಥಳೀಯ ಪ್ರಾತಿನಿಧ್ಯವನ್ನು** ಪರಿಚಯಿಸಿತು.

1857ರ ನಂತರ ಆಡಳಿತಾತ್ಮಕ ಮತ್ತು ಶಾಸಕಾಂಗ ಸುಧಾರಣೆಗಳು ಭಾರತ ಸರ್ಕಾರದ ಕಾಯಿದೆ, 1858

- 1857 ರ ದಂಗೆಯ ಸ್ಪಷ್ಟ ಪರಿಣಾಮವಾಗಿ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಕ್ರೌನ್ ಈಸ್ಟ್ ಇಂಡಿಯಾ ಕಂಪನಿಯಿಂದ ಭಾರತದ ಮೇಲೆ ಸಾರ್ವಭೌಮತ್ವವನ್ನು ವಹಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ನಿರ್ಧರಿಸಿತು.
- ಇದು ದೇಶದ ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿ ಯಾವುದೇ ಜನಪ್ರಿಯ ಭಾಗವಹಿಸುವಿಕೆ ಇಲ್ಲದೆ **ಭಾರತದ ಮೇಲೆ ಸಂಪೂರ್ಣ (ಬ್ರಿಟಿಷ್) ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯಶಾಹಿ ನಿಯಂತ್ರಣವನ್ನು** ಒದಗಿಸಿತು.
- ದೇಶವನ್ನು ಗವರ್ನರ್ ಅಥವಾ ಲೆಫ್ಟಿನೆಂಟ್-ಗವರ್ನರ್ ನೇತೃತ್ವದಲ್ಲಿ ಅವರ ಕಾರ್ಯಕಾರಿ ಮಂಡಳಿಯಿಂದ ಪ್ರಾಂತಗಳಾಗಿ ವಿಂಗಡಿಸಲಾಗಿದೆ.
- ಭಾರತದ **ಆಡಳಿತದ ಎಲ್ಲಾ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ರಾಜ್ಯ ಕಾರ್ಯದರ್ಶಿಗೆ ಜವಾಬ್ದಾರರಾಗಿರುವ ಕೌನ್ಸಿಲ್‌ನಲ್ಲಿ ಗವರ್ನರ್-ಜನರಲ್‌ಗೆ** ವಹಿಸಲಾಯಿತು.
- **ರಾಜ್ಯ ಕಾರ್ಯದರ್ಶಿ** ಅಂತಿಮವಾಗಿ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಸಂಸತ್ತಿಗೆ ಜವಾಬ್ದಾರರಾಗಿದ್ದರು.
- **ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಕಂಪನಿಯಿಂದ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಕ್ರೌನ್‌ಗೆ ವರ್ಗಾಯಿಸಲಾಯಿತು.**
- **ಕೋರ್ಟ್ ಆಫ್ ಡೈರೆಕ್ಟರ್ಸ್ ಮತ್ತು ಬೋರ್ಡ್ ಆಫ್ ಕಂಟ್ರೋಲ್** ಅನ್ನು ರದ್ದುಗೊಳಿಸಲಾಯಿತು.
- **ರಾಜ್ಯ ಕಾರ್ಯದರ್ಶಿ ಹುದ್ದೆಯನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಲಾಯಿತು.** ರಾಜ್ಯ ಕಾರ್ಯದರ್ಶಿ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಕ್ಯಾಬಿನೆಟ್ ಸದಸ್ಯರಾಗಿದ್ದರು ಮತ್ತು ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಸಂಸತ್ತಿಗೆ ಜವಾಬ್ದಾರರಾಗಿದ್ದರು.
- **ಲಾರ್ಡ್ ಸ್ಟಾನ್ಲಿ** ಅವರು ಭಾರತ ಸರ್ಕಾರ ಕಾಯಿದೆ, 1858 ಅನ್ನು ಅಂಗೀಕರಿಸಿದ ನಂತರ ಭಾರತದ ಮೊದಲ ರಾಜ್ಯ ಕಾರ್ಯದರ್ಶಿಯಾದರು ಮತ್ತು ಭಾರತದ ರಾಜಕೀಯ ಮುಖ್ಯಸ್ಥರಾದರು.
- ಗವರ್ನರ್ ಜನರಲ್ ಅವರನ್ನು ಭಾರತದ ವೈಸರಾಯ್ ಮಾಡಲಾಯಿತು.
- **ನವೆಂಬರ್ 1 1958ರಂದು ಲಾರ್ಡ್ ಕ್ಯಾನಿಂಗ್** ಅಲಹಾಬಾದ್ ದರ್ಬಾರ್‌ದಲ್ಲಿ 1958ರ ಕಾಯ್ದೆಯನ್ನು ಹೊರಡಿಸಿದನು ಇದನ್ನು **ಅಲಹಾಬಾದ್ ಫೋರ್ಷಣ್** ಎನ್ನುವರು.

ಭಾರತೀಯ ಕೌನ್ಸಿಲ್‌ಗಳ ಕಾಯಿದೆ, 1861

- ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಸಂಸತ್ತಿಗೆ ಜವಾಬ್ದಾರರಾಗಿದ್ದ ರಾಜ್ಯ ಕಾರ್ಯದರ್ಶಿ, ಕಾರ್ಯಕಾರಿ ಮಂಡಳಿಯ ಸಹಾಯದಿಂದ ಗವರ್ನರ್-ಜನರಲ್ ಮೂಲಕ ಭಾರತವನ್ನು ಆಳಿದರು.
- ಇದು ಗವರ್ನರ್-ಜನರಲ್ **ಕೌನ್ಸಿಲ್‌ನ ಶಾಸಕಾಂಗ ಅಧಿಕಾರಗಳನ್ನು ವಿಕೇಂದ್ರೀಕರಿಸಿತು** ಮತ್ತು ಅವುಗಳನ್ನು ಬಾಂಬೆ (ಈಗ ಮುಂಬೈ) ಮತ್ತು ಮದ್ರಾಸ್ (ಚೆನ್ನೈ) ಸರ್ಕಾರಗಳಿಗೆ ನೀಡಿತು.
- **ವೈಸರಾಯ್ ಕೆಲವು ಭಾರತೀಯರನ್ನು ತನ್ನ ಕೌನ್ಸಿಲ್‌ನಲ್ಲಿ ಅಧಿಕೃತವಲ್ಲದ ಸದಸ್ಯರನ್ನಾಗಿ ನಾಮನಿರ್ದೇಶನ ಮಾಡಲು ಅವಕಾಶ.**
- ಕಾನೂನು ರಚನೆಯ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯೊಂದಿಗೆ ಭಾರತೀಯರನ್ನು ಸಂಯೋಜಿಸುವ ಮೂಲಕ ಪ್ರಾತಿನಿಧಿಕ ಸಂಸ್ಥೆಗಳ ಆರಂಭವನ್ನು ಮಾಡಿತು.
- **ಎಕ್ಸಿಕ್ಯೂಟಿವ್ ಕೌನ್ಸಿಲ್ ಅನ್ನು ಸೆಂಟ್ರಲ್ ಲೆಜಿಸ್ಲೇಟಿವ್ ಕೌನ್ಸಿಲ್ ಎಂದು ಕರೆಯಲಾಯಿತು.**
- **1859 ರಲ್ಲಿ ಲಾರ್ಡ್ ಕ್ಯಾನಿಂಗ್** ಪರಿಚಯಿಸಿದ ಪೋರ್ಟ್‌ಫೋಲಿಯೊ ಸಿಸ್ಟಮ್ ಮಾನ್ಯತೆ ನೀಡಲಾಯಿತು.
- **ವೈಸರಾಯ್‌ಗೆ ಸುಗ್ರೀವಾಚ್ಛೆಗಳನ್ನು** ಹೊರಡಿಸುವ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ನೀಡಲಾಯಿತು.

ಭಾರತೀಯ ಕೌನ್ಸಿಲ್‌ಗಳ ಕಾಯಿದೆ, 1892

- ಭಾರತೀಯ ಲೆಜಿಸ್ಲೇಟಿವ್ ಕೌನ್ಸಿಲ್‌ನ ಅನಧಿಕೃತ ಸದಸ್ಯರನ್ನು ಬಂಗಾಳ ಚೇಂಬರ್ ಆಫ್ ಕಾಮರ್ಸ್ ಮತ್ತು ಪ್ರಾಂತೀಯ ಲೆಜಿಸ್ಲೇಟಿವ್ ಕೌನ್ಸಿಲ್‌ಗಳು ನಾಮನಿರ್ದೇಶನ ಮಾಡಬೇಕಾಗಿತ್ತು ಮತ್ತು ಪ್ರಾಂತೀಯ ಕೌನ್ಸಿಲ್‌ಗಳ ಅನಧಿಕೃತ ಸದಸ್ಯರನ್ನು ಕೆಲವು ಸ್ಥಳೀಯ ಸಂಸ್ಥೆಗಳಾದ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯಗಳು, ಜಿಲ್ಲಾ ಮಂಡಳಿಗಳು, ಪುರಸಭೆಗಳು, ಜಮೀನ್ದಾರರು, ಇತ್ಯಾದಿ ನಾಮನಿರ್ದೇಶನ ಮಾಡಬೇಕಾಗಿತ್ತು..
- ಬಜೆಟ್‌ನ ಚರ್ಚೆಗೆ ಅವಕಾಶ ನೀಡುವ ಮೂಲಕ ಇದು ಮೊದಲ ಬಾರಿಗೆ ಪ್ರಾತಿನಿಧ್ಯದ ಅಂಶವನ್ನು ತಂದಿತು.

ಮಿಂಟೋ - ಮಾರ್ಲೆ ಸುಧಾರಣೆಗಳು, 1909

- ಚುನಾಯಿತ ಅನಧಿಕೃತ ಸದಸ್ಯರನ್ನು ಸೇರಿಸುವ ಮೂಲಕ ಪ್ರಾಂತೀಯ ವಿಧಾನ ಪರಿಷತ್ತು (ಲೆಜಿಸ್ಲೇಟಿವ್ ಕೌನ್ಸಿಲ್)ಗಳ ಗಾತ್ರವನ್ನು ವಿಸ್ತರಿಸಲಾಯಿತು ಇದರಿಂದ ಅಧಿಕೃತ ಬಹುಮತವು ಇಲ್ಲವಾಯಿತು.
- ಕೇಂದ್ರದ ವಿಧಾನ ಪರಿಷತ್ತಿನಲ್ಲೂ ಚುನಾವಣೆಯ ಒಂದು ಅಂಶವನ್ನು ಪರಿಚಯಿಸಲಾಯಿತು ಆದರೆ ಇಲ್ಲಿ ಅಧಿಕೃತ ಬಹುಮತವನ್ನು ಉಳಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಾಯಿತು.
- ವಿಧಾನ ಪರಿಷತ್ತಿನ ಸದಸ್ಯರು ಪೂರಕ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳನ್ನು ಕೇಳಬಹುದು, ಮಸೂದೆಗಳನ್ನು ಚರ್ಚಿಸಬಹುದು, ಹಣಕಾಸು ಹೇಳಿಕೆಗಳ ಕುರಿತು ನಿರ್ಣಯಗಳನ್ನು ಮಂಡಿಸಬಹುದು.
- ಮುಸ್ಲಿಮರಿಗೆ ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಮತದಾರರನ್ನು ನೀಡಲಾಯಿತು ಮತ್ತು ಧಾರ್ಮಿಕ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ಸ್ಥಾನಗಳ ಮೀಸಲಾತಿ ಇತ್ತು.
- ಸತೈಂದ್ರ ಪ್ರಸಾದ್ ಸಿನ್ಹಾ ಅವರು ವೈಸರಾಯ್‌ನ ಕಾರ್ಯಕಾರಿ ಮಂಡಳಿಗೆ ಸೇರಿದ ಮೊದಲ ಭಾರತೀಯರಾದರು.

RK UPDATES PREMIUM

ಭಾರತ ಸರ್ಕಾರದ ಕಾಯಿದೆ, 1915

- ಈ ಕಾಯಿದೆಯನ್ನು ಹಿಂದಿನ ಭಾರತ ಸರ್ಕಾರದ ಕಾಯಿದೆಗಳ ನಿಬಂಧನೆಗಳನ್ನು ಕ್ರೋಢೀಕರಿಸಲು ಅಂಗೀಕರಿಸಲಾಯಿತು.

Learn With Confidence

ಮಾಂಟೆಗ್ಯೂ-ಚೆಲ್ಮ್‌ಫೋರ್ಡ್ ವರದಿ, 1919

- ಪ್ರಾಂತಗಳಲ್ಲಿ ಜವಾಬ್ದಾರಿಯುತ ಸರ್ಕಾರವನ್ನು ಪರಿಚಯಿಸಲಾಯಿತು, ಗವರ್ನರ್ (ಗವರ್ನರ್ ಜನರಲ್ ಮೂಲಕ) ಜವಾಬ್ದಾರಿಯನ್ನು ದುರ್ಬಲಗೊಳಿಸದೆ, ಪ್ರಾಂತ್ಯದ ಆಡಳಿತಕ್ಕಾಗಿ, 'ಡಯಾರ್ಕಿ' ಅಥವಾ ದ್ವಿ ಸರ್ಕಾರ ಎಂದು ಕರೆಯಲ್ಪಡುವ ಸಾಧನವನ್ನು ಆಶ್ರಯಿಸಲಾಯಿತು.
- ಆಡಳಿತದ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಕೇಂದ್ರ ಮತ್ತು ಪ್ರಾಂತೀಯ ಎಂದು ಎರಡು ವಿಭಾಗಗಳಾಗಿ ವಿಂಗಡಿಸಬೇಕಿತ್ತು.
- ಪ್ರಾಂತೀಯ ವಿಷಯಗಳನ್ನು 'ವರ್ಗಾವಣೆ' ಮತ್ತು 'ಮೀಸಲು' ವಿಷಯಗಳಾಗಿ ವಿಂಗಡಣೆ.
- ಲೆಜಿಸ್ಲೇಟಿವ್ ಕೌನ್ಸಿಲ್‌ಗೆ ಜವಾಬ್ದಾರರಾಗಿರುವ ಮಂತ್ರಿಗಳ ನೆರವಿನೊಂದಿಗೆ ರಾಜ್ಯಪಾಲರಿಂದ 'ವರ್ಗಾವಣೆಗೊಂಡ ವಿಷಯಗಳು' ಆಡಳಿತ ನಡೆಸಬೇಕು.
- 'ಮೀಸಲು ವಿಷಯಗಳು' ರಾಜ್ಯಪಾಲರು ಮತ್ತು ಅವರ ಕಾರ್ಯಕಾರಿ ಮಂಡಳಿಯಿಂದ ನಿರ್ವಹಿಸಲ್ಪಡಬೇಕು.
- ಪ್ರಾಂತೀಯ ಬಜೆಟ್ ಅನ್ನು ಕೇಂದ್ರ ಬಜೆಟ್‌ನಿಂದ ಪ್ರತ್ಯೇಕಿಸಲಾಯಿತು.

- ಪ್ರಾಂತೀಯ ಶಾಸಕಾಂಗವು ತನ್ನದೇ ಆದ ಬಜೆಟ್ ಅನ್ನು ಮಂಡಿಸಲು ಮತ್ತು ಪ್ರಾಂತೀಯ ಆದಾಯದ ಮೂಲಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ತನ್ನದೇ ಆದ ತೆರಿಗೆಗಳನ್ನು ವಿಧಿಸಲು ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ನೀಡಿತು.
- ಯಾವುದೇ ವಿಷಯದ ಬಗ್ಗೆ ಇಡೀ ದೇಶಕ್ಕೆ ಶಾಸನ ಮಾಡುವ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಕೇಂದ್ರ ಶಾಸಕಾಂಗವು ಉಳಿಸಿಕೊಂಡಿತ್ತು.
- ಪ್ರಾಂತೀಯ ಶಾಸನದ ಮೇಲೆ ಗವರ್ನರ್ ಜನರಲ್ ಅವರ ನಿಯಂತ್ರಣವನ್ನು ಉಳಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಾಯಿತು, ಪ್ರಾಂತೀಯ ಮಸೂದೆಯನ್ನು ರಾಜ್ಯಪಾಲರು ಅನುಮೋದಿಸಿದರೂ ಸಹ ಗವರ್ನರ್-ಜನರಲ್ ಅವರು ಒಪ್ಪಿಗೆ ನೀಡಿದಾಗ ಮಾತ್ರ ಕಾನೂನಾಗುತ್ತದೆ ಎನ್ನಲಾಯಿತು.
- ಭಾರತೀಯ ಶಾಸಕಾಂಗವನ್ನು ಹೆಚ್ಚು ಪ್ರಾತಿನಿಧಿಕವಾಗಿ ಮತ್ತು ಮೊದಲ ಬಾರಿಗೆ 'ದ್ವಿ-ಸದನ' ವನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಲಾಯಿತು.
- ಮೇಲ್ಮನೆಗೆ ಕೌನ್ಸಿಲ್ ಆಫ್ ಸ್ಟೇಟ್ ಎಂದು ಹೆಸರಿಸಲಾಯಿತು.
- ಕೆಳಮನೆಗೆ ಶಾಸಕಾಂಗ ಸಭೆ ಎಂದು ಹೆಸರಿಸಲಾಯಿತು.
- 1926ರಲ್ಲಿ ಕೇಂದ್ರ ಲೋಕಸೇವಾ ಅಯೋಗವನ್ನು ರಚಿಸಲಾಯಿತು.
- ಕೇಂದ್ರ ಶಾಸನಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಗವರ್ನರ್-ಜನರಲ್ ಅವರ ಅತಿಕ್ರಮಿಸುವ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಈ ಕೆಳಗಿನಂತೆ ಉಳಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಾಗಿದೆ:
 - ಕೆಲವು ವಿಷಯಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಬಿಲ್‌ಗಳನ್ನು ಪರಿಚಯಿಸಲು ಅವರ ಪೂರ್ವಾನುಮತಿ ಅಗತ್ಯವಾಗಿತ್ತು.
 - ಭಾರತೀಯ ಶಾಸಕಾಂಗವು ಅಂಗೀಕರಿಸಿದ ಯಾವುದೇ ಮಸೂದೆಯನ್ನು ಕ್ರೌನ್‌ನ ಪರಿಗಣನೆಗೆ ವೀಚೋ ಮಾಡುವ ಅಥವಾ ಕಾಯ್ದಿರಿಸುವ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದರು.
 - ವಿಧೇಯಕವನ್ನು ಪ್ರಮಾಣೀಕರಿಸುವ ಸಂವಾದ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದರು ಅಥವಾ ಶಾಸಕಾಂಗವು ನಿರಾಕರಿಸಿದ ಯಾವುದೇ ಅನುದಾನವನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದರು.
 - ತುರ್ತು ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಸುಗ್ರೀವಾಜ್ಞೆ (ಆರ್ಟಿಫೆನ್ಸ್)ಗಳನ್ನು ಮಾಡಬಹುದು.

ಸೈಮನ್ ಆಯೋಗ 1927

- ಸರ್ ಜಾನ್ ಸೈಮನ್ ನೇತೃತ್ವದ ಈ ಆಯೋಗವು 1927ರಲ್ಲಿ 1919ರ ಕಾಯಿದೆಯ ಕಾರ್ಯಚಟುವಟಿಕೆಯನ್ನು ತನಿಖೆ ಮಾಡಲು ರಚಿಸಲಾಯಿತು, ಸಂಭಾವ್ಯ ಸಾಂವಿಧಾನಿಕ ಸುಧಾರಣೆಯನ್ನು ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡಲು 1928 (ಫೆಬ್ರವರಿ - ಮಾರ್ಚ್ ಮತ್ತು ಅಕ್ಟೋಬರ್ 1928 - ಏಪ್ರಿಲ್ 1929)ರಲ್ಲಿ ಭಾರತಕ್ಕೆ ಕಳುಹಿಸಲಾಯಿತು & 1930 ರಲ್ಲಿ ತನ್ನ ವರದಿಯನ್ನು ಸಲ್ಲಿಸಿತು.

ಭಾರತ ಸರ್ಕಾರದ ಕಾಯಿದೆ, 1935

- 1935ರ ಕಾಯಿದೆಯು ಪ್ರಾಂತ್ಯಗಳು ಮತ್ತು ಭಾರತೀಯ ರಾಜ್ಯಗಳನ್ನು (ಸ್ಥಳೀಯ ರಾಜ್ಯಗಳು) ಘಟಕಗಳಾಗಿ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವ ಒಕ್ಕೂಟವನ್ನು ಸೂಚಿಸಿತು.
- ಈ ಕಾಯಿದೆಯು ಕೇಂದ್ರ ಮತ್ತು ಪ್ರಾಂತ್ಯಗಳ ನಡುವೆ ಶಾಸಕಾಂಗ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಹಂಚಿತು.

- ಪ್ರಾಂತ್ಯವೊಂದರ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಾಹಕ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ರಾಜ್ಯಪಾಲರು ಕ್ರೌನ್ ಪರವಾಗಿ ಚಲಾಯಿಸುತ್ತಿದ್ದರು ಮತ್ತು ಗವರ್ನರ್-ಜನರಲ್‌ನ ಅಧೀನರಾಗಿ ಅಲ್ಲ.
- ಕೆಲವು ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿ, ರಾಜ್ಯಪಾಲರು ಸಚಿವರ ಸಲಹೆಯಿಲ್ಲದೆ ಮತ್ತು ಗವರ್ನರ್ ಜನರಲ್ ಮತ್ತು ಅವರ ಮೂಲಕ ರಾಜ್ಯ ಕಾರ್ಯದರ್ಶಿಯ ನಿಯಂತ್ರಣ ಮತ್ತು ನಿರ್ದೇಶನಗಳ ಅಡಿಯಲ್ಲಿ 'ತನ್ನ ವಿವೇಚನೆಯಿಂದ' ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸಬೇಕಾಗಿತ್ತು.
- ಕೇಂದ್ರದ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಾಹಕ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಗವರ್ನರ್-ಜನರಲ್ (ಕ್ರೌನ್ ಪರವಾಗಿ) ವಹಿಸಲಾಯಿತು.
- **ಆರು ಪ್ರಾಂತ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಶಾಸಕಾಂಗವು ದ್ವಿಸದಸ್ಯವಾಗಿತ್ತು.**
- ಗವರ್ನರ್-ಜನರಲ್ ಅವರ ವಿಚೋ ಅಧಿಕಾರದ ಹೊರತಾಗಿ, ಕೇಂದ್ರ ಶಾಸಕಾಂಗವು ಅಂಗೀಕರಿಸಿದ ಮಸೂದೆಯು ರಾಜಪ್ರಭುತ್ವದ ವಿಚೋಗೆ ಒಳಪಟ್ಟಿತ್ತು.
- ಗವರ್ನರ್-ಜನರಲ್ ಅವರ ಹಿಂದಿನ ಅನುಮತಿಯಿಲ್ಲದೆ ಶಾಸಕಾಂಗದ ಅಧಿಕಾರಗಳೊಂದಿಗೆ ಏಕಕಾಲದಲ್ಲಿ ಶಾಸನದ ಸ್ವತಂತ್ರ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದರು.
- 1935 ರ ಕಾಯಿದೆಯಲ್ಲಿ ಮೂರು-ಪಟ್ಟು ವಿಭಾಗ-ಒಂದು ಫೆಡರಲ್ ಪಟ್ಟಿ ಇತ್ತು ಅದರ ಮೇಲೆ ಫೆಡರಲ್ ಶಾಸಕಾಂಗವು ಶಾಸನದ ವಿಶೇಷ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಹೊಂದಿದೆ. ಪ್ರಾಂತೀಯ ಶಾಸಕಾಂಗವು ವಿಶೇಷ ಅಧಿಕಾರ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿರುವ ವಿಷಯಗಳ ಪ್ರಾಂತೀಯ ಪಟ್ಟಿ ಇತ್ತು. ಫೆಡರಲ್ ಮತ್ತು ಪ್ರಾಂತೀಯ ಶಾಸಕಾಂಗಗಳೆರಡೂ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವನ್ನು ಹೊಂದಿರುವ ಸಮಕಾಲೀನ ಪಟ್ಟಿಯೂ ಇತ್ತು.
- 1929 ರಲ್ಲಿ ಸೈಮನ್ ಆಯೋಗವು ಭರವಸೆ ನೀಡಿದ ಡೊಮಿನಿಯನ್ ಸ್ಥಾನಮಾನವನ್ನು ಭಾರತ ಸರ್ಕಾರ ಕಾಯಿದೆ, 1935 ರ ಮೂಲಕ ನೀಡಲಾಗಿಲ್ಲ.
- **ಪ್ರಾಂತ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಡೈಯಾರ್ಕಿಯನ್ನು ರದ್ದುಗೊಳಿಸಲಾಯಿತು, ಆದರೆ ಇದನ್ನು ಕೇಂದ್ರ (Federal Level) ಮಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಪರಿಚಯಿಸಲಾಯಿತು.**
- ಇದು ಅಖಿಲ ಭಾರತ ಒಕ್ಕೂಟದ ಸ್ಥಾಪನೆಗೆ ಪ್ರಾಂತಗಳು ಮತ್ತು ರಾಜಪ್ರಭುತ್ವದ ರಾಜ್ಯಗಳನ್ನು ಘಟಕವಾಗಿ ಒದಗಿಸಿತು ಆದರೆ ಒಕ್ಕೂಟವು ಜಾರಿಗೆ ಬರಲಿಲ್ಲ.
- ಇದು 11 ಪ್ರಾಂತ್ಯಗಳಲ್ಲಿ 6ರಲ್ಲಿ ದ್ವಿಸದಸ್ಯತೆಯನ್ನು ಪರಿಚಯಿಸಿತು.
- ಫೆಡರಲ್ ಶಾಸಕಾಂಗವು ಎರಡು ವಿಧಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿತ್ತು: **ಕೌನ್ಸಿಲ್ ಆಫ್ ಸ್ಟೇಟ್ ಮತ್ತು ಫೆಡರಲ್ ಅಸೆಂಬ್ಲಿ.**
- **ಕೌನ್ಸಿಲ್ ಆಫ್ ಸ್ಟೇಟ್ ತನ್ನ ಮೂರನೇ ಒಂದು ಭಾಗದಷ್ಟು ಸದಸ್ಯರನ್ನು ಹೊಂದಿರುವ ಶಾಶ್ವತ ಸಂಸ್ಥೆಯಾಗಬೇಕಿತ್ತು, ಪ್ರತಿ ಎರಡು ವರ್ಷಗಳಿಗೊಮ್ಮೆ ನಿವೃತ್ತಿ ಹೊಂದಬೇಕಾಗಿತ್ತು.**
- ಇದು **ಖನ್ನತೆಗೆ ಒಳಗಾದ ವರ್ಗಗಳು, ಮಹಿಳೆಯರು ಮತ್ತು ಕಾರ್ಮಿಕರಿಗೆ ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಮತದಾರರನ್ನು** ಒದಗಿಸುವ ಮೂಲಕ ಕೋಮು ಪ್ರಾತಿನಿಧ್ಯದ ತತ್ವವನ್ನು ಮತ್ತಷ್ಟು ವಿಸ್ತರಿಸಿತು.
- ದೇಶದ ಕರೆನ್ಸಿ ಮತ್ತು ಕ್ರಿಡಿಟ್ ಅನ್ನು ನಿಯಂತ್ರಿಸಲು **ರಿಸರ್ವ್ ಬ್ಯಾಂಕ್ ಆಫ್ ಇಂಡಿಯಾವನ್ನು(1935)** ಸ್ಥಾಪಿಸಲು ಇದು ಒದಗಿಸಿದೆ.
- ಇದು ಎರಡು ಅಥವಾ ಹೆಚ್ಚಿನ **ಪ್ರಾಂತ್ಯಗಳಿಗೆ ಫೆಡರಲ್ ಪಬ್ಲಿಕ್ ಸರ್ವಿಸ್ ಕಮಿಷನ್ ಮತ್ತು ಜಂಟಿ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಸೇವಾ ಆಯೋಗವನ್ನು (1937)** ಸ್ಥಾಪಿಸಲು ಒದಗಿಸಿದೆ.
- **1937ರಲ್ಲಿ ಫೆಡರಲ್ ಕೋರ್ಟ್ ಸ್ಥಾಪನೆ.**

- ಈ ಕಯ್ದೆಯು 10 ಅನುಸೂಚಿಗಳು ಹಾಗೂ 321 ವಿಧಿಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿತ್ತು.

ಕ್ರಿಪ್ಸ್ ಮಿಷನ್, 1942

- ಮಾರ್ಚ್ 1942 ರಲ್ಲಿ, ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಕ್ಯಾಬಿನೆಟ್ ಸದಸ್ಯರಾದ ಸರ್ ಸ್ವಾಫರ್ಡ್ ಕ್ರಿಪ್ಸ್ ಅವರು ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಸರ್ಕಾರದ ಪ್ರಸ್ತಾವಗಳ ಕರಡು ಘೋಷಣೆಯೊಂದಿಗೆ ಬಂದರು. (ಲಾರ್ಡ್ ಲೀನಲೀಡ್ ಗೋ - ವೈಸರಾಯ)
- ಪ್ರಸ್ತಾವನೆಗಳ ಪ್ರಕಾರ ಭಾರತದ ಸಂವಿಧಾನವನ್ನು ಭಾರತೀಯ ಜನರಿಂದ ಚುನಾಯಿತ ಸಂವಿಧಾನದ ಸಭೆ ರೂಪಿಸಬೇಕು.
- ಸಂವಿಧಾನವು ಭಾರತಕ್ಕೆ ಎರಡನೇ ಮಹಾಯುದ್ಧ ಮುಗಿದ ನಂತರ ಡೊಮಿನಿಯನ್ ಸ್ಥಾನಮಾನವನ್ನು ನೀಡಬೇಕು.
- ಎಲ್ಲಾ ಪ್ರಾಂತ್ಯಗಳು ಮತ್ತು ಭಾರತೀಯ ರಾಜ್ಯಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿರುವ ಒಂದು ಭಾರತೀಯ ಒಕ್ಕೂಟ ಇರಬೇಕು.
- ಸಂವಿಧಾನವನ್ನು ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳದ ಯಾವುದೇ ಪ್ರಾಂತ್ಯ (ಅಥವಾ ಭಾರತೀಯ ರಾಜ್ಯ) ಆ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಅಸ್ತಿತ್ವದಲ್ಲಿರುವ ತನ್ನ ಸಾಂವಿಧಾನಿಕ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ಉಳಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಮುಕ್ತವಾಗಿರುತ್ತದೆ ಮತ್ತು ಅಂತಹ ಸೇರ್ಪಡೆಯಾಗದ ಪ್ರಾಂತ್ಯಗಳೊಂದಿಗೆ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಸರ್ಕಾರವು ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಸಾಂವಿಧಾನಿಕ ವ್ಯವಸ್ಥೆಗಳನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಬಹುದು.

ಕ್ಯಾಬಿನೆಟ್ ಮಿಷನ್ ಯೋಜನೆ, 1946

- ಮಾರ್ಚ್ 1946 ರಲ್ಲಿ, ಲಾರ್ಡ್ ಪೆಥಿಕ್ ಲಾರೆನ್ಸ್(ವ್ಯವಹಾರ), ಸರ್ ಸ್ವಾಫರ್ಡ್ ಕ್ರಿಪ್ಸ್ (ವಾಣೀಜ್ಯ)ಮತ್ತು ಎ ವಿ ಅಲೆಕ್ಸಾಂಡರ್(ನೌಕೆ) ಎಂಬ ಮೂರು ಕ್ಯಾಬಿನೆಟ್ ಮಂತ್ರಿಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿರುವ ಕ್ಯಾಬಿನೆಟ್ ಮಿಷನ್ ಅನ್ನು ಲಾರ್ಡ್ ಅಟ್ಲೀ ಭಾರತಕ್ಕೆ ಕಳುಹಿಸಿದರು.
- ಕ್ಯಾಬಿನೆಟ್ ಮಿಷನ್ ಪ್ಲಾನ್ ಪ್ರಕಾರ, ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಇಂಡಿಯಾ ಮತ್ತು ಸ್ಟೇಟ್ಸ್ ಎರಡನ್ನೂ ಒಳಗೊಂಡ ಭಾರತದ ಒಕ್ಕೂಟ ಇರಬೇಕಿತ್ತು ಮತ್ತು ವಿದೇಶಿ ವ್ಯವಹಾರ, ರಕ್ಷಣೆ ಮತ್ತು ಸಂವಹನ ವಿಷಯಗಳ ಮೇಲೆ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಹೊಂದಿತ್ತು. ಎಲ್ಲಾ ಉಳಿಕೆ ಅಧಿಕಾರಗಳನ್ನು ಪ್ರಾಂತ್ಯಗಳು ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ನಿವೇದಿಸಬೇಕಾಗಿತ್ತು.
- ಒಕ್ಕೂಟವು ಕಾರ್ಯಾಂಗ ಮತ್ತು ಪ್ರಾಂತ್ಯಗಳು ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯಗಳ ಪ್ರತಿನಿಧಿಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿರುವ ಶಾಸಕಾಂಗವನ್ನು ಹೊಂದಿರಬೇಕಿತ್ತು.
- ಪ್ರಾಂತ್ಯಗಳು ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಾಹಕರು ಮತ್ತು ಶಾಸಕಾಂಗಗಳೊಂದಿಗೆ ಗುಂಪುಗಳನ್ನು ರಚಿಸಬಹುದು ಮತ್ತು ಪ್ರತಿ ಗುಂಪು ಪ್ರಾಂತೀಯ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ನಿರ್ಧರಿಸಲು ಸಮರ್ಥವಾಗಿರಬಹುದು.
- ಭಾರತವನ್ನು ಪ್ರಾಂತ್ಯಗಳ ಮೂರು ಗುಂಪುಗಳಾಗಿ ವಿಂಗಡಿಸಲಾಗಿತ್ತು, ಗುಂಪು ಎ, ಗುಂಪು ಬಿ ಮತ್ತು ಗುಂಪು ಸಿ.
- ಕೇಂದ್ರ ಸಂವಿಧಾನವನ್ನು ಸಂವಿಧಾನ ಸಭೆಯ ಮೂಲಕ ರಚಿಸಲಾಗುವುದು ಎಂದು ಯೋಜನೆ ಒದಗಿಸಿದೆ, ಅದರ ಸದಸ್ಯರನ್ನು ಪ್ರಾಂತೀಯ ಶಾಸಕಾಂಗ ಸಭೆಗಳು ಮತ್ತು ಒಕ್ಕೂಟಕ್ಕೆ ಸೇರುವ ರಾಜ್ಯಗಳ ಪ್ರತಿನಿಧಿಗಳು ಕೋಮು ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ಚುನಾಯಿತರಾಗುತ್ತಾರೆ.

ಮೌಂಟ್ ಬ್ಯಾಟನ್ ಯೋಜನೆ, 1947

- ಮೌಂಟ್ ಬ್ಯಾಟನ್ ಯೋಜನೆಯಲ್ಲಿ ಭಾರತೀಯರಿಗೆ ಅಧಿಕಾರ ಹಸ್ತಾಂತರ ಮತ್ತು ದೇಶದ ವಿಭಜನೆಯ ಯೋಜನೆಯನ್ನು ಹಾಕಲಾಯಿತು.
- **ಜೂನ್ 3, 1947 ರಂದು ಬ್ರಿಟಿಷ್** ಸರ್ಕಾರವು ಮಾಡಿದ ಹೇಳಿಕೆಯಿಂದ ಇದು ಔಪಚಾರಿಕ ರೂಪವನ್ನು ನೀಡಿತು.

ಭಾರತೀಯ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಕಾಯಿದೆ, 1947

- **15 ಆಗಸ್ಟ್ 1947** ರಿಂದ ಭಾರತವು ಅವಲಂಬನೆಯನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಿತು ಮತ್ತು ಭಾರತೀಯ ರಾಜ್ಯಗಳ ಮೇಲಿನ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಕ್ರೌನ್‌ನ ಅಧಿಪತ್ಯ ಮತ್ತು ಬುಡಕಟ್ಟು ಪ್ರದೇಶಗಳೊಂದಿಗಿನ ಒಪ್ಪಂದದ ಸಂಬಂಧಗಳು ಆ ದಿನಾಂಕದಿಂದ ಕೊನೆಗೊಂಡವು.
- ಭಾರತದ **ರಾಜ್ಯ ಕಾರ್ಯದರ್ಶಿಯ ಕಚೇರಿಯನ್ನು ರದ್ದುಗೊಳಿಸಲಾಯಿತು.**
- **ಲೆಜಿಸ್ಲೇಟಿವ್ ಅಸೆಂಬ್ಲಿ ಮತ್ತು ಕೌನ್ಸಿಲ್ ಆಫ್ ಸ್ಟೇಟ್ಸ್** ಅನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿರುವ ಭಾರತದ ಕೇಂದ್ರ ಶಾಸಕಾಂಗವು **ಆಗಸ್ಟ್ 14, 1947** ರಂದು ಅಸ್ತಿತ್ವಕ್ಕೆ ಬಂದಿತು.
- ಸಂವಿಧಾನ ಸಭೆಯು ಸಂಪೂರ್ಣ ಸಾರ್ವಭೌಮತ್ವದೊಂದಿಗೆ ಕೇಂದ್ರ ಶಾಸಕಾಂಗವಾಗಿಯೂ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸಬೇಕಿತ್ತು.
- ಭಾರತದ ಮಧ್ಯಂತರ ಸರ್ಕಾರವು **ಸೆಪ್ಟೆಂಬರ್ 2, 1946 ರಂದು** ಹೊಸದಾಗಿ ಆಯ್ಕೆಯಾದ ಭಾರತದ ಸಂವಿಧಾನ ಸಭೆಯಿಂದ ರಚನೆಯಾಯಿತು, ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಆಳ್ವಿಕೆಯಿಂದ ಸ್ವತಂತ್ರ ಭಾರತಕ್ಕೆ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ವರ್ಗಾಯಿಸಲು ಸಹಾಯ ಮಾಡುವ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಹೊಂದಿತ್ತು.

RK UPDATES PREMIUM

ರಾಜಪ್ರಭುತ್ವದ ರಾಜ್ಯಗಳ ಏಕೀಕರಣ

ಭಾರತದ ಮೊದಲ ಉಪ ಪ್ರಧಾನ ಮಂತ್ರಿ ಸರ್ವಾನ್ ವಲ್ಲಭಭಾಯಿ ಪಟೇಲ್ ರಾಜಪ್ರಭುತ್ವದ ರಾಜ್ಯಗಳ ಏಕೀಕರಣದಲ್ಲಿ ಪ್ರಮುಖ ಪಾತ್ರ ವಹಿಸಿದರು. **ಜುನಾಗಢ, ಹೈದರಾಬಾದ್, ಕಾಶ್ಮೀರ ಮತ್ತು ಮಣಿಪುರದ** ರಾಜಪ್ರಭುತ್ವದ ರಾಜ್ಯಗಳ ಪ್ರವೇಶವು ಉಳಿದ ರಾಜಪ್ರಭುತ್ವದ ರಾಜ್ಯಗಳಿಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ಕಷ್ಟಕರವಾಗಿತ್ತು.

ಭಾರತ ಒಕ್ಕೂಟಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ ಮೊದಲ ಸಂಸ್ಥಾನ - ಕೋಚಿ.

ಜುನಾಗಢ್

ಇದು ಸೌರಾಷ್ಟ್ರದ ಕರಾವಳಿಯಲ್ಲಿ ಭಾರತದ ಭೂಪ್ರದೇಶದಿಂದ ಸುತ್ತುವರಿದ ಒಂದು ಸಣ್ಣ ರಾಜ್ಯವಾಗಿತ್ತು. 1947ರ ಆಗಸ್ಟ್ 15 ರಂದು ಪಾಕಿಸ್ತಾನಕ್ಕೆ ತನ್ನ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಸೇರುವುದಾಗಿ ಘೋಷಿಸಿದ **ನವಾಬ್ ಮಹಾಬತ್ ಖಾನ್**, ಬಹುಪಾಲು ಜನರು, ಹಿಂದೂಗಳು ಭಾರತಕ್ಕೆ ಸೇರಲು ಬಯಸಿದ್ದರು.

ನಂತರ, **ಫೆಬ್ರವರಿ 1948 ರಲ್ಲಿ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಮತದಾನವನ್ನು ನಡೆಸಲಾಯಿತು**, ಇದರ ಮೂಲಕ ಭಾರತಕ್ಕೆ ಸೇರಿತು.

ಹೈದರಾಬಾದ್

ಇತ್ತೆಹಾದುಲ್ ಮುಸ್ಲಿಮೀನ್ ಎಂದು ಕರೆಯಲ್ಪಡುವ ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕ ಮುಸ್ಲಿಮರ ಗುಂಪನ್ನು ಮತ್ತು **ರಜಾಕರ್ಸ್** ಎಂಬ ಮಿಲಿಟಿಯಾವನ್ನು ಸಜ್ಜುಗೊಳಿಸುವಲ್ಲಿ ಹೈದರಾಬಾದ್ ನವಾಬನು ಯಶಸ್ವಿಯಾದನು. **ಭಾರತದ ಕಲ್ಪನೆಯನ್ನು ಪ್ರಶ್ನಿಸಿದರು** ಆದ್ದರಿಂದ, ಅಂತಿಮವಾಗಿ 1948 ರಲ್ಲಿ ಭಾರತ ಸರ್ಕಾರವು **ಪೊಲೀಸ್**

ಕ್ರಮವನ್ನು (Operation Polo) ತೆಗೆದುಕೊಂಡಿತು, ಆ ವರ್ಷದ ಸೆಪ್ಟೆಂಬರ್ 17 1948 ರಂದು ಹೈದರಾಬಾದ್ ಶರಣಾಗಲು ಕಾರಣವಾಯಿತು. ನವಾಬನು ಹೈದರಾಬಾದ್ ಅನ್ನು ಭಾರತಕ್ಕೆ ಸೇರಿಸಲು ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡನು.

ಕಾಶ್ಮೀರ

ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಕಾಶ್ಮೀರ ಭಾರತ ಅಥವಾ ಪಾಕಿಸ್ತಾನದ ಭಾಗವಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಪಾಕಿಸ್ತಾನಿಗಳ ಒಂದು ವಿಭಾಗವು ಅವರ ಸೈನ್ಯದ ಬೆಂಬಲದೊಂದಿಗೆ ಕಾಶ್ಮೀರದ ಮೇಲೆ ದಾಳಿ ಮಾಡಿದಾಗ, ಕಾಶ್ಮೀರದ **ರಾಜ ಮಹಾರಾಜ ಹರಿ ಸಿಂಗ್** ಭಾರತ ಸರ್ಕಾರದಿಂದ ಸಹಾಯ ಮಾಡಲು ವಿನಂತಿಸಿದರು. ಮಹಾರಾಜರು ಪ್ರವೇಶ ಪತ್ರಕ್ಕೆ **ಅಕ್ಟೋಬರ್ 22, 1947 ರಂದು Instrument of Accession ಸಹಿ ಹಾಕಿದ** ನಂತರ, ಕಾಶ್ಮೀರಕ್ಕೆ ಸಹಾಯ ಮಾಡಲು ಭಾರತೀಯ ಸೇನೆಯನ್ನು ಕಳುಹಿಸಲಾಯಿತು.

ಸಿಕ್ಕಿಂ

1947 ರವರೆಗೆ, ಸಿಕ್ಕಿಂ ಚೋಗ್ಯಾಲ್‌ಗಳಿಂದ ಆಳಲ್ಪಟ್ಟ ಭಾರತೀಯ ರಾಜಪ್ರಭುತ್ವದ ರಾಜ್ಯವಾಗಿತ್ತು. 1947 ರಲ್ಲಿ, ಬ್ರಿಟೀಷ್ ಪ್ಯಾರಾಮೌಂಟಿಯ ನಂತರ, **ಸಿಕ್ಕಿಂ ಭಾರತದ ರಕ್ಷಣೆಗೆ ಒಳಪಟ್ಟಿತ್ತು ('ಪ್ರೊಟೆಕ್ಟರೇಟ್')** ಆಯಿತು. **ಸಿಕ್ಕಿಂ 1975 ರಲ್ಲಿ ಭಾರತದ ಅವಿಭಾಜ್ಯ ಅಂಗವಾಯಿತು.** ಸಿಕ್ಕಿಂ ಅನ್ನು ಪೂರ್ಣ ಪ್ರಮಾಣದ ಭಾರತೀಯ ಒಕ್ಕೂಟದ ರಾಜ್ಯವನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಲು **36ನೇ ಸಾಂವಿಧಾನಿಕ ತಿದ್ದುಪಡಿ ಕಾಯ್ದೆಯನ್ನು** ಜಾರಿಗೊಳಿಸಲಾಯಿತು.

- **1954ರಂದು ಫ್ರೆಂಚ್** ಅಧಿಪತ್ಯದಲ್ಲಿದ **ದಾದ್ರ ನಗರ ಹವೇಲಿ** ವನ್ನು ಭಾರತ ಒಕ್ಕೂಟಕ್ಕೆ ಸೇರಿಸಲಾಯಿತು.
- **1961ರಲ್ಲಿ ಪೋಲಿಸ ಕಾರ್ಯಚರಣೆ (Operation Vijay)** ಮೂಲಕ **ಪೋರ್ಚುಗಿಸರ** ವಶದಲ್ಲಿದ **ಗೋವಾವನ್ನು** ಭಾರತಕ್ಕೆ ಮಿಲಿನ್ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲಾಯಿತು.

ಸಂವಿಧಾನ ಸಭೆ ಮತ್ತು ಸಂವಿಧಾನವನ್ನು ರಚಿಸುವುದು

- **1922ರಲ್ಲಿ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರು ತಮ್ಮ "ಯಂಗ್ ಇಂಡಿಯಾ"** ಪತ್ರಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಭಾರತಕ್ಕೆ ಒಂದು ಸಂವಿಧಾನ ಬೇಕು ಎಂದು ಮೊದಲ ಬಾರಿಗೆ ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಿದರು.
- **ಭಾರತಕ್ಕೆ ಸಂವಿಧಾನ ಸಭೆಯ ಕಲ್ಪನೆಯನ್ನು 1934 ರಲ್ಲಿ MN ರಾಯ್** ಅವರು ಮೊದಲ ಬಾರಿಗೆ ಮುಂದಿಟ್ಟರು.
- **1935ರಲ್ಲಿ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್** ಭಾರತ ಸಂವಿಧಾನ ರಚನೆಗೆ ಸಂವಿಧಾನ ರಚನಾ ಸಭೆ ಬೇಕೆಂದು ಒತ್ತಾಯ ಮಾಡಿತ್ತು
- ಸಂವಿಧಾನ ರಚನಾ ಸಭೆಯ ಬೇಡಿಕೆಯನ್ನು **ಬ್ರಿಟಿಷರು ಆಗಸ್ಟ್ ಆಫರ್‌ನಲ್ಲಿ (1940 Aug 08)** ಮೊದಲು ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡರು.
- ಆದಾಗ್ಯೂ, **ಕ್ರಿಪ್ಸ್ ಮಿಷನ್‌ನಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟಿಷರು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಭಾರತೀಯರನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿರುವ ಸಂವಿಧಾನ ಸಭೆಗೆ ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡರು.**
- **1946 ರ ಕ್ಯಾಬಿನೆಟ್ ಮಿಷನ್ ಯೋಜನೆಯ ಪ್ರಕಾರ ಸಂವಿಧಾನ ಸಭೆಯನ್ನು ನವೆಂಬರ್, 1946 ರಲ್ಲಿ** ಸ್ಥಾಪಿಸಲಾಯಿತು.

- ಸಂವಿಧಾನ ಸಭೆಯ ಚುನಾವಣೆಗಳು ಪರೋಕ್ಷವಾಗಿತ್ತು.
- ಸಂವಿಧಾನ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟು 389 ಸದಸ್ಯರಿದ್ದು, ಅದರಲ್ಲಿ 296 ಮಂದಿ ಪ್ರಾಂತೀಯ ಅಸೆಂಬ್ಲಿಗಳ ಸದಸ್ಯರಿಂದ ಚುನಾಯಿತರಾದರು ಮತ್ತು ಉಳಿದವರು (93) ರಾಜಪ್ರಭುತ್ವದ ರಾಜ್ಯಗಳಿಂದ ನಾಮನಿರ್ದೇಶನಗೊಂಡರು.
- ವಿಭಜನೆಯ ನಂತರ, ಸಂವಿಧಾನ ಸಭೆಯ ಬಲವು 299ಕ್ಕೆ ಕಡಿಮೆಯಾಯಿತು. ಇದರ ಮೊದಲ ಸಭೆಯು 9ನೇ ಡಿಸೆಂಬರ್, 1946 ರಂದು ಸಚ್ಚಿದಾನಂದ ಸಿನ್ಹಾ ಅವರು ಹಂಗಾಮಿ ಅಧ್ಯಕ್ಷರಾಗಿ ನಡೆಯಿತು. ಡಿಸೆಂಬರ್ 11, 1946 ರಂದು, ಡಾ. ರಾಜೇಂದ್ರ ಪ್ರಸಾದ್ ಅವರು ಸಂವಿಧಾನ ರಚನಾ ಸಭೆಯ ಅಧ್ಯಕ್ಷರಾಗಿ ಆಯ್ಕೆಯಾದರು. ಡಿಸೆಂಬರ್ 13, 1946 ರಂದು ವಸ್ತುನಿಷ್ಠ ನಿರ್ಣಯವನ್ನು ಜವಾಹರಲಾಲ್ ನೆಹರು ಮಂಡಿಸಿದರು.
- 29 ಆಗಸ್ಟ್, 1947 ರಂದು ಡಾ. ಬಿ.ಆರ್. ಅಂಬೇಡ್ಕರ್ ಅಧ್ಯಕ್ಷರಾಗಿ ಕರಡು ಸಮಿತಿಯನ್ನು ನೇಮಿಸಲಾಯಿತು.
- ಸ್ವತಂತ್ರ ಭಾರತಕ್ಕಾಗಿ ಸಂವಿಧಾನವನ್ನು ರಚಿಸುವ ತನ್ನ ಐತಿಹಾಸಿಕ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಪೂರ್ಣಗೊಳಿಸಲು ಸಂವಿಧಾನ ಸಭೆಯು ಸುಮಾರು 2 ವರ್ಷಗಳು, 11 ತಿಂಗಳುಗಳು ಮತ್ತು 18 ದಿನಗಳು) ತೆಗೆದುಕೊಂಡಿತು.
- 26ನೇ ನವೆಂಬರ್, 1949 ರಂದು, ಸಂವಿಧಾನ ಸಭೆಯ ಮೂಲಕ ಭಾರತದ ಸಂವಿಧಾನವನ್ನು ಅಂಗೀಕರಿಸಿದರು. ಜನವರಿ 26, 1950 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ ಸಂವಿಧಾನವು ಸಂಪೂರ್ಣ ಕಾರ್ಯಾಚರಣೆಗೆ ಬಂದಿತು.
- ಭಾರತದ ಸಂವಿಧಾನವು 26 ಜನವರಿ, 1950 ರಂದು ಜಾರಿಗೆ ಬಂದಾಗ, ಅದು 1935 ಭಾರತೀಯ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಕಾಯಿದೆಯನ್ನು ರದ್ದುಗೊಳಿಸಿತು. ಭಾರತವು ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಕಿರೀಟದ ಅಧಿಪತ್ಯ ಕೋನೆಗಾನಿತ್ತು ಮತ್ತು ಸಾರ್ವಭೌಮ, ಪ್ರಜಾಪ್ರಭುತ್ವ ಮತ್ತು ಗಣರಾಜ್ಯವಾಯಿತು.
- ಆರ್ಟಿಕಲ್ 394 ರ ಪ್ರಕಾರ, ಪೌರತ್ವ, ಚುನಾವಣೆಗಳು, ತಾತ್ಕಾಲಿಕ ಸಂಸತ್ತು ಮತ್ತು ತಾತ್ಕಾಲಿಕ ಮತ್ತು ಪರಿವರ್ತನಾ ನಿಬಂಧನೆಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ನಿಬಂಧನೆಗಳು 5, 6, 7, 8, 9, 60, 324, 366, 367, 379, 380, 388, 391, 392 ನವೆಂಬರ್ 26, 1949ರಂದು ಜಾರಿಗೆ ಬಂದಿತು ಸಂವಿಧಾನ ಮತ್ತು ಸಂವಿಧಾನದ ಉಳಿದ ನಿಬಂಧನೆಗಳು ಸಂವಿಧಾನದ ಪ್ರಾರಂಭದ ದಿನದಂದು (ಜನವರಿ 26, 1950) ಅಸ್ತಿತ್ವಕ್ಕೆ ಬಂದವು.
- ಕ್ಯಾಬಿನೆಟ್ ಮಿಷನ್ ದೇಶಕ್ಕೆ ಸಂವಿಧಾನವನ್ನು ರೂಪಿಸಲು ಸಂವಿಧಾನ ಸಭೆಯ ಸ್ಥಾಪನೆಯನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಿತು. ಪ್ರಾಂತೀಯ ಶಾಸಕಾಂಗ ಸಭೆಗಳಿಂದ ಸಂವಿಧಾನ ಸಭೆಯ ಸದಸ್ಯರನ್ನು ಚುನಾಯಿಸಲಾಯಿತು.
- ಸಂವಿಧಾನ ರಚನಾ ಸಭೆಯು ದಿನಾಂಕ 09 ಡಿಸೆಂಬರ್ 1946ರಂದು ಮೊದಲ ಸಭೆ ಸೇರಿತ್ತು. (ಸಚ್ಚಿದಾನಂದ ಸಿನ್ಹಾ - ಹಂಗಾಮಿ ಅಧ್ಯಕ್ಷತೆ)
- ಎರಡನೇ ಸಭೆ 11 ಡಿಸೆಂಬರ್ 1946ರಂದು ಸೇರಿ, ಡಾ|| ಬಾಬು ರಾಜೇಂದ್ರ ಪ್ರಸಾದ ಅವರನ್ನು ಸಂವಿಧಾನ ರಚನಾ ಸಭೆಯ ಅಧ್ಯಕ್ಷ ಹಾಗೂ ಡಾ|| ಎಚ್ ಮುಖರ್ಜಿ & ವಿ ಟಿ ಕೃಷ್ಣಮಾಚಾರಿಯವರನ್ನು ಉಪಾಧ್ಯಕ್ಷರನ್ನಾಗಿ ನೇಮಿಸಿತ್ತು.
- ವಸ್ತುನಿಷ್ಠ (ಧೈಯಗಳ) ನಿರ್ಣಯವನ್ನು ಪಂಡಿತ್ ಜವಾಹರಲಾಲ್ ನೆಹರು ಅವರು ಸಂವಿಧಾನ ಸಭೆಯ 3ನೇ ಅಧಿವೇಶನದಲ್ಲಿ (ಡಿಸೆಂಬರ್ 13, 1946 ರಂದು) ಮಂಡಿಸಿದರು. ಮುಂದೆ 1947 ಜನವರಿ 22ರಂದು ಭಾರತದ ಪ್ರಸ್ತಾವನೆ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಅಂಗೀಕಾರ ಮಾಡಲಾಯಿತು.

- ಭಾರತದ ವಿಭಜನೆಯ ನಂತರ ಸಂವಿಧಾನ ಸಭೆಯ ಸದಸ್ಯರ ಸಂಖ್ಯೆ 299ಕ್ಕೆ (ಪ್ರಾರಂಭದಲ್ಲಿ 389 ಸದಸ್ಯರು) ಬಂದಿತು, ಅವರಲ್ಲಿ 284 ಮಂದಿ ವಾಸ್ತವವಾಗಿ 26 ನವೆಂಬರ್ 1949 ರಂದು ಹಾಜರಾಗಿದ್ದರು ಮತ್ತು ಅವಿಭಜಿತ ಭಾರತಕ್ಕಾಗಿ ಚುನಾಯಿತರಾದ ಭಾರತದ ಸಂವಿಧಾನದ ಅಸೆಂಬ್ಲಿಗೆ ಅಂತಿಮವಾಗಿ ಅನುಮೋದಿಸಲ್ಪಟ್ಟರು.
- ಮೊದಲ ಸಭೆಯನ್ನು ಡಿಸೆಂಬರ್ 9, 1946 ರಂದು ನಡೆಸಿದರು ಮತ್ತು ಆಗಸ್ಟ್ 14, 1947 ರಂದು ಭಾರತದ ಪ್ರಭುತ್ವಕ್ಕಾಗಿ ಸಾರ್ವಭೌಮ ಸಂವಿಧಾನ ಸಭೆಯಾಗಿ ಮರುಜೋಡಣೆಯಾಯಿತು.
- ಸಂವಿಧಾನ ಸಭೆಯು ಆಗಸ್ಟ್ 29, 1947 ರಂದು ಡಾ ಬಿ ಆರ್ ಅಂಬೇಡ್ಕರ್ ಅಧ್ಯಕ್ಷರಾಗಿ ಕರಡು ಸಮಿತಿಯನ್ನು ನೇಮಿಸಿತು.
- ಕರಡು ಸಮಿತಿಯ ಸದಸ್ಯರು
 1. ಎನ್ ಗೋಪಾಲಸ್ವಾಮಿ ಅಯ್ಯಂಗಾರ್
 2. ಅಲ್ಲಾಡಿ ಕೃಷ್ಣಸ್ವಾಮಿ ಅಯ್ಯರ್
 3. ಕೆ ಎಂ ಮುನ್ಶಿ
 4. ಮೊಹಮ್ಮದ್ ಸಾದುಲ್ಲಾ
 5. ಬಿ ಎಲ್ ಮಿತ್ತರ್ (ನಂತರ ಎನ್ ಮಾಧವ ರಾವ್ ಅವರ ಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಬಂದರು), ಮತ್ತು
 6. ಡಾ ಡಿ ಪಿ ಖೈತಾನ್ (ಸಾವಿನ ನಂತರ ಟಿ ಟಿ ಕೃಷ್ಣಮಾಚಾರಿ ಅವರು ಬದಲಾಯಿಸಿದರು).
- ಸಂವಿಧಾನವನ್ನು ಅಂತಿಮಗೊಳಿಸಲು ಸಂವಿಧಾನ ಸಭೆಗೆ ಎರಡು ವರ್ಷ, ಹನ್ನೊಂದು ತಿಂಗಳು ಮತ್ತು ಹದಿನೆಂಟು ದಿನಗಳು ಬೇಕಾಯಿತು.
- 1949 ರ ನವೆಂಬರ್ 26 ರಂದು ಕರಡು ಮೂರನೇ ಮತ್ತು ಅಂತಿಮ ಓದುವಿಕೆ ಪೂರ್ಣಗೊಂಡಿತು. ಈ ದಿನಾಂಕದಂದು, ವಿಧಾನಸಭೆಯ 284ಮಂದಿ ಸದಸ್ಯರ ಸಹಿಯೊಂದಿಗೆ ಸಂವಿಧಾನವನ್ನು ಅಂಗೀಕರಿಸಲಾಗಿದೆ ಎಂದು ಘೋಷಿಸಲಾಯಿತು.
- ಪೌರತ್ವ, ಚುನಾವಣೆಗಳು ಮತ್ತು ತಾತ್ಕಾಲಿಕ ಸಂಸತ್ತು ಇತ್ಯಾದಿಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ನಿಬಂಧನೆಗಳನ್ನು ತಕ್ಷಣವೇ ಜಾರಿಗೆ ತರಲಾಯಿತು, ಅಂದರೆ ನವೆಂಬರ್ 26, 1949 ರಿಂದ.
- ಸಂವಿಧಾನದ ಉಳಿದ ನಿಬಂಧನೆಗಳು ಜನವರಿ 26, 1950 ರಂದು ಜಾರಿಗೆ ಬಂದವು.
- ಸಂವಿಧಾನದ ಕರಡನ್ನು ರಚಿಸಲು 141ದಿನಗಳು ಹಾಗೂ ಅದನ್ನು ಚರ್ಚಿಸಲು 114ದಿನಗಳು ತೆಗೆದುಕೊಂಡಿತ್ತು.
- ಕರಡು ಪರಿಶೀಲನಾ ಸಮಿತಿಯ ಅಧ್ಯಕ್ಷನಾಗಿ ಅಲ್ಲಾಡಿ ಕೃಷ್ಣಸ್ವಾಮಿ ಅಯ್ಯರನ್ನು ನೇಮಿಸಲಾಯಿತು.
- ಡಾ ಸಚ್ಚಿದಾನಂದ ಸಿನ್ಹಾ ಅವರು ಸಂವಿಧಾನ ರಚನಾ ಸಭೆಯ ಮೊದಲ ಅಧ್ಯಕ್ಷರಾಗಿದ್ದರು.(ತಾತ್ಕಾಲಿಕ)
- ಡಾ ರಾಜೇಂದ್ರ ಪ್ರಸಾದ್ ಅವರು ವಿಧಾನಸಭೆಯ ಅಧ್ಯಕ್ಷರಾಗಿ ಆಯ್ಕೆಯಾದರು.
- ಬಿ ಎನ್ ರಾವ್ ಅವರನ್ನು ವಿಧಾನಸಭೆಯ ಸಾಂವಿಧಾನಿಕ ಸಲಹೆಗಾರರನ್ನಾಗಿ ನೇಮಿಸಲಾಯಿತು.
- ನವೆಂಬರ್ 26, 1949 ರಂದು, ಸಂವಿಧಾನವನ್ನು ಅಂಗೀಕರಿಸಲಾಗಿದೆ ಎಂದು ಘೋಷಿಸಲಾಯಿತು. ಪೌರತ್ವ, ಚುನಾವಣೆಗಳು ಮತ್ತು ತಾತ್ಕಾಲಿಕ ಸಂಸತ್ತು ಇತ್ಯಾದಿಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ನಿಬಂಧನೆಗಳನ್ನು ತಕ್ಷಣವೇ ಜಾರಿಗೆ ತರಲಾಯಿತು, ಉಳಿದ ನಿಬಂಧನೆಗಳು ಜನವರಿ 26, 1950 ರಂದು ಜಾರಿಗೆ ಬಂದವು.

ಕರಡು ಸಮಿತಿ

ಸಂವಿಧಾನ ಸಭೆಯು ಆಗಸ್ಟ್ 29, 1947 ರಂದು ಕರಡು ಸಮಿತಿಯನ್ನು ನೇಮಿಸಿತು. ಡಾ. ಬಿ.ಆರ್. ಕರಡು ಸಮಿತಿಯ ಅಧ್ಯಕ್ಷರಾಗಿದ್ದ ಅಂಬೇಡ್ಕರ್ ಅವರು ಫೆಬ್ರವರಿ 21, 1948 ರಂದು ವಿಧಾನಸಭೆಯ ಅಧ್ಯಕ್ಷರಿಗೆ ಭಾರತದ ಸಂವಿಧಾನದ ಕರಡು ರಚನೆಯನ್ನು ಸಲ್ಲಿಸಿದರು.

ಸಂವಿಧಾನದ ಅಂಗೀಕಾರ

ನವೆಂಬರ್ 26, 1949 ರಂದು, ಪೀಠಿಕೆ ಮತ್ತು 395 ಲೇಖನಗಳು, 18 ಭಾಗಗಳು ಮತ್ತು 8 ವೇಳಾಪಟ್ಟಿಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿರುವ ಸಂವಿಧಾನವನ್ನು ಅಂಗೀಕರಿಸಲಾಯಿತು. ಪ್ರಸ್ತುತ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಸಂವಿಧಾನವು ಪೀಠಿಕೆ, 24 ಭಾಗಗಳು, 475+ ಲೇಖನಗಳು ಮತ್ತು 12 ಅನುಸೂಚಿಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿದೆ.

ಸಂವಿಧಾನದ ಜಾರಿ

ಸಂವಿಧಾನವು ಜನವರಿ 26, 1950 ರಂದು ಜಾರಿಗೆ ಬಂದಿತು; ಇದನ್ನು ನಿರ್ದಿಷ್ಟವಾಗಿ ಸಂವಿಧಾನದ "ಪ್ರಾರಂಭದ ದಿನಾಂಕ" ಎಂದು ಆಯ್ಕೆ ಮಾಡಲಾಗಿದೆ ಏಕೆಂದರೆ 1930 ರಲ್ಲಿ ಈ ದಿನದಂದು ಪೂರ್ಣ ಸ್ವರಾಜ್ ದಿನವನ್ನು ಆಚರಿಸಲಾಯಿತು. [INCಯ ಲಾಹೋರ್ ಅಧಿವೇಶನದಲ್ಲಿ (1929) ನಿರ್ಣಯವನ್ನು ಅಂಗೀಕರಿಸಲಾಯಿತು].

ಸಮಿತಿ & ನೇತೃತ್ವ ವಹಿಸಿದವರ ಹೆಸರು

ಯೂನಿಯನ್ ಪವರ್ ಕಮಿಟಿ ಕೇಂದ್ರ ಸಂವಿಧಾನ ಸಮಿತಿ ರಾಜ್ಯ ಸಮಿತಿ	ಪಂಡಿತ್ ಜವಾಹರ್ ಲಾಲ್ ನೆಹರು
ಪ್ರಾಂತೀಯ ಸಂವಿಧಾನ ಸಮಿತಿ ಅಲ್ಪಸಂಖ್ಯಾತರು ಮತ್ತು ಬುಡಕಟ್ಟು ಮೂಲಭೂತ ಹಕ್ಕುಗಳ ಸಲಹಾ ಸಮಿತಿ	ಸರ್ದಾರ್ ಪಟೇಲ್
ಕಾರ್ಯವಿಧಾನ ಸಮಿತಿಯ ನಿಯಮಗಳು ಸ್ಪೀರಿಂಗ್ ಕಮಿಟಿ ಆರ್ಥಿಕ & ಸಿಬಂಧಿ ಸಮಿತಿ	ಡಾ ರಾಜೇಂದ್ರ ಪ್ರಸಾದ್
ಕರಡು ಸಮಿತಿ	ಡಾ ಭೀಮ್ ರಾವ್ ಅಂಬೇಡ್ಕರ್
ಕರುಡು ಪರಿಶೀಲನಾ ಸಮಿತಿ	ಅಲ್ಲಾಡಿ ಕೃಷ್ಣಸ್ವಾಮಿ ಅಯ್ಯರ್
ಈಶಾನ್ಯ ಗಡಿ ಉಪ ಸಮಿತಿ	ಗೋಪಿನಾಥ ಬಾರ್ಡೋಲಿ
ಮೂಲಭೂತ ಹಕ್ಕುಗಳ ಉಪಸಮಿತಿ	ಜೆ ಬಿ ಕೃಪಲಾನಿ
ಸಂವಿಧಾನ ಸಲಹಾ ಸಮಿತಿ	ರಾಯ್

ಸಂವಿಧಾನದ ಪ್ರಮುಖ ಲಕ್ಷಣಗಳು

ಸುದೀರ್ಘ ಲಿಖಿತ ಸಂವಿಧಾನ:

ಭಾರತದ ಸಂವಿಧಾನವು ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿಯೇ ಅತಿ ಉದ್ದವಾಗಿದೆ. ಮೂಲತಃ ಸಂವಿಧಾನವು 395 ವಿಧಿಗಳು ಮತ್ತು 8 ಅನುಸೂಚಿಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿತ್ತು.

ನಮ್ಮ ಮತ್ತು ಅನಮ್ಮತೆಯ ಮಿಶ್ರಣ:

ಭಾರತೀಯ ಸಂವಿಧಾನದ ತಿದ್ದುಪಡಿಯ ಕಾರ್ಯವಿಧಾನವು **ಭಾಗಶಃ ಸರಳ ಮತ್ತು ಭಾಗಶಃ ಕಠಿಣವಾಗಿದೆ**. ಕೆಲವು ನಿಬಂಧನೆಗಳನ್ನು ಸುಲಭವಾಗಿ ತಿದ್ದುಪಡಿ ಮಾಡಬಹುದು ಮತ್ತು ಕೆಲವು ನಿಬಂಧನೆಗಳನ್ನು ಕೇಂದ್ರ ಸಂಸತ್ತು ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯ ಶಾಸಕಾಂಗಗಳ ಅರ್ಧದಷ್ಟು ಅಂಗೀಕಾರದ ಮೂಲಕ ಮಾತ್ರ ತಿದ್ದುಪಡಿ ಮಾಡಬಹುದು.

ಸಂಸದೀಯ ಸರ್ಕಾರ

ಸಂಸದೀಯ ಸರ್ಕಾರವನ್ನು ಬ್ರಿಟನ್ ಸಂವಿಧಾನದಿಂದ ಎರವಲು ಪಡೆಯಲಾಗಿದೆ. ಭಾರತವು **ಕೇಂದ್ರ ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಸಂಸದೀಯ ಆಡಳಿತ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು** ಹೊಂದಿದೆ. **ಅಧ್ಯಕ್ಷರು** ಭಾರತದ ಒಕ್ಕೂಟದ ಮುಖ್ಯಸ್ಥರಾಗಿದ್ದಾರೆ ಮತ್ತು **ರಾಜ್ಯಪಾಲರು** ರಾಜ್ಯಗಳ ಮುಖ್ಯಸ್ಥರಾಗಿರುತ್ತಾರೆ ಆದರೆ ಅವರು **ಮಂತ್ರಿ ಮಂಡಳಿಯ ಸಲಹೆಯ ಮೇರೆಗೆ** ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಾರೆ. ಅವರಿಗೆ ನಾಮಮಾತ್ರ ಅಧಿಕಾರವಿದೆ.

ಏಕೀಕೃತ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯಗಳೊಂದಿಗೆ ಫೆಡರಲ್ ವ್ಯವಸ್ಥೆ

- ನಮ್ಮ ಸಂವಿಧಾನವು **ಅಧಿಕಾರಗಳ ವಿಭಜನೆ, ಲಿಖಿತ ಸಂವಿಧಾನ, ಸ್ವತಂತ್ರ ನ್ಯಾಯಾಂಗ ಮತ್ತು ದ್ವಿಸದಸ್ಯತ್ವದಂತಹ ಸರ್ಕಾರದ ಫೆಡರಲ್ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯಗಳನ್ನು** ಒಳಗೊಂಡಿದೆ ಆದರೆ ಬಲವಾದ ಕೇಂದ್ರ, ಏಕ ಪೌರತ್ವ, ಸಂವಿಧಾನದ ನಮ್ಮತೆ, ಸಮಗ್ರ ನ್ಯಾಯಾಂಗ ತುರ್ತು ನಿಬಂಧನೆಗಳು ಇತ್ಯಾದಿಗಳಂತಹ ಹೆಚ್ಚಿನ ಸಂಖ್ಯೆಯ ಏಕೀಕೃತ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿದೆ.
- ಭಾರತವು **ಯುನೈಟೆಡ್ ಸ್ಟೇಟ್ಸ್ ಆಫ್ ಅಮೇರಿಕಾಕ್ಕಿಂತ** ಭಿನ್ನವಾಗಿದೆ ಏಕೆಂದರೆ ಯುನೈಟೆಡ್ ಸ್ಟೇಟ್ಸ್‌ನಲ್ಲಿ ಫೆಡರೇಶನ್ ವಿವಿಧ ರಾಜ್ಯಗಳ ನಡುವಿನ ಒಪ್ಪಂದವನ್ನು ಆಧರಿಸಿದೆ ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯಗಳು ಒಕ್ಕೂಟದಿಂದ ಪ್ರತ್ಯೇಕಗೊಳ್ಳುವ ಹಕ್ಕನ್ನು ಹೊಂದಿವೆ ಆದರೆ ಭಾರತದ ರಾಜ್ಯಗಳು ಪ್ರತ್ಯೇಕಗೊಳ್ಳುವ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಹೊಂದಿಲ್ಲ.
- ಮೂರು ಪಟ್ಟಿಗಳ ಪ್ರಕಾರ **ಕೇಂದ್ರ ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯಗಳ ನಡುವಿನ ಅಧಿಕಾರಗಳ ಹಂಚಿಕೆಯನ್ನು** ಮಾಡಲಾಗಿದೆ. ಕೇಂದ್ರ ಸರ್ಕಾರ ಹಾಗೂ ರಾಜ್ಯ ಸರ್ಕಾರಗಳು **ಸಂವಿಧಾನಕ್ಕೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿ ಕಟ್ಟುನಿಟ್ಟಾಗಿ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸಬೇಕು**.
- ಭಾರತೀಯ ಸಂವಿಧಾನವನ್ನು **ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಲಿಖಿತ ರೂಪದಲ್ಲಿದೆ**. ಅದರ ತಿದ್ದುಪಡಿಯನ್ನು ಸಂಸತ್ತು ತಿದ್ದುಪಡಿ ಮಾಡಬಹುದು ಮತ್ತು ತಿದ್ದುಪಡಿಯು ಒಕ್ಕೂಟ (ಫೆಡರಲ್) ರಚನೆಯ ಮೇಲೆ ಪರಿಣಾಮ ಬೀರಿದರೆ ಅದನ್ನು ಕನಿಷ್ಠ ಅರ್ಧದಷ್ಟು ರಾಜ್ಯ ಶಾಸಕಾಂಗಗಳು ಅಂಗೀಕರಿಸಬೇಕು.
- ಸ್ವತಂತ್ರ ನ್ಯಾಯಾಂಗವನ್ನು ಅತ್ಯಗತ್ಯ ಲಕ್ಷಣವಾಗಿ ಹೊಂದಿದೆ.

ಭಾರತೀಯ ಸಂವಿಧಾನದ ಏಕತೆಯ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯಗಳು

- ಭಾರತೀಯ ಸಂವಿಧಾನವು ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬ ಭಾರತೀಯನಿಗೆ **ಏಕ ಪೌರತ್ವವನ್ನು** ಒದಗಿಸುತ್ತದೆ.
- ಕೇಂದ್ರವು ಸಮಕಾಲೀನ ಪಟ್ಟಿಯಲ್ಲಿರುವ ವಿಷಯಗಳ ಮೇಲೆ ಕಾನೂನು ಮಾಡಬಹುದು.
- ವಿವೇಶ ಅಧಿಕಾರ ಕೇಂದ್ರಕ್ಕೆ ಸೇರಿದೆ.
- ಕೇಂದ್ರ ಹಾಗೂ ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಏಕ ಸಾಂವಿಧಾನಿಕ ಚೌಕಟ್ಟನ್ನು ಒದಗಿಸಲಾಗಿದೆ.

- ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ತುರ್ತು ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯ ಘೋಷಣೆಯು ತಕ್ಷಣವೇ ಭಾರತದ ಒಕ್ಕೂಟ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಏಕೀಕೃತವಾಗಿ ಪರಿವರ್ತಿಸುತ್ತದೆ.
- ಭಾರತದಲ್ಲಿ ರಾಜ್ಯಸಭೆಯಲ್ಲಿ, ಜನಸಂಖ್ಯೆಯ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ರಾಜ್ಯಗಳನ್ನು ಪ್ರತಿನಿಧಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ. ಅಲ್ಲದೆ, ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಗಳು ರಾಜ್ಯಸಭೆಗೆ ಹನ್ನೆರಡು ಸದಸ್ಯರನ್ನು ನಾಮನಿರ್ದೇಶನ ಮಾಡುವ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದಾರೆ.
- ರಾಜ್ಯಗಳ ಗವರ್ನರ್‌ಗಳನ್ನು ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಗಳು ನೇಮಿಸುತ್ತಾರೆ ಮತ್ತು ಅವರು ತಮ್ಮ ಇಚ್ಛೆಯವರೆಗೆ ಮಾತ್ರ ಅಧಿಕಾರದಲ್ಲಿ ಮುಂದುವರಿಯುತ್ತಾರೆ.
- ಭಾರತೀಯ ಸಂವಿಧಾನವು ಏಕ ನ್ಯಾಯಾಂಗವನ್ನು ಒದಗಿಸುತ್ತದೆ.
- ಕಂಟ್ರೋಲರ್ ಮತ್ತು ಆಡಿಟರ್ ಜನರಲ್ ಮತ್ತು ಮುಖ್ಯ ಚುನಾವಣಾ ಆಯುಕ್ತರ ಅಧಿಕಾರವು ಒಕ್ಕೂಟ ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯಗಳ ಮೇಲೆ ಏಕರೂಪವಾಗಿ ಮೇಲುಗೈ ಸಾಧಿಸುತ್ತದೆ.

ಸ್ವತಂತ್ರ ನ್ಯಾಯಾಂಗ

ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಏಕ, ಸಮಗ್ರ ಮತ್ತು ಸ್ವತಂತ್ರ ನ್ಯಾಯಾಂಗವಿದೆ. ಸುಪ್ರೀಂ ಕೋರ್ಟ್ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಅತ್ಯುನ್ನತ ನ್ಯಾಯಾಲಯವಾಗಿದೆ. ಭಾರತದ ಸಂವಿಧಾನದ ವಿವಿಧ ನಿಬಂಧನೆಗಳ ಅಡಿಯಲ್ಲಿ ಸಂವಿಧಾನ ಮತ್ತು ಕಾನೂನನ್ನು ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಿಸಲು ಸುಪ್ರೀಂ ಕೋರ್ಟ್ ಮತ್ತು ಉಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯಗಳೆರಡಕ್ಕೂ ವ್ಯಾಪಕ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ನೀಡಲಾಗಿದೆ.

ಸೆಕ್ಯುಲರ್ (ಜಾತ್ಯತೀತ)ರಾಜ್ಯ

ಭಾರತೀಯ ಸಂವಿಧಾನವು ಜಾತ್ಯತೀತ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಪ್ರತಿನಿಧಿಸುತ್ತದೆ, ಅಂದರೆ ನಮ್ಮ ದೇಶದ ಎಲ್ಲಾ ಧರ್ಮಗಳು ರಾಜ್ಯದಿಂದ ಒಂದೇ ರೀತಿಯ ಹಕ್ಕು ಮತ್ತು ಬೆಂಬಲವನ್ನು ಹೊಂದಿವೆ, ಇದು ಭಾರತೀಯ ರಾಜ್ಯದ ಅಧಿಕೃತ ಧರ್ಮವಾಗಿ ಯಾವುದೇ ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಧರ್ಮವನ್ನು ಎತ್ತಿಹಿಡಿಯುವುದಿಲ್ಲ.

ತುರ್ತು ನಿಬಂಧನೆಗಳು

ಭಾರತೀಯ ಸಂವಿಧಾನವು ಯಾವುದೇ ಅಸಾಧಾರಣ ಪರಿಸ್ಥಿತಿ ಅಥವಾ ತುರ್ತು ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಎದುರಿಸಲು ವಿಶೇಷ ನಿಬಂಧನೆಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿದೆ. ತುರ್ತು ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಕೇಂದ್ರ ಸರ್ಕಾರವು ಶಕ್ತಿಯುತವಾಗುತ್ತದೆ ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯಗಳು ಅದರ ಸಂಪೂರ್ಣ ನಿಯಂತ್ರಣಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತವೆ. ತುರ್ತು ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ ಒಕ್ಕೂಟ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯು ಸಂವಿಧಾನದ ಯಾವುದೇ ತಿದ್ದುಪಡಿ ಇಲ್ಲದೆ ಏಕೀಕೃತವಾಗುತ್ತದೆ.

ನೆನಪಿರಲಿ::

- ◆ ಭಾರತದ ಸಂವಿಧಾನವು ಪ್ರಪಂಚದ ಎಲ್ಲಾ ಲಿಖಿತ ಸಂವಿಧಾನಗಳಲ್ಲಿ ಅತ್ಯಂತ ಉದ್ದವಾದ ಮತ್ತು ಅತ್ಯಂತ ಸಮಗ್ರವಾಗಿದೆ.
- ◆ ಸಂವಿಧಾನವು ತುರ್ತು ನಿಬಂಧನೆಗಳು ಸೇರಿದಂತೆ ಕೇಂದ್ರ-ರಾಜ್ಯ ಸಂಬಂಧಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ವಿವರವಾದ ನಿಬಂಧನೆಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿದೆ.

- ◆ ಇತರ ಕೆಲವು ರಾಜ್ಯಗಳಿಗೆ ವಿಶೇಷ ಸ್ಥಾನಮಾನವನ್ನು ನೀಡಲಾಗಿದೆ.
- ◆ ಸಂವಿಧಾನದ ಅಡಿಯಲ್ಲಿ ಭಾರತದ **ಜನರೇ ಅಂತಿಮ ಸಾರ್ವಭೌಮರು.**
- ◆ ಭಾರತದ ಸಂವಿಧಾನವು ಕೇಂದ್ರ ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಸಂಸತ್ತಿನ ಸರ್ಕಾರವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸುತ್ತದೆ.
- ◆ ಸಂವಿಧಾನವು ವ್ಯಕ್ತಿಗಳ ಕೆಲವು ಮೂಲಭೂತ ಹಕ್ಕುಗಳನ್ನು ಘೋಷಿಸುತ್ತದೆ.
- ◆ ಭಾರತೀಯ ಸಂವಿಧಾನದ ವಿಶಿಷ್ಟ ಲಕ್ಷಣವೆಂದರೆ ಅದು ನಾಗರಿಕರ ಕರ್ತವ್ಯಗಳನ್ನು ಭಾರತದ ಮೂಲಭೂತ ಕಾನೂನಿನ ಭಾಗವಾಗಿ ಮಾಡುತ್ತದೆ.
- ◆ ಭಾರತೀಯ ಸಂವಿಧಾನವು ಇತರ ಫೆಡರಲ್ ಸಂವಿಧಾನಗಳಿಗಿಂತ ಭಿನ್ನವಾಗಿ ಒಂದೇ ಏಕೀಕೃತ ನ್ಯಾಯಾಂಗವನ್ನು ಸರ್ವೋಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯ, ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಉಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯಗಳು ಮತ್ತು ಕೆಳಭಾಗದಲ್ಲಿ ಅಧೀನ ನ್ಯಾಯಾಲಯಗಳನ್ನು ಒದಗಿಸುತ್ತದೆ.
- ◆ ನ್ಯಾಯಾಂಗದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನು ಖಚಿತಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಸಂವಿಧಾನದಲ್ಲಿ ನಿಬಂಧನೆಗಳಿವೆ.
- ◆ ಭಾರತೀಯ ಸಂವಿಧಾನದ ಅತ್ಯಂತ ಗಮನಾರ್ಹವಾದ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯವೆಂದರೆ ಫೆಡರಲ್ ಸಂವಿಧಾನವಾಗಿರುವುದರಿಂದ, ತುರ್ತು ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಅದು ಏಕೀಕೃತ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತದೆ.
- ◆ ಭಾರತೀಯ ಸಂವಿಧಾನದ ಅಡಿಯಲ್ಲಿ 18 ವರ್ಷಕ್ಕಿಂತ ಮೇಲ್ಪಟ್ಟ ಪ್ರತಿ ವಯಸ್ಕರಿಗೆ ಲಿಂಗ, ಆಸ್ತಿ, ಶಿಕ್ಷಣ ಅಥವಾ ಮುಂತಾದವುಗಳ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ಯಾವುದೇ ಅರ್ಹತೆಯನ್ನು ಸೂಚಿಸದೆ ಶಾಸಕಾಂಗಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿನಿಧಿಗಳನ್ನು ಆಯ್ಕೆ ಮಾಡುವ ಹಕ್ಕನ್ನು ನೀಡಲಾಗಿದೆ.
- ◆ ಭಾರತೀಯ ಸಂವಿಧಾನವು ಸೆಕ್ಯುಲರ್ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಲು ಒದಗಿಸುತ್ತದೆ.
- ◆ ರಾಜ್ಯವು ಧರ್ಮ ಅಥವಾ ಜಾತಿಯ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ಯಾರ ವಿರುದ್ಧವೂ ತಾರತಮ್ಯ ಮಾಡುವಂತಿಲ್ಲ ಅಥವಾ ಯಾವುದೇ ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಧರ್ಮದ ಬೆಂಬಲಕ್ಕಾಗಿ ತೆರಿಗೆ ಪಾವತಿಸಲು ಯಾರನ್ನೂ ಒತ್ತಾಯಿಸುವಂತಿಲ್ಲ.
- ◆ ಭಾರತೀಯ ಸಂವಿಧಾನವು ಸಾರ್ವಜನಿಕ ನೇಮಕಾತಿಗಳಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಶಿಕ್ಷಣ ಸಂಸ್ಥೆಗಳಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಕೇಂದ್ರ ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯ ಶಾಸಕಾಂಗಗಳಲ್ಲಿ ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಜಾತಿ ಮತ್ತು ಪಂಗಡಗಳಿಗೆ ವಿಶೇಷ ಸ್ಥಾನಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿದೆ.
- ◆ ಸಂವಿಧಾನದ ಮಹೋನ್ನತ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯವೆಂದರೆ ಪಂಚಾಯತ್ ರಾಜ್.
- ◆ ಭಾರತೀಯ ಸಂವಿಧಾನದ ತಿದ್ದುಪಡಿಯ ಕಾರ್ಯವಿಧಾನವು ಭಾಗಶಃ ಹೊಂದಿಕೊಳ್ಳುವ ಮತ್ತು ಭಾಗಶಃ ಕಠಿಣವಾಗಿದೆ.
- ◆ ನಮ್ಮ ಸಂವಿಧಾನದಲ್ಲಿ ಏಕ ಪೌರತ್ವವನ್ನು ಅಳವಡಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಭಾರತೀಯ ಸಂವಿಧಾನದ ವಿವಿಧ ಮೂಲಗಳು

ಭಾರತ ಸರ್ಕಾರದ ಕಾಯಿದೆ, 1935:

ಈ ಕಾಯಿದೆಯು **ಫೆಡರಲ್ ವ್ಯವಸ್ಥೆ, ರಾಜ್ಯಪಾಲರ ಕಚೇರಿ, ತುರ್ತು ಅಧಿಕಾರ** ಇತ್ಯಾದಿಗಳ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯಗಳೊಂದಿಗೆ ಭಾರತದ ಸಂವಿಧಾನದ ಆಧಾರ ಅಥವಾ 'ನೀಲನಕ್ಷೆ'ಯನ್ನು ರೂಪಿಸಿತು.

ಬ್ರಿಟನ್ ಸಂವಿಧಾನ:

ಕಾನೂನು ರೂಪಿಸುವ ಕಾರ್ಯವಿಧಾನಗಳು, ಕಾನೂನಿನ ನಿಯಮ, ಏಕ ಪೌರತ್ವ, ದ್ವಿ-ಕ್ಯಾಮೆರಲ್ ಸಂಸದೀಯ ವ್ಯವಸ್ಥೆ, CAG ಕಚೇರಿ.

USA ಸಂವಿಧಾನ:

ನ್ಯಾಯಾಂಗ ಪರಿಶೀಲನೆಯ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ, ಮೂಲಭೂತ ಹಕ್ಕುಗಳು, ಸುಪ್ರೀಂ ಕೋರ್ಟ್ ಮತ್ತು ಹೈಕೋರ್ಟ್ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರನ್ನು ತೆಗೆದುಹಾಕುವುದು, ಅಧ್ಯಕ್ಷ ಮತ್ತು ಉಪಾಧ್ಯಕ್ಷರ ಪೀಠಿಕೆ ಮತ್ತು ಕಾರ್ಯಗಳು. ಕೆನಡಾದ ಸಂವಿಧಾನ:

ಬಲವಾದ ಕೇಂದ್ರದೊಂದಿಗೆ ಫೆಡರೇಶನ್, ಕೇಂದ್ರಕ್ಕೆ ಉಳಿಕೆ ಅಧಿಕಾರಗಳನ್ನು ಒದಗಿಸಲು, ಸುಪ್ರೀಂ ಕೋರ್ಟ್‌ನ ಸಲಹಾ ನ್ಯಾಯವ್ಯಾಪ್ತಿ.

ಐರ್ಲೆಂಡ್‌ನ ಸಂವಿಧಾನ:

ರಾಜ್ಯ ನೀತಿಯ ನಿರ್ದೇಶನ ತತ್ವಗಳು, ಅಧ್ಯಕ್ಷೀಯ ಚುನಾವಣೆಯ ವಿಧಾನ ಮತ್ತು ಅಧ್ಯಕ್ಷರಿಂದ ರಾಜ್ಯಸಭೆಗೆ ಸದಸ್ಯರ ನಾಮನಿರ್ದೇಶನ.

ಜರ್ಮನಿಯ ವೀಮರ್ ಸಂವಿಧಾನ:

ತುರ್ತುಪರಿಸ್ಥಿತಿಯ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಮೂಲಭೂತ ಹಕ್ಕುಗಳ ಅಮಾನತಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ನಿಬಂಧನೆಗಳು. ಆಸ್ಟ್ರೇಲಿಯನ್ ಸಂವಿಧಾನ:

ಸಮಕಾಲೀನ ಪಟ್ಟಿ, ವ್ಯಾಪಾರ, ವಾಣಿಜ್ಯ ಮತ್ತು ಉದ್ಯಮಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ನಿಬಂಧನೆ, ಪೀಠಿಕೆಯ ಭಾಷೆಗಳು.

ದಕ್ಷಿಣ ಆಫ್ರಿಕಾದ ಸಂವಿಧಾನ: ಸಾಂವಿಧಾನಿಕ ತಿದ್ದುಪಡಿಯ ಕಾರ್ಯವಿಧಾನ & ಸಂಸತ್ತಿನಲ್ಲಿ 2/3 ಬಹುಮತದೊಂದಿಗೆ ತಿದ್ದುಪಡಿ.

ಫ್ರಾನ್ಸ್ ಸಂವಿಧಾನ: ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ, ಸಮಾನತೆ ಮತ್ತು ಭ್ರಾತೃತ್ವ.

ಆಸ್ಟ್ರೇಲಿಯಾದ ಸಂವಿಧಾನ: ಸಮಕಾಲೀನ ಪಟ್ಟಿ

ಹಿಂದಿನ USSRನ ಸಂವಿಧಾನ: ಮೂಲಭೂತ ಕರ್ತವ್ಯಗಳು.

ಸಂವಿಧಾನ ಸಭೆ ಅಳವಡಿಸಿಕೊಂಡ ಪ್ರಮುಖ ಅಂಶಗಳು

- ಪ್ರಸ್ತಾವನೆ - 1647 ಜನೆವರಿ 22
- ರಾಷ್ಟ್ರ ಧ್ವಜ - 1947 ಜುಲೈ 22
- ರಾಷ್ಟ್ರ ಗೀತೆ & ದೇಸದ ನಾಡಗೀತೆ - 1950 ಜನೆವರಿ 24
- ಭಾರತದ ರಾಷ್ಟ್ರ ಚಿಹ್ನೆ - 1950 ಜನೆವರಿ 26

ಸಂವಿಧಾನ ಕುರಿತು ಪ್ರಮುಖ ಹೇಳಿಕೆಗಳು

- ಸರ್ ಐವರಿ ಚೆನ್ನಿಂಗ್ಸ್ - 1935 ರ ಕಾಯ್ದೆಯ ನಕಲು ಕಾಪಿ (Carbon copy of the 1935 Act). & ವಕೀಲರ ಸ್ವರ್ಗ.
- ಎನ್ ಶ್ರೀನಿವಾಸನ್ - ಭಾರತದ ಸಂವಿಧಾನದ ವಿಷಯ ಮತ್ತು ಭಾಷೆ 1935ರ ಕಾಯ್ದೆಯ ನಕಲು ಕಾಪಿಯನ್ನು ಹೋಲುವ ಪ್ರತಿ
- ಆಪ್ಲಿನ್ ಗ್ರಾವೆಲ್ಲೆ - ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸಿಗರಿಂದ ಕೂಡಿದ ಸಂವಿಧಾನ ರಚನಾ ಸಭೆ.

- ಕೆ ವಿ ಕಾಮತ - ಗಜ ಗಾತ್ರದ ಸಂವಿಧಾನ
- ಕೆಂಗಳ ಹನುಮಂತಯ್ಯ - ಗಾಂಧಿ ತತ್ವ ಇಲ್ಲದ ಸಂವಿಧಾನ.
- ಲಾರ್ಡ್ ವಿಲ್ಲೆಂಟ್ ಸೈಮನ್ - ಹಿಂದೂ ಪ್ರಧಾನ್ ಸಭೆ (A body of Hindus).

ಪೀಠಿಕೆ / ಪ್ರಸ್ತಾವನೆ

ಉದ್ದೇಶಗಳ ನಿರ್ಣಯದಲ್ಲಿ ಸಾಕಾರಗೊಂಡಿರುವ ಆದರ್ಶಗಳು ಸಂವಿಧಾನದ ಪೀಠಿಕೆಯಲ್ಲಿ ನಿಷ್ಕೆಯಿಂದ ಪ್ರತಿಬಿಂಬಿತವಾಗಿದೆ, ಇದು 1976 ರಲ್ಲಿ ತಿದ್ದುಪಡಿ ಮಾಡಿದಂತೆ, ಸಂವಿಧಾನದ ಗುರಿಗಳು ಮತ್ತು ಉದ್ದೇಶಗಳನ್ನು ಸಾರಾಂಶಗೊಳಿಸುತ್ತದೆ.

“ಭಾರತದ ಪ್ರಜೆಗಳಾದ, ನಾವು ಭಾರತವನ್ನು ಸಾರ್ವಭೌಮ ಸಮಾಜವಾದಿ ಜಾತ್ಯತೀತ ಪ್ರಜಾಸತ್ತಾತ್ಮಕ ಗಣರಾಜ್ಯವಾಗಿ ರೂಪಿಸಲು ಮತ್ತು ಎಲ್ಲಾ ನಾಗರಿಕರಿಗೆ ನ್ಯಾಯ, ಸಾಮಾಜಿಕ, ಆರ್ಥಿಕ ಮತ್ತು ರಾಜಕೀಯವನ್ನು ಸುರಕ್ಷಿತಗೊಳಿಸಲು ನಿರ್ಧರಿಸಿದ್ದೇವೆ; ಚಿಂತನೆ, ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿ, ನಂಬಿಕೆ, ನಂಬಿಕೆ ಮತ್ತು ಆರಾಧನೆಯ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ; ಸ್ಥಾನಮಾನ ಮತ್ತು ಅವಕಾಶಗಳ ಸಮಾನತೆ; ಮತ್ತು 1949ರ ನವೆಂಬರ್‌ನ ಇಪ್ಪತ್ತಾರನೇ ದಿನದಂದು ನಮ್ಮ ಸಂವಿಧಾನ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಘನತೆ ಮತ್ತು ರಾಷ್ಟ್ರದ ಏಕತೆ ಮತ್ತು ಸಮಗ್ರತೆಯನ್ನು ಖಾತ್ರಿಪಡಿಸುವ ಭ್ರಾತೃತ್ವವನ್ನು ಉತ್ತೇಜಿಸಲು, ಈ ಮೂಲಕ ಈ ಸಂವಿಧಾನವನ್ನು ಅಳವಡಿಸಿ, ಜಾರಿಗೊಳಿಸಿ ಮತ್ತು ನಮಗೆ ನಾವೇ ಅರ್ಪಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದೇವೆ.

- ಪ್ರಖ್ಯಾತ ನ್ಯಾಯಶಾಸ್ತ್ರಜ್ಞ ಮತ್ತು ಸಾಂವಿಧಾನಿಕ ತಜ್ಞರಾದ ಎನ್.ಎ.ಪಾಲ್‌ವಾಲಾ ಅವರು ಪೀಠಿಕೆಯನ್ನು **ಗುರುತು** ಎಂದು ಕರೆದರು.
- ಭಾರತೀಯ ಸಂವಿಧಾನದ ಪೀಠಿಕೆಯು **ಪಂಡಿತ್ ನೆಹರು** ರಚಿಸಿದ ಮತ್ತು ಮಂಡಿಸಿ ಮತ್ತು ಸಂವಿಧಾನ ಸಭೆಯು ಅಂಗೀಕರಿಸಿದ **ಉದ್ದೇಶದ ನಿರ್ಣಯವನ್ನು** ಆಧರಿಸಿದೆ.
- ಪೀಠಿಕೆಯನ್ನು **ನ್ಯಾಯಾಲಯದಲ್ಲಿ ಜಾರಿಗೊಳಿಸಲಾಗುವುದಿಲ್ಲ.**
- **ಸಮಾಜವಾದಿ, ಜಾತ್ಯತೀತ ಮತ್ತು ಸಮಗ್ರತೆ** ಎಂಬ ಮೂರು ಹೊಸ ಪದಗಳನ್ನು ಸೇರಿಸಿದ **42 ನೇ ಸಾಂವಿಧಾನಿಕ ತಿದ್ದುಪಡಿ** ಕಾಯಿದೆಯ ಮೂಲಕ **1976**ರಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ಒಮ್ಮೆ ಮಾತ್ರ ತಿದ್ದುಪಡಿ ಮಾಡಲಾಗಿದೆ. ಈ ತಿದ್ದುಪಡಿಯನ್ನು ಮಾನ್ಯವೆಂದು ಪರಿಗಣಿಸಲಾಗಿದೆ.
- ಸಂದೇಹವಿದ್ದಲ್ಲಿ, ಸಂವಿಧಾನದ **ಅಸ್ಪಷ್ಟ ಅಂಶಗಳನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸಲು ಸುಪ್ರೀಂ ಕೋರ್ಟ್ ಪೀಠಿಕೆಯನ್ನು ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿದೆ.**
- **ಬೇರುಬಾರಿ** ಪ್ರಕರಣದಲ್ಲಿ, ಸುಪ್ರೀಂ ಕೋರ್ಟ್ ಪೀಠಿಕೆ **ಸಂವಿಧಾನದ ಭಾಗವಲ್ಲ** ಎಂದು ಹೇಳಿತು, ಆದರೆ ನಂತರ, **ಕೇಶವಾನಂದ ಭಾರತಿ** ಪ್ರಕರಣದಲ್ಲಿ, ಅದು **ಸಂವಿಧಾನದ ಭಾಗವೆಂದು** ಘೋಷಿಸಿತು.

ಪ್ರಸ್ತಾವನೆ: ಸಂವಿಧಾನದ ಭಾಗ ಅಥವಾ ಇಲ್ಲ

ಬೆರುಬರಿ ಯೂನಿಯನ್ ಕೇಸ್ [1960]

- ಪೀಠಿಕೆಯು ಸಂವಿಧಾನದಲ್ಲಿನ ಹಲವಾರು ನಿಬಂಧನೆಗಳ ಹಿಂದಿನ ಸಾಮಾನ್ಯ ಉದ್ದೇಶಗಳನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತದೆ ಮತ್ತು ಆದ್ದರಿಂದ ಸಂವಿಧಾನದ ತಯಾರಕರ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಪ್ರಮುಖವಾಗಿದೆ ಎಂದು ಎಸ್‌ಸಿ ಹೇಳಿದರು.
- ಯಾವುದೇ ಲೇಖನದಲ್ಲಿ ಬಳಸಲಾದ ಪದಗಳು ಅಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿದ್ದರೆ ಅಥವಾ ಒಂದಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ಅರ್ಥಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿರುವಲ್ಲಿ, ಪೀಠಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಲಾದ ಉದ್ದೇಶಗಳಿಂದ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನದಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಸಹಾಯವನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಬಹುದು.
- ಆದ್ದರಿಂದ, ಸಂವಿಧಾನದ ಜೊತೆಗೆ ಓದಿದಾಗ ಅದು ಕೆಲವು ರೀತಿಯ ಕಾನೂನು ಪರಿಣಾಮವನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡುತ್ತದೆ, ಅದರಿಂದ ಸ್ವತಂತ್ರವಾಗಿಲ್ಲ.
- ಪೀಠಿಕೆಯ ಪ್ರಾಮುಖ್ಯತೆಯ ಈ ಮಾನ್ಯತೆಯ ಹೊರತಾಗಿಯೂ, **ಪೀಠಿಕೆಯು ಸಂವಿಧಾನದ ಒಂದು ಭಾಗವಲ್ಲ ಎಂದು ಸುಪ್ರೀಂ ಕೋರ್ಟ್ ನಿರ್ದಿಷ್ಟವಾಗಿ ಅಭಿಪ್ರಾಯಪಟ್ಟಿದೆ.**

ಕೇಶವಾನಂದ ಭಾರತಿ [1973]

- SC ಹಿಂದಿನ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ತಿರಸ್ಕರಿಸಿತು ಮತ್ತು ಪೀಠಿಕೆಯು **ಸಂವಿಧಾನದ ಒಂದು ಭಾಗವಾಗಿದೆ** ಎಂದು **ಸುಪ್ರೀಂ ಕೋರ್ಟ್ ನಿರ್ದಿಷ್ಟವಾಗಿ ಅಭಿಪ್ರಾಯಪಟ್ಟಿದೆ.**
- ಪೀಠಿಕೆಯು ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಾಮುಖ್ಯತೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿದೆ ಮತ್ತು ಪೀಠಿಕೆಯಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಿದ ಭವ್ಯವಾದ ಮತ್ತು ಉದಾತ್ತ ದೃಷ್ಟಿಯ ಬೆಳಕಿನಲ್ಲಿ ಸಂವಿಧಾನವನ್ನು ಓದಬೇಕು ಮತ್ತು ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಿಸಬೇಕು ಎಂದು ಅದು ಗಮನಿಸಿದೆ.
- ಆದಾಗ್ಯೂ, ಎರಡು ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಗಮನಿಸಬೇಕು: **ಪೀಠಿಕೆಯು ಶಾಸಕಾಂಗಕ್ಕೆ ಅಧಿಕಾರದ ಮೂಲವಲ್ಲ ಅಥವಾ ಶಾಸಕಾಂಗದ ಅಧಿಕಾರಗಳ ಮೇಲಿನ ನಿಷೇಧವೂ ಅಲ್ಲ. ಇದು ನ್ಯಾಯಸಮ್ಮತವಲ್ಲ.**

1995ರ ಎಸ್ ಆರ್ ಬೋಮ್ಮಾಯಿ ಪ್ರಕರಣ:

- ಪ್ರಸ್ತಾವನೆಯು **ಸಂವಿಧಾನದ "ಮೂಲ ರೂಪರೇಷ"**ವಾಗಿದೆ ಎಂದು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಿತ್ತು.

LIC ಆಫ್ ಇಂಡಿಯಾ ಪ್ರಕರಣದಲ್ಲಿ (1995)

- ಸುಪ್ರೀಂ ಕೋರ್ಟ್ ಮತ್ತೊಮ್ಮೆ ಪೀಠಿಕೆಯು ಸಂವಿಧಾನದ **ಅವಿಭಾಜ್ಯ ಅಂಗವಾಗಿದೆ** ಎಂದು ಹೇಳಿದೆ.

ಪ್ರಸ್ತಾವನೆ ಕುರಿತು ಪ್ರಮುಖ ಹೇಳಿಕೆಗಳು

- ಸರ್ ಅಲ್ಲಾಡಿ ಕೃಷ್ಣ ಸ್ವಾಮಿ ಅಯ್ಯರ್ : ಕಂಡ ಕನಸಿನಂತಿದೆ.
- ಕೆ ಎಂ ಮುನ್ಶಿ : ಜಾತಕ (Horoscope)
- ತಾಕೂರ ದಾಸ್ ಭಾರ್ಗವ: ಓಡುವ ಹಾಗೂ ಅಳತೆ ಗೋಲು.
- ಎಂ ಹಿದಾಯತ್ ಉಲ್ಲಾ : ಸಂವಿಧಾನದ ಆತ್ಮ
- ಸರ್ ಅರ್ನೆಸ್ಟ್ ಬಾರ್ಕರ್: ಕಿ ನೋಟ್ (Keynote)
- ಎನ್ ಎ ಪಾಲ್ಕಿವಾಲ್ : ಗುರುತಿನ ಚೀಟಿ.

☆ 1976 ರಲ್ಲಿ 42 ನೇ ಸಾಂವಿಧಾನಿಕ ತಿದ್ದುಪಡಿ ಕಾಯಿದೆಯ ಮೂಲಕ ಪೀಠಿಕೆಯನ್ನು ಇಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ಒಮ್ಮೆ ಮಾತ್ರ ತಿದ್ದುಪಡಿ ಮಾಡಲಾಗಿದೆ, ಇದು ಮೂರು ಹೊಸ ಪದಗಳನ್ನು ಸಮಾಜವಾದಿ, ಜಾತ್ಯತೀತ ಮತ್ತು

ಸಮಗ್ರತೆಯನ್ನು ಪೀಠಿಕೆಗೆ ಸೇರಿಸಿದೆ. ಈ ತಿದ್ದುಪಡಿಯು ಸ್ವರಣ್ ಸಿಂಗ್ ಸಮಿತಿಯ ಶಿಫಾರಸುಗಳನ್ನು ಆಧರಿಸಿದೆ, ಇದು ಭಾರತೀಯ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಸ್ಥಾಪಿಸಿದ ಆಂತರಿಕ ಸಮಿತಿಯಾಗಿದೆ.

ಭಾಗ I : ಅನುಚ್ಛೇದ(ವಿಧಿ)-1 ರಿಂದ 4 : ಒಕ್ಕೂಟ ಮತ್ತು ಅದರ ಭೂ ಪ್ರದೇಶ.

ವಿಧಿ 1: ಭಾರತವನ್ನು, ಅಂದರೆ ಭಾರತವನ್ನು ರಾಜ್ಯಗಳ ಒಕ್ಕೂಟ ಎಂದು ವಿವರಿಸುತ್ತದೆ.

- ಅನುಚ್ಛೇದ 1ರ ಪ್ರಕಾರ, ಭಾರತದ ಪ್ರದೇಶವನ್ನು ಮೂರು ವರ್ಗಗಳಾಗಿ ವರ್ಗೀಕರಿಸಬಹುದು:
 1. ರಾಜ್ಯಗಳ ಪ್ರಾಂತ್ಯಗಳು.
 2. ಕೇಂದ್ರಾಡಳಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳು.
 3. ಭಾರತ ಸರ್ಕಾರವು ಯಾವುದೇ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಸ್ವಾಧೀನ ಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಬಹುದಾದ ಪ್ರದೇಶಗಳು.
- ಪ್ರಸ್ತುತ, 28 ರಾಜ್ಯಗಳು ಮತ್ತು 8 ಕೇಂದ್ರಾಡಳಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳಿವೆ.

ವಿಧಿ 2 : ನೂತನ ರಾಜ್ಯಗಳ ಸೇರ್ಪಡೆ ಅಥವಾ ಸ್ಥಾಪನೆ.

- ಭಾರತದ ಒಕ್ಕೂಟಕ್ಕೆ ನೂತನ ರಾಜ್ಯ ಪ್ರವೇಶಿಸಲು ಸಂಸತ್ತಿಗೆ ಅಧಿಕಾರ ನೀಡುತ್ತದೆ, ಅಥವಾ ಅದು ಸೂಕ್ತವೆಂದು ಭಾವಿಸುವ ಅಂತಹ ನಿಯಮಗಳು ಮತ್ತು ಷರತ್ತುಗಳ ಮೇಲೆ ಹೊಸ ರಾಜ್ಯಗಳನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸುತ್ತದೆ.
- (ಆರ್ಟಿಕಲ್ 2 ರ ಅಡಿಯಲ್ಲಿ) ಸಂವಿಧಾನವು ಭೂಪ್ರದೇಶವನ್ನು ಸ್ವಾಧೀನಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಮತ್ತು ಹೊಸ ರಾಜ್ಯಗಳ ಪ್ರವೇಶವನ್ನು ಒದಗಿಸಿದೆ, ಆದರೆ ವಿದೇಶಿ ದೇಶಕ್ಕೆ ಪ್ರದೇಶವನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಕೊಡಲು ಯಾವುದೇ ಅವಕಾಶವಿಲ್ಲ. ಬೆರುಬರಿ ಯೂನಿಯನ್ (1960) ಕುರಿತು ಅಧ್ಯಕ್ಷೀಯ ಉಲ್ಲೇಖದ ಮೇಲೆ ಸರ್ವೋಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯವು ಸಾಂವಿಧಾನಿಕ ತಿದ್ದುಪಡಿಯಿಂದ ಮಾತ್ರ ಪ್ರದೇಶವನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಕೊಡಬಹುದು ಎಂದು ಹೇಳಿದೆ.
- 9ನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿ ಕಾಯಿದೆಯನ್ನು ಪಾಕಿಸ್ತಾನಕ್ಕೆ ಬೇರೂಬರಿ ಪ್ರದೇಶದ ಭಾಗವನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಕೊಡಲು ಬಳಸಲಾಯಿತು. ಬೆರುಬರಿ ಪಶ್ಚಿಮ ಬಂಗಾಳದ ಒಂದು ಸ್ಥಳ.
- 100 ನೇ ಸಂವಿಧಾನ ತಿದ್ದುಪಡಿ ಕಾಯಿದೆ, 2015 ಇಂಡೋ-ಬಾಂಗ್ಲಾದೇಶ ಗಡಿ ಒಪ್ಪಂದದ ಅಡಿಯಲ್ಲಿ ಎನ್‌ಕ್ಲೇವ್‌ಗಳ ವಿನಿಮಯವನ್ನು ಸುಲಭಗೊಳಿಸಿತು.

ವಿಧಿ 3 : ಸಂಸತ್ತಿಗೆ ಅಧಿಕಾರ:

- (ಎ) ಯಾವುದೇ ರಾಜ್ಯದಿಂದ ಬೇರ್ಪಟ್ಟು ಅಥವಾ ಎರಡು ಅಥವಾ ಹೆಚ್ಚು ರಾಜ್ಯಗಳು ಅಥವಾ ರಾಜ್ಯಗಳ ಭಾಗಗಳನ್ನು ಒಂದುಗೂಡಿಸುವ ಮೂಲಕ ಅಥವಾ ಯಾವುದೇ ಪ್ರಾಂತ್ಯವನ್ನು ಯಾವುದೇ ರಾಜ್ಯದ ಒಂದು ಭಾಗಕ್ಕೆ ಒಗ್ಗೂಡಿಸುವ ಮೂಲಕ ಹೊಸ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ರಚಿಸುವುದು;
- (ಬಿ) ಯಾವುದೇ ರಾಜ್ಯದ ಪ್ರದೇಶವನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸುವುದು;
- (ಸಿ) ಯಾವುದೇ ರಾಜ್ಯದ ಪ್ರದೇಶವನ್ನು ಕಡಿಮೆ ಮಾಡುವುದು;
- (ಡಿ) ಯಾವುದೇ ರಾಜ್ಯದ ಗಡಿಗಳನ್ನು ಬದಲಾಯಿಸುವುದು;
- (ಇ) ಯಾವುದೇ ರಾಜ್ಯದ ಹೆಸರನ್ನು ಬದಲಾಯಿಸುವುದು;

ವಿಧಿ 4: ಮೊದಲ ಮತ್ತು ನಾಲ್ಕನೇ ಶೆಡ್ಯೂಲ್‌ಗಳ ತಿದ್ದುಪಡಿ ಮತ್ತು ಪೂರಕ, ಸಾಂದರ್ಭಿಕ ಮತ್ತು ತತ್ಪರಿಣಾಮಕಾರಿ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಒದಗಿಸಲು ಅನುಚ್ಛೇದ 2 ಮತ್ತು 3ರ ಅಡಿಯಲ್ಲಿ ರಚಿಸಲಾದ ಕಾನೂನುಗಳು ಮಾಡುವ ಬಗ್ಗೆ.

- ಅಂತಹ ಪೂರಕ, ಪ್ರಾಸಂಗಿಕ ಮತ್ತು ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟ್ ಅಗತ್ಯವೆಂದು ಭಾವಿಸಬಹುದಾದಂತಹ ಅನುಕ್ರಮವಾದ ನಿಬಂಧನೆಗಳು (ಸಂಸತ್ನಲ್ಲಿ ಪ್ರಾತಿನಿಧ್ಯ ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯ ಅಥವಾ ಅಂತಹ ಕಾನೂನಿನಿಂದ ಪ್ರಭಾವಿತವಾಗಿರುವ ರಾಜ್ಯಗಳ ಶಾಸಕಾಂಗ ಅಥವಾ ಶಾಸಕಾಂಗಗಳಲ್ಲಿ ನಿಬಂಧನೆಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಂತೆ).

ರಾಜ್ಯಗಳು ಮತ್ತು ಕೇಂದ್ರಾಡಳಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳ ವಿಕಾಸ ಧಾರ್ ಆಯೋಗ

ಸಂವಿಧಾನ ಸಭೆಯು **ಎಸ್.ಕೆ. ಭಾಷಾವಾರು** ರಾಜ್ಯಗಳ ಮರುಸಂಘಟನೆಯ ವಿಷಯವನ್ನು ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡಲು **1947 ರಲ್ಲಿ ಧಾರ್ ಆಯೋಗ**. ಧಾರ್ ಆಯೋಗವು ರಾಜ್ಯಗಳ ಭಾಷಾವಾರು ರಚನೆಯ ಆಧಾರವನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ತಿರಸ್ಕರಿಸಿತು.

ಜಿ ವಿ ಪಿ ಸಮಿತಿ

ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ **1948 ರಲ್ಲಿ ಜೈಪುರ ಅಧಿವೇಶನದಲ್ಲಿ**, ಧಾರ್ ಆಯೋಗದ ಶಿಫಾರಸನ್ನು ಪರಿಗಣಿಸಲು ಮೂರು ಸದಸ್ಯರ ಸಮಿತಿಯನ್ನು ನೇಮಿಸಿತು. **ಜವಾಹರ್ ಲಾಲ್ ನೆಹರು, ವಲ್ಲಭ ಭಾಯಿ ಪಟೇಲ್ ಮತ್ತು ಪಟ್ಟಾಭಿ ಸೀತಾರಾಮಯ್ಯ** ಇದರ ಸದಸ್ಯರು.

ಸಮಿತಿಯು ಮರುಸಂಘಟನೆಗೆ **ಜನಪ್ರಿಯ ಬೆಂಬಲದ ಹೊರತಾಗಿಯೂ ಭಾಷೆಯ ಆಧಾರವನ್ನು ತಿರಸ್ಕರಿಸಿತು.**

ಫಜಲ್ ಅಲಿ ಆಯೋಗ

ಅಕ್ಟೋಬರ್ 1953 ರಲ್ಲಿ, ಭಾರತ ಸರ್ಕಾರವು **ಮದ್ರಾಸ್ ರಾಜ್ಯದಿಂದ ತೆಲುಗು ಮಾತನಾಡುವ ಪ್ರದೇಶವನ್ನು** ಬೇರ್ಪಡಿಸುವ ಮೂಲಕ **ಆಂಧ್ರ ಪ್ರದೇಶ** ಎಂದು ಕರೆಯಲ್ಪಡುವ ಮೊದಲ ಭಾಷಾವಾರು ರಾಜ್ಯವನ್ನು ರಚಿಸಲು ಒತ್ತಾಯಿಸಲಾಯಿತು (ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ವ್ಯಕ್ತಿ ಶ್ರೀರಾಮುಲು ಅವರ ಮರಣದ ನಂತರ).

ಆಂಧ್ರ ರಾಜ್ಯದ ರಚನೆಯ ನಂತರ, ಭಾಷಾವಾರು ಮೂಲಭೂತ ರಾಜ್ಯಗಳ ರಚನೆಯ ಬೇಡಿಕೆ ತೀವ್ರಗೊಂಡಿತು ಮತ್ತು **ಫಜಲ್ ಅಲಿ ಆಯೋಗವನ್ನು ಡಿಸೆಂಬರ್ 1953 ರಲ್ಲಿ** ಸ್ಥಾಪಿಸಲಾಯಿತು, ಇದನ್ನು **ರಾಜ್ಯಗಳ ಮರುಸಂಘಟನೆ ಆಯೋಗ** ಎಂದೂ ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ.

ಸಮಿತಿಯು **16 ರಾಜ್ಯಗಳು ಮತ್ತು 3 ಕೇಂದ್ರಾಡಳಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳನ್ನು** ರಚಿಸಲು ಶಿಫಾರಸ್ಸು ಮಾಡಿತ್ತು.

ರಾಜ್ಯಗಳ ಮರುಸಂಘಟನೆ ಕಾಯಿದೆ (1956) ಮತ್ತು 7 ನೇ ಸಾಂವಿಧಾನಿಕ ತಿದ್ದುಪಡಿ ಕಾಯಿದೆಯ ಮೂಲಕ, ರಾಜ್ಯಗಳ ನಡುವಿನ ವ್ಯತ್ಯಾಸವನ್ನು ರದ್ದುಗೊಳಿಸಲಾಯಿತು. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲವನ್ನು ಪಕ್ಕದ

ಭಾಷಾ ಚಳುವಳಿಗಳು

1950 ರ ದಶಕದ ಆರಂಭದಲ್ಲಿ ಭಾರತದಾದ್ಯಂತ ಹೊಸ, ಭಾಷಾ ಆಧಾರಿತ ರಾಜ್ಯಗಳ ರಚನೆಗಾಗಿ ರಾಜಕೀಯ ಚಳುವಳಿಗಳು ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗೊಂಡವು. ಶ್ರೀರಾಮುಲು ಅವರ 'ಆಮರಣಾಂತ ಉಪವಾಸ' ಪ್ರತಿಭಟನೆ ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ಆಂದೋಲನವನ್ನು ಕೆರಳಿಸಿತು. ತೆಲುಗು ಭಾಷಿಕರಿಗೆ ರಾಜ್ಯದ ಸ್ಥಾನಮಾನಕ್ಕಾಗಿ ಶ್ರೀರಾಮುಲು ಉಪವಾಸ ಸತ್ಯಾಗ್ರಹದಿಂದ ನಿಧನರಾದರು. ಜನಪ್ರಿಯ ಬೇಡಿಕೆಯಿಂದಾಗಿ, ಮದ್ರಾಸ್ ರಾಜ್ಯದ 16 ಉತ್ತರ, ತೆಲುಗು ಮಾತನಾಡುವ ಜಿಲ್ಲೆಗಳು ಅಕ್ಟೋಬರ್, 1953 ರಲ್ಲಿ ಆಂಧ್ರದ ಹೊಸ ರಾಜ್ಯವಾಯಿತು. ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಭಾಷಾವಾರು ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ರಚಿಸಲಾದ ಮೊದಲ ರಾಜ್ಯ ಆಂಧ್ರ ಪ್ರದೇಶವಾಗಿದೆ. ಮೈಸೂರು, ಬಾಂಬೆ, ಕೇರಳ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಭಾಷಾವಾರು ರಾಜ್ಯಗಳ ರಚನೆಗಾಗಿ ಇದೇ ರೀತಿಯ ಚಳುವಳಿಗಳು ಅನುಸರಿಸಲ್ಪಟ್ಟವು.

ರಾಜ್ಯಗಳೊಂದಿಗೆ ವಿಲೀನಗೊಳಿಸಲಾಯಿತು ಮತ್ತು ಇನ್ನು ಕೆಲವನ್ನು ಕೇಂದ್ರಾಡಳಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳಾಗಿ ಗೊತ್ತುಪಡಿಸಲಾಯಿತು.

ಇದರ ಪರಿಣಾಮವಾಗಿ ನವೆಂಬರ್ 1, 1956 ರಂದು 14 ರಾಜ್ಯಗಳು ಮತ್ತು 6 ಕೇಂದ್ರಾಡಳಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳನ್ನು ರಚಿಸಲಾಯಿತು.

ರಾಜ್ಯಗಳು ಮತ್ತು ಕೇಂದ್ರಾಡಳಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳ ಟೈಮ್‌ಲೈನ್

- 1956ರಲ್ಲಿ 14 ರಾಜ್ಯಗಳು ಮತ್ತು 6 ಕೇಂದ್ರಾಡಳಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳು ಇದ್ದವು. ಆಂಧ್ರಪ್ರದೇಶವನ್ನು 1953 ರಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಕೇರಳವನ್ನು 1956 ರಲ್ಲಿ ರಚಿಸಲಾಯಿತು.
- 1956ರಲ್ಲಿ ಕರ್ನಾಟಕ ರಚನೆಯಾಯಿತು.
- 1960ರಲ್ಲಿ, ಬಾಂಬೆ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಗುಜರಾತ್ ಮತ್ತು ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರ ರಾಜ್ಯಗಳಾಗಿ ವಿಭಜಿಸಲಾಯಿತು. ಪರಿಣಾಮವಾಗಿ ಗುಜರಾತ್ ಭಾರತದ 15ನೇ ರಾಜ್ಯವಾಗಿ ರಚನೆ
- 1963ರಲ್ಲಿ ನಾಗಾಲ್ಯಾಂಡ್ 16ನೇ ಪ್ರತ್ಯೇಕ ರಾಜ್ಯವಾಗಿ ರಚಿಸಲಾಯಿತು.
- 1966ರಲ್ಲಿ, 17ನೇ ಪ್ರತ್ಯೇಕ ರಾಜ್ಯವಾಗಿ ಹರಿಯಾಣವನ್ನು ಪಂಜಾಬ್‌ನಿಂದ ಬೇರ್ಪಡಿಸಲಾಯಿತು ಮತ್ತು ಚಂಡೀಗಢವು ಕೇಂದ್ರಾಡಳಿತ ಪ್ರದೇಶವಾಯಿತು.
- 1971ರಲ್ಲಿ 18ನೇ ಪ್ರತ್ಯೇಕ ರಾಜ್ಯವಾಗಿ ಹಿಮಾಚಲ ಪ್ರದೇಶದ ಕೇಂದ್ರಾಡಳಿತ ಪ್ರದೇಶವನ್ನು ರಾಜ್ಯದ ಸ್ಥಾನಮಾನಕ್ಕೆ ಏರಿಸಲಾಯಿತು.
- 1972ರಲ್ಲಿ, ಮಣಿಪುರ(19), ತ್ರಿಪುರ(20) ಮತ್ತು ಮೇಘಾಲಯ(21)ಕ್ಕೆ ರಾಜ್ಯ ಸ್ಥಾನಮಾನ ನೀಡಲಾಯಿತು.
- 1975ರಲ್ಲಿ, 36ನೇ ಸಾಂವಿಧಾನಿಕ ತಿದ್ದುಪಡಿ ಕಾಯ್ದೆ (1975) ಮೂಲಕ 22ನೇ ಪ್ರತ್ಯೇಕ ರಾಜ್ಯವಾಗಿ ಸಿಕ್ಕಿಂ ಭಾರತ ಒಕ್ಕೂಟದ ಪೂರ್ಣ ಪ್ರಮಾಣದ ರಾಜ್ಯವಾಯಿತು.
- 1987ರಲ್ಲಿ 23ನೇ ರಾಜ್ಯವಾಗಿ ಮಿಜೋರಾಂ ಮತ್ತು 24ನೇ ರಾಜ್ಯವಾಗಿ ಅರುಣಾಚಲ ಪ್ರದೇಶ ಅಸ್ತಿತ್ವಕ್ಕೆ ಬಂದವು.
- 1987ರಲ್ಲಿ, 25ನೇ ರಾಜ್ಯವಾಗಿ ಗೋವಾ ಅಸ್ತಿತ್ವಕ್ಕೆ ಬಂದಿತು.
- 2000ರಲ್ಲಿ, 26ನೇ ರಾಜ್ಯವಾಗಿ ಛತ್ತೀಸ್‌ಗಢ, 27 ನೇ ರಾಜ್ಯವಾಗಿ ಉತ್ತರಾಖಂಡ ಮತ್ತು 28ನೇ ರಾಜ್ಯವಾಗಿ ಜಾರ್ಖಂಡ್ ಇನ್ನೂ ಮೂರು ಹೊಸ ರಾಜ್ಯಗಳನ್ನು ರಚಿಸಲಾಯಿತು.
- 2ನೇ ಜೂನ್ 2014 ರಂದು, ಆಂಧ್ರಪ್ರದೇಶದಿಂದ ಬೇರ್ಪಟ್ಟ ನಂತರ ತೆಲಂಗಾಣವನ್ನು ಹೊಸ 29 ನೇ ರಾಜ್ಯವನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಲಾಯಿತು, ಹೈದರಾಬಾದ್ ನಗರವನ್ನು ಅದರ ರಾಜಧಾನಿಯನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಲಾಯಿತು. (ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣ ಆಯೋಗ)
- ಜಮ್ಮು ಮತ್ತು ಕಾಶ್ಮೀರ, ಎರಡು ಹೊಸ ಕೇಂದ್ರಾಡಳಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳನ್ನು ರಚಿಸಲಾಗಿದೆ; 5ನೇ ಆಗಸ್ಟ್ 2019 ರಂದು ಜಮ್ಮು ಮತ್ತು ಕಾಶ್ಮೀರ ಕೇಂದ್ರಾಡಳಿತ ಪ್ರದೇಶ ಮತ್ತು ಲಡಾಖ್ ಕೇಂದ್ರಾಡಳಿತ ಪ್ರದೇಶ.
- 2020 ಜನವರಿಯಲ್ಲಿ ದಾದ್ರಾ ನಗರ ಹವೇಲಿ & ದಿಯು ದಮನ್ ಕೇಂದ್ರಾಡಳಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳ ವಿಲೀನ ನಂತರ, ಪ್ರಸ್ತುತ ಕೇಂದ್ರಾಡಳಿತ ರಾಜ್ಯಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ 08 ಆಗಿದೆ.
- ಭಾರತದ ಕೇಂದ್ರಾಡಳಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳು
 1. ದಾದ್ರಾ ಮತ್ತು ನಗರ ಹವೇಲಿ ಮತ್ತು ದಮನ್ ಮತ್ತು ದಿಯು.
 2. ಜಮ್ಮು ಮತ್ತು ಕಾಶ್ಮೀರ.

3. ಲಡಾಖ್
4. ಚಂಡೀಗಢ.
5. ದೆಹಲಿ.
6. ಪುದುಚೇರಿ.
7. ಲಕ್ಷದ್ವೀಪ.
8. ಅಂಡಮಾನ್ ಮತ್ತು ನಿಕೋಬಾರ್ ದ್ವೀಪಗಳು

ಭಾಗ II : ಅನುಚ್ಛೇದ (ವಿಧಿ) – 5 ರಿಂದ 11 ಪೌರತ್ವ

- ಸಂವಿಧಾನದ ಪ್ರಾರಂಭದಲ್ಲಿ ಭಾರತದ ಭೂಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ನೆಲೆಸಿರುವ ಮತ್ತು ಭಾರತದ ಭೂಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಜನಿಸಿದ ಅಥವಾ ಅವರ ಪೋಷಕರು ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಜನಿಸಿದ ಅಥವಾ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ವಾಸಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬ ವ್ಯಕ್ತಿಗೆ ಭಾರತದ ಪೌರತ್ವವನ್ನು ನೀಡಲಾಯಿತು.
- **ಭಾರತೀಯ ನಾಗರಿಕರು ಸಂವಿಧಾನದ ಅಡಿಯಲ್ಲಿ** ಈ ಕೆಳಗಿನ ಹಕ್ಕುಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದಾರೆ, ಅದು ವಿದೇಶೀಯರು ಹೊಂದಿರುವುದಿಲ್ಲ:
 1. ಸಂವಿಧಾನದ ಭಾಗ III ರಲ್ಲಿ ನಮೂದಿಸಲಾದ ಕೆಲವು ಮೂಲಭೂತ ಹಕ್ಕುಗಳು, ಉದಾ., **15, 16, 19, 29 ಮತ್ತು 30ನೇ ವಿಧಿಗಳು.**
 2. **ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿ, ಉಪಾಧ್ಯಕ್ಷ, ಸುಪ್ರೀಂ ಕೋರ್ಟ್ ಅಥವಾ ಹೈಕೋರ್ಟ್‌ನ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರು, ಅಟಾರ್ನಿ ಜನರಲ್, ರಾಜ್ಯದ ರಾಜ್ಯಪಾಲರು, ಶಾಸಕಾಂಗ ಸದಸ್ಯರು ಇತ್ಯಾದಿಗಳ ಕಚೇರಿಗಳಿಗೆ ನಾಗರಿಕರು ಮಾತ್ರ ಅರ್ಹರಾಗಿರುತ್ತಾರೆ.**
 3. **ನಾಗರಿಕರಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಮತದಾನದ ಹಕ್ಕಿದೆ.**
 - ಭಾರತವು **ಏಕ ಪೌರತ್ವ ಪದ್ಧತಿಯನ್ನು** ಹೊಂದಿದು ಇದನ್ನು **ಬ್ರಿಟನ್ ಸಂವಿಧಾನದಿಂದ ಎರವಲು ಪಡೆಯಲಾಗಿದೆ.**
 - **ಅಮೆರಿಕಾ ಹಾಗೂ ಸ್ವಿಟ್ಜರ್ಲ್ಯಾಂಡ್ ದೇಶಗಳು ದ್ವಿ ಪೌರತ್ವ ಹೊಂದಿವೆ.**

1955ರ ಪೌರತ್ವ ಕಾಯ್ದೆಗೆ ತಿದ್ದುಪಡಿಗಳು

- **1955ರ ಪೌರತ್ವ ಕಾಯ್ದೆಯನ್ನು 1986, 1992, 2003, 2005, 2015 & 2019 ರಲ್ಲಿ ತಿದ್ದುಪಡಿ ಮಾಡಲಾಗಿದೆ.** ಈ ಮೂಲಕ ಒಟ್ಟಾರೆ ಇದುವರೆಗೂ 6 ಬಾರಿ ತಿದ್ದುಪಡಿ ಮಾಡಲಾಗಿದೆ.

ಭಾರತದಲ್ಲಿ ದ್ವಿಪೌರತ್ವ / ಸಾಗರೋತ್ತರ ಪೌರತ್ವ

ಎಲ್ ಎಂ ಸಿಂಘ್ ಸಮಿತಿಯ ಶಿಫಾರಸ್ಸಿನ ಮೇರೆಗೆ ಭಾರತ ಸರ್ಕಾರವು **2005 ರಂದು 1955ರ ನಾಗರಿಕತ್ವ ಕಾಯ್ದೆಯನ್ನು ತಿದ್ದುಪಡಿ ಮಾಡಿ ಕೆಲವು ನಿರ್ದಿಷ್ಟ (16- ಮಿತ್ರ ರಾಷ್ಟ್ರ) ದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸುತ್ತಿರುವ ಭಾರತೀಯರಿಗೆ ದ್ವಿ ಪೌರತ್ವ ನೀಡಲಾಗಿದೆ.**

ದ್ವಿ ಪೌರತ್ವ ಹೊಂದಿರುವ ಭಾರತೀಯರಿಗೆ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಅನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಕಾಲದ ವರೆಗೆ ವಾಸಿಸುವ ಅವಕಾಶ ಇದೆ ಆದರೆ ಅವರು ಮತದಾನ ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲ, ಚುನಾವಣೆ ಸ್ಪರ್ಧೆ ಮಾಡುವಹಾಗಿಲ್ಲ ಮತ್ತು ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಹುದ್ದೆ ಪಡೆಯುವಂತಿಲ್ಲ.

2019ರ ಪೌರತ್ವ ತಿದ್ದುಪಡಿ ಕಾಯ್ದೆ (CAA - Citizenship Amendment Act)

- 1955ರ ಪೌರತ್ವ ತಿದ್ದುಪಡಿ ಕಾಯ್ದೆಗೆ 6ನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿಯನ್ನು ಕೇಂದ್ರ ಸರ್ಕಾರವು 2019ರ ಡಿಸೆಂಬರ್‌ನಲ್ಲಿ ಮಾಡಿದೆ. ಈ ಮೂಲಕ ಇಸ್ಲಾಮಿಕ್ ದೇಶಗಳಾದ ಪಾಕಿಸ್ತಾನ, ಬಾಂಗ್ಲಾದೇಶ, ಅಫಘಾನಿಸ್ತಾನ ದೇಶಗಳ ಮುಸ್ಲಿಂಯೇತರ ನಿರಾಶ್ರಿತರಿಗೆ ಭಾರತಕ್ಕೆ ಆಶ್ರಯ ಕಂಡುಕೊಂಡು ಬಂದಿರುವ ನಾಗರಿಕರಿಗೆ ಪೌರತ್ವವನ್ನು ನೀಡುವ ಮಸೂದೆಯೇ ಪೌರತ್ವ ತಿದ್ದುಪಡಿ ಕಾಯ್ದೆಯಾಗಿದೆ.
- ಪೌರತ್ವ ತಿದ್ದುಪಡಿ ಕಾಯ್ದೆಯು ಬುಡಕಟ್ಟು ಜನರು ಹೆಚ್ಚಿರುವ ಅಸ್ಸಾಂ, ಮೇಘಾಲಯ, ತ್ರಿಪುರ ಮತ್ತು ಮಿಜೋರಾಂಗಳಲ್ಲಿ ಅನ್ವಯವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಸಂವಿಧಾನದ 6ನೇ ಅನುಸೂಚಿ ಮತ್ತು ಬಂಗಾಳ, ಅರುಣಾಚಲ ಪ್ರದೇಶ, ನಾಗಾಲ್ಯಾಂಡ್ & ಮಿಜೋರಾಂಗಳಲ್ಲಿ ಇದು ಅನ್ವಯವಾಗುವುದಿಲ್ಲ.
- ಸಿ ಎ ಎ ಜಾರಿಗೆ ತಂದ ಮೊದಲ ರಾಜ್ಯ - ಉತ್ತರ ಪ್ರದೇಶ ಹಾಗೂ ವಿರೋಧ ವ್ಯಕ್ತ ಪಡಿಸಿದ ರಾಜ್ಯ - ಕೇರಳ ಮತ್ತು ಈಶಾನ್ಯ ರಾಜ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಅಸ್ಸಾಂ.
- ಪೌರತ್ವ ಕಾಯ್ದೆ, 1955, ಕೆಳಗಿನ ವಿಧಾನಗಳಲ್ಲಿ ಭಾರತೀಯ ಪೌರತ್ವ ಪಡೆಯುವ 05 ವಿಧಗಳು
 1. ಜನನದ ಮೂಲಕ
 2. ಸಂಸ್ಕೃತೀಯ ಮೂಲಕ ವಂಶಾನುಪ್ರಾಪ್ತಿಯಿಂದ
 3. ಭಾರತದ ಪೌರರಲ್ಲದವರು ನೋಂದಣಿ ಮೂಲಕ
 4. ಸಹಜಕೃತ ವಿಧಾನದ ಮೂಲಕ
 5. ಭೂ ಪ್ರದೇಶ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ವಿಲಿನ್‌ದಿಂದ

1. ಜನನದ ಮೂಲಕ:

ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ, ಜನವರಿ 1950 ರಂದು ಅಥವಾ ನಂತರ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಜನಿಸಿದ ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬ ವ್ಯಕ್ತಿಯು ಭಾರತದ ಪ್ರಜೆಯಾಗಿರಬೇಕು ಅಥವಾ ಅವನ ಹುಟ್ಟಿದ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಅವನ ತಂದೆ ಅಥವಾ ತಾಯಿಯಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬರು ಭಾರತದ ಪ್ರಜೆಯಾಗಿರುತ್ತಾರೆ.

2. ಸಂಸ್ಕೃತೀಯ ಮೂಲಕ ವಂಶಾನುಪ್ರಾಪ್ತಿಯಿಂದ

ಜನವರಿ 26 ರಂದು ಅಥವಾ ನಂತರ ಭಾರತದ ಹೊರಗೆ ಇದ್ದ ವ್ಯಕ್ತಿ; 1950, ಆ ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಜನನದ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಅವರ ತಂದೆ ಭಾರತದ ಪ್ರಜೆಯಾಗಿದ್ದರೆ, ಅವರು ಮೂಲದ ಮೂಲಕ ಭಾರತದ ಪ್ರಜೆಯಾಗಿರಬೇಕು.

3. ಭಾರತದ ಪೌರರಲ್ಲದವರು ನೋಂದಣಿ ಮೂಲಕ

ಏಳು ವರ್ಷಗಳಿಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ಕಾಲ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸುವ ವ್ಯಕ್ತಿಯು ನೈಸರ್ಗಿಕೀಕರಣದ ಮೂಲಕ ಪೌರತ್ವವನ್ನು ಪಡೆಯಬಹುದು. ಭಾರತೀಯ ಪೌರರನ್ನು ಮದುವೆ ಆದರೆ.

4. ಸಹಜಿಕೃತ ವಿಧಾನದ ಮೂಲಕ

ಭಾರತದಲ್ಲಿ 14ವರ್ಷಗಳ ಕಾಲ ವಾಸವಾಗಿರುವ ವ್ಯಕ್ತಿ ಸಂವಿಧಾನದ ನಿಯಮಗಳನ್ನು ಸನುಸರಿಸಿ ಪೌರತ್ವವನ್ನು ಪಡೆಯಬಹುದು.

5. ಭೂ ಪ್ರದೇಶ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ವಿಲಿನ್ದಿಂದ

ಯಾವುದೇ ಹೊಸ ಪ್ರದೇಶವು ಭಾರತದ ಭಾಗವಾದರೆ, ಆ ಪ್ರದೇಶದ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳು ಭಾರತದ ಪ್ರಜೆಗಳಾಗುತ್ತಾರೆ.

■ ಭಾರತದ ಪೌರತ್ವವನ್ನು ಇವರಿಂದ ಕಳೆದುಕೊಳ್ಳಬಹುದು:

1. **ಪೌರತ್ವವನ್ನು ತ್ಯಜಿಸುವುದು:** ಸೂಕ್ತ ಅರ್ಜಿವನ್ನು ಸಲ್ಲಿಸುವ ಮೂಲಕ
2. **ರದ್ದುಮಾಡುವುದು:** ಭಾರತದ ಪ್ರಜೆಯು ಸ್ವಯಂಪ್ರೇರಣೆಯಿಂದ ಇನ್ನೊಂದು ದೇಶದ ಪೌರತ್ವವನ್ನು ಪಡೆದರೆ ಪೌರತ್ವದ ಮುಕ್ತಾಯ / ಬೇರೆ ದೇಶದ ಪೌರತ್ವ ಪಡೆದರೆ ಭಾರತದ ಪೌರತ್ವ ತಾನಾಗಿಯೇ ರದ್ದಾಗುತ್ತದೆ.
3. **ಕಸಿದುಕೋಳ್ಳುವ ಮೂಲಕ:** ಸಂವಿಧಾನ ಬಾಹಿರ ವರ್ತಿಸಿದರೆ ಪೌರತ್ವವನ್ನು ಕಸಿದುಕೋಳ್ಳಲಾಘುತ್ವದ & ಭಾರತ ಸರ್ಕಾರ ಪೌರತ್ವ ದಿಂದ ವಂಚಿತನಾಗುತ್ತಾನೆ.

ಭಾಗ III : ಅನುಚ್ಛೇದ (ವಿಧಿ) – 12 ರಿಂದ 35 ಮೂಲಭೂತ ಹಕ್ಕುಗಳು

- ಭಾರತೀಯ ಸಂವಿಧಾನದ **ಭಾಗ III, ವಿಧಿ 12 ರಿಂದ 35** 'ನ್ಯಾಯಬದ್ಧ' ಮೂಲಭೂತ ಹಕ್ಕುಗಳ ಸಮಗ್ರ ಪಟ್ಟಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿದೆ, ಇದನ್ನು ಭಾರತೀಯ ಸಂವಿಧಾನದ 'ಮೂಲಗಲ್ಲು' ಮತ್ತು 'ಮ್ಯಾಗ್ನಾ ಕಾರ್ಟಾ' ಎಂದು ವಿವರಿಸಲಾಗಿದೆ.
- ಮೂಲಭೂತ ಹಕ್ಕುಗಳು ರಾಜಕೀಯ ಪ್ರಜಾಪ್ರಭುತ್ವ ಸಂವಿಧಾನದ ಆದರ್ಶವನ್ನು ಉತ್ತೇಜಿಸಲು ಉದ್ದೇಶಿಸಲಾಗಿದೆ.
- **17 ಮತ್ತು 24 ನೇ ವಿಧಿಗಳು** ಮಾತ್ರ ಯಾವುದೇ ನಿರ್ಬಂಧಗಳಿಲ್ಲದ ಸಂಪೂರ್ಣ ಹಕ್ಕುಗಳಾಗಿವೆ.
- ತಾರತಮ್ಯದ ವಿರುದ್ಧದ ಹಕ್ಕು [ವಿಧಿ 15], ಅಸ್ಮತ್ಯತೆಯ ವಿರುದ್ಧದ ಹಕ್ಕು [ವಿಧಿ 17] ಮತ್ತು ಶೋಷಣೆ ವಿರುದ್ಧದ ಹಕ್ಕು [ಆರ್ಟಿಕಲ್ 23 ಮತ್ತು 24] ಖಾಸಗಿ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳ ವಿರುದ್ಧವೂ ಜಾರಿಗೊಳಿಸಬಹುದು.
- **1978 ರಲ್ಲಿ ಆಸ್ತಿಯ ಹಕ್ಕನ್ನು (ವಿಧಿ – 31 & 19(f))** ಮೂಲಭೂತ ಹಕ್ಕುಗಳ ಪಟ್ಟಿಯಿಂದ **44 ನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿ** ಕಾಯಿದೆ, **1978 ರ ಮೂಲಕ, ತೆಗೆದುಹಾಕಲಾಯಿತು** & ಸಂವಿಧಾನದ **ಭಾಗ XII ರಲ್ಲಿ ವಿಧಿ 300A** ಅಡಿಯಲ್ಲಿ ಸಾಮಾನ್ಯ ಸಾಂವಿಧಾನಿಕ ಹಕ್ಕನ್ನು ಮಾಡಲಾಗಿದೆ.

ಮೂಲಭೂತ ಹಕ್ಕುಗಳ ಸ್ವರೂಪ

- ಮೂಲಭೂತ ಹಕ್ಕುಗಳು **ಸಂಪೂರ್ಣ ಹಕ್ಕುಗಳಲ್ಲ**, ಅವು **ನಿರ್ಬಂಧಿತ ಹಕ್ಕುಗಳಾಗಿವೆ**. ಸಂವಿಧಾನವು ಮೂಲಭೂತ ಹಕ್ಕುಗಳ ಅನುಭೋಗದಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳ ಮೇಲೆ ಕೆಲವು ನಿರ್ಬಂಧಗಳನ್ನು ವಿಧಿಸುತ್ತದೆ ಮತ್ತು ಸಮಂಜಸವಾದ ನಿರ್ಬಂಧಗಳನ್ನು ಹೇರಲು ಸಂಸತ್ತಿಗೆ ಅಧಿಕಾರ ನೀಡುತ್ತದೆ.
 - ಮೂಲಭೂತ ಹಕ್ಕುಗಳನ್ನು ನಿರ್ಬಂಧಿಸಬಹುದಾದ ಆಧಾರಗಳು, ಈ ಕೆಳಗಿನವುಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿವೆ:
1. ಭಾರತದ ಸಾರ್ವಭೌಮತ್ವ ಮತ್ತು ಭದ್ರತೆಯ ಹಿತಾಸಕ್ತಿಯಲ್ಲಿ.

2. ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಸುವ್ಯವಸ್ಥೆ, ನೈತಿಕತೆ ಮತ್ತು ಸಭ್ಯತೆಯ ಹಿತಾಸಕ್ತಿಯಲ್ಲಿ.
3. ಮಹಿಳೆಯರು, ಮಕ್ಕಳು, ಎಸ್‌ಸಿಗಳು, ಎಸ್‌ಟಿಗಳು ಮತ್ತು ಒಬಿಸಿಗಳು ಸೇರಿದಂತೆ ಸಮಾಜದ ದುರ್ಬಲ ವರ್ಗಗಳ ಯೋಗಕ್ಷೇಮವನ್ನು ಉತ್ತೇಜಿಸುವಲ್ಲಿ.
4. ಇತರ ವಿದೇಶಿ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳೊಂದಿಗೆ ಸ್ನೇಹ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ಕಾಪಾಡಿಕೊಳ್ಳುವಲ್ಲಿ.

ವಿಧಿ 12 : ರಾಜ್ಯದ ಅರ್ಥ

ಈ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ರಾಜ್ಯವು

1. ಭಾರತ ಸರ್ಕಾರ ಮತ್ತು ಸಂಸತ್ತು
2. ಪ್ರತಿ ರಾಜ್ಯಗಳ ಶಾಸಕಾಂಗ ಮತ್ತು
3. ಭಾರತದ ಪ್ರದೇಶದೊಳಗೆ ಅಥವಾ ಭಾರತ ಸರ್ಕಾರದ ನಿಯಂತ್ರಣದಲ್ಲಿರುವ ಎಲ್ಲಾ ಸ್ಥಳೀಯ ಅಥವಾ ಇತರ ಪ್ರಾಧಿಕಾರಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿರುತ್ತದೆ.

ವಿಧಿ 13 : 'ಕಾನೂನು'ಗಳ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ

- ವಿಧಿ 13ರ ಅಡಿಯಲ್ಲಿ, ಈ ಸಂವಿಧಾನದ ಪ್ರಾರಂಭದ ಮೊದಲು ಭಾರತದ ಪ್ರಾಂತ್ಯದಲ್ಲಿ ಜಾರಿಯಲ್ಲಿರುವ ಎಲ್ಲಾ ಕಾನೂನುಗಳು, ಈ ಭಾಗದ ನಿಬಂಧನೆಗಳಿಗೆ ಅಸಮಂಜಸವಾಗಿದ್ದರೆ, ಅಂತಹ ಅಸಂಗತತೆಯ ಮಟ್ಟಿಗೆ, ಅನುರ್ಜಿತವಾಗಿರುತ್ತದೆ (ಶೂನ್ಯವಾಗಿರುತ್ತದೆ ಅಥವಾ ರದ್ದಾಗುತ್ತವೆ).
- ರಾಜ್ಯವು ಈ ಭಾಗದಿಂದ ನೀಡಲಾದ ಹಕ್ಕುಗಳನ್ನು ಕಸಿದುಕೊಳ್ಳುವ ಅಥವಾ ಸಂಕ್ಷೇಪಿಸುವ ಯಾವುದೇ ಕಾನೂನನ್ನು ಮಾಡಬಾರದು ಮತ್ತು ಈ ಷರತ್ತಿಗೆ ವಿರುದ್ಧವಾಗಿ ಮಾಡಿದ ಯಾವುದೇ ಕಾನೂನು ಉಲ್ಲಂಘನೆಯ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಅನುರ್ಜಿತವಾಗಿರುತ್ತದೆ (ಶೂನ್ಯವಾಗಿರುತ್ತದೆ ಅಥವಾ ರದ್ದಾಗುತ್ತವೆ).
- ವಿಧಿ 13 ನ್ಯಾಯಾಂಗ ವಿಮರ್ಶೆ ಬಗ್ಗೆ ವಿವರಿಸುತ್ತದೆ. ಸಂಸತ್ತು ಜಾರಿಗೆ ತಂದ ಯಾವುದೇ ಕಾಯ್ದೆಯು ಸುಪ್ರೀಂಕೋರ್ಟ್ ಈ ಅಧಿಕಾರದ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಅದನ್ನು ಪರಿಶೀಲಿಸ ಬಹುದು.
- 1971ರಲ್ಲಿ ಇಂದಿರಾ ಗಾಂಧಿ ಸರ್ಕಾರವು 24ನೇ ಸಂವಿಧಾನದ ತಿದ್ದುಪಡಿಯ ಮೂಲಕ "368ನೇ ವಿಧಿಯ ಪ್ರಕಾರ ಮಾಡಲಾದ ತಿದ್ದುಪಡಿಗಳು, 13ನೇ ವಿಧಿಯ ಅಡಿಯಲ್ಲಿ ಅನ್ವಯಿಸುವುದಿಲ್ಲ" ಎಂಬ ವಾಕ್ಯವನ್ನು ಸೇರಿಸಿತ್ತು. ಅರ್ಥ ನ್ಯಾಯಾಂಗ ವಿಮರ್ಶೆಗೆ ಒಳಪಡುವುದಿಲ್ಲ ಎಂದು ಹೇಳಿತ್ತು.

ಸಮಾನತೆ ಹಕ್ಕು ವಿಧಿ - 14 ರಿಂದ 18

ವಿಧಿ 14 : ಕಾನೂನಿನ ಮುಂದೆ ಸಮಾನತೆ

ಸಂವಿಧಾನದ 14ನೇ ವಿಧಿ ಹೀಗೆ ಹೇಳುತ್ತದೆ:

- ಧರ್ಮ, ಜನಾಂಗ, ಜಾತಿ, ಲಿಂಗ, ಜನ್ಮ ಸ್ಥಳ ಅಥವಾ ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವುದಾದರೂ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ರಾಜ್ಯವು ಯಾವುದೇ ನಾಗರಿಕರ ವಿರುದ್ಧ ತಾರತಮ್ಯ ಮಾಡಬಾರದು.
- ಯಾವುದೇ ನಾಗರಿಕನು ಕೇವಲ ಧರ್ಮ, ಜನಾಂಗ, ಜಾತಿ, ಲಿಂಗ, ಜನ್ಮಸ್ಥಳ ಅಥವಾ ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವುದಾದರೂ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ಅಂಗಡಿಗಳು, ಸಾರ್ವಜನಿಕ ರೆಸ್ಟೋರೆಂಟ್‌ಗಳು, ಹೋಟೆಲ್‌ಗಳು ಮತ್ತು ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಮನರಂಜನಾ ಸ್ಥಳಗಳಿಗೆ ಪ್ರವೇಶಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಯಾವುದೇ ಅಂಗವೈಕಲ್ಯ, ಹೊಣೆಗಾರಿಕೆ ನಿಬಂಧನೆ ಅಥವಾ ಷರತ್ತುಗಳಿಗೆ ಒಳಪಡುವುದಿಲ್ಲ. ಬಾವಿಗಳು, ತೊಟ್ಟಿಗಳು, ಸ್ನಾನದ

ಘಾಟ್‌ಗಳು, ರಸ್ತೆಗಳು ಮತ್ತು ಸಾರ್ವಜನಿಕ ರೆಸಾರ್ಟ್‌ನ ಸ್ಥಳಗಳ ಬಳಕೆಯನ್ನು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಅಥವಾ ಭಾಗಶಃ ರಾಜ್ಯದ ನಿಧಿಯಿಂದ ನಿರ್ವಹಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ ಅಥವಾ ಸಾರ್ವಜನಿಕರ ಬಳಕೆಗೆ ಮೀಸಲಿಡಲಾಗಿದೆ.

- ಈ ವಿಧಿಯಲ್ಲಿ ಯಾವುದೂ ರಾಜ್ಯವು ಮಹಿಳೆಯರು, ಮಕ್ಕಳು ಅಥವಾ ಯಾವುದೇ ಸಾಮಾಜಿಕವಾಗಿ ಮತ್ತು ಶೈಕ್ಷಣಿಕವಾಗಿ ಹಿಂದುಳಿದ ವರ್ಗಗಳಿಗೆ ಯಾವುದೇ ವಿಶೇಷ ನಿಬಂಧನೆಗಳನ್ನು ಮಾಡುವುದನ್ನು ತಡೆಯುವುದಿಲ್ಲ.

ಕಾನೂನಿನ ಮುಂದೆ ಸಮಾನತೆ – Equality Before the Law

- ಇದು ನಕಾರಾತ್ಮಕ ಪರಿಕಲ್ಪನೆಯಾಗಿದೆ. ಈ ಪರಿಕಲ್ಪನೆಯನ್ನು ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಸಂವಿಧಾನದಿಂದ ಎರವಲು ಪಡೆಯಲಾಗಿದೆ. ಇದರ ಅರ್ಥ 'ಯಾವುದೇ ವ್ಯಕ್ತಿ ಕಾನೂನಿಗಿಂತ ಮೇಲಲ್ಲ (no man is above law)' ಮತ್ತು ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬ ವ್ಯಕ್ತಿಯೂ ಅವನ/ಅವಳ ಸಾಮಾಜಿಕ ಸ್ಥಾನಮಾನ ಏನೇ ಇರಲಿ, ನ್ಯಾಯಾಲಯಗಳ ವ್ಯಾಪ್ತಿಗೆ ಒಳಪಟ್ಟಿರುತ್ತದೆ.
- ಕಾನೂನಿನ ಮುಂದೆ ಸಮಾನತೆಯ ನಿಯಮವು ಸಂಪೂರ್ಣ ನಿಯಮವಲ್ಲ ಮತ್ತು ಇದಕ್ಕೆ ಹಲವಾರು ಅಪವಾದಗಳಿವೆ.
- ಉದಾ. ಅಧ್ಯಕ್ಷರು ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯಪಾಲರು ಕೆಲವು ವಿನಾಯಿತಿಗಳು ಮತ್ತು ಸವಲತ್ತುಗಳನ್ನು ಆನಂದಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಕಾನೂನಿನ ಸಮಾನ ರಕ್ಷಣೆ – Equal Protection of Law

- ಇದು ಸಕಾರಾತ್ಮಕ ಪರಿಕಲ್ಪನೆಯಾಗಿದೆ. ಈ ಪರಿಕಲ್ಪನೆಯನ್ನು US ಸಂವಿಧಾನದಿಂದ ಎರವಲು ಪಡೆಯಲಾಗಿದೆ. ಒಂದೇ ರೀತಿಯ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಗಳು / ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲಾ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳನ್ನು ಒಂದೇ ರೀತಿ ಪರಿಗಣಿಸಬೇಕು ಎಂದರ್ಥ.
- ಗುಂಪುಗಳ ನಡುವೆ ತಾರತಮ್ಯವಿರಬಹುದು, ಆದರೆ ಗುಂಪುಗಳಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲ. ರಾಜ್ಯವು ಸಮಾಜದ ಎಲ್ಲಾ ವರ್ಗಗಳ ಕಲ್ಯಾಣಕ್ಕಾಗಿ ನಿಂತಿರುವುದರಿಂದ, ಅದು ಕಡಿಮೆ ಸವಲತ್ತು ಹೊಂದಿರುವವರ ಪರವಾಗಿ ಕೆಲವು ತಾರತಮ್ಯಗಳನ್ನು ಮಾಡಬಹುದು.

ವಿಧಿ 15: ತಾರತಮ್ಯದ ನಿಷೇಧ

ಕೆಲವು ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ತಾರತಮ್ಯದ ನಿಷೇಧ. ಧರ್ಮ, ಜನಾಂಗ, ಜಾತಿ, ಲಿಂಗ ಅಥವಾ ಜನ್ಮಸ್ಥಳದ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ರಾಜ್ಯವು ಯಾವುದೇ ನಾಗರಿಕರ ವಿರುದ್ಧ ತಾರತಮ್ಯ ಮಾಡಬಾರದು ಎಂದು ಅದು ಹೇಳುತ್ತದೆ. ಶೀಕ್ಷಣದ ಹಕ್ಕು ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಸಮಾನತೆಯನ್ನು ಎತ್ತಿ ಹಿಡಿದಿಲ್ಲಾ ಅಂದರೆ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಸಮಾನ ಶೀಕ್ಷಣ ಹಕ್ಕು ಕೊಟ್ಟಿಲ್ಲಾ.

ಕೆಲವು ಅಪವಾದನೆಗಳು

- ವಿಧಿ 15 (3), ಮಹಿಳೆಯರು ಮತ್ತು ಮಕ್ಕಳ ರಕ್ಷಣೆಗಾಗಿ ವಿಶೇಷ ನಿಬಂಧನೆಗಳನ್ನು ಮಾಡಲು ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಅಧಿಕಾರ ನೀಡುತ್ತದೆ.

- 1ನೇ ಸಾಂವಿಧಾನಿಕ ತಿದ್ದುಪಡಿ ಕಾಯಿದೆ 1951ರ ಮೂಲಕ ಸೇರಿಸಲಾದ **ವಿಧಿ 15(4)**, ಹಿಂದುಳಿದ ವರ್ಗಗಳ ಹಿತಾಸಕ್ತಿಗಳ ರಕ್ಷಣೆಗಾಗಿ ವಿಶೇಷ ನಿಬಂಧನೆಗಳನ್ನು ಮಾಡಲು ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಶಕ್ತಗೊಳಿಸುತ್ತದೆ ಮತ್ತು ಆದ್ದರಿಂದ ಸಂವಿಧಾನದ **15 ಮತ್ತು 29(2)** ಕ್ಕೆ ಒಂದು ಅಪವಾದವಾಗಿದೆ.
- **93ನೇ ಸಾಂವಿಧಾನಿಕ ತಿದ್ದುಪಡಿ ಕಾಯಿದೆ 2005** ರ ಮೂಲಕ, ಅಲ್ಪಸಂಖ್ಯಾತ ಶಿಕ್ಷಣ ಸಂಸ್ಥೆಗಳನ್ನು ಹೊರತುಪಡಿಸಿ ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ಸಂಸ್ಥೆಗಳಲ್ಲಿ ಸಾಮಾಜಿಕವಾಗಿ ಮತ್ತು ಶೈಕ್ಷಣಿಕವಾಗಿ ಹಿಂದುಳಿದ ವರ್ಗಗಳಿಗೆ ದೃಢವಾದ ಕ್ರಮಗಳನ್ನು ಒದಗಿಸುವ **ಹೊಸ ಷರತ್ತು ವಿಧಿ 15(5)** ಅನ್ನು ಸೇರಿಸಲಾಗಿದೆ.
- **103ನೇ ಸಾಂವಿಧಾನಿಕ ತಿದ್ದುಪಡಿ ಕಾಯಿದೆ, 2019** ಕೇಂದ್ರ ಸರ್ಕಾರ ನಡೆಸುವ ಶಿಕ್ಷಣ ಸಂಸ್ಥೆಗಳು ಮತ್ತು ಅಲ್ಪಸಂಖ್ಯಾತ ಶಿಕ್ಷಣ ಸಂಸ್ಥೆಗಳನ್ನು ಹೊರತುಪಡಿಸಿ **ಖಾಸಗಿ ಶಿಕ್ಷಣ ಸಂಸ್ಥೆಗಳಿಗೆ ಪ್ರವೇಶಕ್ಕಾಗಿ ಸಮಾಜದ ಆರ್ಥಿಕವಾಗಿ ದುರ್ಬಲ ವರ್ಗದ 10% ಮೀಸಲಾತಿಯನ್ನು** ಪರಿಚಯಿಸಿತು.

ವಿಧಿ 16 : ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಉದ್ಯೋಗದಲ್ಲಿ ಸಮಾನತೆ

- ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಉದ್ಯೋಗದ ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿ ಸಮಾನತೆಯ ಅವಕಾಶವನ್ನು ಖಾತರಿಪಡಿಸುತ್ತದೆ.
- ರಾಜ್ಯದ ಅಡಿಯಲ್ಲಿ ಯಾವುದೇ **ಕಚೇರಿಗೆ ಉದ್ಯೋಗ ಅಥವಾ ನೇಮಕಾತಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲಾ ನಾಗರಿಕರಿಗೆ ಸಮಾನ** ಅವಕಾಶವಿರುತ್ತದೆ.
- ಯಾವುದೇ **ನಾಗರಿಕನು, ಕೇವಲ ಧರ್ಮ, ಜನಾಂಗ, ಜಾತಿ, ಲಿಂಗ, ಮೂಲ, ಜನ್ಮ ಸ್ಥಳ** ಅಥವಾ ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವುದಾದರೂ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ರಾಜ್ಯದ ಅಡಿಯಲ್ಲಿ ಯಾವುದೇ ಉದ್ಯೋಗಕ್ಕೆ ಅನರ್ಹನಾಗಿರಬಾರದು.

ಕೆಲವು ಅಪವಾದನೆಗಳು

ಆರ್ಥಿಕವಾಗಿ ದುರ್ಬಲ ವರ್ಗಗಳಿಗೆ ಮೀಸಲಾತಿ

ಸಾಂವಿಧಾನಿಕ **103ನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿ ಕಾಯಿದೆ 2019** ಯಾವುದೇ ಮೀಸಲಾತಿ ಯೋಜನೆಯ ಅಡಿಯಲ್ಲಿ ಒಳಪಡದ ಆರ್ಥಿಕವಾಗಿ ದುರ್ಬಲ ವರ್ಗಗಳಿಗೆ (EWS) ಸರ್ಕಾರಿ ಉದ್ಯೋಗಗಳು ಮತ್ತು ಶಿಕ್ಷಣ ಸಂಸ್ಥೆಗಳಲ್ಲಿ **10% ಮೀಸಲಾತಿಯನ್ನು** ಒದಗಿಸಿದೆ.

ಮಂಡಲ್ ಆಯೋಗದ ಪ್ರಕರಣ - 1979

ಸರ್ವೋಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ಒಂಬತ್ತು ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರ ಪೀಠವು ಇಂದ್ರ ಸಾಹ್ನಿಯವರ ಪ್ರಕರಣದಲ್ಲಿ (ಜನಪ್ರಿಯವಾಗಿ ಮಂಡಲ್ ಆಯೋಗ (ಪ್ರಕರಣ) ಎಂದು ಕರೆಯಲಾಗುತ್ತದೆ) **ಸರ್ಕಾರಿ ಉದ್ಯೋಗದಲ್ಲಿ ಮೀಸಲಾತಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಹೀಗೆ ಹೇಳಿದೆ:**

1. ಪರಿಚ್ಛೇದ 16(4) ರ ಅಡಿಯಲ್ಲಿ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಾಹಕ ಆದೇಶಗಳ ಮೂಲಕ ಉದ್ಯೋಗದ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಹಿಂದುಳಿದ ವರ್ಗಗಳ ಪರವಾಗಿ ನಿಬಂಧನೆಗಳನ್ನು ಮಾಡಬಹುದು.
2. ಕಲೆಯಿಂದ ಆಲೋಚಿಸಿದ ಹಿಂದುಳಿದಿರುವಿಕೆ. 16(4) ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಸಾಮಾಜಿಕವಾಗಿದೆ. ಇದು ಸಾಮಾಜಿಕ ಮತ್ತು ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ಎರಡೂ ಆಗಬೇಕಾಗಿಲ್ಲ.
3. ಕಲೆಯಲ್ಲಿ ಪರಿಗಣಿಸಲಾದ ಮೀಸಲಾತಿಗಳು 16 (4) 50% ಮೀರಬಾರದು.
4. 16(4) ಅಡಿಯಲ್ಲಿ **ಪೋಷ್ಠಗಳ ಮೀಸಲಾತಿ** ಆರಂಭಿಕ ನೇಮಕಾತಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಸೀಮಿತವಾಗಿದೆ ಮತ್ತು ಬಡ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಮೀಸಲಾತಿಯನ್ನು ಒದಗಿಸುವುದಕ್ಕೆ ವಿಸ್ತರಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ.

- ಸಂವಿಧಾನದ (81 ನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಕಾಯಿದೆ, 2000 ಸಂವಿಧಾನದ 16ನೇ ವಿಧಿಯಲ್ಲಿ ಹೊಸ ಷರತ್ತು (4-B) ಅನ್ನು ಸೇರಿಸಿದೆ, ಇದು ಹಿಂದಿನ ವರ್ಷಗಳಲ್ಲಿ ಈ ವರ್ಗಗಳ ಅರ್ಹ ಅಭ್ಯರ್ಥಿಗಳ ಲಭ್ಯತೆಯಿಲ್ಲದ ಕಾರಣ ಭರ್ತಿ ಮಾಡಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗದ ಬ್ಯಾಕ್‌ಲಾಗ್ ಹುದ್ದೆಗಳಲ್ಲಿ SC/ST ಗಳಿಗೆ 50% ಮಿತಿಯನ್ನು ಕೊನೆಗೊಳಿಸಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸುತ್ತದೆ. #ಸಂವಿಧಾನದ 81ನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿಯ ಮೂಲಕ ಜಾರಿಗೆ ತರಲಾಯಿತು. - ಸಾಹ್ನಿಯವರ ಪ್ರಕರಣದಲ್ಲಿ (ಜನಪ್ರಿಯವಾಗಿ ಮಂಡಲ್ ಆಯೋಗ)
- 103ನೇ ಸಾಂವಿಧಾನಿಕ ತಿದ್ದುಪಡಿ ಕಾಯಿದೆ 2019ರ ಮೂಲಕ, ಆರ್ಟಿಕಲ್ 16 ಅನ್ನು ತಿದ್ದುಪಡಿ ಮಾಡಲಾಗಿದ್ದು, ಎಲ್ಲಾ ಹುದ್ದೆಗಳಲ್ಲಿ OBC 10%ವರೆಗೆ ಮೀಸಲಾತಿ ಮಾಡಲು ಸರ್ಕಾರಕ್ಕೆ ಅನುಮತಿ ನೀಡಲಾಯಿತು.
- 104ನೇ ಸಾಂವಿಧಾನಿಕ ತಿದ್ದುಪಡಿ ಕಾಯಿದೆ 2019, ಲೋಕಸಭೆ ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯ ವಿಧಾನಸಭೆಗಳಲ್ಲಿ ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಜಾತಿ ಮತ್ತು ಪಂಗಡದ ಸದಸ್ಯರಿಗೆ ಸ್ಥಾನಗಳ ಮೀಸಲಾತಿಯನ್ನು 10 ವರ್ಷಗಳ ಅವಧಿಗೆ ವಿಸ್ತರಿಸಿದೆ.

ವಿಧಿ 17 : ಅಸ್ಪೃಶ್ಯತೆ ನಿರ್ಮೂಲನೆಯನ್ನು ಖಚಿತಪಡಿಸುತ್ತದೆ.

- ಸಂಸತ್ತು 'ಅಸ್ಪೃಶ್ಯತೆ (ಅಪರಾಧಗಳು) ಕಾಯಿದೆ, 1955' ಅನ್ನು ಜಾರಿಗೊಳಿಸಿತು, ಇದು ಅಸ್ಪೃಶ್ಯತೆಯ ಆಚರಣೆಗೆ ಶಿಕ್ಷೆಯನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. ಈ ಕಾಯಿದೆಯನ್ನು 'ಅಸ್ಪೃಶ್ಯತೆ (ಅಪರಾಧಗಳು)' ಕಾಯಿದೆ, 1976 ರಿಂದ ತಿದ್ದುಪಡಿ ಮಾಡಲಾಗಿದೆ.
- ನಂತರ, ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಜಾತಿಗಳು (ಎಸ್‌ಸಿ) ಮತ್ತು ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಪಂಗಡಗಳ (ಎಸ್‌ಟಿ) ಸದಸ್ಯರ ವಿರುದ್ಧ ಹಿಂಸಾಚಾರ ನಡೆದಾಗ, ಸಾಮೂಹಿಕ ಹತ್ಯೆ, ಅತ್ಯಾಚಾರ, ಬೆಂಕಿ ಹಚ್ಚುವಿಕೆ, ಘೋರ ಗಾಯಗಳು ಮುಂತಾದ ಕ್ರೌರ್ಯಗಳಿಗೆ ಕಾರಣವಾಯಿತು. ಅವರ ರಕ್ಷಣೆಗಾಗಿ ವಿಶೇಷ ಕಾನೂನನ್ನು ಜಾರಿಗೆ ತರಲು ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಜಾತಿಗಳು ಮತ್ತು ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಪಂಗಡಗಳ (ದೌರ್ಜನ್ಯಗಳ ತಡೆ - Prevention of Atrocities) ಕಾಯಿದೆ, 1989 ಅನ್ನು ಆಶ್ರಯಿಸಲಾಯಿತು, ಇದು ಪ್ರತಿಬಂಧಕವಾಗಿ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸಬಹುದಾದ ಬಲವಾದ ದಂಡನಾತ್ಮಕ ಕ್ರಮಗಳನ್ನು ಒದಗಿಸುತ್ತದೆ. ಆದರೆ, ಕಾಯ್ದೆಯು 'ಅಸ್ಪೃಶ್ಯತೆ'ಯನ್ನು ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಿಸುವುದಿಲ್ಲ.
- ಸುಪ್ರೀಂ ಕೋರ್ಟ್ ಪ್ರಕಾರ, 'ಅಸ್ಪೃಶ್ಯತೆ' ಅದರ ಅಕ್ಷರಶಃ ಅಥವಾ ವ್ಯಾಕರಣದ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ಅರ್ಥೈಸಿಕೊಳ್ಳಬಾರದು. ಇದು ಐತಿಹಾಸಿಕವಾಗಿ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಹೊಂದಿದ ಆಚರಣೆ ಎಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು.

ವಿಧಿ 18: ಶೀರ್ಷಿಕೆ/ ಬಿರುದುಗಳ ನಿರ್ಮೂಲನೆಯನ್ನು ಖಚಿತಪಡಿಸುತ್ತದೆ.

- ಇದು ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಯಾವುದೇ ಶೀರ್ಷಿಕೆ ನೀಡುವುದನ್ನು ತಡೆಯುತ್ತದೆ.
- ಭಾರತದ ಯಾವುದೇ ಪ್ರಜೆಯು ಯಾವುದೇ ವಿದೇಶಿ ರಾಜ್ಯದಿಂದ ಯಾವುದೇ ಶೀರ್ಷಿಕೆಯನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸುವುದಿಲ್ಲ.
- ಭಾರತದ ಪ್ರಜೆಯಲ್ಲದ ಯಾವುದೇ ವ್ಯಕ್ತಿಯು, ರಾಜ್ಯದ ಅಡಿಯಲ್ಲಿ ಯಾವುದೇ ಲಾಭ ಅಥವಾ ಟ್ರಸ್ಟ್‌ನ ಯಾವುದೇ ಕಚೇರಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿರುವಾಗ, ಯಾವುದೇ ವಿದೇಶಿ ರಾಜ್ಯದಿಂದ ಯಾವುದೇ ಶೀರ್ಷಿಕೆಯನ್ನು ಅಧ್ಯಕ್ಷರ ಒಪ್ಪಿಗೆಯಿಲ್ಲದೆ ಸ್ವೀಕರಿಸುವುದಿಲ್ಲ.

- ರಾಜ್ಯದ ಅಡಿಯಲ್ಲಿ ಯಾವುದೇ ಲಾಭ ಅಥವಾ ನಂಬಿಕೆಯ ಹುದ್ದೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿರುವ ಯಾವುದೇ ವ್ಯಕ್ತಿ, **ಅಧ್ಯಕ್ಷರ ಒಪ್ಪಿಗೆಯಿಲ್ಲದೆ** ಯಾವುದೇ ವಿದೇಶಿ ರಾಜ್ಯದಿಂದ ಅಥವಾ ಅಡಿಯಲ್ಲಿ ಯಾವುದೇ ರೀತಿಯ ಯಾವುದೇ ಪ್ರಸ್ತುತ, ವೇತನ ಅಥವಾ ಕಚೇರಿಯನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸುವುದಿಲ್ಲ.
- **ಭಾರತ ರತ್ನ, ಪದ್ಮವಿಭೂಷಣ, ಪದ್ಮಭೂಷಣ ಮತ್ತು ಪದ್ಮಶ್ರೀಗಳಂತಹ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಪ್ರಶಸ್ತಿಗಳು** ಆರ್ಟಿಕಲ್ 18 ರ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಬರುವುದಿಲ್ಲ ಮತ್ತು ಆದ್ದರಿಂದ ರಾಜ್ಯವು ಅಂತಹ ಪ್ರಶಸ್ತಿಗಳನ್ನು ಗಣ್ಯ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳಿಗೆ ನೀಡಬಹುದು. **ಭಾರತ ರತ್ನ ಅಥವಾ ಪದ್ಮ ಪ್ರಶಸ್ತಿಗಳನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸುವವರು ಶೀರ್ಷಿಕೆಯಾಗಿ ಬಳಸಲಾಗುವುದಿಲ್ಲ** ಮತ್ತು ಆದ್ದರಿಂದ, ಸಾಂವಿಧಾನಿಕ ನಿಷೇಧದೊಳಗೆ ಬರುವುದಿಲ್ಲ.
- **ಬ್ರಿಟಿಷ್ ನೈಟ್‌ಹುಡ್ ಅಂದರೆ ಸರ್** ಅನ್ನು ಬಿರುದು ಎಂದು ಪರಿಗಣಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ ಮತ್ತು ಆದ್ದರಿಂದ, ಯಾವುದೇ ಭಾರತೀಯ ಪ್ರಜೆ ಅದನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸುವುದಿಲ್ಲ.

ವಿಧಿ (19-22) ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ ಹಕ್ಕು

ವಿಧಿ 19

- (ಎ) **ವಾಕ್ ಮತ್ತು ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿ** ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ ಹಕ್ಕು.
- (ಬಿ) ಶಾಂತಿಯುತವಾಗಿ ಮತ್ತು ಶಸ್ತ್ರಾಸ್ತ್ರಗಳಿಲ್ಲದೆ ಒಟ್ಟುಗೂಡುವ **ಅಥವಾ ಸಭೆ ಸೇರುವ** ಹಕ್ಕು.
- (ಸಿ) **ಸಂಘ ಅಥವಾ ಒಕ್ಕೂಟಗಳು ಅಥವಾ ಸಹಕಾರಿಗಳನ್ನು** ರಚಿಸುವ ಹಕ್ಕು.
- (ಡಿ) ಭಾರತದ ಭೂಪ್ರದೇಶದಾದ್ಯಂತ **ಮುಕ್ತ ವಾಗಿಸಂಚಾರ** ಮಾಡುವ ಹಕ್ಕು.
- (ಇ) ಭಾರತದ ಭೂಪ್ರದೇಶದ ಯಾವುದೇ ಭಾಗದಲ್ಲಿ **ವಾಸಿಸುವ ಮತ್ತು ನೆಲೆಸುವ ಹಕ್ಕು.**
- (ಎಫ್) **ಆಸ್ತಿಯ ಹಕ್ಕು (74ನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿ ಮೂಲಕ ರದ್ದು)**
- (ಜಿ) ಯಾವುದೇ ವೃತ್ತಿಯನ್ನು ಅಭ್ಯಾಸ ಮಾಡಲು ಅಥವಾ ಯಾವುದೇ **ಉದ್ಯೋಗ, ಅಥವಾ ವ್ಯಾಪಾರವನ್ನು** ನಡೆಸುವ ಹಕ್ಕು.
- ಭಾರತದ ಸಾರ್ವಭೌಮತೆ ಮತ್ತು ಸಮಗ್ರತೆ, ರಾಜ್ಯದ ಭದ್ರತೆ, ವಿದೇಶಿ ರಾಜ್ಯಗಳೊಂದಿಗೆ ಸೌಹಾರ್ದ ಸಂಬಂಧ, ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಸುವ್ಯವಸ್ಥೆ, ಸಭ್ಯತೆ ಅಥವಾ ನೈತಿಕತೆ ಅಥವಾ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ನಿಂದನೆ, ಮಾನನಷ್ಟ ಅಥವಾ ಪ್ರಚೋದನೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ರಾಜ್ಯವು **ವಾಕ್ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ ಮೇಲೆ ನಿರ್ಬಂಧಗಳನ್ನು** ವಿಧಿಸಬಹುದು.
- ಭಾರತದ ಸಾರ್ವಭೌಮತೆ ಮತ್ತು ಸಮಗ್ರತೆ ಅಥವಾ ನೈತಿಕತೆಯ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಕ್ರಮದ ಹಿತಾಸಕ್ತಿಗಳಲ್ಲಿ ಸಂಘಗಳನ್ನು ರಚಿಸುವ ಹಕ್ಕಿನ ಮೇಲೆ ನಿರ್ಬಂಧವನ್ನು ವಿಧಿಸಬಹುದು.
- ವಿಧಿ 19ರ ಅಡಿಯಲ್ಲಿ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದಿಂದ ಖಾತರಿಪಡಿಸುವ ವಿಶಾಲವಾದ **ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದಲ್ಲಿ ಪತ್ರಿಕಾ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನು** ಸೇರಿಸಲಾಗಿದೆ.
- **ಆಸ್ತಿಯ ಹಕ್ಕು (ಅದನ್ನು 44ನೇ ಸಾಂವಿಧಾನಿಕ ತಿದ್ದುಪಡಿ, 1978ರ ಮೂಲಕ ತೆಗೆದುಹಾಕಲಾಗಿದೆ ಮತ್ತು ಕಾನೂನು ಹಕ್ಕಾಗಿ ಆರ್ಟಿಕಲ್ 300ಎ ಗೆ ವರ್ಗಾಯಿಸಲಾಗಿದೆ)** ಯಾವುದೇ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳಿಗೆ ಲಭ್ಯವಿದೆ

ವಿಧಿ 20: ಅಪರಾಧಗಳ ಶಿಕ್ಷೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ರಕ್ಷಣೆ.

ಅಪರಾಧಗಳಿಗೆ ಶಿಕ್ಷೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ರಕ್ಷಣೆ. ಇದು ನಾಗರಿಕ ಅಥವಾ ವಿದೇಶಿ ಅಥವಾ ಕಂಪನಿ ಅಥವಾ ನಿಗಮದಂತಹ ಕಾನೂನುಬದ್ಧ ವ್ಯಕ್ತಿಯಾಗಿದ್ದರೂ ಆರೋಪಿ ವ್ಯಕ್ತಿಗೆ ಅನಿಯಂತ್ರಿತ ಮತ್ತು ಅತಿಯಾದ ಶಿಕ್ಷೆಯ ವಿರುದ್ಧ ರಕ್ಷಣೆ ನೀಡುತ್ತದೆ.

ಅಪರಾಧಗಳಿಗೆ ಶಿಕ್ಷೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ರಕ್ಷಣೆ:

ಕೆಳಗಿನ 3 ವಿಧದ ಅಪರಾಧಗಳ ವಿರುದ್ಧ ಆರ್ಟಿಕಲ್ 20ರ ಅಡಿಯಲ್ಲಿ ರಕ್ಷಣೆ ಲಭ್ಯವಿದೆ:

(1) Under Ex-post Facto Legislation:

ಯಾವುದೇ ವ್ಯಕ್ತಿಯನ್ನು ಅಪರಾಧವೆಂದು ಚಾರ್ಜ್ ಮಾಡಿದ ಕಾಯಿದೆಯ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಜಾರಿಯಲ್ಲಿರುವ ಕಾನೂನಿನ ಉಲ್ಲಂಘನೆಯನ್ನು ಹೊರತುಪಡಿಸಿ ಯಾವುದೇ ಅಪರಾಧಕ್ಕೆ ಶಿಕ್ಷೆಯಾಗುವುದಿಲ್ಲ ಅಥವಾ ಅಪರಾಧದ ಆಯೋಗದ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಜಾರಿಯಲ್ಲಿರುವ ಕಾನೂನಿನ ಅಡಿಯಲ್ಲಿ ವಿಧಿಸಬಹುದಾದ ಅದಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚಿನ ದಂಡಕ್ಕೆ ಒಳಪಡುವುದಿಲ್ಲ.

(2) Double Jeopardy:

ಯಾವುದೇ ವ್ಯಕ್ತಿಯನ್ನು ಒಂದೇ ಅಪರಾಧಕ್ಕಾಗಿ ಒಂದಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ಬಾರಿ ವಿಚಾರಣೆಗೆ ಒಳಪಡಿಸಬಾರದು ಮತ್ತು ಶಿಕ್ಷಿಸಬಾರದು.

(3) Prohibition Against self-incrimination:

ಯಾವುದೇ ಅಪರಾಧದ ಆಪಾದಿತ ವ್ಯಕ್ತಿಯನ್ನು ತನ್ನ ವಿರುದ್ಧ ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗಿರಲು ಒತ್ತಾಯಿಸಲಾಗುವುದಿಲ್ಲ.

ವಿಧಿ 21 : ಜೀವನ ಮತ್ತು ವೈಯಕ್ತಿಕ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ ರಕ್ಷಣೆ.

- ಸಂವಿಧಾನದ 21ನೇ ವಿಧಿಯು ಕಾನೂನಿನಿಂದ ಸ್ಥಾಪಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಕಾರ್ಯವಿಧಾನದ ಪ್ರಕಾರ ಹೊರತುಪಡಿಸಿ ಯಾವುದೇ ವ್ಯಕ್ತಿ ತನ್ನ ಜೀವನ ಅಥವಾ ವೈಯಕ್ತಿಕ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನು ಕಸಿದುಕೊಳ್ಳಬಾರದು ಎಂದು ಒದಗಿಸುತ್ತದೆ.
- ಒಬ್ಬ ವ್ಯಕ್ತಿಯ ವೈಯಕ್ತಿಕ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನು ಕಸಿದುಕೊಳ್ಳಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸುವ ರಾಜ್ಯವು ಮಾಡಿದ ಕಾನೂನು ಅನಿಯಂತ್ರಿತ, ಅನ್ಯಾಯ ಅಥವಾ ಅಸಮಂಜಸವಾಗಿರಬಾರದು ಎಂಬಂತಹ ಅಭಾವಕ್ಕಾಗಿ ಕಾರ್ಯವಿಧಾನವನ್ನು ಸೂಚಿಸಬೇಕು ಎಂದು ಮೇನಕಾ ಪ್ರಕರಣದಲ್ಲಿ ಸುಪ್ರೀಂ ಕೋರ್ಟ್ ಅಭಿಪ್ರಾಯಪಟ್ಟಿದೆ. ನೈಸರ್ಗಿಕ ನ್ಯಾಯದ ತತ್ವವನ್ನು ಉಲ್ಲಂಘಿಸಿದರೆ ಅಂತಹ ಕಾನೂನು ಅಮಾನ್ಯವಾಗಿದೆ ಎಂದು ಅದು ಅನುಸರಿಸುತ್ತದೆ.
- ಮಾನವರ ಹಕ್ಕುಗಳನ್ನು ರಕ್ಷಿಸುವ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ, ಜೀವನವನ್ನು ರಕ್ಷಿಸುತ್ತದೆ ಮತ್ತು ಜೀವನ ಎಂಬ ಪದದ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವನ್ನು ನೀಡಲಾಗಿದೆ ಮತ್ತು ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಜೀವನ ಸೇರಿದಂತೆ ಎಲ್ಲಾ ರೀತಿಯ ಜೀವನಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿರುವ ಮೂಲಭೂತ ಪರಿಸರದಿಂದ ಯಾವುದೇ ಅಡಚಣೆಯನ್ನು ನೀಡಲಾಗಿದೆ – ಸಂವಿಧಾನದ 21 ನೇ ವಿಧಿಯ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ಬರುತ್ತದೆ.
- ವಿಧಿ 21ರ ಪ್ರಕಾರ, ಪೊಲೀಸರು '3rd Degree' ವಿಧಾನವನ್ನು ಬಳಸುವುದು ವಿಧಿ 21ರ ಉಲ್ಲಂಘನೆಯಾಗಿದೆ.
- ಟೆಲಿಫೋನ್ ಟ್ಯಾಪಿಂಗ್ ಗೌಪ್ಯತೆಯ ಹಕ್ಕಿನ ಮೇಲಿನ ಆಕ್ರಮಣವಾಗಿದೆ, ಆದ್ದರಿಂದ ವಿಧಿ 21ಅನ್ನು ಉಲ್ಲಂಘಿಸುತ್ತದೆ.

ಪ್ರಾಣಿಗಳಿಗೂ ಸಹ ಚಿತ್ರಹಿಂಸೆ ವಿರುದ್ಧ ಹಕ್ಕುಗಳಿವೆ !!
ಮೇ, 2014 ರಂದು ಸುಪ್ರೀಂ ಕೋರ್ಟ್, ಗೂಳಿಗಳಿಗೂ ಚಿತ್ರಹಿಂಸೆ ವಿರುದ್ಧ ಹಕ್ಕಿದೆ ಮತ್ತು ತಮಿಳುನಾಡಿನಲ್ಲಿ ಜಲ್ಲಿಕಟ್ಟು (ಗೂಳಿ ಕಾಳಗ) ಮತ್ತು ಎತ್ತಿನಗಾಡಿ ಓಟವನ್ನು ನಿಷೇಧಿಸಿತು. ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರದಲ್ಲಿ ಎತ್ತಿನಗಾಡಿ ಓಟವನ್ನು ಸಹ ನ್ಯಾಯಾಲಯ ನಿಷೇಧಿಸಿದೆ.

- ಕೆಲಸ ಮಾಡುವ ಮಹಿಳೆಯರಿಗೆ ಲೈಂಗಿಕ ಕಿರುಕುಳವನ್ನು ತಡೆಗಟ್ಟುವುದು ವಿಧಿ 21ರ ಅಡಿಯಲ್ಲಿ ಬರುತ್ತದೆ. ಕೆಲಸದ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಲೈಂಗಿಕ ಕಿರುಕುಳವನ್ನು ತಡೆಯುವುದು ಉದ್ಯೋಗದಾತರ ಕರ್ತವ್ಯವಾಗಿದೆ. **ವಿಶಾಖಾ ಪ್ರಕರಣದಲ್ಲಿ ಸುಪ್ರೀಂ ಕೋರ್ಟ್ (Vishakha and others v State of Rajasthan - 1997)** ಮೇಲಿನ ತೀರ್ಪು ನೀಡಿದೆ.

ವಿಧಿ 21(A) : ಶಿಕ್ಷಣದ ಹಕ್ಕು.

ವಿಧಿ 21 (ಎ) 6 ರಿಂದ 14 ವರ್ಷ ವಯಸ್ಸಿನ ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಶಿಕ್ಷಣದ ಹಕ್ಕನ್ನು ಮೂಲಭೂತ ಹಕ್ಕನ್ನಾಗಿ ಮಾಡುತ್ತದೆ. [86 ನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿ ಕಾಯಿದೆ, 2002].

ವಿಧಿ 21 ಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಕೆಲವು ಪ್ರಮುಖ ಪ್ರಕರಣಗಳು:

ಎ.ಕೆ.ಗೋಪಾಲನ್ ಕೇಸ್ (1950):

- ಪ್ರಿವೆಂಟಿವ್ ಡಿಟೆನ್ಯನ್ ಕೇಸ್ ಎಂದೂ ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ
- ಸಂವಿಧಾನದ ಮೂಲಭೂತ ಹಕ್ಕುಗಳನ್ನು ವ್ಯಾಪಕವಾಗಿ ಅರ್ಥೈಸಲು ಭಾರತೀಯ ನ್ಯಾಯಾಂಗಕ್ಕೆ ಅವಕಾಶವನ್ನು ಒದಗಿಸಿದೆ. 1950ರ ದಶಕದವರೆಗೆ, ಆರ್ಟಿಕಲ್ 21 ಸ್ವಲ್ಪ ಕಿರಿದಾದ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿತ್ತು.
- ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ, SC ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿ 'ಕಾನೂನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದ ಕಾರ್ಯವಿಧಾನ', ಸಂವಿಧಾನವು **ಅಮೆರಿಕನ್ 'ಡ್ಯೂ ಪ್ರೊಸೆಸ್'** ಬದಲಿಗೆ ವೈಯಕ್ತಿಕ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಪರಿಕಲ್ಪನೆಯನ್ನು ಸಾಕಾರಗೊಳಿಸಿದೆ ಎಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯಪಟ್ಟಿದೆ. (ಸಂವಿಧಾನದ 21ನೇ ವಿಧಿಯು ಭಾರತೀಯ ನ್ಯಾಯಾಲಯವು ಕಾನೂನು ಮಾನದಂಡಗಳ ಸರಿಯಾದ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯನ್ನು ಅನ್ವಯಿಸುವ ಅಗತ್ಯವಿಲ್ಲ ಎಂದು ನ್ಯಾಯಾಲಯವು ತೀರ್ಪು ನೀಡಿತು).

ಮೇನಕಾ ಗಾಂಧಿ ವರ್ಸಸ್ ಯೂನಿಯನ್ ಆಫ್ ಇಂಡಿಯಾ ಕೇಸ್ (1978):

- ಈ ಪ್ರಕರಣವು **ಗೋಪಾಲನ್ ಪ್ರಕರಣದ ತೀರ್ಪನ್ನು ರದ್ದುಗೊಳಿಸಿತು.**
- ಇಲ್ಲಿ, SC 19 ಮತ್ತು 21ನೇ ವಿಧಿಗಳು ಜಲನಿರೋಧಕ ವಿಭಾಗಗಳಲ್ಲ ಎಂದು ಹೇಳಿದೆ.
- ವಿಧಿ 21 ರಲ್ಲಿನ **ವೈಯಕ್ತಿಕ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ ಕಲ್ಪನೆಯು ಅನೇಕ ಹಕ್ಕುಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಂತೆ ವಿಶಾಲ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿದೆ, ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ವಿಧಿ 19ರ ಅಡಿಯಲ್ಲಿ ಸಾಕಾರಗೊಂಡಿದೆ, ಹೀಗಾಗಿ 'ಹೆಚ್ಚುವರಿ ರಕ್ಷಣೆ' ನೀಡುತ್ತದೆ.**
- **ವಿಧಿ 21ರ ಅಡಿಯಲ್ಲಿ ಬರುವ ಕಾನೂನು ವಿಧಿ 19ರ ಅಡಿಯಲ್ಲಿನ ಅವಶ್ಯಕತೆಗಳನ್ನು ಸಹ ಪೂರೈಸಬೇಕು ಎಂದು ನ್ಯಾಯಾಲಯ ಹೇಳಿದೆ. ಅಂದರೆ ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಜೀವನ ಅಥವಾ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ ಅಭಾವಕ್ಕಾಗಿ ಕಾನೂನಿನ ಅಡಿಯಲ್ಲಿ ಯಾವುದೇ ಕಾರ್ಯವಿಧಾನವು ಅನ್ಯಾಯ, ಅಸಮಂಜಸ ಅಥವಾ ಅನಿಯಂತ್ರಿತವಾಗಿರಬಾರದು.**

ಫ್ರಾನ್ಸಿಸ್ ಕೊರಾಲಿ ಮುಲ್ಲಿನ್ ವಿರುದ್ಧ ದೆಹಲಿಯ ಕೇಂದ್ರಾಡಳಿತ ಪ್ರದೇಶ (1981):

- ಈ ಪ್ರಕರಣದಲ್ಲಿ, ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಜೀವನ ಅಥವಾ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ ಹರಣಕ್ಕೆ ಯಾವುದೇ ಕಾರ್ಯವಿಧಾನವು ಸಮಂಜಸ, ನ್ಯಾಯೋಚಿತ ಮತ್ತು ನ್ಯಾಯಯುತವಾಗಿರಬೇಕು ಮತ್ತು ಅನಿಯಂತ್ರಿತ, ವಿಚಿತ್ರ ಅಥವಾ ಕಾಲ್ಪನಿಕವಾಗಿರಬಾರದು ಎಂದು ನ್ಯಾಯಾಲಯವು ಅಭಿಪ್ರಾಯಪಟ್ಟಿದೆ.

ಓಲ್ಗಾ ಟೆಲ್ಲಿಸ್ ವರ್ಸಸ್ ಬಾಂಬೆ ಮುನ್ಸಿಪಲ್ ಕಾರ್ಪೊರೇಷನ್ (1985):

- ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಮೂಲಭೂತ ಹಕ್ಕುಗಳನ್ನು ಕಸಿದುಕೊಳ್ಳುವ ಯಾವುದೇ ಕಾರ್ಯವಿಧಾನವು ನ್ಯಾಯೋಚಿತ ಮತ್ತು ನ್ಯಾಯದ ನಿಯಮಗಳಿಗೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿರಬೇಕು ಎಂದು ಈ ಹಿಂದೆ ತೆಗೆದುಕೊಂಡ ನಿಲುವನ್ನು ಈ ಪ್ರಕರಣವು ಪುನರುಚ್ಚರಿಸಿತು.

ಉನ್ನಿ ಕೃಷ್ಣನ್ ವಿರುದ್ಧ ಆಂಧ್ರಪ್ರದೇಶ ರಾಜ್ಯ (1993):

- ಈ ಪ್ರಕರಣದಲ್ಲಿ, SC ಜೀವಿಸುವ ಹಕ್ಕಿನ ವಿಸ್ತೃತ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವನ್ನು ಎತ್ತಿಹಿಡಿದಿದೆ.
- ಈ ಪ್ರಕರಣವು ಖಾಸಗಿ ಸಂಸ್ಥೆಗಳು ವಿಧಿಸುವ ಕ್ಯಾಪಿಟೇಶನ್ ಶುಲ್ಕವನ್ನು ನಿಯಂತ್ರಿಸುವ ರಾಜ್ಯದ ಕಾನೂನುಗಳ ಸಾಂವಿಧಾನಿಕತೆಗೆ ಕೆಲವು ಖಾಸಗಿ ವೃತ್ತಿಪರ ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ಸೌಲಭ್ಯಗಳ ಸವಾಲನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿತ್ತು.

ವಿಧಿ 22: ಕೆಲವು ಪ್ರಕರಣಗಳಲ್ಲಿ ಬಂಧನ ಮತ್ತು ಬಂಧನದ ವಿರುದ್ಧ ರಕ್ಷಣೆ.

- 22ನೇ ವಿಧಿಯು ಬಂಧನಕ್ಕೊಳಗಾದ ಯಾವುದೇ ವ್ಯಕ್ತಿಯನ್ನು ಅಂತಹ ಬಂಧನಕ್ಕೆ ಕಾರಣವನ್ನು ತಿಳಿಸದೆ ಬಂಧನದಲ್ಲಿ ಇರಿಸಲಾಗುವುದಿಲ್ಲ ಎಂದು ಒದಗಿಸುತ್ತದೆ.
- 22ನೇ ವಿಧಿಯು ಮೊದಲ ಭಾಗವು ಸಾಮಾನ್ಯ ಕಾನೂನಿನ ಅಡಿಯಲ್ಲಿ ಬಂಧಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಅಥವಾ ಬಂಧನಕ್ಕೊಳಗಾದ ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಮೇಲೆ ಕೆಳಗಿನ ಹಕ್ಕುಗಳನ್ನು ನೀಡುತ್ತದೆ.
 - ಬಂಧನದ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ತಿಳಿಸುವ ಹಕ್ಕು.
 - ಕಾನೂನು ವೃತ್ತಿಗಾರರಿಂದ ಸಮಾಲೋಚಿಸುವ ಮತ್ತು ಸಮರ್ಥಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಹಕ್ಕು.
 - ಬಂಧಿಸಿದ 24 ಗಂಟೆಗಳ ಒಳಗೆ ಮ್ಯಾಜಿಸ್ಟ್ರೇಟ್ ಮುಂದೆ ಹಾಜರುಪಡಿಸುವ ಹಕ್ಕು.

ತಡೆಗಟ್ಟುವ ಬಂಧನದ (Preventive Detention) ಅಡಿಯಲ್ಲಿ ಬಂಧಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ವ್ಯಕ್ತಿಯು ಮೇಲಿನ ಹಕ್ಕುಗಳನ್ನು ಪಡೆಯುವುದಿಲ್ಲ. ಬದಲಾಗಿ, ಅವನು ಈ ಕೆಳಗಿನ ಹಕ್ಕುಗಳಿಗೆ ಅರ್ಹನಾಗಿರುತ್ತಾನೆ:

- 3 ತಿಂಗಳಿಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ಬಂಧನದಲ್ಲಿರಬಾರದು.
- ಬಂಧನದ ಆಧಾರದ ಬಗ್ಗೆ ತಿಳಿಸುವ ಹಕ್ಕು.
- ಬಂಧನ ಆದೇಶದ ವಿರುದ್ಧ ಪ್ರಾತಿನಿಧ್ಯವನ್ನು ನೀಡುವ ಹಕ್ಕು.

ಶೋಷಣೆಯ ವಿರುದ್ಧ ಹಕ್ಕು (ವಿಧಿ 23-24)

ವಿಧಿ 23 : ಶೋಷಣೆ ವಿರುದ್ಧ ಹಕ್ಕು

- ವಿಧಿ 23 ರ ಪ್ರಕಾರ, ಮನುಷ್ಯರ ಸಂಚಾರ, ಭಿಕ್ಷುಕ ಮತ್ತು ಇತರ ರೀತಿಯ ಬಲವಂತದ ದುಡಿಮೆಯನ್ನು (ಬೆಗಾರ ಪದ್ಧತಿ) ನಿಷೇಧಿಸಲಾಗಿದೆ. ಈ ನಿಬಂಧನೆಯ ಯಾವುದೇ ಉಲ್ಲಂಘನೆಯು ಕಾನೂನಿನ ಪ್ರಕಾರ ಶಿಕ್ಷಾರ್ಹ ಅಪರಾಧವಾಗಿರುತ್ತದೆ.
- ಮಾನವರ ಕಳ್ಳ ಸಾಗಣೆಗೆ ಎಂದರೆ ಸರಕುಗಳಂತೆ ಪುರುಷರು ಮತ್ತು ಮಹಿಳೆಯರನ್ನು ಮಾರಾಟ ಮಾಡುವುದು ಮತ್ತು ಖರೀದಿಸುವುದು ಮತ್ತು ಅನೈತಿಕ ಮತ್ತು ಇತರ ಉದ್ದೇಶಗಳಿಗಾಗಿ ಮಹಿಳೆಯರು ಮತ್ತು ಮಕ್ಕಳಲ್ಲಿ ಅನೈತಿಕ ಸಂಚಾರವನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿರುತ್ತದೆ.
- ಸಂಭಾವನೆಯನ್ನು ಪಾವತಿಸಿದ್ದರೂ ಸಹ, ಒಬ್ಬನು ತನ್ನ ಇಚ್ಛೆಗೆ ವಿರುದ್ಧವಾಗಿ ಕೆಲಸ, ದೇವದಾಸಿ ಪದ್ಧತಿ ಅಥವಾ ಸೇವೆಗಳನ್ನು ಒದಗಿಸಲು ಒತ್ತಾಯಿಸಬಾರದು. ಸಂಭಾವನೆಯು ಕನಿಷ್ಠ ವೇತನಕ್ಕಿಂತ ಕಡಿಮೆಯಿದ್ದರೆ, ಅದು ಆರ್ಟಿಕಲ್ 23ರ ಅಡಿಯಲ್ಲಿ ಬಲವಂತದ ಕಾರ್ಮಿಕರಿಗೆ ಸಮನಾಗಿರುತ್ತದೆ.

ಕನಿಷ್ಠ ಕೂಲಿ ಕಾಯ್ದೆ - 1948
ಸಮಾನ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಸಮಾನ ವೇತನ - 1976
ಮಾನವನ ಅಕ್ರಮ ಮಾರಾಟ ತಡೆ ಕಾಯ್ದೆ - 1956
ಜೀತ ಪದ್ಧತಿ ನಿರ್ಮೂಲನೆ ಕಾಯ್ದೆ - 1976

ವಿಧಿ 24: ಬಾಲ ಕಾರ್ಮಿಕ ನಿಷೇಧ

- ಮಕ್ಕಳ ರಕ್ಷಣೆಗಾಗಿ ವಿಶೇಷ ನಿಬಂಧನೆಯನ್ನು ಮಾಡಲಾಗಿದೆ. ಹದಿನಾಲ್ಕು ವರ್ಷಕ್ಕಿಂತ ಕಡಿಮೆ ವಯಸ್ಸಿನ ಯಾವುದೇ ಮಗುವನ್ನು ಯಾವುದೇ ಕಾರ್ಖಾನೆ ಅಥವಾ ಗಣಿಯಲ್ಲಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡಲು ಅಥವಾ ಇತರ ಯಾವುದೇ ಅಪಾಯಕಾರಿ ಉದ್ಯೋಗದಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ.
- ಎಂಸಿ ಮೆಹ್ತಾ ವಿರುದ್ಧ ತಮಿಳುನಾಡು ರಾಜ್ಯ ಪ್ರಕರಣದಲ್ಲಿ(1996), ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಮತ್ತು ಖಾಸಗಿ ವಲಯಗಳಲ್ಲಿ ಕಾನೂನುಬಾಹಿರವಾಗಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡುವ ಮಕ್ಕಳ ಆರ್ಥಿಕ, ಸಾಮಾಜಿಕ ಮತ್ತು ಮಾನವೀಯ ಹಕ್ಕುಗಳನ್ನು ರಾಜ್ಯ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ರಕ್ಷಿಸಬೇಕು ಎಂದು ಸುಪ್ರೀಂ ಕೋರ್ಟ್ ಹೇಳಿದೆ.

ಬಾಲ ಕಾರ್ಮಿಕರನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಲು ಸರ್ಕಾರ ತೆಗೆದುಕೊಂಡ ಕ್ರಮಗಳು

1. **1979 - ಗುರುಪಾದಸ್ವಾಮಿ ಸಮಿತಿಯನ್ನು** ಬಾಲಕಾರ್ಮಿಕ ಸಮಸ್ಯೆಯನ್ನು ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡಲು ಮತ್ತು ನಿಭಾಯಿಸಲು ಸ್ಥಾಪಿಸಲಾಗಿದೆ.
 2. **1986 - ಬಾಲಕಾರ್ಮಿಕ** (ನಿಷೇಧ ಮತ್ತು ನಿಯಂತ್ರಣ) ಕಾಯ್ದೆಯನ್ನು ಜಾರಿಗೆ ತರಲಾಯಿತು.
 3. **2005 - ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯ ಮಕ್ಕಳ ಆಯೋಗವನ್ನು** ಸ್ಥಾಪನೆ ಮಾಡಲಾಯಿತು.
 4. **2016 - ಬಾಲಕಾರ್ಮಿಕ** (ನಿಷೇಧ ಮತ್ತು ನಿಯಂತ್ರಣ) ತಿದ್ದುಪಡಿ ಕಾಯಿದೆಯು **14 ವರ್ಷಕ್ಕಿಂತ** ಕಡಿಮೆ ವಯಸ್ಸಿನ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ನೇಮಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದನ್ನು ನಿಷೇಧಿಸುತ್ತದೆ.
 5. **2017 - ಬಾಲಕಾರ್ಮಿಕ** (ನಿಷೇಧ ಮತ್ತು ನಿಯಂತ್ರಣ) ತಿದ್ದುಪಡಿ ನಿಯಮಗಳು - **ಬಾಲ ಕಾರ್ಮಿಕರ ವಿರುದ್ಧ ವಿಶಾಲ ಚೌಕಟ್ಟು.**
- 1986 ಬಾಲ ಕಾರ್ಮಿಕ ನಿಷೇಧ ಕಾಯ್ದೆಯು ಒಟ್ಟು **83 ಕಷ್ಟಕರ ಕೆಲಸವನ್ನು** ಗುರುತಿಸಿತ್ತು.
 - **UNICEF - ಪ್ರಸ್ತುತ 83 ರಿಂದ 03ಕ್ಕೆ ಇಳಿಸಿದೆ** ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಬಾಲ ಕಾರ್ಮಿಕರನ್ನು ತೊಡಗಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಅಪರಾಧ ಎಂದು ಹೇಳಿದೆ.
 - ಅವುಗಳು **1. ಗಣಿಗಾರಿಕೆ 2. ಸ್ಫೋಟಕ ಕೈಗಾರಿಕೆ 3. ಮಾದಕ ದ್ರವ್ಯಗಳು.**

ಧಾರ್ಮಿಕ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ ಹಕ್ಕು (ವಿಧಿ 25-28)

- **ವಿಧಿ 25:** ಆತ್ಮಸಾಕ್ಷಿಯ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಮತ್ತು ಮುಕ್ತ ಆಚರಣೆ ಮತ್ತು ಧರ್ಮದ ಪ್ರಚಾರ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ.
 - 1977 ರಲ್ಲಿ ರೆವ್ ಸ್ಟೇನಿಸ್ಲಾಸ್ vs ಮಧ್ಯಪ್ರದೇಶ ರಾಜ್ಯ ಎಂಬ ಸಂಬಂಧಿತ ಪ್ರಕರಣಗಳ ಗುಂಪಿನಲ್ಲಿ ಸುಪ್ರೀಂ ಕೋರ್ಟ್‌ನ ಸಂವಿಧಾನ ಪೀಠವು ಹೀಗೆ ತೀರ್ಮಾನ ನೀಡಿತು: - ಆರ್ಟಿಕಲ್ 25 (1) ಮತಾಂತರ ಮಾಡುವ ಹಕ್ಕನ್ನು ನೀಡುವುದಿಲ್ಲ, ಆದರೆ ಸ್ವಂತ ಧರ್ಮದ ತತ್ವಗಳನ್ನು ಹರಡುವ ಹಕ್ಕನ್ನು ಮಾತ್ರ ನೀಡುತ್ತದೆ.
- **ವಿಧಿ 26:** ಧಾರ್ಮಿಕ ವ್ಯವಹಾರಗಳನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸುವ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ.
- ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಸುವ್ಯವಸ್ಥೆ, ನೈತಿಕತೆ ಮತ್ತು ಆರೋಗ್ಯಕ್ಕೆ ಒಳಪಟ್ಟಿರುವ ಎಲ್ಲಾ ಧಾರ್ಮಿಕ ಗುಂಪುಗಳಿಗೆ ಕೆಳಗಿನ ಹಕ್ಕುಗಳನ್ನು ಖಾತರಿಪಡಿಸುತ್ತದೆ:
 - ಧಾರ್ಮಿಕ ಮತ್ತು ದತ್ತಿ ಉದ್ದೇಶಗಳಿಗಾಗಿ ಸಂಸ್ಥೆಯ ಸ್ಥಾಪನೆ ಮತ್ತು ನಿರ್ವಹಣೆ.
 - ಧರ್ಮದ ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿ ತನ್ನದೇ ಆದ ವ್ಯವಹಾರಗಳ ನಿರ್ವಹಣೆ.
 - ಚಲಿಸಬಲ್ಲ ಮತ್ತು ಸ್ಥಿರ ಆಸ್ತಿಯನ್ನು ಹೊಂದುವುದು ಮತ್ತು ಸ್ವಾಧೀನಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು & ಕಾನೂನಿನ ಪ್ರಕಾರ ಅಂತಹ ಆಸ್ತಿಯ ನಿರ್ವಹಣೆ.
- **ವಿಧಿ 27:**

ಯಾವುದೇ ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಧರ್ಮದ ಪ್ರಚಾರಕ್ಕಾಗಿ ತೆರಿಗೆ ಪಾವತಿಯ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ.
- **ವಿಧಿ 28:**

ಕೆಲವು ಶಿಕ್ಷಣ ಸಂಸ್ಥೆಗಳಲ್ಲಿ ಧಾರ್ಮಿಕ ಸೂಚನೆ ಅಥವಾ ಧಾರ್ಮಿಕ ಆರಾಧನೆಗೆ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ.
- **ಶಿಕ್ಷಣ ಸಂಸ್ಥೆಗಳನ್ನು 4 ವರ್ಗಗಳಾಗಿ ವಿಂಗಡಿಸುತ್ತದೆ:**
 1. ರಾಜ್ಯವು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತದೆ - ಯಾವುದೇ ಧಾರ್ಮಿಕ ಸೂಚನೆಗಳು ಇರುವಂತಿಲ್ಲ,
 2. ರಾಜ್ಯದಿಂದ ಗುರುತಿಸಲ್ಪಟ್ಟ
 3. ರಾಜ್ಯ ನಿಧಿಯಿಂದ ಸಹಾಯಗಳನ್ನು ಪಡೆಯುವುದು ಎರಡನೆಯ ಮತ್ತು ಮೂರನೆಯ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ, ಧಾರ್ಮಿಕ ಸೂಚನೆಗಳನ್ನು ಭೋದನೆ ಮಾಡಬಹುದು, ಆದರೆ ಅಂತಹ ಭೋದನೆಗಳಿಗೆ ಹಾಜರಾಗಲು ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳನ್ನು ಒತ್ತಾಯಿಸಲಾಗುವುದಿಲ್ಲ.
- ರಾಜ್ಯದಿಂದ ನಿರ್ವಹಿಸಲ್ಪಡುತ್ತದೆ, ಆದರೆ ಧಾರ್ಮಿಕ ದತ್ತಿ ಅಡಿಯಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪಿತ- ಧಾರ್ಮಿಕ ಸೂಚನೆಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಯಾವುದೇ ನಿರ್ಬಂಧವಿಲ್ಲ.

ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಮತ್ತು ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ಹಕ್ಕುಗಳು (ವಿಧಿ 29-30)

ವಿಧಿ 29: ಅಲ್ಪಸಂಖ್ಯಾತರ ಹಿತಾಸಕ್ತಿಗಳ ರಕ್ಷಣೆ.

- ಭಾಷಾ ಅಥವಾ ಧಾರ್ಮಿಕ ಸಮುದಾಯವು ಅಲ್ಪಸಂಖ್ಯಾತರಾಗಿದ್ದರೆ, ಸಂವಿಧಾನವು ತನ್ನ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಮತ್ತು ಧಾರ್ಮಿಕ ಹಿತಾಸಕ್ತಿಗಳನ್ನು ಸಂರಕ್ಷಿಸಲು ಅನುವು ಮಾಡಿಕೊಡುತ್ತದೆ, ಆ ಸಮುದಾಯದ ಸ್ವಂತ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯನ್ನು ಹೊರತುಪಡಿಸಿ ಯಾವುದೇ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯನ್ನು ರಾಜ್ಯವು ಅದರ ಮೇಲೆ ಹೇರಬಾರದು.

ವಿಧಿ 30: ಶಿಕ್ಷಣ ಸಂಸ್ಥೆಗಳನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಲು ಮತ್ತು ನಿರ್ವಹಿಸಲು ಅಲ್ಪಸಂಖ್ಯಾತರ ಹಕ್ಕು.

- ಭಾಷಾ ಅಥವಾ ಧಾರ್ಮಿಕ ಸಮುದಾಯವು ಅಲ್ಪಸಂಖ್ಯಾತರಾಗಿದ್ದರೆ, ಅಂತಹ ಸಮುದಾಯವು ತನ್ನ ಆಯ್ಕೆಯ ಶಿಕ್ಷಣ ಸಂಸ್ಥೆಗಳನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸುವ ಮತ್ತು ನಿರ್ವಹಿಸುವ ಹಕ್ಕನ್ನು ಹೊಂದಿರುತ್ತದೆ ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯವು ಶಿಕ್ಷಣ ಸಂಸ್ಥೆಗೆ ಸಹಾಯವನ್ನು ನೀಡುವಲ್ಲಿ, ಅಲ್ಪಸಂಖ್ಯಾತ ಸಮುದಾಯದಿಂದ ನಿರ್ವಹಿಸಲ್ಪಡುವ ಅಂತಹ ಶಿಕ್ಷಣ ಸಂಸ್ಥೆಯ ವಿರುದ್ಧ ತಾರತಮ್ಯವನ್ನು ಮಾಡಬಾರದು.
- 2005ರ 93ನೇ ಸಾಂವಿಧಾನಿಕ ತಿದ್ದುಪಡಿ ಕಾಯ್ದೆಯ ಅಡಿಯಲ್ಲಿ ಸೇರಿಸಲಾದ ಆರ್ಟಿಕಲ್ 15(5)ರ ಪ್ರಕಾರ, ರಾಜ್ಯವು SC, ST ಮತ್ತು OBC ಅಭ್ಯರ್ಥಿಗಳ ಪರವಾಗಿ ಅಲ್ಪಸಂಖ್ಯಾತ ಶಿಕ್ಷಣ ಸಂಸ್ಥೆಗಳನ್ನು ಹೊರತುಪಡಿಸಿ ಸೀಟುಗಳನ್ನು ಕಾಯ್ದಿರಿಸಬಹುದು.

ವಿಧಿ 30 (1A):

ರಾಜ್ಯವು ಅಲ್ಪಸಂಖ್ಯಾತ ಶಿಕ್ಷಣ ಸಂಸ್ಥೆಯ ಆಸ್ತಿಯನ್ನು ಸ್ವಾಧೀನಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಬಯಸಿದರೆ ಸಂಪೂರ್ಣ ಪರಿಹಾರವನ್ನು ಪಾವತಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ.

ವಿಧಿ 31: ಆಸ್ತಿಯ ಹಕ್ಕು

ಭಾರತೀಯ ಸಂವಿಧಾನದ ಭಾಗ-III (ಮೂಲಭೂತ ಹಕ್ಕುಗಳು) ನಿಂದ 19(1) (ಎಫ್) ಮತ್ತು 31 ಅನ್ನು 44ನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿಯು ಮಾಡುವ ಮೂಲಕ ಭಾಗ-XII, 300A ವಿಧಿನಲ್ಲಿ ಸೇರಿಸುವ ಮೂಲಕ ಆಸ್ತಿಯ ಹಕ್ಕನ್ನು ತೆಗೆದುಹಾಕಿತು.

ವಿಧಿ 32: ಸಂವಿಧಾನಾತ್ಮಕ ಪರಿಹಾರಗಳ ಹಕ್ಕು

ಡಾ ಬಿ ಆರ್ ಅಂಬೇಡ್ಕರ್ ಅವರು "ಸಂವಿಧಾನದ ಆತ್ಮ" ಎಂದು ಕರೆದ ಸಾಂವಿಧಾನಿಕ ಪರಿಹಾರದ ಹಕ್ಕನ್ನು ಸಂವಿಧಾನದ 32ನೇ ವಿಧಿಯು ಖಾತರಿಪಡಿಸಿದೆ.

ಭಾಗ - 4ರಲ್ಲಿ ನೀಡಲಾದ ಹಕ್ಕುಗಳ ಜಾರಿಗಾಗಿ ಪರಿಹಾರಗಳು:- ರಿಟ್‌ಗಳು - WRITS

- ರಿಟ್‌ಗಳು (ಬರಹಗಳು) : ಒಂದು ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸಲು ಅಥವಾ ನಟನೆಯಿಂದ ದೂರವಿರಲು ನ್ಯಾಯಾಲಯ ಅಥವಾ ಇತರ ಕಾನೂನು ಪ್ರಾಧಿಕಾರದ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಲಿಖಿತ ಆಜ್ಞೆಯ ರೂಪ.
- ಮೂಲಭೂತ ಹಕ್ಕುಗಳ ಜಾರಿಗಾಗಿ ಈ ರಿಟ್‌ಗಳನ್ನು ಹೊರಡಿಸುವ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಸಂವಿಧಾನವು ಸುಪ್ರೀಂ ಕೋರ್ಟ್‌ಗೆ [ವಿಧಿ 32 ಅಥವಾ ವಿಧಿ 139] ಮತ್ತು ಹೈಕೋರ್ಟ್‌ಗೆ [ವಿಧಿ 32 ಅಥವಾ ವಿಧಿ 226] ನೀಡಿದೆ.
- ವಿಧಿ 32 ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಭಾಗ IIIರ ಅಡಿಯಲ್ಲಿ ಹಕ್ಕುಗಳ ಜಾರಿಗಾಗಿ ರಿಟ್‌ಗಳನ್ನು ನೀಡುವ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ನೀಡುತ್ತದೆ, ಅಂದರೆ ಮೂಲಭೂತ ಹಕ್ಕುಗಳು.
- ವಿಧಿ 139ರ ಅಡಿಯಲ್ಲಿ ಸಂಸತ್ತು ಸುಪ್ರೀಂ ಕೋರ್ಟ್‌ಗೆ ಆರ್ಟಿಕಲ್ 32ರ ಅಡಿಯಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಲಾದ ಹೊರತುಪಡಿಸಿದ ರಿಟ್‌ಗಳನ್ನು ನೀಡುವ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ನೀಡಬಹುದು.
- ರಿಟ್‌ಗಳನ್ನು ನೀಡುವ ಪರಿಕಲ್ಪನೆಯನ್ನು ಯುಕೆಯಿಂದ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಲಾಗಿದೆ.

ಭಾರತ ಸಂವಿಧಾನದ **ಭಾಗ-III (ಮೂಲಭೂತ ಹಕ್ಕುಗಳು)** 32ನೇ ವಿಧಿಯಲ್ಲಿ 05 ರೀತಿಯ ರಿಟ್‌ಗಳಿಗೆ ಅವಕಾಶ ನೀಡಲಾಗಿದೆ.

- 1) ಹೇಬಿಯಸ್ ಕಾರ್ಪಸ್ (Habeas Corpus)
- 2) ಮ್ಯಾಂಡಮಸ್ (Mandamus)
- 3) ನಿಷೇಧ / ನಿಷೇಧಾಜ್ಞೆ (Prohibition)
- 4) ಸರ್ಟಿಯೊರಾರಿ (Certiorari)
- 5) ಕ್ವೋ-ವಾರೆಂಟೊ (Quo warranto)

ಹೇಬಿಯಸ್ ಕಾರ್ಪಸ್ (Habeas Corpus)

- ಹೇಬಿಯಸ್ ಕಾರ್ಪಸ್‌ನ ರಿಟ್, **ಬಂಧನಕ್ಕೊಳಗಾದ ವ್ಯಕ್ತಿಯನ್ನು ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ಮುಂದೆ ಹಾಜರುಪಡಿಸುವಂತೆ ಆದೇಶಿಸುತ್ತದೆ.** 'ಹೇಬಿಯಸ್ ಕಾರ್ಪಸ್' ಪದಗಳ ಅಕ್ಷರಶಃ ಅರ್ಥ 'ದೇಹವನ್ನು ಹೊಂದಿರುವುದು' (To Have A Body).
- **ಕಾನೂನುಬಾಹಿರ ಬಂಧನದ ವಿರುದ್ಧ ವೈಯಕ್ತಿಕ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ ಮೂಲಭೂತ ಹಕ್ಕನ್ನು ಜಾರಿಗೊಳಿಸಲು ಈ ರಿಟ್ ಅನ್ನು ಬಳಸಲಾಗುತ್ತದೆ.**

ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಹೇಬಿಯಸ್ ಕಾರ್ಪಸ್ ಬಗ್ಗೆ ಸಂಗತಿಗಳು:

- **ಖಾಸಗಿ ಮತ್ತು ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಅಧಿಕಾರಿಗಳ ವಿರುದ್ಧ ಸುಪ್ರೀಂ ಕೋರ್ಟ್ ಅಥವಾ ಹೈಕೋರ್ಟ್ ಈ ರಿಟ್ ಅನ್ನು ಹೊರಡಿಸಬಹುದು.**
- ಕೆಳಗಿನ ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಬಿಯಸ್ ಕಾರ್ಪಸ್ ಅನ್ನು ನೀಡಲಾಗುವುದಿಲ್ಲ:
 - ಬಂಧನವು **ಕಾನೂನುಬದ್ಧವಾದಾಗ.**
 - ಶಾಸಕಾಂಗ ಅಥವಾ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ಅವಹೇಳನಕ್ಕಾಗಿ **ವಿಚಾರಣೆ ನಡೆಸಿದಾಗ.**
 - **ಸಕ್ಷಮ ನ್ಯಾಯಾಲಯದಿಂದ ಬಂಧನವಾಗಿದೆ.**
 - **ಬಂಧನವು ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯಿಂದ ಹೊರಗಿದಾಗ.**

ಮ್ಯಾಂಡಮಸ್ (Mandamus)

- ಈ ರಿಟ್‌ನ ಅಕ್ಷರಶಃ ಅರ್ಥವು **'ನಾವು ಆಜ್ಞಾಪಿಸುತ್ತೇವೆ'(We Command).**
- ಈ ರಿಟ್ ಅನ್ನು ನ್ಯಾಯಾಲಯವು **ತನ್ನ ಕರ್ತವ್ಯವನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸಲು ವಿಫಲವಾದ ಅಥವಾ ತನ್ನ ಕರ್ತವ್ಯವನ್ನು ಮಾಡಲು ನಿರಾಕರಿಸಿದ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಅಧಿಕಾರಿಗೆ ತನ್ನ ಕೆಲಸವನ್ನು ಪುನರಾರಂಭಿಸಲು ಆದೇಶಿಸಲು ಬಳಸುತ್ತದೆ.**
- ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಅಧಿಕಾರಿಗಳ ಹೊರತಾಗಿ, ಅದೇ ಉದ್ದೇಶಕ್ಕಾಗಿ ಯಾವುದೇ **ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಸಂಸ್ಥೆ, ನಿಗಮ, ಕೆಳಮಟ್ಟದ ನ್ಯಾಯಾಲಯ, ನ್ಯಾಯಾಧಿಕರಣ ಅಥವಾ ಸರ್ಕಾರದ ವಿರುದ್ಧ ಮ್ಯಾಂಡಮಸ್‌ಗಳನ್ನು ಹೊರಡಿಸಬಹುದು.**

ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಮ್ಯಾಂಡಮಸ್ ಬಗ್ಗೆ ಸಂಗತಿಗಳು:

1) ಹೇಬಿಯಸ್ ಕಾರ್ಪಸ್‌ನಂತೆ, **ಖಾಸಗಿ ವ್ಯಕ್ತಿಯ ವಿರುದ್ಧ ಮ್ಯಾಂಡಮಸ್ ನೀಡಲಾಗುವುದಿಲ್ಲ.**

2) ಕೆಳಗಿನ ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ಮ್ಯಾಂಡಮಸ್ ಅನ್ನು ನೀಡಲಾಗುವುದಿಲ್ಲ:

- ಶಾಸನಬದ್ಧ ಬಲವನ್ನು ಹೊಂದಿರದ ಇಲಾಖೆಯ ಸೂಚನೆಯನ್ನು ಜಾರಿಗೊಳಿಸಲು.
- ಕೆಲಸವು ವಿವೇಚನೆಯಿಂದ ಕೂಡಿರುವಾಗ ಮತ್ತು ಕಡ್ಡಾಯವಲ್ಲದಿದ್ದಾಗ ಕೆಲಸ ಮಾಡಲು ಯಾರನ್ನಾದರೂ ಆದೇಶಿಸಲು
- ಒಪ್ಪಂದದ ಬಾಧ್ಯತೆಯನ್ನು ಜಾರಿಗೊಳಿಸಲು.
- ಭಾರತದ **ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿ ಅಥವಾ ರಾಜ್ಯ ಗವರ್ನರ್‌ಗಳ ವಿರುದ್ಧ** ಮಾಂಡಮುಸ್ ನೀಡುವಂತಿಲ್ಲ.
- ನ್ಯಾಯಾಂಗ ಸಾಮರ್ಥ್ಯದಲ್ಲಿ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸುವ **ಹೈಕೋರ್ಟ್‌ನ ಮುಖ್ಯ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರ** ವಿರುದ್ಧ.

ನಿಷೇಧ / ನಿಷೇಧಾಜ್ಞೆ (Prohibition)

- ನಿಷೇಧಾಜ್ಞೆ ಅಕ್ಷರಶಃ ಅರ್ಥ **'ನಿಷೇಧಿಸುವುದು' (To to Forbid).**
- ಉನ್ನತದಲ್ಲಿರುವ ನ್ಯಾಯಾಲಯವು ತನ್ನ ಅಧಿಕಾರ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯನ್ನು ಮೀರಿದಂತೆ ಅಥವಾ ಅದು ಹೊಂದಿರದ ನ್ಯಾಯವ್ಯಾಪ್ತಿಯನ್ನು ಕಸಿದುಕೊಳ್ಳುವುದನ್ನು ತಡೆಯಲು ಕೆಳಮಟ್ಟದ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ವಿರುದ್ಧ ನಿಷೇಧಿತ ರಿಟ್ ಅನ್ನು ನೀಡಲಾಗಿದೆ.

ಭಾರತದಲ್ಲಿ ನಿಷೇಧದ ಬಗ್ಗೆ ಸಂಗತಿಗಳು:

- 1) ನಿಷೇಧಿತ ರಿಟ್ ಅನ್ನು **ನ್ಯಾಯಾಂಗ ಮತ್ತು ಅರೆ-ನ್ಯಾಯಾಂಗ ಅಧಿಕಾರಿಗಳ ವಿರುದ್ಧ ಮಾತ್ರ** ನೀಡಬಹುದು.
- 2) **ಆಡಳಿತಾತ್ಮಕ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು, ಶಾಸಕಾಂಗ ಸಂಸ್ಥೆಗಳು ಮತ್ತು ಖಾಸಗಿ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳು ಅಥವಾ ಸಂಸ್ಥೆಗಳ ವಿರುದ್ಧ** ಇದನ್ನು ನೀಡಲಾಗುವುದಿಲ್ಲ.

ಸರ್ಟಿಯೊರಾರಿ (Certiorari)

- 'ಸರ್ಟಿಯೊರಾರಿ'ಯ ರಿಟ್‌ನ ಅಕ್ಷರಶಃ ಅರ್ಥವೆಂದರೆ **'ಪ್ರಮಾಣೀಕರಿಸುವುದು' (To Certify) ಅಥವಾ 'ತಿಳಿವಳಿಕೆ ನೀಡುವುದು.'**
- ಈ ರಿಟ್ ಅನ್ನು ಅಧಿಕಾರದಲ್ಲಿರುವ ಉನ್ನತ ನ್ಯಾಯಾಲಯವು ಕೆಳ ನ್ಯಾಯಾಲಯ ಅಥವಾ ನ್ಯಾಯಾಧಿಕರಣಕ್ಕೆ ಹೊರಡಿಸಿದ್ದು, ತಮ್ಮ ಬಳಿ ಬಾಕಿ ಇರುವ ಪ್ರಕರಣವನ್ನು ತನಗೆ ವರ್ಗಾಯಿಸಲು ಅಥವಾ ಪ್ರಕರಣದಲ್ಲಿ ಅವರ ಆದೇಶವನ್ನು ರದ್ದುಗೊಳಿಸಲು ಆದೇಶಿಸುತ್ತದೆ.
- ಹೆಚ್ಚುವರಿ ಅಧಿಕಾರ ವ್ಯಾಪ್ತಿ ಅಥವಾ ನ್ಯಾಯವ್ಯಾಪ್ತಿಯ ಕೊರತೆ ಅಥವಾ ಕಾನೂನಿನ ದೋಷದ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ಇದನ್ನು ನೀಡಲಾಗುತ್ತದೆ. ಇದು ನ್ಯಾಯಾಂಗದಲ್ಲಿನ ತಪ್ಪುಗಳನ್ನು ತಡೆಯುವುದಲ್ಲದೆ, ಅದನ್ನು ನಿವಾರಿಸುತ್ತದೆ.

ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಸರ್ಟಿಯೊರಾರಿ ಬಗ್ಗೆ ಸಂಗತಿಗಳು:

- 1) **1991ರ ಪೂರ್ವ:** ಸರ್ಟಿಯೊರಾರಿಯ ರಿಟ್ ಅನ್ನು **ನ್ಯಾಯಾಂಗ ಮತ್ತು ಅರೆ-ನ್ಯಾಯಾಂಗ ಅಧಿಕಾರಿಗಳ ವಿರುದ್ಧ ಮಾತ್ರ ನೀಡಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು ಮತ್ತು ಆಡಳಿತಾತ್ಮಕ ಅಧಿಕಾರಿಗಳ ವಿರುದ್ಧ ಅಲ್ಲ.**

- 2) **1991ರ ನಂತರ:** ವ್ಯಕ್ತಿಗಳ ಹಕ್ಕುಗಳ ಮೇಲೆ ಪರಿಣಾಮ ಬೀರುವ ಆಡಳಿತಾತ್ಮಕ ಅಧಿಕಾರಿಗಳ ವಿರುದ್ಧವೂ ಪ್ರಮಾಣಪತ್ರವನ್ನು ನೀಡಬಹುದು ಎಂದು ಸುಪ್ರೀಂ ಕೋರ್ಟ್ ತೀರ್ಮಾನ ನೀಡಿತು.
- 3) ಶಾಸಕಾಂಗ ಸಂಸ್ಥೆಗಳು ಮತ್ತು ಖಾಸಗಿ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳು ಅಥವಾ ಸಂಸ್ಥೆಗಳ ವಿರುದ್ಧ ಇದನ್ನು ನೀಡಲಾಗುವುದಿಲ್ಲ.

ಕ್ವೋ-ವಾರಂಟೋ (Quo warranto)

- 'ಕ್ವೋ-ವಾರಂಟೋ' ರಿಟ್‌ನ ಅಕ್ಷರಶಃ ಅರ್ಥವು 'ಯಾವ ಅಧಿಕಾರ ಅಥವಾ ವಾರಂಟ್ ಮೂಲಕ (On/By Which Authority/Warrant).'
- ಒಬ್ಬ ವ್ಯಕ್ತಿಯಿಂದ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಕಚೇರಿಯನ್ನು ಅಕ್ರಮವಾಗಿ ಕಬಳಿಸುವುದನ್ನು ತಡೆಯಲು ಸುಪ್ರೀಂ ಕೋರ್ಟ್ ಅಥವಾ ಹೈಕೋರ್ಟ್ ಈ ರಿಟ್ ಅನ್ನು ಹೊರಡಿಸುತ್ತದೆ. ಈ ರಿಟ್ ಮೂಲಕ, ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಕಚೇರಿಗೆ ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಹಕ್ಕುಗಳ ಕಾನೂನು ಬದ್ಧತೆಯನ್ನು ನ್ಯಾಯಾಲಯವು ವಿಚಾರಣೆ ನಡೆಸುತ್ತದೆ.

ಭಾರತದಲ್ಲಿ Quo-Warranto ಬಗ್ಗೆ ಸಂಗತಿಗಳು:

- 1) ಕಾಯಿದೆ ಅಥವಾ ಸಂವಿಧಾನದ ಮೂಲಕ ರಚಿಸಲಾದ ಶಾಶ್ವತ ಪಾತ್ರದ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಕಚೇರಿಯು ಆಯೋಜಿಸಿರುವಾಗ ಮಾತ್ರ Quo-Warranto ಹೊರಡಿಸಬಹುದು.
- 2) ಖಾಸಗಿ ಅಥವಾ ಸಚಿವರ ಕಚೇರಿಯ ವಿರುದ್ಧ ಇದನ್ನು ನೀಡಲಾಗಿಲ್ಲ.

★ ಗಮನಿಸಿ:

1. ಈ ರಿಟ್ ನೊಂದ ವ್ಯಕ್ತಿಯನ್ನು ಯಾವುದೇ ವ್ಯಕ್ತಿಗೆ ಪರಿಹಾರವನ್ನು ಹುಡುಕುವ ಹಕ್ಕನ್ನು ನೀಡಲಾಗಿದೆ.
2. 'ಲೋಕಸ್ ಸ್ಟಾಂಡಿ' ತತ್ವವು ಮಾಂಡಮಸ್, ನಿಷೇಧ/ನಿಷೇಧಾಜ್ಞೆ, ಸರ್ವಿಯೊರಾರಿಗಳ ರಿಟ್‌ಗಳಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಅನ್ವಯಿಸುತ್ತದೆ. ಅಂದರೆ ನೊಂದ ವ್ಯಕ್ತಿ ಮಾತ್ರ ಈ ರಿಟ್‌ಗಳನ್ನು ಪಡೆಯಲು ಅರ್ಹನಾಗಿರುತ್ತಾನೆ.

ಭಾರತದಲ್ಲಿನ ರಿಟ್‌ಗಳ ಸಾಮಾನ್ಯ ಸಂಗತಿಗಳು:

- ✍ ವಿಧಿ 32: ರಿಟ್‌ಗಳನ್ನು ಹೊರಡಿಸಲು ಇತರ ಯಾವುದೇ ನ್ಯಾಯಾಲಯಕ್ಕೆ ಅಧಿಕಾರ ನೀಡಲು ಸಂಸತ್ತಿಗೆ ಅಧಿಕಾರ ನೀಡಲಾಗಿದೆ.
- ✍ 1950ರ ಮೊದಲು, ಕಲ್ಕತ್ತಾ, ಬಾಂಬೆ ಮತ್ತು ಮದ್ರಾಸ್ ಹೈಕೋರ್ಟ್‌ಗಳು ಮಾತ್ರ ರಿಟ್‌ಗಳನ್ನು ಹೊರಡಿಸುವ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದವು.
- ✍ ವಿಧಿ 226 ರಿಟ್‌ಗಳನ್ನು ಹೊರಡಿಸಲು ಭಾರತದ ಎಲ್ಲಾ ಹೈಕೋರ್ಟ್‌ಗಳಿಗೆ ಅಧಿಕಾರ ನೀಡಲಾಗಿದೆ
- ✍ ಭಾರತದ ರಿಟ್‌ಗಳನ್ನು ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಕಾನೂನಿನಿಂದ (ಯುಕೆಯಿಂದ) ಎರವಲು ಪಡೆಯಲಾಗಿದೆ, ಅಲ್ಲಿ ಅವುಗಳನ್ನು 'ಪ್ರಿವೀಲೇಜ್ ರಿಟ್‌ಗಳು' ಎಂದು ಕರೆಯಲಾಗುತ್ತದೆ.

ರಿಟ್‌ಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಸುಪ್ರೀಂ ಕೋರ್ಟ್ ಮತ್ತು ಹೈಕೋರ್ಟ್‌ನ ನ್ಯಾಯವ್ಯಾಪ್ತಿಯ ನಡುವಿನ ವ್ಯತ್ಯಾಸ

- ✚ ವಿಧಿ 32ರ ಅಡಿಯಲ್ಲಿ ರಿಟ್‌ಗಳನ್ನು ಹೊರಡಿಸಲು ಸುಪ್ರೀಂ ಕೋರ್ಟ್‌ನ ನ್ಯಾಯವ್ಯಾಪ್ತಿಯು ಮೂಲಭೂತ ಹಕ್ಕುಗಳ ಜಾರಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಸೀಮಿತವಾಗಿದೆ ಆದರೆ ಉಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯಗಳು ಮೂಲಭೂತ ಹಕ್ಕುಗಳ ಹೊರಗಿನ ಸಂವಿಧಾನದ ಇತರ ಹಕ್ಕುಗಳ ಉಲ್ಲಂಘನೆಗಳಿಗೆ ಸಹ ಅವುಗಳನ್ನು ನೀಡಬಹುದು.
- ✚ ಸುಪ್ರೀಂ ಕೋರ್ಟ್‌ಗಳು ರಿಟ್‌ಗಳನ್ನು ಹೊರಡಿಸುವ ಅಧಿಕಾರ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯು ಭಾರತದ ಸಂಪೂರ್ಣ ಪ್ರದೇಶಕ್ಕೆ ವಿಸ್ತರಿಸುತ್ತದೆ, ಆದರೆ ಹೈಕೋರ್ಟ್‌ಗಳು ಆಯಾ ಪ್ರದೇಶಕ್ಕೆ ಸೀಮಿತವಾಗಿವೆ.
- ✚ ಸರ್ವೋಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯಗಳು ಮೂಲಭೂತ ಹಕ್ಕುಗಳನ್ನು ಜಾರಿಗೊಳಿಸಲು ನಿರಾಕರಿಸುವಂತಿಲ್ಲ ಅಥವಾ ಯಾವುದೇ ಇತರ ಪರಿಹಾರವನ್ನು ಸೂಚಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಉಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯಗಳು ಮೂಲಭೂತ ಹಕ್ಕುಗಳನ್ನು ಜಾರಿಗೆ ತರಬಹುದು ಅಥವಾ ಜಾರಿಗೊಳಿಸದೇ ಇರಬಹುದು.

ವಿಧಿ 33:

ಸಶಸ್ತ್ರ ಪಡೆಗಳು, ಪೊಲೀಸ್ ಪಡೆ ಅಥವಾ ಗುಪ್ತಚರ ಸಂಸ್ಥೆಗಳ ಸದಸ್ಯರಿಗೆ ಮೂಲಭೂತ ಹಕ್ಕುಗಳ ಅನ್ವಯವನ್ನು ಮಾರ್ಪಡಿಸುವ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಸಂಸತ್ತು ಹೊಂದಿದೆ.

ವಿಧಿ 34:

ಯಾವುದೇ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಸಮರ ಕಾನೂನು(Martial Law) ಜಾರಿಯಲ್ಲಿರುವಾಗ ಈ ಭಾಗದಿಂದ ನೀಡಲಾದ ಹಕ್ಕುಗಳ ಮೇಲಿನ ನಿಬಂಧ. ಸಮರ ಕಾನೂನಿನ ಕಾರ್ಯಾಚರಣೆಯ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಮಾಡಿದ ಕೃತ್ಯಗಳಿಗೆ ಯಾವುದೇ ವ್ಯಕ್ತಿಗೆ ಯಾವುದೇ ಕಾನೂನನ್ನು ಮಾಡಲು ಸಂಸತ್ತಿಗೆ ಅಧಿಕಾರ ನೀಡುತ್ತದೆ.

ವಿಧಿ 35:

ಸಂಸತ್ತು ಮೂಲಭೂತ ಹಕ್ಕುಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಕಾಲ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಕಾನೂನುಗಳನ್ನು ರಚಿಸುವ ಅಧಿಕಾರ. ಕೆಲವು ವಿಧಿಗಳ (16(3), 32(3), 33 ಮತ್ತು 34) ಕಾನೂನುಗಳನ್ನು ಮಾಡಲು ಸಂಸತ್ತಿಗೆ ಅಧಿಕಾರ ನೀಡುತ್ತದೆ ಮತ್ತು ಅವುಗಳಿಂದ ರಾಜ್ಯ ಶಾಸಕಾಂಗಗಳ ಅಧಿಕಾರ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯನ್ನು ಹೊರತುಪಡಿಸುತ್ತದೆ.

ಮೂಲಭೂತ ಹಕ್ಕುಗಳ ಅಮಾನತು

- ✚ ಸಂವಿಧಾನವು ಕೆಲವು ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ಮೂಲಭೂತ ಹಕ್ಕುಗಳನ್ನು ಸ್ವಯಂಚಾಲಿತವಾಗಿ ಅಮಾನತುಗೊಳಿಸುವ ನಿಬಂಧನೆಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿದೆ. ಉದಾ. ಆರ್ಟಿಕಲ್ 352 ರ ಅಡಿಯಲ್ಲಿ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ತುರ್ತು ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯ ಸಮಯದಲ್ಲಿ (ಅಂದರೆ ಯುದ್ಧ ಅಥವಾ ಬಾಹ್ಯ ಆಕ್ರಮಣ).
- ✚ ವಿಧಿ 358ರ ಅಡಿಯಲ್ಲಿ, ಯುದ್ಧ ಅಥವಾ ಬಾಹ್ಯ ಆಕ್ರಮಣದ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ತುರ್ತು ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಘೋಷಿಸಿದಾಗ (ಮತ್ತು ಸಶಸ್ತ್ರ ದಂಗೆಯಲ್ಲ), ಆರ್ಟಿಕಲ್ 19ರ ಅಡಿಯಲ್ಲಿ ಮೂಲಭೂತ ಹಕ್ಕುಗಳನ್ನು ಸ್ವಯಂಚಾಲಿತವಾಗಿ ಅಮಾನತುಗೊಳಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ.
- ✚ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ತುರ್ತು ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಘೋಷಣೆಯನ್ನು ಹೊರಡಿಸುವ ಮೂಲಕ ಯಾವುದೇ ಅಥವಾ ಎಲ್ಲಾ ಮೂಲಭೂತ ಹಕ್ಕುಗಳನ್ನು ಅಮಾನತುಗೊಳಿಸಲು ಸಂವಿಧಾನವು 359ನೇ ವಿಧಿಯ ಅಡಿಯಲ್ಲಿ ಅಧ್ಯಕ್ಷರಿಗೆ ಅಧಿಕಾರ ನೀಡುತ್ತದೆ.

✚ **44ನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿ ಕಾಯಿದೆ, 1978ರ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ತುರ್ತು ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯ** ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿಯೂ ಸಹ **20 ಮತ್ತು 21ನೇ ವಿಧಿಗಳನ್ನು** (ಅಪರಾಧಗಳಿಗೆ ಶಿಕ್ಷೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ರಕ್ಷಣೆ ಮತ್ತು ಜೀವನ ಮತ್ತು ವೈಯಕ್ತಿಕ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ ರಕ್ಷಣೆ, ಕ್ರಮವಾಗಿ) ಅಮಾನತುಗೊಳಿಸುವುದನ್ನು ನಿಷೇಧಿಸುತ್ತದೆ.

ಸಂವಿಧಾನದ ಭಾಗ IIIರ ಹೊರಗಿನ ಹಕ್ಕುಗಳು

ಈ ಹಕ್ಕುಗಳನ್ನು ಸಾಂವಿಧಾನಿಕ, ಕಾನೂನು ಮತ್ತು ಮೂಲಭೂತವಲ್ಲದ ಹಕ್ಕುಗಳು ಎಂದೂ ಕರೆಯಲಾಗುತ್ತದೆ. ಇವುಗಳು ಕೆಳಕಂಡಂತಿವೆ :

- ◆ **ವಿಧಿ 265** => ಕಾನೂನಿನ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಹೊರತುಪಡಿಸಿ ಯಾವುದೇ ತೆರಿಗೆಯನ್ನು ವಿಧಿಸಲಾಗುವುದಿಲ್ಲ ಅಥವಾ ಸಂಗ್ರಹಿಸಲಾಗುವುದಿಲ್ಲ
- ◆ **ವಿಧಿ 300ಎ** => ಆಸ್ತಿ ಹಕ್ಕು
- ◆ **ವಿಧಿ 301** => ಅಂತರ ರಾಜ್ಯ ವ್ಯಾಪಾರ ಮತ್ತು ವಾಣಿಜ್ಯ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ
- ◆ **ವಿಧಿ 326** => ಮತದಾನದ ಹಕ್ಕು

ಮೂಲಭೂತ ಹಕ್ಕುಗಳ ತಿದ್ದುಪಡಿ

ಶಂಕರಿ ಪ್ರಸಾದ್ ಪ್ರಕರಣದಲ್ಲಿ (1951)

ಸುಪ್ರೀಂ ಕೋರ್ಟ್, ಸಂಸತ್ತು 368ನೇ ವಿಧಿಯ ಅಡಿಯಲ್ಲಿ ತನ್ನ ತಿದ್ದುಪಡಿ ಅಧಿಕಾರದ ಮೂಲಕ **ಮೂಲಭೂತ ಹಕ್ಕುಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಂತೆ ಸಂವಿಧಾನದ ಯಾವುದೇ ನಿಬಂಧನೆಗಳನ್ನು ತಿದ್ದುಪಡಿ ಮಾಡಬಹುದು** ಎಂದು ಹೇಳಿದೆ.

ಗೋಲಕನಾಥ್ ಪ್ರಕರಣದಲ್ಲಿ (1967)

ಸುಪ್ರೀಂ ಕೋರ್ಟ್ ತನ್ನ ಹಿಂದಿನ ನಿಲುವನ್ನು ಬದಲಾಯಿಸಿತು ಮತ್ತು **'ಮೂಲಭೂತ ಹಕ್ಕುಗಳು ಅತೀಂದ್ರಿಯ/ ಅಲೌಕಿಕ' (Fundamental Rights Are Transcendental/ Supernatural)** ಮತ್ತು **ತಿದ್ದುಪಡಿಗೆ ಒಳಪಡುವುದಿಲ್ಲ** ಎಂದು ಘೋಷಿಸಿತು.

ಕೇಶವಾನಂದ ಭಾರತಿ ಪ್ರಕರಣದಲ್ಲಿ (1973)

ಸರ್ವೋಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯವು ಸಮತೋಲಿತ ವಿಧಾನದೊಂದಿಗೆ ಬಂದಿತು ಮತ್ತು **ಮೂಲಭೂತ ಹಕ್ಕುಗಳನ್ನು ಸಂಸತ್ತು ತಿದ್ದುಪಡಿ ಮಾಡಬಹುದಾದ ಮೂಲಭೂತ ರಚನೆಯ ಸಿದ್ಧಾಂತವನ್ನು ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸಿತು**, ಆದರೆ **ಸಂವಿಧಾನದ ಮೂಲ ರಚನೆಗೆ ತೊಂದರೆಯಾಗದಂತೆ.** (Basic Structure/Doctrine Of The Constitution).

ಮಾಹಿತಿ ಹಕ್ಕು

2005ರ ಅಕ್ಟೋಬರ್ 12 ರಂದು ಜಾರಿಗೆ ಬಂದ ಮಾಹಿತಿ ಹಕ್ಕು ಕಾಯಿದೆ, 2005ರ ಅಡಿಯಲ್ಲಿ ಭಾರತದ ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬ ನಾಗರಿಕರಿಗೂ ಮಾಹಿತಿ ಹಕ್ಕು ನೀಡಲಾಗಿದೆ. ಭಾರತದ ಸರ್ವೋಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯವು **RTI (Right to Information) ವಿಧಿ 19(1) ರ ಅಡಿಯಲ್ಲಿ ಮೂಲಭೂತ ಹಕ್ಕು** ಎಂದು ಘೋಷಿಸಿದೆ.

ಭಾಗ IV : ಅನುಚ್ಛೇದ (ವಿಧಿ) - 36 ರಿಂದ 51: ರಾಜ್ಯ ನೀತಿಯ ನಿರ್ದೇಶನ ತತ್ವಗಳು - Directive Principles of State Policy (DPSP)

- ರಾಜ್ಯ ನೀತಿಯ ನಿರ್ದೇಶನ ತತ್ವಗಳನ್ನು ಸಂವಿಧಾನದ ಭಾಗ-IV ರಲ್ಲಿ ವಿಧಿ 36 ರಿಂದ 51 ರವರೆಗೆ ನಮೂದಿಸಲಾಗಿದೆ.
- ಭಾರತೀಯ ಸಂವಿಧಾನದ ತಯಾರಕರು ಐರಿಶ್ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯತಾವಾದಿ ಚಳುವಳಿಯಿಂದ ಪ್ರಭಾವಿತರಾಗಿದ್ದರು ಮತ್ತು 1937 ರಲ್ಲಿ ಐರಿಶ್ ಸಂವಿಧಾನದಿಂದ ಈ ಡಿಪಿಎಸ್ಪಿ ಪರಿಕಲ್ಪನೆಯನ್ನು ಎರವಲು ಪಡೆದರು.
- ನಿರ್ದೇಶನ ತತ್ವಗಳು ಭಾರತ ಸರ್ಕಾರದ ಕಾಯಿದೆ, 1935 ರಲ್ಲಿ ನಮೂದಿಸಲಾದ 'ಇನ್‌ಸ್ಟ್ರುಮೆಂಟ್ ಆಫ್ ಇನ್‌ಸ್ಟ್ರಕ್ಷನ್ಸ್' 'Instrument of Instructions' ಅನ್ನು ಹೋಲುತ್ತವೆ.
- ಡೈರೆಕ್ಟಿವ್ ಪ್ರಿನ್ಸಿಪಲ್ಸ್ ಆಫ್ ಸ್ಟೇಟ್ ಪಾಲಿಸಿಯ (DPSP) ಹಿಂದಿನ ಪರಿಕಲ್ಪನೆಯು 'ಕಲ್ಯಾಣ ರಾಜ್ಯ'ವನ್ನು ರಚಿಸುವುದು. ಬೇರೆ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಹೇಳುವುದಾದರೆ, ಡಿಪಿಎಸ್‌ಪಿ ಸೇರ್ಪಡೆಯ ಹಿಂದಿನ ಉದ್ದೇಶವು ರಾಜಕೀಯ ಪ್ರಜಾಪ್ರಭುತ್ವವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸುವುದಲ್ಲ, ಅದು ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಸಾಮಾಜಿಕ ಮತ್ತು ಆರ್ಥಿಕ ಪ್ರಜಾಪ್ರಭುತ್ವವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸುವುದು.
- ಇವುಗಳು ದೇಶದ ಕಾನೂನುಗಳು/ನೀತಿಗಳನ್ನು ರೂಪಿಸುವಾಗ ಮತ್ತು ಅವುಗಳನ್ನು ಕಾರ್ಯಗತಗೊಳಿಸುವಾಗ ಸರ್ಕಾರಕ್ಕೆ ಕೆಲವು ಮೂಲಭೂತ ತತ್ವಗಳು ಅಥವಾ ಸೂಚನೆಗಳು ಅಥವಾ ಮಾರ್ಗಸೂಚಿಗಳಾಗಿವೆ.
- ಇವೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಪರಿಗಣಿಸಲು ಮತ್ತು ಅನುಸರಿಸಲು ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಯಾರೂ ಒತ್ತಾಯಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ, ಇವುಗಳು ಸಮರ್ಥನೀಯವಲ್ಲ (Non-Justifiable) ಎಂದು DPSP ನಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಲಾಗಿದೆ.
- ಕಲ್ಯಾಣ ರಾಜ್ಯದ ಪರಿಕಲ್ಪನೆಯನ್ನು ಸಾಕಾರಗೊಳಿಸುತ್ತವೆ.
- ದೇಶದ ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿ ಇವು ಮೂಲಭೂತವಾಗಿವೆ.
- ಕೇಂದ್ರ ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯ ಸರ್ಕಾರಗಳು ಮತ್ತು 'ರಾಜ್ಯ' ವ್ಯಾಖ್ಯಾನದ ಅಡಿಯಲ್ಲಿ ಬರುವ ಎಲ್ಲಾ ಇತರ ಪ್ರಾಧಿಕಾರಗಳಿಗೆ ಅನ್ವಯಿಸುತ್ತವೆ.

ವಿಧಿ 36: ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ.

ಸಂವಿಧಾನದ ಈ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ರಾಜ್ಯದ ಅರ್ಥವು ಮೂಲಭೂತ ಹಕ್ಕುಗಳ ಭಾಗ ಏನು ನಲ್ಲಿರುವಂತೆಯೇ ಇರುತ್ತದೆ ಎಂದು ಒದಗಿಸುತ್ತದೆ.

ವಿಧಿ 37: ಈ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಒಳಗೊಂಡಿರುವ ತತ್ವಗಳ ಅನ್ವಯ.

DPSPಯ ನಿಬಂಧನೆಗಳನ್ನು **ಯಾವುದೇ ನ್ಯಾಯಾಲಯದಲ್ಲಿ ಜಾರಿಗೊಳಿಸಲಾಗುವುದಿಲ್ಲ** ಎಂದು ಒದಗಿಸುತ್ತದೆ, ಆದರೆ ಅವುಗಳಲ್ಲಿ **ಒಳಗೊಂಡಿರುವ ತತ್ವಗಳು ದೇಶದ ಆಡಳಿತಕ್ಕೆ ಮೂಲಭೂತವಾಗಿವೆ. ಕಾನೂನುಗಳನ್ನು ರಚಿಸುವಾಗ ಈ ತತ್ವಗಳನ್ನು ಅನ್ವಯಿಸುವುದು ರಾಜ್ಯದ ಕರ್ತವ್ಯವಾಗಿದೆ.**

DPSPಗಳ ವರ್ಗೀಕರಣ

ಭಾರತೀಯ ಸಂವಿಧಾನವು **ಮೂಲತಃ DPSP ಗಳನ್ನು ವರ್ಗೀಕರಿಸಿಲ್ಲ** ಆದರೆ ಅವುಗಳ ವಿಷಯ ಮತ್ತು **ನಿರ್ದೇಶನದ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ**, ಅವುಗಳನ್ನು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಕೆಳಗಿನ ಪ್ರಕಾರಗಳಾಗಿ ವರ್ಗೀಕರಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ; **ಸಾಮಾಜಿಕ ತತ್ವಗಳು:**

ಈ ತತ್ವಗಳು **ಸಮಾಜವಾದದ ಸಿದ್ಧಾಂತವನ್ನು** ಪ್ರತಿಬಿಂಬಿಸುತ್ತವೆ.

ವಿಧಿ 38:

ಸಾಮಾಜಿಕ, ಆರ್ಥಿಕ ಮತ್ತು ರಾಜಕೀಯ ನ್ಯಾಯದಿಂದ ವ್ಯಾಪಿಸಿರುವ ಸಾಮಾಜಿಕ ಕ್ರಮವನ್ನು ಭದ್ರಪಡಿಸುವ ಮೂಲಕ ಜನರ ಕಲ್ಯಾಣವನ್ನು ಉತ್ತೇಜಿಸುವುದು ಮತ್ತು ಆದಾಯ, ಸ್ಥಾನಮಾನ ಸೌಲಭ್ಯಗಳು ಮತ್ತು ಅವಕಾಶಗಳಲ್ಲಿನ ಅಸಮಾನತೆಗಳನ್ನು ಕಡಿಮೆ ಮಾಡುವುದು.

ವಿಧಿ 39:

- ಎಲ್ಲಾ ನಾಗರಿಕರಿಗೆ ಸಾಕಷ್ಟು **ಜೀವನೋಪಾಯದ ಹಕ್ಕನ್ನು ಭದ್ರಪಡಿಸುವುದು;**
- ಸಾಮಾನ್ಯ ಒಳಿತಿಗಾಗಿ ಸಮುದಾಯದ ವಸ್ತು **ಸಂಪನ್ಮೂಲಗಳ ಸಮಾನ ಹಂಚಿಕೆ;**
- ಸಂಪತ್ತು ಮತ್ತು ಉತ್ಪಾದನಾ ಸಾಧನಗಳ **ಕೇಂದ್ರೀಕರಣವನ್ನು ತಡೆಗಟ್ಟುವುದು;**
- ಪುರುಷರು ಮತ್ತು ಮಹಿಳೆಯರಿಗೆ **ಸಮಾನ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಸಮಾನ ವೇತನ;**
- **ಬಲವಂತ, ದುರುಪಯೋಗದ ವಿರುದ್ಧ ಕಾರ್ಮಿಕರು ಮತ್ತು ಮಕ್ಕಳ ಆರೋಗ್ಯ ಮತ್ತು ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಸಂರಕ್ಷಿಸುವುದು;** ಮತ್ತು
- **ಮಕ್ಕಳ ಆರೋಗ್ಯಕರ ಬೆಳವಣಿಗೆಗೆ ಅವಕಾಶಗಳು.**

ವಿಧಿ 41:

ನಿರುದ್ಯೋಗ, ವೃದ್ಧಾಪ್ಯ, ಅನಾರೋಗ್ಯ ಮತ್ತು ಅಂಗವಿಕಲತೆಯ ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡುವ ಹಕ್ಕು, ಶಿಕ್ಷಣ ಮತ್ತು ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಸಹಾಯವನ್ನು ಭದ್ರಪಡಿಸುವುದು.

ವಿಧಿ 42:

ಕೆಲಸ ಮತ್ತು ಮಾತೃತ್ವ ಪರಿಹಾರಕ್ಕಾಗಿ ನ್ಯಾಯಯುತ ಮತ್ತು ಮಾನವೀಯ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಗಳನ್ನು ಒದಗಿಸುವುದು.

ವಿಧಿ 43:

ಎಲ್ಲಾ ಕಾರ್ಮಿಕರಿಗೆ **ವೇತನ, ಯೋಗ್ಯ ಜೀವನ ಮಟ್ಟ ಮತ್ತು ಸಾಮಾಜಿಕ ಮತ್ತು ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಅವಕಾಶಗಳನ್ನು** ಖಾತರಿಪಡಿಸುತ್ತದೆ.

ವಿಧಿ 43A:

ಕೈಗಾರಿಕೆಗಳ ನಿರ್ವಹಣೆಯಲ್ಲಿ ಕಾರ್ಮಿಕರ ಭಾಗವಹಿಸುವಿಕೆಯನ್ನು ಖಚಿತಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಕ್ರಮಗಳನ್ನು ಕೈಗೊಳ್ಳಲು (42 ನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿ ಕಾಯಿದೆ, 1976).

ಗಾಂಧಿ ತತ್ವಗಳು : ಈ ತತ್ವಗಳು ಗಾಂಧಿ ಸಿದ್ಧಾಂತವನ್ನು ಆಧರಿಸಿವೆ.

ವಿಧಿ 40:

ಸ್ವ-ಸರ್ಕಾರದ ಘಟಕಗಳಾಗಿ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸಲು **ಗ್ರಾಮ ಪಂಚಾಯತ್** ಅನ್ನು ಸಂಘಟಿಸುವುದು.
ವಿಧಿ 43:

ಗ್ರಾಮೀಣ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ವೈಯಕ್ತಿಕ ಅಥವಾ ಸಹಕಾರದ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ **ಗುಡಿ ಕೈಗಾರಿಕೆಗಳನ್ನು ಉತ್ತೇಜಿಸಲು.**

ವಿಧಿ 43B:

97ನೇ ಸಾಂವಿಧಾನಿಕ ತಿದ್ದುಪಡಿ ಕಾಯಿದೆ, 2011ರ ಮೂಲಕ ಸೇರಿಸಲಾದ ವೃತ್ತಿಪರವಾಗಿ ನಡೆಸುವ **ಸಹಕಾರ ಸಂಘಗಳನ್ನು ಉತ್ತೇಜಿಸಲು.**

ವಿಧಿ 46:

ಎಸೌಸಿ, ಎಸೌಟಿ ಮತ್ತು ಸಮಾಜದ ಇತರ ದುರ್ಬಲ ವರ್ಗಗಳ ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ಮತ್ತು ಆರ್ಥಿಕ ಹಿತಾಸಕ್ತಿಗಳನ್ನು ಉತ್ತೇಜಿಸಲು ಮತ್ತು ಸಾಮಾಜಿಕ ಅನ್ಯಾಯ ಮತ್ತು ಶೋಷಣೆಯಿಂದ ಅವರನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಲು.

ವಿಧಿ 47:

ಆರೋಗ್ಯಕ್ಕೆ **ಹಾನಿಯುಂಟುಮಾಡುವ ಮಾದಕ ಪಾನೀಯಗಳು ಮತ್ತು ಮಾದಕ ದ್ರವ್ಯಗಳ ಸೇವನೆಯನ್ನು ನಿಷೇಧಿಸುವುದು.**

ವಿಧಿ 48:

ಆಧುನಿಕ ಮತ್ತು ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ಮಾರ್ಗಗಳಲ್ಲಿ **ಕೃಷಿ ಮತ್ತು ಪಶುಸಂಗೋಪನೆಯನ್ನು** ಸಂಘಟಿಸಲು.

ಉದಾರ ಮತ್ತು ಬೌದ್ಧಿಕ ತತ್ವಗಳು :

ಈ ವರ್ಗದಲ್ಲಿ ಸೇರಿಸಲಾದ ತತ್ವಗಳು ಉದಾರವಾದದ ಸಿದ್ಧಾಂತವನ್ನು ಪ್ರತಿನಿಧಿಸುತ್ತವೆ.

ವಿಧಿ 44:

ದೇಶದಾದ್ಯಂತ ಎಲ್ಲಾ **ನಾಗರಿಕರಿಗೆ ಏಕರೂಪದ ನಾಗರಿಕ ಸಂಹಿತೆಯನ್ನು** ಭದ್ರಪಡಿಸುವುದು.

ವಿಧಿ 45:

ಎಲ್ಲಾ ಮಕ್ಕಳಿಗೆ **ಆರು ವರ್ಷ ತುಂಬುವವರೆಗೆ ಬಾಲ್ಯದ ಆರೈಕೆ ಮತ್ತು ಶಿಕ್ಷಣವನ್ನು** ಒದಗಿಸುವುದು.

ವಿಧಿ 49:

ಐತಿಹಾಸಿಕ ಆಸಕ್ತಿ ಮತ್ತು ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಪ್ರಾಮುಖ್ಯತೆಯ ಎಲ್ಲಾ ಸ್ಮಾರಕಗಳನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಲು.

ವಿಧಿ 50:

ರಾಜ್ಯದ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಸೇವೆಗಳಲ್ಲಿ **ಕಾರ್ಯಾಂಗದಿಂದ ನ್ಯಾಯಾಂಗವನ್ನು ಪ್ರತ್ಯೇಕಿಸುವುದು.**

ವಿಧಿ 51:

ಅಂತರರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಶಾಂತಿ ಮತ್ತು ಭದ್ರತೆಯನ್ನು ಉತ್ತೇಜಿಸಲು ಮತ್ತು ರಾಷ್ಟ್ರಗಳ ನಡುವೆ ನ್ಯಾಯಯುತ ಮತ್ತು ಗೌರವಾನ್ವಿತ ಸಂಬಂಧಗಳನ್ನು ಕಾಪಾಡಿಕೊಳ್ಳುವುದು.

ಅಂತರರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಕಾನೂನು ಮತ್ತು ಒಪ್ಪಂದದ ಬಾಧ್ಯತೆಗಳಿಗೆ ಗೌರವವನ್ನು ಬೆಳೆಸಲು ಮತ್ತು ಮಧ್ಯಸ್ಥಿಕೆಯ ಮೂಲಕ ಅಂತರರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ವಿವಾದಗಳ ಇತ್ಯರ್ಥವನ್ನು ಉತ್ತೇಜಿಸುವುದು.

ಹೊಸ ನಿರ್ದೇಶನ ತತ್ವಗಳು

ವಿಧಿ 39A:

ಏಕರೂಪ ನಾಗರಿಕ ಸಂಹಿತೆ : ಇದರರ್ಥ ಸಮಾಜದ ಎಲ್ಲಾ ವಿಭಾಗಗಳನ್ನು ಅವರ ಧರ್ಮವನ್ನು ಲೆಕ್ಕಿಸದೆ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ನಾಗರಿಕ ಸಂಹಿತೆಯ ಪ್ರಕಾರ ಸಮಾನವಾಗಿ ಪರಿಗಣಿಸಬೇಕು. ಇದು ಮದುವೆ, ವಿಚ್ಛೇದನ, ಪರಂಪರೆಯಲ್ಲಿ ನಿರ್ವಹಣೆ, ದತ್ತು, ಉತ್ತರಾಧಿಕಾರ ಇತ್ಯಾದಿ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಳ್ಳುತ್ತದೆ.

ಬಡವರಿಗೆ ಉಚಿತ ಕಾನೂನು ನೆರವು (42ನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿ ಕಾಯಿದೆ, 1976).

ವಿಧಿ 39F:

ಮಕ್ಕಳ ಆರೋಗ್ಯಕರ ಬೆಳವಣಿಗೆಗೆ ಅವಕಾಶಗಳನ್ನು ಪಡೆಯಲು (42 ನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿ ಕಾಯಿದೆ, 1976).

ವಿಧಿ 43A:

ಕೈಗಾರಿಕೆಗಳ ನಿರ್ವಹಣೆಯಲ್ಲಿ ಕಾರ್ಮಿಕರ ಭಾಗವಹಿಸುವಿಕೆಯನ್ನು ಖಚಿತಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಕ್ರಮಗಳನ್ನು ಕೈಗೊಳ್ಳಲು (42 ನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿ ಕಾಯಿದೆ, 1976).

ವಿಧಿ 43B:

97ನೇ ಸಾಂವಿಧಾನಿಕ ತಿದ್ದುಪಡಿ ಕಾಯಿದೆ, 2011ರ ಮೂಲಕ ಸೇರಿಸಲಾದ ವೃತ್ತಿಪರವಾಗಿ ನಡೆಸುವ **ಸಹಕಾರ ಸಂಘಗಳನ್ನು ಉತ್ತೇಜಿಸಲು.**

ವಿಧಿ 48A:

ಪರಿಸರವನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಲು ಮತ್ತು ಸುಧಾರಿಸಲು ಮತ್ತು **ಅರಣ್ಯ ಮತ್ತು ವನ್ಯಜೀವಿಗಳನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಲು** (42ನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿ ಕಾಯಿದೆ, 1976).

ವಿಧಿ 38 (2):

ಪರಿಚ್ಛೇದ 38(2)ರ ಅಡಿಯಲ್ಲಿ **ಆದಾಯದ ಸ್ಥಿತಿಯ ಸೌಲಭ್ಯಗಳು ಮತ್ತು ಅವಕಾಶಗಳಲ್ಲಿ ಅಸಮಾನತೆಗಳನ್ನು ಕಡಿಮೆ ಮಾಡಲು.** (44 ನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿ ಕಾಯಿದೆ).

ವಿಧಿ 38 ಜನರ ಕಲ್ಯಾಣದ ಪ್ರಚಾರಕ್ಕಾಗಿ ಸಾಮಾಜಿಕ ಕ್ರಮವನ್ನು.

ವಿಧಿ 39 ರಾಜ್ಯವು ಅನುಸರಿಸಬೇಕಾದ ನೀತಿಯ ಕೆಲವು ತತ್ವಗಳು.

ವಿಧಿ 39A ಸಮಾನ ನ್ಯಾಯ ಮತ್ತು ಉಚಿತ ಕಾನೂನು ನೆರವು.

ವಿಧಿ 40 ಗ್ರಾಮ ಪಂಚಾಯಿತಿಗಳ ಸಂಘಟನೆ.

ವಿಧಿ 41 ಕೆಲವು ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲಸ, ಶಿಕ್ಷಣ ಮತ್ತು ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಸಹಾಯದ ಹಕ್ಕು.

ವಿಧಿ 42 ಕೆಲಸ ಮತ್ತು ಮಾತೃತ್ವ ಪರಿಹಾರದ ನ್ಯಾಯಯುತ ಮತ್ತು ಮಾನವೀಯ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಗಳಿಗೆ ನಿಬಂಧನೆ.

ವಿಧಿ 43 ಕಾರ್ಮಿಕರಿಗೆ ಜೀವನ ವೇತನ, ಇತ್ಯಾದಿ.

ವಿಧಿ 43A ಕೈಗಾರಿಕೆಗಳ ನಿರ್ವಹಣೆಯಲ್ಲಿ ಕಾರ್ಮಿಕರ ಭಾಗವಹಿಸುವಿಕೆ.

ವಿಧಿ 43B ಸ್ವಯಂಪ್ರೇರಿತ ರಚನೆ, ಸ್ವಾಯತ್ತ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಣೆ, ಪ್ರಜಾಪ್ರಭುತ್ವ ನಿಯಂತ್ರಣ ಮತ್ತು ಸಹಕಾರ ಸಂಘಗಳ ವೃತ್ತಿಪರ ನಿರ್ವಹಣೆಯನ್ನು ಉತ್ತೇಜಿಸಲು ರಾಜ್ಯವು ಪ್ರಯತ್ನಿಸುತ್ತದೆ.

ವಿಧಿ 44 ನಾಗರಿಕರಿಗೆ ಏಕರೂಪ ನಾಗರಿಕ ಸಂಹಿತೆ.

ವಿಧಿ 45 ಆರು ವರ್ಷಕ್ಕಿಂತ ಕಡಿಮೆ ವಯಸ್ಸಿನ ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಬಾಲ್ಯದ ಆರೈಕೆ ಮತ್ತು ಶಿಕ್ಷಣಕ್ಕಾಗಿ ಅವಕಾಶ.

ವಿಧಿ 46 ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಜಾತಿಗಳು, ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಪಂಗಡಗಳು ಮತ್ತು ಇತರ ದುರ್ಬಲ ವರ್ಗಗಳ ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ಮತ್ತು ಆರ್ಥಿಕ ಹಿತಾಸಕ್ತಿಗಳನ್ನು ಉತ್ತೇಜಿಸುವುದು.

ವಿಧಿ 47 ಪೌಷ್ಟಿಕಾಂಶದ ಮಟ್ಟ ಮತ್ತು ಜೀವನ ಮಟ್ಟವನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸಲು ಮತ್ತು ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಆರೋಗ್ಯವನ್ನು ಸುಧಾರಿಸಲು ರಾಜ್ಯದ ಕರ್ತವ್ಯ.

ವಿಧಿ 48 ಕೃಷಿ ಮತ್ತು ಪಶುಸಂಗೋಪನೆಯ ಸಂಸ್ಥೆ.

ವಿಧಿ 48A ಪರಿಸರದ ರಕ್ಷಣೆ ಮತ್ತು ಸುಧಾರಣೆ ಮತ್ತು ಅರಣ್ಯಗಳು ಮತ್ತು ವನ್ಯಜೀವಿಗಳ ರಕ್ಷಣೆ.

ವಿಧಿ 49 ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಪ್ರಾಮುಖ್ಯತೆಯ ಸ್ಮಾರಕಗಳು ಮತ್ತು ಸ್ಥಳಗಳು ಮತ್ತು ವಸ್ತುಗಳ ರಕ್ಷಣೆ.

ವಿಧಿ 50 ಕಾರ್ಯಾಂಗದಿಂದ ನ್ಯಾಯಾಂಗವನ್ನು ಪ್ರತ್ಯೇಕಿಸುವುದು.

ವಿಧಿ 51 ಅಂತರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಶಾಂತಿ ಮತ್ತು ಭದ್ರತೆಯ ಪ್ರಚಾರ.

DPSPಗಳ ತಿದ್ದುಪಡಿಗಳು

ಕಾಲಕಾಲಕ್ಕೆ, ರಾಜ್ಯ ನೀತಿಯ ನಿರ್ದೇಶನ ತತ್ವಗಳಲ್ಲಿ ವಿವಿಧ ತಿದ್ದುಪಡಿಗಳನ್ನು ಮಾಡಲಾಗಿದೆ:

1976ರ 42ನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿ ಕಾಯಿದೆ

- **ಮಕ್ಕಳ ಆರೋಗ್ಯಕರ ಬೆಳವಣಿಗೆಯನ್ನು** (ವಿಧಿ 39),
- **ಸಮಾನ ನ್ಯಾಯವನ್ನು** ಉತ್ತೇಜಿಸಲು ಮತ್ತು **ಬಡವರಿಗೆ ಉಚಿತ ಕಾನೂನು ನೆರವು** ನೀಡಲು (ವಿಧಿ 39ಎ),
- **ಕೈಗಾರಿಕೆಗಳ ನಿರ್ವಹಣೆಯಲ್ಲಿ ಕಾರ್ಮಿಕರ ಭಾಗವಹಿಸುವಿಕೆಯನ್ನು** ಖಚಿತಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು (ವಿಧಿ 43ಎ),
- **ಪರಿಸರ, ಅರಣ್ಯ ಮತ್ತು ವನ್ಯಜೀವಿಗಳನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಲು** (ವಿಧಿ 48ಎ).

1978 ರ 44 ನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿ ಕಾಯಿದೆ

ರಾಜ್ಯವು **ಆದಾಯ, ಸ್ಥಾನಮಾನ, ಸೌಲಭ್ಯಗಳು ಮತ್ತು ಅವಕಾಶಗಳಲ್ಲಿ ಅಸಮಾನತೆಗಳನ್ನು ಕಡಿಮೆ ಮಾಡಲು ಅಗತ್ಯವಿರುವ ವಿಧಿ 38(2)** ಸೇರಿಸಿತು.

2002ರ 86ನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿ ಕಾಯಿದೆ

ರಾಜ್ಯವು ಎಲ್ಲಾ ಮಕ್ಕಳಿಗೆ **6 ವರ್ಷ ವಯಸ್ಸನ್ನು ಪೂರೈಸುವವರೆಗೆ ಬಾಲ್ಯದ ಆರೈಕೆ ಮತ್ತು ಶಿಕ್ಷಣವನ್ನು ಒದಗಿಸುವ ಅಗತ್ಯವಿರುವ ವಿಧಿ 45ರ ವಿಷಯವನ್ನು** ಮಾರ್ಪಡಿಸಿತು ಮತ್ತು **ವಿಧಿ 21ಎ ಅಡಿಯಲ್ಲಿ ಶಿಕ್ಷಣವನ್ನು ಮೂಲಭೂತ ಹಕ್ಕನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಲು ನಿರ್ದೇಶಿಸಲಾಗಿದೆ.**

2011ರ 97ನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿ ಕಾಯಿದೆ

2011ರ 97ನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿ ಕಾಯಿದೆ, ರಾಜ್ಯ ಮತ್ತು ಸ್ವಯಂ ನಿರ್ವಹಣೆಯ ನಿಯಂತ್ರಣವನ್ನು ಉತ್ತೇಜಿಸುವ ರಾಜ್ಯ ಮತ್ತು ಸ್ವಯಂ ನಿಯಂತ್ರಣಕ್ಕೆ ಅಗತ್ಯವಿರುವ ಪರಿಚ್ಛೇದ **43ಬಿ ಸಹಕಾರ ಸಂಘಗಳನ್ನು** ಸೇರಿಸಿತು.

ಮೂಲಭೂತ ಹಕ್ಕುಗಳು ಮತ್ತು ನಿರ್ದೇಶನ ತತ್ವಗಳ ನಡುವಿನ ವ್ಯತ್ಯಾಸ

1. **ನಿರ್ದೇಶನಗಳನ್ನು** ನ್ಯಾಯಾಲಯಗಳಲ್ಲಿ ಜಾರಿಗೊಳಿಸಲಾಗುವುದಿಲ್ಲ ಮತ್ತು ವ್ಯಕ್ತಿಗಳ ಪರವಾಗಿ ಯಾವುದೇ ಸಮರ್ಥನೀಯ ಹಕ್ಕುಗಳನ್ನು ರಚಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಮೂಲಭೂತ ಹಕ್ಕುಗಳನ್ನು ನ್ಯಾಯಾಲಯಗಳು ಜಾರಿಗೊಳಿಸಬಹುದು [ವಿಧಿ. **32, 37, ಮತ್ತು 226 (1)**].
2. **ಭಾಷಾ ಅಲ್ಪಸಂಖ್ಯಾತ ಗುಂಪುಗಳಿಗೆ** ಸೇರಿದ ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಶಿಕ್ಷಣದ ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಹಂತದಲ್ಲಿ ಮಾತೃಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಬೋಧನೆಗಾಗಿ ಸಾಕಷ್ಟು ಸೌಲಭ್ಯಗಳನ್ನು ಒದಗಿಸಲು ರಾಜ್ಯ ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯದೊಳಗಿನ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಸ್ಥಳೀಯ ಪ್ರಾಧಿಕಾರಗಳು ಶ್ರಮಿಸಬೇಕು [ವಿಧಿ. **350A**].

3. ಹಿಂದಿ ಭಾಷೆಯ ಹರಡುವಿಕೆಯನ್ನು ಉತ್ತೇಜಿಸಲು ಮತ್ತು ಅದನ್ನು ಭಾರತದ ಸಂಯೋಜಿತ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಎಲ್ಲಾ ಅಂಶಗಳ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯ ಮಾಧ್ಯಮವಾಗಿ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಪಡಿಸಲು ಒಕ್ಕೂಟ [ವಿಧಿ. 251].
4. ರಾಜ್ಯದ ಒಕ್ಕೂಟದ ವ್ಯವಹಾರಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ **ಸೇವೆಗಳು ಮತ್ತು ಹುದ್ದೆಗಳಿಗೆ ನೇಮಕಾತಿಗಳನ್ನು ಮಾಡುವಾಗ, ಅನುಸೂಚಿತ ಜಾತಿಗಳು ಮತ್ತು ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಪಂಗಡಗಳ ಸದಸ್ಯರ ಹಕ್ಕುಗಳನ್ನು ಆಡಳಿತದ ದಕ್ಷತೆಯ ನಿರ್ವಹಣೆಯೊಂದಿಗೆ ಪರಿಗಣನೆಗೆ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಲಾಗುತ್ತದೆ** [ವಿಧಿ. 335].

ನಿರ್ದೇಶನ ತತ್ವಗಳ ಮತ್ತು ಮೂಲಭೂತ ಹಕ್ಕುಗಳ ನಡುವಿನ ಸಂಘರ್ಷ ಚಂಪಕಂ ದೊರೈರಾಜನ್ ವಿರುದ್ಧ ಮದ್ರಾಸ್ ರಾಜ್ಯ - 1951

ಮೂಲಭೂತ ಹಕ್ಕುಗಳು ಮತ್ತು ನಿರ್ದೇಶನ ತತ್ವಗಳ ನಡುವಿನ ಸಂಘರ್ಷಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಮೊದಲ ಪ್ರಮುಖ ಪ್ರಕರಣ. **ನಿರ್ದೇಶನ ತತ್ವಗಳು ಮೂಲಭೂತ ಹಕ್ಕುಗಳಿಗೆ ಅಧೀನವಾಗಿರುತ್ತವೆ** ಎಂದು ಸುಪ್ರೀಂ ಕೋರ್ಟ್ ತೀರ್ಮಾನ ನೀಡಿದೆ.

ಕೇರಳ ಶಿಕ್ಷಣ ಮಸೂದೆ ಪ್ರಕರಣ - 1958

ಆದಾಗ್ಯೂ, ಸುಪ್ರೀಂ ಕೋರ್ಟ್ ನಿರ್ದೇಶನ ತತ್ವಗಳ ಮಹತ್ವವನ್ನು ಅರಿತುಕೊಂಡಿತು ಮತ್ತು ಕೇರಳ ಶಿಕ್ಷಣ ಮಸೂದೆ ಪ್ರಕರಣದಲ್ಲಿ, 1958ರಲ್ಲಿ ಸಾಮರಸ್ಯದ ಸಿದ್ಧಾಂತವನ್ನು ರೂಪಿಸಿತು, ಅಂದರೆ **ಮೂಲಭೂತ ಹಕ್ಕುಗಳು ಮತ್ತು ನಿರ್ದೇಶನ ತತ್ವಗಳು ಪರಸ್ಪರ ಪೂರಕವಾಗಿವೆ.**

ಈ ಸಿದ್ಧಾಂತದ ಅಡಿಯಲ್ಲಿ, **ನಿರ್ದೇಶನ ತತ್ವಗಳ ಮತ್ತು ಮೂಲಭೂತ ಹಕ್ಕುಗಳ ನಡುವೆ ಯಾವುದೇ ಅಂತರ್ಗತ ಸಂಘರ್ಷವಿಲ್ಲ** ಎಂದು ನ್ಯಾಯಾಲಯ ಹೇಳಿದೆ. ಅವು **ಪರಸ್ಪರ ಪೂರಕವಾಗಿರುತ್ತವೆ ಮತ್ತು ಒಂದೇ ಗುರಿಯನ್ನು ಸಾಧಿಸುವ ಗುರಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿವೆ.**

ಗೋಲಕನಾಥ್ ಪ್ರಕರಣದ - 1967

1967ರ ಗೋಲಕನಾಥ್ ಪ್ರಕರಣದಲ್ಲಿ, **ನಿರ್ದೇಶನ ತತ್ವಗಳ ಅನುಷ್ಠಾನಕ್ಕಾಗಿ ಮೂಲಭೂತ ಹಕ್ಕುಗಳನ್ನು ತಿದ್ದುಪಡಿ ಮಾಡಲಾಗುವುದಿಲ್ಲ** ಎಂದು ಸುಪ್ರೀಂ ಕೋರ್ಟ್ ಹೇಳಿದೆ.

ಮಿನರ್ವಾ ಮಿಲ್ಸ್ ಲಿಮಿಟೆಡ್ ಕೇಸ್ - 1980

ಮಿನರ್ವಾ ಮಿಲ್ಸ್ ಲಿಮಿಟೆಡ್ ಕೇಸ್ 1980ರಲ್ಲಿ ಸುಪ್ರೀಂ ಕೋರ್ಟ್ **ಸಂವಿಧಾನದ ಭಾಗ III ಮತ್ತು ಭಾಗ IV ಪರಸ್ಪರ ಪೂರಕ** ಎಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯಪಟ್ಟಿದೆ. **ಮೂಲಭೂತ ಹಕ್ಕುಗಳು ಮತ್ತು ನಿರ್ದೇಶನ ತತ್ವಗಳ ನಡುವಿನ ಸಮತೋಲನದ ತಳಹದಿಯ ಮೇಲೆ ಸಂವಿಧಾನವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಲಾಗಿದೆ** (ಒಂದೆ ಚಕ್ರದ ಎರಡು ಗಾಲಿಗಳು) ಎಂದು ನ್ಯಾಯಾಲಯವು ಗಮನಿಸಿದೆ.

ರಾಜನ್ ದ್ವಿವೇದಿ ವರ್ಸಸ್ ಯೂನಿಯನ್ ಆಫ್ ಇಂಡಿಯಾ ಕೇಸ್ - 1983

ಒಬ್ಬರಿಗಿಂತ ಒಬ್ಬರಿಗೆ ಸಂಪೂರ್ಣ ಪ್ರಾಧಾನ್ಯತೆ ನೀಡುವುದು ಸಂವಿಧಾನದ ಸೌಹಾರ್ದತೆಗೆ ಭಂಗ ತಂದಂತೆ. ರಾಜನ್ ದ್ವಿವೇದಿ ವರ್ಸಸ್ ಯೂನಿಯನ್ ಆಫ್ ಇಂಡಿಯಾ ಕೇಸ್, 1983 ರಲ್ಲಿ, **ಮೂಲಭೂತ ಹಕ್ಕುಗಳು ಮತ್ತು ನಿರ್ದೇಶನ ತತ್ವಗಳೆರಡೂ ಸಾಮಾಜಿಕ ಕ್ರಾಂತಿಯನ್ನು ತರುವ ಮತ್ತು ಕಲ್ಯಾಣ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸುವ ಒಂದೇ ಗುರಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿವೆ** ಎಂದು ಸುಪ್ರೀಂ ಕೋರ್ಟ್ ಹೇಳಿದೆ.

DPSPಗಳ ಅನುಷ್ಠಾನ

ಸಂವಿಧಾನದ ಪ್ರಾರಂಭದಿಂದಲೂ ಕೇಂದ್ರ ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯ ಮಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಸರ್ಕಾರಗಳು ನಿರ್ದೇಶನ ತತ್ವಗಳನ್ನು ಜಾರಿಗೆ ತರಲು ಹಲವಾರು ಕ್ರಮಗಳನ್ನು ಕೈಗೊಂಡಿವೆ. ಈ ಕೆಲವು ಕ್ರಮಗಳು ಈ ಕೆಳಗಿನಂತಿವೆ:

- ✓ **1950 ರಲ್ಲಿ ಯೋಜನಾ ಆಯೋಗದ** ಸ್ಥಾಪನೆ, ಇದು ತನ್ನ ಪಂಚವಾರ್ಷಿಕ ಯೋಜನೆಗಳ ಮೂಲಕ ಸಾಮಾಜಿಕ-ಆರ್ಥಿಕ ನ್ಯಾಯವನ್ನು ಭದ್ರಪಡಿಸುವ ಗುರಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿದೆ.
- ✓ **ಜನವರಿ 1, 2015** ರಿಂದ, ಯೋಜನಾ ಆಯೋಗವನ್ನು **NITI** ಆಯೋಗದಿಂದ ಬದಲಾಯಿಸಲಾಯಿತು.
- ✓ **ಕನಿಷ್ಠ ವೇತನ ಕಾಯಿದೆ (1948)**
- ✓ **ಬಾಲಕಾರ್ಮಿಕ ನಿಷೇಧ ಮತ್ತು ನಿಯಂತ್ರಣ ಕಾಯಿದೆ (1986)**
- ✓ **ಬಂಧಿತ ಕಾರ್ಮಿಕ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ನಿರ್ಮೂಲನೆ ಕಾಯಿದೆ (1976)**
- ✓ **ಬಡವರಿಗೆ ಸಮರ್ಥ ಕಾನೂನು ನೆರವು (1976)**
- ✓ **ವನ್ಯಜೀವಿ (ಸಂರಕ್ಷಣೆ) ಕಾಯಿದೆ (1972),**
- ✓ **ಅರಣ್ಯ (ಸಂರಕ್ಷಣೆ) ಕಾಯಿದೆ (1980)**
- ✓ **ಪರಿಸರ (ರಕ್ಷಣೆ) ಕಾಯಿದೆ (1986)**
- ✓ **ಪ್ರಾಚೀನ ಮತ್ತು ಐತಿಹಾಸಿಕ ಸ್ಮಾರಕ ಮತ್ತು ಪುರಾತತ್ವ ಸ್ಥಳಗಳು ಮತ್ತು ಅವಶೇಷಗಳ ಅಂಗೀಕಾರ ಕಾಯಿದೆ, 1951.**
- ✓ **ಪಂಚಾಯತ್ ರಾಜ್ ಸ್ಥಾಪನೆ 1993 - 73ನೇ** ತಿದ್ದುಪಡಿ ಕಾಯಿದೆಯ ಮೂಲಕ
- ✓ **ಸಹಕಾರ ಸಂಘಗಳ ಸ್ಥಾಪನೆ - 97ನೇ** ತಿದ್ದುಪಡಿ ಕಾಯಿದೆಯ ಮೂಲಕ.

ರಾಜ್ಯ ನೀತಿ ನಿರ್ದೇಶಕ ತತ್ವ ಗಳ ಕುರಿತು ಹೇಳಿಕೆಗಳು

1. **ಅಂಬೇಡ್ಕರ್** - ನವೀನ ಲಕ್ಷಣಗಳು (Novel Features)
2. **ಗ್ರಾನ್ ಎಲ್ ಆಪ್ತ** - ಸಂವಿಧಾನದ ಪ್ರಜ್ಞೆ (Conscious of Indian Constitution)
3. **ಟಿ ಟಿ ಕೃಷ್ಣಮಾಚಾರಿ** - ಭಾವನೆಗಳ ಕಸದ ತೊಟ್ಟಿ (A veritable Dustbin of the sentiments)
4. **ಕೆ ಟಿ ಪಾ** - A Cheque on a bank, Payable only when the resource of the bank permit. ಓ Pious Superfluities
5. **ಎಲ್ ಎನ್ ಸಿಂಗ್** - ಜೀವಧಾತುಗಳು
6. **ಬಿ ಎನ್ ರಾವ್** - ನೈತಿಕ ಕಟ್ಟೆಗಳು ಹಾಗೂ ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ಮೌಲ್ಯಗಳು.
7. **ಎಂ ಸಿ ಚಾಂಗ್ಲಾ** - ತತ್ವಗಳು ಜಾರಿಗೆ ಬಂದರೆ ರಾಷ್ಟ್ರ ಸ್ವರ್ಗ ವಾಗುವುದು.
8. **ಕೆಸಿ ವಿಯರ** - "ನಿರ್ದೇಶನ ತತ್ವಗಳು ಕೇವಲ ಬೋಧನೆ ಅಥವಾ ಗುರಿ ಮತ್ತು ಆಕಾಂಕ್ಷೆಗಳ ಪ್ರಣಾಳಿಕೆಯ ಸ್ವರೂಪದಲ್ಲಿವೆ".

ಭಾಗ IV(A) : ಅನುಚ್ಛೇದ (ವಿಧಿ) - 51(A) : ಮೂಲಭೂತ ಕರ್ತವ್ಯಗಳು

1976ರ 42ನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿ ಕಾಯಿದೆಯು ಭಾರತೀಯ ಸಂವಿಧಾನಕ್ಕೆ **10 ಮೂಲಭೂತ ಕರ್ತವ್ಯಗಳನ್ನು** ಸೇರಿಸಿತು. **86ನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿ ಕಾಯಿದೆ 2000; 11ನೇ ಮೂಲಭೂತ** ಕರ್ತವ್ಯವನ್ನು ಪಟ್ಟಿಗೆ ಸೇರಿಸಲಾಗಿದೆ. **1976ರಲ್ಲಿ ಸ್ವರಣ್ ಸಿಂಗ್ ಸಮಿತಿಯು** ಮೂಲಭೂತ ಕರ್ತವ್ಯಗಳನ್ನು ಶಿಫಾರಸು ಮಾಡಿತು, ಇದರ ಅಗತ್ಯವನ್ನು **1975-77ರ ಆಂತರಿಕ ತುರ್ತುಪರಿಸ್ಥಿತಿಯ ಸಮಯದಲ್ಲಿ** ಅನುಭವಿಸಲಾಯಿತು.

ಮೂಲಭೂತ ಕರ್ತವ್ಯಗಳನ್ನು ಭಾರತೀಯ ಸಂವಿಧಾನದ **ಭಾಗ-IV A ಅಡಿಯಲ್ಲಿ ವಿಧಿ 51Aಗೆ** ವ್ಯವಹರಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಮೂಲಭೂತ ಕರ್ತವ್ಯಗಳು ಜಾರಿಗೊಳಿಸಲಾಗದವು ಮತ್ತು **ನ್ಯಾಯಸಮ್ಮತವಲ್ಲದವು**. ಈ ಕರ್ತವ್ಯಗಳನ್ನು ನೇರವಾಗಿ **ಜಾರಿಗೊಳಿಸಲು ಸಂವಿಧಾನದಲ್ಲಿ ಯಾವುದೇ ಅವಕಾಶವಿಲ್ಲ**.

ವಿಧಿ 51(ಎ) ಪ್ರಕಾರ, ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬ ಭಾರತೀಯ ಪ್ರಜೆ ಈ ಕೆಳಗಿನ ಕರ್ತವ್ಯಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿದೆ:

1. **ಸಂವಿಧಾನವನ್ನು ಪಾಲಿಸುವುದು ಮತ್ತು ಅದರ ಆದರ್ಶಗಳು ಮತ್ತು ಸಂಸ್ಥೆಗಳು, ರಾಷ್ಟ್ರಧ್ವಜ ಮತ್ತು ರಾಷ್ಟ್ರಗೀತೆಯನ್ನು ಗೌರವಿಸುವುದು.**
2. **ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ನಮ್ಮ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಹೋರಾಟಕ್ಕೆ ಸ್ಫೂರ್ತಿ ನೀಡಿದ ಉದಾತ್ತ ಆದರ್ಶಗಳನ್ನು ಪಾಲಿಸುವುದು ಮತ್ತು ಅನುಸರಿಸುವುದು.**
3. **ಭಾರತದ ಸಾರ್ವಭೌಮತ್ವ, ಏಕತೆ ಮತ್ತು ಸಮಗ್ರತೆಯನ್ನು** ಎತ್ತಿಹಿಡಿಯಲು ಮತ್ತು ರಕ್ಷಿಸುವುದು.
4. **ದೇಶವನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಲು ಮತ್ತು ಹಾಗೆ ಮಾಡಲು ಕರೆದಾಗ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಸೇವೆಯನ್ನು ಸಲ್ಲಿಸುವುದು.**
5. **ಮಹಿಳೆಯರ ಘನತೆಗೆ ಅವಹೇಳನಕಾರಿ ಆಚರಣೆಗಳನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಲು** ಧಾರ್ಮಿಕ, ಭಾಷಿಕ ಮತ್ತು ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ಅಥವಾ ವಿಭಾಗೀಯ ವೈವಿಧ್ಯತೆಗಳನ್ನು ಮೀರಿದ ಭಾರತದ ಎಲ್ಲಾ ಜನರಲ್ಲಿ **ಸಾಮರಸ್ಯ ಮತ್ತು ಸಾಮಾನ್ಯ ಸಹೋದರತ್ವದ ಮನೋಭಾವವನ್ನು** ಉತ್ತೇಜಿಸುವುದು.
6. **ನಮ್ಮ ಸಂಯೋಜಿತ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಶ್ರೀಮಂತ ಪರಂಪರೆಯನ್ನು ಮೌಲ್ಯೀಕರಿಸಲು ಮತ್ತು ಸಂರಕ್ಷಿಸಲು.**
7. **ಕಾಡುಗಳು, ಸರೋವರಗಳು, ನದಿಗಳು ಮತ್ತು ವನ್ಯಜೀವಿಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಂತೆ ನೈಸರ್ಗಿಕ ಪರಿಸರವನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಲು ಮತ್ತು ಸುಧಾರಿಸಲು ಮತ್ತು ಜೀವಂತ ಜೀವಿಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಸಹಾನುಭೂತಿ ಹೊಂದಲು.**
8. **ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ಮನೋಭಾವ, ಮಾನವತಾವಾದ ಮತ್ತು ವಿಚಾರಣೆ ಮತ್ತು ಸುಧಾರಣೆಯ ಮನೋಭಾವವನ್ನು** ಅಭಿವೃದ್ಧಿಪಡಿಸುವುದು..
9. **ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಆಸ್ತಿಯನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಲು ಮತ್ತು ಹಿಂಸೆಯನ್ನು ತ್ಯಜಿಸುವುದು..**
10. **ವೈಯಕ್ತಿಕ ಮತ್ತು ಸಾಮೂಹಿಕ ಚಟುವಟಿಕೆಯ ಎಲ್ಲಾ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಉತ್ಕೃಷ್ಟತೆಯ ಕಡೆಗೆ ಶ್ರಮಿಸುವುದು,** ಇದರಿಂದ ರಾಷ್ಟ್ರವು ನಿರಂತರವಾಗಿ ಉನ್ನತ ಮಟ್ಟದ ಪ್ರಯತ್ನ ಮತ್ತು ಸಾಧನೆಗೆ ಏರುತ್ತದೆ.
11. **6-14 ವರ್ಷ ವಯಸ್ಸಿನ ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಶಿಕ್ಷಣದ ಅವಕಾಶಗಳನ್ನು ಒದಗಿಸುವುದು ಮತ್ತು ಅಂತಹ ಅವಕಾಶಗಳನ್ನು ತಮ್ಮ ಮಗುವಿಗೆ ನೀಡಲಾಗುತ್ತಿದೆ ಎಂದು ಖಚಿತಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಪೋಷಕರ ಕರ್ತವ್ಯ.**

ಮೂಲಭೂತ ಕರ್ತವ್ಯಗಳ ಪ್ರಾಮುಖ್ಯತೆ

1. **ಅವರು ಭಾರತೀಯ ನಾಗರಿಕರಿಗೆ ತಮ್ಮ ಸಮಾಜ, ಸಹ ನಾಗರಿಕರು ಮತ್ತು ರಾಷ್ಟ್ರದ ಕಡೆಗೆ ತಮ್ಮ ಕರ್ತವ್ಯವನ್ನು ನೆನಪಿಸುತ್ತವೆ.**
2. **ದೇಶವಿರೋಧಿ ಮತ್ತು ಸಮಾಜವಿರೋಧಿ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳ ವಿರುದ್ಧ ಅವರು ನಾಗರಿಕರನ್ನು ಎಚ್ಚರಿಸುತ್ತವೆ.**
3. **ಅವರು ನಾಗರಿಕರನ್ನು ಪ್ರೇರೇಪಿಸುತ್ತಾರೆ ಮತ್ತು ಅವರಲ್ಲಿ ಶಿಸ್ತು ಮತ್ತು ಬದ್ಧತೆಯ ಪ್ರಜ್ಞೆಯನ್ನು ಉತ್ತೇಜಿಸುತ್ತವೆ.**

4. ಕಾನೂನಿನ ಸಾಂವಿಧಾನಿಕ ಸಿಂಧುತ್ವವನ್ನು ಪರಿಶೀಲಿಸಲು ಮತ್ತು ನಿರ್ಧರಿಸಲು ಅವರು ನ್ಯಾಯಾಲಯಗಳಿಗೆ ಸಹಾಯ ಮಾಡುತ್ತವೆ.

ಭಾಗ V : ಅನುಚ್ಛೇದ (ವಿಧಿ) – 52 ರಿಂದ 151 : ಕೇಂದ್ರ ಸರ್ಕಾರ

ಕಾರ್ಯಾಂಗ (ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಾಹಕ) – The Executive

- ಭಾರತದ ಸಂವಿಧಾನವು ಜವಾಬ್ದಾರಿಯುತ ಸರ್ಕಾರಗಳ ಸಂಸದೀಯ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಅಳವಡಿಸಿಕೊಂಡಿದೆ ಮತ್ತು ಕೇಂದ್ರ ಕಾರ್ಯಾಂಗವು ಶಾಸಕಾಂಗಕ್ಕೆ ಜವಾಬ್ದಾರನಾಗಿರುತ್ತದೆ.
- ಸಂವಿಧಾನದ ಭಾಗ Vಯು ಕೇಂದ್ರ ಸರ್ಕಾರಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ನಿಬಂಧನೆಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿದೆ ಮತ್ತು 52-78 ನೇ ವಿಧಿಯು ಕೇಂದ್ರ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಾಹಕರೊಂದಿಗೆ ವ್ಯವಹರಿಸುತ್ತದೆ.
- ಕೇಂದ್ರ ಕಾರ್ಯಾಂಗವು ಅಧ್ಯಕ್ಷರು, ಉಪಾಧ್ಯಕ್ಷರು, ಪ್ರಧಾನ ಮಂತ್ರಿಗಳು ಅವರ ಮಂತ್ರಿ ಮಂಡಳಿ ಮತ್ತು ಭಾರತದ ಅಟಾರ್ನಿ ಜನರಲ್ ಅನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿರುತ್ತದೆ.

ಕಾರ್ಯಾಂಗ

ವಿಧಿ 52 : **ಭಾರತದ ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿ.**

ವಿಧಿ 53: ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿ ಒಕ್ಕೂಟದ **ಕಾರ್ಯಾಂಗ / ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಾಹಕ ಅಧಿಕಾರ.**

ವಿಧಿ 54: ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿ **ಚುನಾವಣೆ.**

ವಿಧಿ 61: ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿ **ದೋಷಾರೋಪಣೆಯ** ಕಾರ್ಯವಿಧಾನ.

ವಿಧಿ 63: ಭಾರತದ **ಉಪರಾಷ್ಟ್ರಪತಿ.**

ವಿಧಿ 64:

ರಾಜ್ಯ ಸಭೆಯ ಪದನಿಮಿತ್ತ ಅಧ್ಯಕ್ಷರಾಗಿ ಉಪರಾಷ್ಟ್ರಪತಿ. The Vice-President to be ex-officio Chairman of the Council of States.

ವಿಧಿ 65:

ಉಪರಾಷ್ಟ್ರಪತಿ ಅಧ್ಯಕ್ಷರಾಗಿ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸಲು ಅಥವಾ ಕಚೇರಿಯಲ್ಲಿ ಸಾಂದರ್ಭಿಕ ಖಾಲಿ ಇರುವಾಗ ಅಥವಾ ಅಧ್ಯಕ್ಷರ ಅನುಪಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಅವರ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸಲು. The Vice-President to act as President or to discharge his function during casual vacancies in the office, or during the absence of President.

ವಿಧಿ 66: **ಉಪರಾಷ್ಟ್ರಪತಿ ಚುನಾವಣೆ.**

ವಿಧಿ 72:

ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿ **ಕ್ಷಮಾದಾನ** ಇತ್ಯಾದಿಗಳನ್ನು ನೀಡಲು ಮತ್ತು ಕೆಲವು ಪ್ರಕರಣಗಳಲ್ಲಿ ಶಿಕ್ಷೆಯನ್ನು ಅಮಾನತುಗೊಳಿಸಲು, ಮರುಪಾವತಿಸಲು ಅಥವಾ ಬದಲಾಯಿಸಲು ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿ ಅಧಿಕಾರ.

ವಿಧಿ 74:

ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಗೆ ಸಹಾಯ ಮಾಡಲು ಮತ್ತು ಸಲಹೆ ನೀಡಲು **ಮಂತ್ರಿಗಳ ಮಂಡಳಿ.**

ವಿಧಿ 75:

ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಗಳು ಪ್ರಧಾನ ಮಂತ್ರಿ ನೇಮಕ ಮತ್ತು ಅವರ ಸಲಹೆ ಮೇರಿಗೆ ಮಂತ್ರಿಗಳನ್ನು ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಗಳು ನೇಮಕ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ.

ವಿಧಿ 76: ಭಾರತದ ಅಟಾರ್ನಿ ಜನರಲ್.

ಸಂಸತ್ತು Parliament

ವಿಧಿ 79: ಸಂಸತ್ತಿನ ರಚನೆ

ಒಕ್ಕೂಟ ಸಂಸತ್ತನ್ನು ಹೊಂದಿರಬೇಕು, ಅದು ಅಧ್ಯಕ್ಷರನ್ನು, ಎರಡು ಸದನಗಳನ್ನು ಕ್ರಮವಾಗಿ ರಾಜ್ಯಸಭೆ (ಕೌನ್ಸಿಲ್ ಆಫ್ ಸ್ಟೇಟ್ಸ್) ಮತ್ತು ಲೋಕಸಭೆ (ಹೌಸ್ ಆಫ್ ಪೀಪಲ್) ಒಳಗೊಂಡಿರುತ್ತದೆ.

ವಿಧಿ 80: ಕೌನ್ಸಿಲ್ ಆಫ್ ಸ್ಟೇಟ್ಸ್ (ರಾಜ್ಯಸಭೆ) ಸಂಯೋಜನೆ.

ವಿಧಿ 81: ಹೌಸ್ ಆಫ್ ದಿ ಪೀಪಲ್ (ಲೋಕಸಭೆ) ಸಂಯೋಜನೆ.

ವಿಧಿ 83: ಸಂಸತ್ತಿನ ಸದನಗಳ ಅವಧಿ.

ವಿಧಿ 84: ಸಂಸತ್ತಿನ ಸದಸ್ಯತ್ವಕ್ಕೆ ಅರ್ಹತೆ.

ವಿಧಿ 85: ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯವರಿಂದ ಸಂಸತ್ತಿನ ಅಧಿವೇಶನಗಳ ಕರೆ, ಮುಂದೂಡಿಕೆ ಮತ್ತು ವಿಸರ್ಜನೆ.

ವಿಧಿ 86: ಸಂಸತ್ತಿನ ಸದನಗಳನ್ನು ಉದ್ದೇಶಿಸಿ ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯವರ ಭಾಷಣ.

ವಿಧಿ 87: ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯವರ ವಿಶೇಷ ಭಾಷಣ.

ವಿಧಿ 88: ಸಂಸತ್ತಿನ ಸದನಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಮಂತ್ರಿಗಳು ಮತ್ತು ಅಟಾರ್ನಿ ಜನರಲ್ ಅವರ ಹಕ್ಕುಗಳು.

ವಿಧಿ 89: ರಾಜ್ಯ ಸಭೆ ಅಧ್ಯಕ್ಷರು ಮತ್ತು ಉಪಾಧ್ಯಕ್ಷರು.

ವಿಧಿ 93: ಲೋಕಸಭೆ ಸ್ಪೀಕರ್ ಮತ್ತು ಉಪ ಸ್ಪೀಕರ್.

ವಿಧಿ 105: ಸಂಸತ್ತಿನ ಸದನಗಳು ಮತ್ತು ಅದರ ಸದಸ್ಯರು ಮತ್ತು ಸಮಿತಿಗಳ ಅಧಿಕಾರಗಳು, ಸವಲತ್ತುಗಳು ಇತ್ಯಾದಿ.

ವಿಧಿ 108: ಕೆಲವು ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ಎರಡೂ ಸದನಗಳ ಜಂಟಿ ಸಭೆ.

ವಿಧಿ 109: ಹಣದ ಬಿಲ್ಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ವಿಶೇಷ ಕಾರ್ಯವಿಧಾನ.

ವಿಧಿ 110: "ಹಣ ಬಿಲ್ಲುಗಳ" (Money Bills) ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ.

ವಿಧಿ 111: ಮಸೂದೆಗಳ ಒಪ್ಪಿಗೆ.

ವಿಧಿ 112: ವಾರ್ಷಿಕ ಹಣಕಾಸು ಹೇಳಿಕೆ (ಬಜೆಟ್). (ಬಜೆಟ್ ಎಂಬ ಪದ ಸಂವಿಧಾನದಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖವಿಲ್ಲ)

ವಿಧಿ 114: ವಿನಿಯೋಗ ಮಸೂದೆಗಳು (Appropriation Bills).

ವಿಧಿ 115: ಪೂರಕ ಅಥವಾ ಹೆಚ್ಚುವರಿ ಅನುದಾನ.

ವಿಧಿ 116: ಖಾತೆಯಲ್ಲಿ ಮತಗಳು, ಕ್ರೆಡಿಟ್ ಮತಗಳು ಮತ್ತು ಅಸಾಧಾರಣ ಅನುದಾನಗಳು (Votes On Account, Votes Of Credit And Exceptional Grants).

ವಿಧಿ 117: ಹಣಕಾಸು ಮಸೂದೆಗಳಿಗೆ ವಿಶೇಷ ನಿಬಂಧನೆಗಳು.

ವಿಧಿ 119: ಹಣಕಾಸು ವ್ಯವಹಾರಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಸಂಸತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಕಾರ್ಯವಿಧಾನದ ಕಾನೂನಿನ ಮೂಲಕ ನಿಯಂತ್ರಣ.

ವಿಧಿ 120: ಸಂಸತ್ತಿನ ಭಾಷೆ.

ವಿಧಿ 121: ಸಂಸತ್ತಿನ ಚರ್ಚೆಯ ಮೇಲಿನ ನಿಬಂಧನೆಯನ್ನು ಉಲ್ಲೇಖಿಸುತ್ತದೆ.

ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರನ್ನು ಪದಚ್ಯುತಗೊಳಿಸುವಂತೆ ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಗಳಿಗೆ ಮನವಿ ಮಾಡುವವರೆಗೆ ಸಂಸತ್ತಿನಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಕರ್ತವ್ಯಗಳನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸುವಾಗ ಸುಪ್ರೀಂ ಕೋರ್ಟ್ ಅಥವಾ ಹೈಕೋರ್ಟ್ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರ ನಡವಳಿಕೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಯಾವುದೇ ಚರ್ಚೆಯನ್ನು ಅನುಮತಿಸಲಾಗುವುದಿಲ್ಲ ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತದೆ.

ವಿಧಿ 122: ನ್ಯಾಯಾಲಯಗಳು ಸಂಸತ್ತಿನ ಕಲಾಪಗಳನ್ನು ವಿಚಾರಣೆ ಮಾಡಬಾರದು.

ಅಧ್ಯಕ್ಷರ ಶಾಸಕಾಂಗ ಅಧಿಕಾರಗಳು

ವಿಧಿ 123: ಸಂಸತ್ತಿನ ವಿರಾಮದ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಸುಗ್ರೀವಾಜ್ಞೆಗಳನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸಲು ಅಧ್ಯಕ್ಷರ ಅಧಿಕಾರ.

ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿ – The President

- 52ನೇ ವಿಧಿಯು ಭಾರತದ ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿ ಇರಬೇಕೆಂದು ಹೇಳುತ್ತದೆ. ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಗಳು ಭಾರತದ ಮುಖ್ಯಸ್ಥರು. ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಗಳು ಇಡೀ ರಾಷ್ಟ್ರವನ್ನು ಒಂದು ರಾಜಕೀಯ ಸಮುದಾಯವಾಗಿ ಸಂಕೇತಿಸುತ್ತಾರೆ. ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿ ಭಾರತದ ಪ್ರಥಮ ಪ್ರಜೆ. ಸರ್ಕಾರವು ಹೊರಡಿಸುವ ಆರ್ಡರ್ ಆಫ್ ಪ್ರಿಸೆಡೆನ್ಸ್‌ನಲ್ಲಿ ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿ ಯಾವಾಗಲೂ ಮೊದಲು ಬರುತ್ತಾರೆ.
- ವಿಧಿ 53 ಪ್ರಕಾರ, ಒಕ್ಕೂಟದ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಾಹಕ ಅಧಿಕಾರವು ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಗೆ ಇರುತ್ತದೆ. ಆದಾಗ್ಯೂ, ಅಧ್ಯಕ್ಷರು ನೇರವಾಗಿ ಅಥವಾ ಸಂವಿಧಾನದ ಅನುಸಾರವಾಗಿ ತನಗೆ ಅಧೀನದಲ್ಲಿರುವ ಅಧಿಕಾರಿಗಳ ಮೂಲಕ ತಮ್ಮ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಚಲಾಯಿಸಬಹುದು.
- ಎಲ್ಲಾ ಕಾರ್ಯಕಾರಿ ನಿರ್ಧಾರಗಳನ್ನು ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಲಾಗುತ್ತದೆ.

ಭಾರತದ ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿ ಚುನಾವಣೆ

ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿ ಚುನಾವಣೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ನಿಬಂಧನೆಗಳನ್ನು 54, 55, 57, 58 ಮತ್ತು 71 ರಲ್ಲಿ ಒದಗಿಸಲಾಗಿದೆ ಮತ್ತು 1997 ರಲ್ಲಿ ತಿದ್ದುಪಡಿ ಮಾಡಿದಂತೆ 1952ರ ಅಧ್ಯಕ್ಷೀಯ ಮತ್ತು ಉಪಾಧ್ಯಕ್ಷರ ಚುನಾವಣೆಗಳ ಕಾಯಿದೆಗೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿ ನೀಡಲಾಗಿದೆ.

ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿ ಅವರ ಆಯ್ಕೆ (ವಿಧಿ 54 & 55)

- ರಹಸ್ಯ ಮತದಾನದ ಮೂಲಕ ಒಂದೇ ವರ್ಗಾವಣೆ ಮತದ ಮೂಲಕ ಅನುಪಾತದ ಪ್ರಾತಿನಿಧ್ಯದ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಿಂದ (Proportional Representation By Means Of The Single Transferable Vote.) ಅಧ್ಯಕ್ಷರ ಆಯ್ಕೆ ಮಾಡಲಾಗುತ್ತದೆ.
- ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿ ಅವರನ್ನು ಎಲೆಕ್ಟೋರಲ್ ಕಾಲೇಜ್ (Electoral College) ನ ಸದಸ್ಯರು ಆಯ್ಕೆ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ.
- ಅಧ್ಯಕ್ಷರ ಚುನಾವಣಾ ಕಾಲೇಜು ಇವುಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿದೆ:
 1. ಸಂಸತ್ತಿನ ಎರಡೂ ಸದನಗಳ ಚುನಾಯಿತ ಸದಸ್ಯರು;
 2. ರಾಜ್ಯಗಳ ಶಾಸನ ಸಭೆಗಳ (ಲೆಜಿಸ್ಲೇಟಿವ್ ಅಸೆಂಬ್ಲಿಗಳ) ಚುನಾಯಿತ ಸದಸ್ಯರು; ಮತ್ತು
 3. ದೆಹಲಿ, ಜಮ್ಮು ಕಾಶ್ಮೀರ ಮತ್ತು ಪಾಂಡಿಚೇರಿ ಕೇಂದ್ರಾಡಳಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳ ಶಾಸನ ಸಭೆಗಳ ಚುನಾಯಿತ ಸದಸ್ಯರು.
 4. ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿ ಆಯ್ಕೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಎಲ್ಲಾ ವಿವಾದಗಳನ್ನು ಸುಪ್ರೀಂ ಕೋರ್ಟ್ ತೀರ್ಪು ನೀಡುತ್ತದೆ.

- ಅಧ್ಯಕ್ಷರ ಚುನಾವಣೆಗೆ ನಾಮನಿರ್ದೇಶನವನ್ನು ಕನಿಷ್ಠ **50 ಮತದಾರರು ಪ್ರತಿಪಾದಕರು** ಮತ್ತು **50 ಮತದಾರರು ದ್ವಿತೀಯಕರಾಗಿ ಬೆಂಬಲಿಸಬೇಕು.**
- ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿ **ನಾಮನಿರ್ದೇಶನಕ್ಕೆ ಭದ್ರತಾ ಠೇವಣಿ RBIನಲ್ಲಿ "15000"** ಇಡಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ.
- ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿ ಚುನಾವಣೆ: **ಸಂಸದರಿಗೆ ಹಸಿರು ಮತಪತ್ರ, ಶಾಸಕರಿಗೆ ಗುಲಾಬಿ ಬಣ್ಣ ಮತಪತ್ರ.**
- ಪ್ರಮಾಣಾನುಗುಣ ಪ್ರಾತಿನಿಧ್ಯ ಎಂದರೆ ಚುನಾಯಿತರಾಗಲು ಅಭ್ಯರ್ಥಿಯು **ನಿಗದಿತ ಕೋಟಾ ಮತಗಳನ್ನು ಪಡೆಯಬೇಕು** ಗೆಲ್ಲಲು ಅಗತ್ಯವಿರುವ ಮತಗಳ ಸಂಖ್ಯೆಯು **ಮಾನ್ಯವಾದ ಮತಗಳ 50% ಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚು**. ಏಕ ವರ್ಗಾವಣೆಯ ಮತ ಪದ್ಧತಿಯ ಅಡಿಯಲ್ಲಿ, ಒಬ್ಬ ಮತದಾರರು ತಮ್ಮ ಬ್ಯಾಲೆಟ್ ಪೇಪರ್‌ನಲ್ಲಿ ಒಂದಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ಆದ್ಯತೆಗಳನ್ನು ಸೂಚಿಸಬಹುದು.

ವಿಧಿ 58 – ಅರ್ಹತೆ

ವಿಧಿ 58ರ ಅಡಿಯಲ್ಲಿ, ಅಧ್ಯಕ್ಷರಾಗಿ ಚುನಾವಣೆಗೆ ಅರ್ಹತೆ ಪಡೆಯುವ ವ್ಯಕ್ತಿಯು ಈ ಕೆಳಗಿನ ಅರ್ಹತೆಗಳನ್ನು ಪೂರೈಸಬೇಕು:

1. **ಭಾರತದ ಪ್ರಜೆಯಾಗಿರಬೇಕು.**
2. **35 ವರ್ಷ** ತುಂಬಿರಬೇಕು.
3. **ಲೋಕಸಭೆಯ** ಸದಸ್ಯರಾಗಿ ಆಯ್ಕೆಯಾಗುವ ಅರ್ಹತೆ ಇರಬೇಕು.
4. ಅವರು ಕೇಂದ್ರ ಸರ್ಕಾರ ಅಥವಾ ಯಾವುದೇ ರಾಜ್ಯ ಸರ್ಕಾರ ಅಥವಾ ಯಾವುದೇ ಸ್ಥಳೀಯ ಪ್ರಾಧಿಕಾರ ಅಥವಾ ಯಾವುದೇ ಇತರ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಪ್ರಾಧಿಕಾರದ ಅಡಿಯಲ್ಲಿ **ಯಾವುದೇ ಲಾಭದಾಯಕ ಹುದ್ದೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿರಬಾರದು.**

ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿ ಅವರ ಕಚೇರಿಯ ಷರತ್ತುಗಳು (ವಿಧಿ 59)

- ಸಂವಿಧಾನದ 59ನೇ ವಿಧಿಯು ಅಧ್ಯಕ್ಷರ ಕಚೇರಿಯ ಕೆಳಗಿನ ಷರತ್ತುಗಳನ್ನು ನೀಡುತ್ತದೆ:
 1. ಅವರು **ಸಂಸತ್ತಿನ ಸದನದ ಅಥವಾ ರಾಜ್ಯ ವಿಧಾನಮಂಡಲದ ಸದನದ ಸದಸ್ಯರಾಗಿರಬಾರದು.** ಅಂತಹ ಯಾರಾದರೂ ಅಧ್ಯಕ್ಷರಾಗಿ ಚುನಾಯಿತರಾದರೆ ಅವರು ಅಧ್ಯಕ್ಷರಾಗಿ ತಮ್ಮ ಕಚೇರಿಯನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸುವ ದಿನಾಂಕದಂದು ಆ ಸದನದಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ಖಾಲಿ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ ಎಂದು ಪರಿಗಣಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ.
 2. ಅವರ **ಅಧಿಕಾರಾವಧಿಯಲ್ಲಿ ಅವರ ವೇತನಗಳು ಮತ್ತು ಭತ್ಯೆಗಳನ್ನು ಕಡಿಮೆ** ಮಾಡಲಾಗುವುದಿಲ್ಲ.

ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿ ಅವರ ಪ್ರಮಾಣ ಮತ್ತು ದೃಢೀಕರಣ (ವಿಧಿ 60)

- ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಗಳ **ಪ್ರಮಾಣ ವಚನವನ್ನು ಭಾರತದ ಮುಖ್ಯ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರು** ಬೋಧಿಸುತ್ತಾರೆ ಮತ್ತು ಅವರ ಅನುಪಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ, **ಸುಪ್ರೀಂ ಕೋರ್ಟ್‌ನ ಹಿರಿಯ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರು.**
- ಅವರ ಪ್ರಮಾಣ / ದೃಢೀಕರಣದಲ್ಲಿ, ಈ ಕೆಳಗಿನಂತೆ ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯವರು ಪ್ರತಿಜ್ಞೆ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ:
 - ಕಚೇರಿಯನ್ನು ನಿಷ್ಕೆಯಿಂದ ಕಾರ್ಯಗತಗೊಳಿಸಲು.
 - **ಸಂವಿಧಾನ ಮತ್ತು ಕಾನೂನನ್ನು ಸಂರಕ್ಷಿಸಲು.**
 - ಭಾರತದ ಜನರ ಸೇವೆ ಮತ್ತು ಯೋಗಕ್ಷೇಮಕ್ಕಾಗಿ ತನ್ನನ್ನು ತೊಡಗಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು.

ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿ ಅವರ ಅಧಿಕಾರದ ಅವಧಿ (ವಿಧಿ 56)

- ವಿಧಿ 56ರ ಅಡಿಯಲ್ಲಿ, ಅಧ್ಯಕ್ಷರು ತಮ್ಮ ಕಚೇರಿಯನ್ನು **ಪ್ರವೇಶಿಸಿದ ದಿನಾಂಕದಿಂದ ಐದು ವರ್ಷಗಳ ಅವಧಿಗೆ** ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಹೊಂದಿರುತ್ತಾರೆ.
- ಅವರು **ಉಪರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯನ್ನು ಉದ್ದೇಶಿಸಿ ಬರೆಯುವ** ಮೂಲಕ ತಮ್ಮ ಕಚೇರಿಗೆ ರಾಜೀನಾಮೆ ನೀಡಬಹುದು.

ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿ ಅವರ ದೋಷಾರೋಪಣೆ (ವಿಧಿ 61) Impeachment

- ವಿಧಿ 61ರ ಅಡಿಯಲ್ಲಿ, **"ಸಂವಿಧಾನದ ಉಲ್ಲಂಘನೆ"**ಗಾಗಿ ಅಧ್ಯಕ್ಷರನ್ನು ಅಧಿಕಾರದಿಂದ ದೋಷಾರೋಪಣೆ ಮಾಡಬಹುದಾಗಿದೆ.
- ಸಂಸತ್ತಿನ ಯಾವುದೇ ಸದನದಿಂದ ದೋಷಾರೋಪಣೆಯನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಬಹುದು. ಸದನದ ಒಟ್ಟು ಸದಸ್ಯರ **ನಾಲ್ಕನೇ ಒಂದು ಭಾಗಕ್ಕಿಂತ ಕಡಿಮೆಯಿಲ್ಲದೆ ಸಹಿ ಮಾಡಲಾದ ಲಿಖಿತವಾಗಿ ಕನಿಷ್ಠ 14 ದಿನಗಳ ಸೂಚನೆಯ ನಂತರ ನಿರ್ಣಯವನ್ನು ಮಂಡಿಸಬೇಕು** ಮತ್ತು ಒಟ್ಟು ಸದಸ್ಯತ್ವದ **ಮೂರನೇ ಎರಡರಷ್ಟು** ಅಂಗೀಕರಿಸಬೇಕು.

ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿ ಅವರ ಕಚೇರಿಯಲ್ಲಿ ಖಾಲಿ ಹುದ್ದೆ (ವಿಧಿ 62)

- ವಿಧಿ 62ರ ಅಡಿಯಲ್ಲಿ, ಅಧ್ಯಕ್ಷರ ಕಚೇರಿಯಲ್ಲಿ ಖಾಲಿ ಹುದ್ದೆಯು ಈ ಕೆಳಗಿನ ಯಾವುದೇ ವಿಧಾನಗಳಲ್ಲಿ ಸಂಭವಿಸಬಹುದು:
 1. **ಐದು ವರ್ಷಗಳ ಅವಧಿಯ ಮುಕ್ತಾಯದ ಮೇಲೆ.**
 2. **ರಾಜೀನಾಮೆ ಮೂಲಕ.**
 3. **ದೋಷಾರೋಪಣೆ ಮೂಲಕ.**
 4. **ಸಾವಿನಿಂದ.**
- ಖಾಲಿ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ತುಂಬಲು (ಅವಧಿ ಮುಕ್ತಾಯದ ಕಾರಣ) ಅವಧಿ ಮುಗಿಯುವ ಮೊದಲು ಚುನಾವಣೆಯನ್ನು ನಡೆಸಬೇಕು.
- ರಾಜೀನಾಮೆ, ತೆಗೆದುಹಾಕುವಿಕೆ, ಮರಣ ಅಥವಾ ಇನ್ನಾವುದೇ ಮೂಲಕ ಕಚೇರಿಯು ಖಾಲಿಯಾಗಿದ್ದರೆ, ಅಂತಹ ಖಾಲಿ ಹುದ್ದೆಯ ಸಂಭವಿಸಿದ ದಿನಾಂಕದಿಂದ **ಆರು ತಿಂಗಳೊಳಗೆ ಖಾಲಿ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ತುಂಬಲು ಚುನಾವಣೆಯನ್ನು ಪೂರ್ಣಗೊಳಿಸಬೇಕು.**

ನೆನಪಿರಲಿ

- ★ 1969 ರಲ್ಲಿ ಸ್ವತಂತ್ರ ಅಭ್ಯರ್ಥಿಯಾಗಿ ಅಧ್ಯಕ್ಷರ ಚುನಾವಣೆಯಲ್ಲಿ ಗೆದ್ದ ಏಕೈಕ ವ್ಯಕ್ತಿ ವಿ.ವಿ. ಗಿರಿ.
- ★ ಜುಲೈ 1977 ರಲ್ಲಿ, ಅಧ್ಯಕ್ಷ ಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಬೇರೆ ಯಾರೂ ನಾಮಪತ್ರ ಸಲ್ಲಿಸದ ಕಾರಣ **ನೀಲಂ ಸಂಜೀವ ರೆಡ್ಡಿ ಅವಿರೋಧವಾಗಿ** ಆಯ್ಕೆಯಾದರು.
- ★ ನ್ಯಾಯಮೂರ್ತಿ ಎಂ.ಹಿದಾಯತುಲ್ಲಾ ಅವರು ಎರಡು ಬಾರಿ ಎರಡು ವಿಭಿನ್ನ ಹುದ್ದೆಗಳಲ್ಲಿ ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸಿದ ಏಕೈಕ ವ್ಯಕ್ತಿಯಾಗಿದ್ದಾರೆ, ಮೊದಲ ಬಾರಿಗೆ 1969ರಲ್ಲಿ, ಸುಪ್ರೀಂ ಕೋರ್ಟ್‌ನ

ಮುಖ್ಯ ನ್ಯಾಯಮೂರ್ತಿಯಾಗಿ ಮತ್ತು ಎರಡನೇ ಬಾರಿಗೆ 1982ರಲ್ಲಿ ಭಾರತದ ಉಪರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯಾಗಿದ್ದಾರೆ.

ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿ ಅವರ ಅಧಿಕಾರಗಳು

I. ಆಡಳಿತಾತ್ಮಕ ಅಧಿಕಾರಗಳು

- ಅಧ್ಯಕ್ಷರು ಆಡಳಿತದ ಔಪಚಾರಿಕ ಮುಖ್ಯಸ್ಥರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಒಕ್ಕೂಟದ ಎಲ್ಲಾ ಕಾರ್ಯಕಾರಿ ಕ್ರಮಗಳನ್ನು **ಅಧ್ಯಕ್ಷರ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಬೇಕು** ಎಂದು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಲಾಗಿದೆ.
- ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಗಳು ಸೇರಿದಂತೆ ಉನ್ನತ ಗಣ್ಯರನ್ನು ನೇಮಿಸುವ ಮತ್ತು ತೆಗೆದುಹಾಕುವ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಹೊಂದಿರುತ್ತಾರೆ:
 1. ಭಾರತದ ಪ್ರಧಾನ ಮಂತ್ರಿ (ವಿಧಿ - 75)
 2. ಕೇಂದ್ರದ ಸಚಿವರು (ವಿಧಿ - 75)
 3. ಭಾರತದ ಅಟಾರ್ನಿ ಜನರಲ್ (ವಿಧಿ - 76)
 4. ಭಾರತದ ಕಂಟ್ರೋಲರ್ ಮತ್ತು ಆಡಿಟರ್ ಜನರಲ್ (ವಿಧಿ - 148)
 5. ಸುಪ್ರೀಂ ಕೋರ್ಟ್‌ನ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರು (ವಿಧಿ - 124)
 6. ರಾಜ್ಯಗಳ ಉಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯಗಳ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರು (ವಿಧಿ - 217)
 7. ರಾಜ್ಯಗಳ ರಾಜ್ಯಪಾಲರು (ವಿಧಿ - 155)
 8. ಮುಖ್ಯ ಚುನಾವಣಾ ಆಯುಕ್ತರು ಮತ್ತು ಚುನಾವಣಾ ಆಯೋಗದ ಇತರ ಸದಸ್ಯರು. (ವಿಧಿ - 324)
 9. UPSC ಅಧ್ಯಕ್ಷರು ಮತ್ತು ಸದಸ್ಯರು. (ವಿಧಿ - 316)

II ಹಣಕಾಸಿನ ಅಧಿಕಾರಗಳು

- ಅವರ **ಪೂರ್ವ ಶಿಫಾರಸಿನ ಮೇರೆಗೆ ಮಾತ್ರ ಹಣದ ಮಸೂದೆಗಳನ್ನು ಸಂಸತ್ತಿನಲ್ಲಿ** ಮಂಡಿಸಬಹುದು(ವಿಧಿ - 117(1)).
- ಅವರ ಶಿಫಾರಸಿನ ಹೊರತಾಗಿ ಯಾವುದೇ **ಅನುದಾನಕ್ಕೆ ಬೇಡಿಕೆ ಇಡುವಂತಿಲ್ಲ**.
- ಅವರು ತಮ್ಮ ಪ್ರತಿನಿಧಿಯ ಮೂಲಕ ವಾರ್ಷಿಕ ಹಣಕಾಸು ಹೇಳಿಕೆಯನ್ನು ಸಂಸತ್ತಿನ ಮುಂದೆ ಮಂಡಿಸುತ್ತಾರೆ.
- ಯಾವುದೇ **ಅನಿರೀಕ್ಷಿತ ವೆಚ್ಚವನ್ನು ಪೂರೈಸಲು** ಅವರು ಭಾರತದ **ಆಕಸ್ಮಿಕ ನಿಧಿಯಿಂದ** ಮುಂಗಡವನ್ನು ಪಡೆಯಬಹುದು. (ವಿಧಿ - 267)
- ಅವರು ಪ್ರತಿ **ಐದು ವರ್ಷಗಳ ನಂತರ ಹಣಕಾಸು ಆಯೋಗವನ್ನು** ರಚಿಸುತ್ತಾರೆ. (ವಿಧಿ - 280)

III. ನ್ಯಾಯಾಂಗ ಅಧಿಕಾರಗಳು

- ಅವರು ಸುಪ್ರೀಂ ಕೋರ್ಟ್ ಮತ್ತು ಹೈಕೋರ್ಟ್‌ಗಳ ಮುಖ್ಯ ನ್ಯಾಯಮೂರ್ತಿ ಮತ್ತು ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರನ್ನು ನೇಮಿಸುತ್ತಾರೆ. (ವಿಧಿ - 124)
- ಕಾನೂನು ಅಥವಾ ಸತ್ಯದ ಯಾವುದೇ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ ಅವರು ಸುಪ್ರೀಂ ಕೋರ್ಟ್‌ನಿಂದ ಸಲಹೆ ಪಡೆಯಬಹುದು. ಆದಾಗ್ಯೂ, ಸುಪ್ರೀಂ ಕೋರ್ಟ್ ನೀಡಿದ ಸಲಹೆಯು ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಗಳಿಗೆ ಬದ್ಧವಾಗಿಲ್ಲ. (ಲೇಖನ 143).
- ಭಾರತೀಯ ಸಂವಿಧಾನದ 72ನೇ ವಿಧಿಯು ಭಾರತದ ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಗಳ ಕ್ಷಮಾದಾನದ ಅಧಿಕಾರದ ಬಗ್ಗೆ ವ್ಯವಹರಿಸುತ್ತದೆ. ಭಾರತದ ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಗಳು ಶಿಕ್ಷೆಯ ಪ್ರಕರಣದಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ಅಪರಾಧಕ್ಕಾಗಿ ಶಿಕ್ಷೆಗೊಳಗಾದ ಯಾವುದೇ ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಶಿಕ್ಷೆಯ ಮೇಲೆ ಕ್ರಮ ಕೈಗೊಂಡಾಗ, ಅದು ಅವರ ಕ್ಷಮಾಪಣೆಯ ಅಧಿಕಾರದ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಅವು ಐದು ವಿಧಗಳಾಗಿವೆ:

1. ಕ್ಷಮಾದಾನ - Pardon
2. ತಾತ್ಕಾಲಿಕ ವಿಮೋಚನೆ - Reprieve
3. ಉಪಶಮನ - Remission
4. ಬಿಡುವು / ವಿರಾಮ - Respite
5. ಪರಿವರ್ತನೆ - Commutation

◆ ಕ್ಷಮಾದಾನ Pardon :

ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಗಳು ಕ್ಷಮಾದಾನ ನೀಡಿದಾಗ, ಅಪರಾಧಿಗಳ ಶಿಕ್ಷೆ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಮುಕ್ತಗೊಳಿಸುತ್ತವೆ. ಆದರೆ ಅಪರಾಧಿಯಲ್ಲ ಎಂದು ಹೇಳುವ ಅಧಿಕಾರವಿಲ್ಲ, ಈ ಅಧಿಕಾರ ಕೋರ್ಟ್‌ಗೆ ಮಾತ್ರ ಇದೆ.

◆ ತಾತ್ಕಾಲಿಕ ವಿಮೋಚನೆ Reprieve :

ಅಪರಾಧಿಗೆ ಮೂಲತಃ ನೀಡಲಾದ ಶಿಕ್ಷೆಯ ಬದಲಿಗೆ ಕಡಿಮೆ ಶಿಕ್ಷೆಯನ್ನು ನೀಡಲು ಆಯ್ಕೆ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಉದಾಹರಣೆಗೆ, ಅಪರಾಧಿಯ ದೈಹಿಕ ಅಂಗವೈಕಲ್ಯ ಅಥವಾ ಮಹಿಳಾ ಅಪರಾಧಿಯ ಗರ್ಭಾವಸ್ಥೆಯಂತಹ ಕೆಲವು ವಿಶೇಷ ಸಂಗತಿಗಳ ಕಾರಣ, ಅಧ್ಯಕ್ಷರು ಈ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಬಳಸಬಹುದು.

◆ ಉಪಶಮನ Remission :

ಅಪರಾಧಿಯು ತಾತ್ಕಾಲಿಕ ಅವಧಿಯವರೆಗೆ ಶಿಕ್ಷೆಯ (ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಮರಣದ) ಮರಣದಂಡನೆಯಲ್ಲಿ ಉಳಿಯುತ್ತಾನೆ. ಇದರ ಮಾಡುವ ಮೂಲಕ, ಅಪರಾಧಿಗೆ ಕ್ಷಮೆಯನ್ನು ಪಡೆಯಲು ಅಥವಾ ಅವನಿಂದ ಕ್ಷಮಾಪಣೆಯನ್ನು ಪಡೆಯಲು ಸಮಯವನ್ನು ಹೊಂದಲು ಸಮಯಾವಕಾಶ ಕೊಡಲಾಗುತ್ತದೆ.

◆ ಬಿಡುವು / ವಿರಾಮ Respite :

ಶಿಕ್ಷೆಯ ಅವಧಿಯನ್ನು ಕಡಿಮೆ ಮಾಡಲು ಅಧಿಕಾರ.

◆ ಪರಿವರ್ತನೆ Commutation :

ಒಂದು ರೀತಿಯ ಶಿಕ್ಷೆಯನ್ನು ಹಗುರವಾದ ರೂಪಕ್ಕೆ ಬದಲಿಸುವುದು. ಉದಾಹರಣೆಗೆ, ಮರಣದಂಡನೆಯನ್ನು ಕಠಿಣ ಸೆರೆವಾಸಕ್ಕೆ ಬದಲಾಯಿಸಬಹುದು, ಅದನ್ನು ಸರಳ ಸೆರೆವಾಸಕ್ಕೆ ಬದಲಾಯಿಸಬಹುದು.

- ನಿರ್ಧಾರವು ಅನಿಯಂತ್ರಿತ, ಅಭಾಗಲಬ್ಧ, ಅಸಮರ್ಪಕ ಅಥವಾ ತಾರತಮ್ಯವನ್ನು ಹೊರತುಪಡಿಸಿ, ಅಧ್ಯಕ್ಷರ ಕ್ಷಮಾಪಣೆಯ ಅಧಿಕಾರವು **ನ್ಯಾಯಾಂಗ ಪರಿಶೀಲನೆಗೆ ಒಳಪಡುವುದಿಲ್ಲ**. ಒಂದು ಕ್ಷಮಾದಾನ ಅರ್ಜಿ ತಿರಸ್ಕೃತಗೊಂಡರೆ ಅದೇ ವಿಷಯದ ಮೇಲೆ ಇನ್ನೊಂದು ಅರ್ಜಿ ಸಲ್ಲಿಸಿ ತಡೆಯಾಜ್ಞೆ ಪಡೆಯುವಂತಿಲ್ಲ.

IV. ಮಿಲಿಟರಿ ಅಧಿಕಾರಗಳು

- **ರಕ್ಷಣಾ ಪಡೆಗಳ ಸರ್ವೋಚ್ಚ ಕಮಾಂಡರ್‌ರಾಗಿದ್ದಾರೆ**, ಆದರೆ ಸಂಸತ್ತು ಅಂತಹ ಅಧಿಕಾರಗಳ ವ್ಯಾಯಾಮವನ್ನು ನಿಯಂತ್ರಿಸಬಹುದು.
- ಸಂಸತ್ತಿನ ಅನುಮೋದನೆಗೆ ಒಳಪಟ್ಟು **ಯುದ್ಧವನ್ನು ಘೋಷಿಸುವುದು ಅಥವಾ ಶಾಂತಿಯನ್ನು ಘೋಷಿಸುವ ಅಧಿಕಾರ**.

V. ರಾಜತಾಂತ್ರಿಕ ಅಧಿಕಾರಗಳು

- ಭಾರತದ ಅಧ್ಯಕ್ಷರು **ಅಂತರರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ವ್ಯವಹಾರಗಳಲ್ಲಿ ಭಾರತವನ್ನು ಪ್ರತಿನಿಧಿಸುತ್ತಾರೆ**, ಇತರ ದೇಶಗಳಿಗೆ ಭಾರತೀಯ ಪ್ರತಿನಿಧಿಗಳನ್ನು ನೇಮಿಸುತ್ತಾರೆ ಮತ್ತು ಇತರ ರಾಜ್ಯಗಳ ರಾಜತಾಂತ್ರಿಕ ಪ್ರತಿನಿಧಿಗಳನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸುತ್ತಾರೆ.

VI. ಶಾಸಕಾಂಗ ಅಧಿಕಾರಗಳು

- ಸಂಸತ್ತಿನ **ಸದನಗಳನ್ನು ಕರೆಯಲು ಅಥವಾ ಮುಂದೂಡಲು ಮತ್ತು ಲೋಕಸಭೆಯನ್ನು ವಿಸರ್ಜಿಸಲು ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಗಳಿಗೆ ಅಧಿಕಾರವಿದೆ**. (ವಿಧಿ - 85)
- ಸಂಸತ್ತಿನ ಉಭಯ ಸದನಗಳ ನಡುವೆ ಗೊಂದಲ ಉಂಟಾದರೆ **ಜಂಟಿ ಅಧಿವೇಶನವನ್ನು ಕರೆಯುವ ಅಧಿಕಾರವೂ** ಅವರಿಗೆ ಇದೆ. (ವಿಧಿ - 108)
- **ಲೋಕಸಭೆಗೆ ಪ್ರತಿ ಸಾರ್ವತ್ರಿಕ ಚುನಾವಣೆಯ ನಂತರದ ಮೊದಲ ಅಧಿವೇಶನದಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಪ್ರತಿ ವರ್ಷದ ಮೊದಲ ಅಧಿವೇಶನದ ಪ್ರಾರಂಭದಲ್ಲಿ ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಗಳು ಸಂಸತ್ತಿನ ಎರಡೂ ಸದನಗಳನ್ನು ಒಟ್ಟಾಗಿ ಉದ್ದೇಶಿಸಿ ಮಾತನಾಡುತ್ತಾರೆ**. (ವಿಧಿ - 87)
- ರಾಜ್ಯಸಭೆಯಲ್ಲಿ, **ಸಾಹಿತ್ಯ, ವಿಜ್ಞಾನ, ಕಲೆ ಮತ್ತು ಸಮಾಜ ಸೇವೆಯಲ್ಲಿ** ವಿಶೇಷ ಜ್ಞಾನ ಅಥವಾ ಪ್ರಾಯೋಗಿಕ ಅನುಭವ ಹೊಂದಿರುವ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳಿಂದ **12 ಸದಸ್ಯರನ್ನು ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಗಳು** ನಾಮನಿರ್ದೇಶನ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. (ವಿಧಿ - 80(2))
- ಆ ಸದನದಲ್ಲಿ ಆ ಸಮುದಾಯವನ್ನು ಸಮರ್ಪಕವಾಗಿ ಪ್ರತಿನಿಧಿಸದಿದ್ದರೆ, ಲೋಕಸಭೆಗೆ ಇಬ್ಬರಿಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚು **ಆಂಗ್ಲೋ-ಇಂಡಿಯನ್ ಸದಸ್ಯರನ್ನು ನಾಮನಿರ್ದೇಶನ** ಮಾಡಲು ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಗೆ ಅಧಿಕಾರವಿದೆ.
- **ಮನಿ ಬಿಲ್‌ಗಳ ಹೊರತಾಗಿ** ಇತರ ಬಿಲ್‌ಗಳ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಅವರು ತಿದ್ದುಪಡಿಗಳನ್ನು ಸೂಚಿಸುವ ಸಂದೇಶದೊಂದಿಗೆ ಅಥವಾ ಸದನಗಳ ಮರುಪರಿಶೀಲನೆಗಾಗಿ ಬಿಲ್ ಅನ್ನು ಹಿಂತಿರುಗಿಸಬಹುದು. ಮಸೂದೆಯನ್ನು ಸಂಸತ್ತಿನ ಉಭಯ ಸದನಗಳು ತಿದ್ದುಪಡಿಯೊಂದಿಗೆ ಅಥವಾ ಇಲ್ಲದೆ ಮತ್ತೊಮ್ಮೆ ಅಂಗೀಕರಿಸಿದರೆ ಮತ್ತು ಮತ್ತೆ ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಗಳಿಗೆ ಮಂಡಿಸಿದರೆ, ಅದಕ್ಕೆ ಅವರು ತಮ್ಮ ಒಪ್ಪಿಗೆ ಕಡ್ಡಾಯವಾಗಿರುತ್ತದೆ.

- ಭಾರತೀಯ ಅಧ್ಯಕ್ಷರ ವೀಟೋ ಅಧಿಕಾರವು (ವಿಧಿ - 111) ಸಂಪೂರ್ಣ, ಸಸ್ಪೆನ್ಸ್ ಮತ್ತು ಪಾಕೆಟ್ ವೀಟೋಗಳ ಸಂಯೋಜನೆಯಾಗಿದೆ.
- ವೀಟೋ ವಿಧಗಳು
 - 1) ಸಂಪೂರ್ಣ ವೀಟೋ / ನಿರಂಕುಶ (Absolute Veto):
ಶಾಸಕಾಂಗವು ಅಂಗೀಕರಿಸಿದ ಮಸೂದೆಗೆ **ಒಪ್ಪಿಗೆಯನ್ನು ತಡೆಹಿಡಿಯುವುದು.**
 - 2) ಅರ್ಹವಾದ ವೀಟೋ (Qualified Veto):
ಹೆಚ್ಚಿನ ಬಹುಮತದೊಂದಿಗೆ ಶಾಸಕಾಂಗವು ಅತಿಕ್ರಮಿಸಬಹುದಾದ **ಮಸೂದೆಯನ್ನು ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಕಳುಹಿಸುವುದು.**
 - 3) ಸಸ್ಪೆನ್ಸಿವ್ ವೀಟೋ (Suspensive Veto):
ಸಾಮಾನ್ಯ ಬಹುಮತದೊಂದಿಗೆ ಶಾಸಕಾಂಗವು ಬದಿಗೆ ಸರಿಯಬಹುದಾದ ಮಸೂದೆಯನ್ನು ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಕಳುಹಿಸುವುದು.
 - 4) ಪಾಕೆಟ್ ವೀಟೋ (Pocket Veto):
ಶಾಸಕಾಂಗವು ಅಂಗೀಕರಿಸಿದ ಮಸೂದೆಯ **ಮೇಲೆ ಯಾವುದೇ ಕ್ರಮ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳದಿರುವುದು.** ಇದನ್ನು 1986 ರಲ್ಲಿ ಅಂದಿನ ಅಧ್ಯಕ್ಷ ಗಿಯಾನಿ ಜೈಲ್ ಸಿಂಗ್ ಅವರು ಅಂಚೆ ಮಸೂದೆಯಲ್ಲಿ ಬಳಸಿದರು.
- ಭಾರತದ ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಗಳು **ರಾಜ್ಯ ಶಾಸಕಾಂಗದ ಮಸೂದೆಯನ್ನು ಮರುಪರಿಶೀಲನೆಗೆ ನಿರಾಕರಿಸುವ ಅಥವಾ ಹಿಂದಿರುಗಿಸುವ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದಾರೆ.** ಅದನ್ನು ರಾಜ್ಯದ ರಾಜ್ಯಪಾಲರು ಅವರ ಪರಿಗಣನೆಗೆ ಕಾಯ್ದಿರಿಸಿದ **ಹಣದ ಮಸೂದೆಯನ್ನು ಅಧ್ಯಕ್ಷರು ಹಿಂತಿರುಗಿಸಲಾಗುವುದಿಲ್ಲ.**
- ಸಂಸತ್ತು ಅಧಿವೇಶನದಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲದಿರುವಾಗ ಅವರು **ಸುಗ್ರೀವಾಜ್ಞೆಗಳನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸಬಹುದು.** ಸುಗ್ರೀವಾಜ್ಞೆಗಳನ್ನು ಸಂಸತ್ತಿನ ಅಧಿವೇಶನ / ಮರುಜೋಡಣೆಯಿಂದ **ಆರು ವಾರಗಳಲ್ಲಿ ಅನುಮೋದಿಸಬೇಕು.** ಅವರು **ಯಾವುದೇ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಸುಗ್ರೀವಾಜ್ಞೆಯನ್ನು ಹಿಂಪಡೆಯಬಹುದು** (ಆರ್ಟಿಕಲ್ 123).
- ಅವರು **CAG, UPSC, ಹಣಕಾಸು ಆಯೋಗ** ಇತ್ಯಾದಿಗಳ ವರದಿಗಳನ್ನು ಸಂಸತ್ತಿನ ಮುಂದೆ ಇಡುತ್ತಾರೆ.

ತುರ್ತು ಅಧಿಕಾರಗಳು

- **ಕ್ಯಾಬಿನೆಟ್ ಲಿಖಿತ ಶಿಫಾರಸನ್ನು** ಪಡೆದ ನಂತರ ಭಾರತದ ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಗಳು **ಮೂರು ಷರತ್ತುಗಳಲ್ಲಿ ತುರ್ತು** ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಘೋಷಿಸಬಹುದು.
- **ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ತುರ್ತು ಪರಿಸ್ಥಿತಿ (ವಿಧಿ 352)** ದೇಶದೊಳಗಿನ ಯುದ್ಧ, ಬಾಹ್ಯ ಆಕ್ರಮಣ ಅಥವಾ ಸಶಸ್ತ್ರ ದಂಗೆಯಿಂದ ಉದ್ಭವಿಸುತ್ತದೆ.
- ರಾಜ್ಯಗಳಲ್ಲಿನ ಸಾಂವಿಧಾನಿಕ ಯಂತ್ರದ ವೈಫಲ್ಯದಿಂದ ಉಂಟಾಗುವ ಸಾಂವಿಧಾನಿಕ ತುರ್ತು ಪರಿಸ್ಥಿತಿ (ವಿಧಿ 356). ಇದನ್ನು **ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿ ಆಜ್ಞೆ** ಎಂದೂ ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ.
- **ಆರ್ಥಿಕ ತುರ್ತು ಪರಿಸ್ಥಿತಿ (ವಿಧಿ 360)** ಭಾರತದ ಆರ್ಥಿಕ ಸ್ಥಿರತೆ ಅಥವಾ ಕ್ರೆಡಿಟ್‌ಗೆ ಬೆದರಿಕೆಯಿಂದ ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ.

ವಿವಿಧ ಅಧಿಕಾರಗಳು

- ನಿಬಂಧನೆಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿರುವ ಮಸೂದೆಗೆ ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಗಳ ಹಿಂದಿನ ಅನುಮತಿಯ ಅಗತ್ಯವಿದ್ದರೆ ಸುಗ್ರೀವಾಜ್ಞೆಯನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸಲು ರಾಜ್ಯಪಾಲರಿಗೆ ಸೂಚನೆ ನೀಡುವ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿ ಹೊಂದಿದ್ದಾರೆ.
- ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಪ್ರಾಮುಖ್ಯತೆಯ ಯಾವುದೇ ಪ್ರಶ್ನೆಯನ್ನು ಸುಪ್ರೀಂ ಕೋರ್ಟ್‌ನ ಅಭಿಪ್ರಾಯಕ್ಕಾಗಿ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಲು ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಗೆ ಅಧಿಕಾರವಿದೆ.
- ಅಧ್ಯಕ್ಷರು ಕೇಂದ್ರಾಡಳಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳು ಅಥವಾ ಒಕ್ಕೂಟದಿಂದ ನೇರವಾಗಿ ನಿರ್ವಹಿಸಲ್ಪಡುವ ಪ್ರದೇಶಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಕೆಲವು ವಿಶೇಷ ಅಧಿಕಾರಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದಾರೆ.
- ಅಸ್ಸಾಂನಲ್ಲಿ ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಪ್ರದೇಶ ಮತ್ತು ಬುಡಕಟ್ಟುಗಳು ಮತ್ತು ಬುಡಕಟ್ಟು ಪ್ರದೇಶದ ಆಡಳಿತಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಅಧ್ಯಕ್ಷರು ಕೆಲವು ವಿಶೇಷ ಅಧಿಕಾರಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿರುತ್ತಾರೆ.

ಭಾರತದ ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಗಳು

ಕ್ರ.ಸಂ	ಹೆಸರು	ಅಧಿಕಾರಾವಧಿ
01.	Rajendra Prasad	26th Jan. 1950 to 13th May 1962
02.	Sarvapalli Radhakrishnan	13th May 1962 to 13th May 1967
03.	Zakir Hussain	13th May 1967 to 3rd May 1969
ಹಂಗಾಮಿ	Varahagiri Venkata Giri (V V Giri)	3rd May 1969 to 20th July 1969
ಹಂಗಾಮಿ	Muhammad Hidayatullah	20th July 1969 to 24th Aug. 1969
04.	Varahagiri Venkata Giri	24th Aug. 1969 to 24th Aug. 1974
05.	Fakhruddin Ali Ahmed	24th Aug. 1974th to 11 Feb. 1977
ಹಂಗಾಮಿ	Basappa Danappa Jatti	11th Feb. 1977 to 25th July 1977
06.	Neelam Sanjiva Reddy	25th July 1977 to 25th July 1982
07.	Giani Zail Singh	25th July 1982 to 25th July 1987
08.	Ramaswamy Venkataraman	25th July 1987 to 25th July 1992
09.	Shankar Dayal Sharma	25th July 1992 to 25th July 1997
10.	Kocheril Raman Narayanan	25th July 1997 to 25th July 2002
11.	A.P.J. Abdul Kalam	25th July 2002 to 25th July 2007
12.	Pratibha Patil	25th July 2007 to 25th July 2012
13.	Pranab Mukherjee	25th July 2012 to 25th July 2017
14.	Ram Nath Kovind	25th July 2017 to 25 July 2022
15.	Droupadi Murmu	25 July 2022 Present

ಉಪರಾಷ್ಟ್ರಪತಿ

- ಒಂದೇ ವರ್ಗಾವಣೆ ಮತದ ಮೂಲಕ ಉಪಾಧ್ಯಕ್ಷರನ್ನು ಪರೋಕ್ಷವಾಗಿ ಆಯ್ಕೆ ಮಾಡಲಾಗುತ್ತದೆ.
- ರಾಜ್ಯ ಶಾಸಕಾಂಗಗಳು ಉಪಾಧ್ಯಕ್ಷರ ಚುನಾವಣೆಯಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸುವುದಿಲ್ಲ.

- ಉಪಾಧ್ಯಕ್ಷರ ಎಲೆಕ್ಷೋರಲ್ ಕಾಲೇಜ್ ಸಂಸ್ಥಿತನ ಉಭಯ ಸದನಗಳ ಚುನಾಯಿತ ಮತ್ತು ನಾಮನಿರ್ದೇಶಿತ ಸದಸ್ಯರನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿದೆ.
- ಉಪಾಧ್ಯಕ್ಷರ ಆಯ್ಕೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಎಲ್ಲಾ ವಿವಾದಗಳನ್ನು ಸುಪ್ರೀಂ ಕೋರ್ಟ್ ತೀರ್ಪು ನೀಡುತ್ತದೆ.
- ವಿಧಾನಪರಿಷತ್ ಸದಸ್ಯರೊಬ್ಬರು ಉಪಾಧ್ಯಕ್ಷರಾಗಿ ಚುನಾಯಿತರಾದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ, ಅವರು ಸೇರಿರುವ ಸದನದಲ್ಲಿ ಅವರು ತಮ್ಮ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ಖಾಲಿ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ ಎಂದು ಪರಿಗಣಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ.
- ವಿಧಿ 66(1)ರಲ್ಲಿ ಉಪರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯವರು ಚುನಾವಣೆಯನ್ನು ಜಂಟಿ ಅಧಿವೇಶನ ಮೂಲಕ ಮೂಲಕ ಮಾಡಲು ಹೇಳುತ್ತದೆ ಆದರೆ ಸಂವಿಧಾನದ 11ನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿಯ 1961 ಮೂಲಕ ಉಪರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯವರು ಚುನಾವಣೆಯನ್ನು ಎಲೆಕ್ಷೋರಲ್ ಕಾಲೇಜ್ ಸಂಸ್ಥಿತನ ಉಭಯ ಸದನಗಳ ಚುನಾಯಿತ ಮತ್ತು ನಾಮನಿರ್ದೇಶಿತ ಸದಸ್ಯರ ಮೂಲಕ ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಹೇಳುತ್ತದೆ.

ಉಪರಾಷ್ಟ್ರಪತಿ ಅವರ ಅರ್ಹತೆ ವಿಧಿ 66 (3)

1. ಭಾರತದ ಪ್ರಜೆಯಾಗಿರಬೇಕು.
2. 35 ವರ್ಷ ಪೂರ್ಣಗೊಂಡಿರಬೇಕು.
3. ರಾಜ್ಯಸಭಾ ಸದಸ್ಯರಾಗಿ ಆಯ್ಕೆಯಾಗಲು ಅರ್ಹರಾಗಿರಬೇಕು.
4. ಯಾವುದೇ ಲಾಭದಾಯಕ ಹುದ್ದೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿರಬಾರದು.

ಉಪರಾಷ್ಟ್ರಪತಿ ಅವರ ಪ್ರಮಾಣ ಮತ್ತು ದೃಢೀಕರಣ (ವಿಧಿ 69)

- ವಿಧಿ 69ರ ಅಡಿಯಲ್ಲಿ ಉಪಾಧ್ಯಕ್ಷರ ಪ್ರಮಾಣ ವಚನವನ್ನು ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿ ಅಥವಾ ಅದರ ಪರವಾಗಿ ನೇಮಕಗೊಂಡ ಕೆಲವರು ನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಾರೆ.

RK UPDATES PREMIUM

ಉಪರಾಷ್ಟ್ರಪತಿ ಅವರ ಅಧಿಕಾರದ ಅವಧಿ (ವಿಧಿ 67)

- ಅವನು ತನ್ನ ಕಛೇರಿಯನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿದ ದಿನಾಂಕದಿಂದ 5 ವರ್ಷಗಳ ಅವಧಿಗೆ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಹೊಂದಿರುತ್ತಾನೆ.
- ಸಂಪೂರ್ಣ ಬಹುಮತದಿಂದ ಅಂಗೀಕರಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ರಾಜ್ಯಸಭೆಯ ನಿರ್ಣಯದ ಮೂಲಕ ತೆಗೆದುಹಾಕಬಹುದು [(ವಿಧಿ 67 (ಬಿ)).

Learn With Confidence

ಉಪರಾಷ್ಟ್ರಪತಿ ಅವರ ಕಚೇರಿಯಲ್ಲಿ ಖಾಲಿ ಹುದ್ದೆ

- ಉಪಾಧ್ಯಕ್ಷರ ಕಚೇರಿಯಲ್ಲಿ ಖಾಲಿ ಹುದ್ದೆಯು ಈ ಕೆಳಗಿನ ಯಾವುದೇ ವಿಧಾನಗಳಲ್ಲಿ ಸಂಭವಿಸಬಹುದು:
 - ಅವರ ಅಧಿಕಾರಾವಧಿ ಮುಗಿದ ಮೇಲೆ,
 - ಅವರ ರಾಜೀನಾಮೆಯಿಂದ,
 - ಅವರ ಪದಚ್ಯುತಿ,
 - ಅವರ ಸಾವಿನಿಂದ.

ಉಪರಾಷ್ಟ್ರಪತಿ ಅವರ ಅಧಿಕಾರ ಮತ್ತು ಕಾರ್ಯಗಳು

- ಅವರು **ರಾಜ್ಯಸಭೆಯ ಪದನಿಮಿತ್ತ ಅಧ್ಯಕ್ಷರಾಗಿ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಾರೆ.** ಈ ಸಾಮರ್ಥ್ಯದಲ್ಲಿ, ಅವರ ಅಧಿಕಾರಗಳು ಮತ್ತು ಕಾರ್ಯಗಳು ಲೋಕಸಭೆಯ ಸ್ಪೀಕರ್‌ಗೆ ಹೋಲುತ್ತವೆ.
- ರಾಜೀನಾಮೆ, ತೆಗೆದುಹಾಕುವಿಕೆ, ಮರಣ ಅಥವಾ ಇನ್ನಾವುದೇ ಕಾರಣದಿಂದ ಅಧ್ಯಕ್ಷರ ಕಚೇರಿಯಲ್ಲಿ ಖಾಲಿಯಾದಾಗ ಅವರು ಅಧ್ಯಕ್ಷರಾಗಿ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಾರೆ. ಅವರು **ಗರಿಷ್ಠ ಆರು ತಿಂಗಳ ಅವಧಿಗೆ** ಮಾತ್ರ ಅಧ್ಯಕ್ಷರಾಗಿ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸಬಹುದು.
- ಮರಣ, ರಾಜೀನಾಮೆ, ಪದಚ್ಯುತಿ ಮುಂತಾದ ಕಾರಣಗಳಿಂದ **ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿ ಮತ್ತು ಉಪಾಧ್ಯಕ್ಷರ ಕಚೇರಿಗಳು ಖಾಲಿಯಾದರೆ ಭಾರತದ ಮುಖ್ಯ ನ್ಯಾಯಮೂರ್ತಿ ಅಥವಾ ಅವರ ಅನುಪಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಸುಪ್ರೀಂ ಕೋರ್ಟ್‌ನ ಹಿರಿಯ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರು ಅಧ್ಯಕ್ಷರಾಗಿ** ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಾರೆ.
- 1969ರಲ್ಲಿ ಪ್ರಥಮ ಬಾರಿಗೆ ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿ **ಡಾ.ಜಾಕೀರ್ ಹುಸೇನ್** ನಿಧನರಾದಾಗ ಮತ್ತು ಉಪರಾಷ್ಟ್ರಪತಿ **ವಿ.ವಿ. ಗಿರಿ ರಾಜೀನಾಮೆ**, ಮುಖ್ಯ **ನ್ಯಾಯಮೂರ್ತಿ ಎಂ.ಹಿದಾಯತುಲ್ಲಾ** ಅಧ್ಯಕ್ಷತೆ ವಹಿಸಿದ್ದರು.
- **ಉಪಾಧ್ಯಕ್ಷರು ಮರು ಚುನಾವಣೆಗೆ ಅರ್ಹರಾಗಿರುತ್ತಾರೆ. ಡಾ. ಎಸ್. ರಾಧಾಕೃಷ್ಣನ್** ಅವರು 1957ರಲ್ಲಿ ಎರಡನೇ ಅವಧಿಗೆ ಭಾರತದ ಉಪಾಧ್ಯಕ್ಷರಾಗಿ ಆಯ್ಕೆಯಾದರು.
- ಉಪರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯ ಸಾಮಾನ್ಯ ಕಾರ್ಯವೆಂದರೆ **ರಾಜ್ಯಸಭೆಯ ಪದನಿಮಿತ್ತ ಅಧ್ಯಕ್ಷರಾಗಿ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸುವುದು.**
- ಉಪಾಧ್ಯಕ್ಷರು ಅಧ್ಯಕ್ಷರಾಗಿ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸಿದಾಗ, ಅವರು ಅಧ್ಯಕ್ಷರ ಗೌರವಧನವನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತಾರೆ.
- ಅಧ್ಯಕ್ಷ ಅಥವಾ ಉಪಾಧ್ಯಕ್ಷರ ಚುನಾವಣೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಸಂದೇಹಗಳು ಮತ್ತು ವಿವಾದಗಳ ನಿರ್ಣಯವನ್ನು **ವಿಧಿ 71ರಲ್ಲಿ** ವಿವರಿಸಲಾಗಿದೆ. ಮುಖ್ಯ ನಿಬಂಧನೆಗಳು ಈ ಕೆಳಗಿನಂತಿವೆ:
 1. ಅಂತಹ **ವಿವಾದಗಳನ್ನು ಸರ್ವೋಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯವು** ನಿರ್ಧರಿಸುತ್ತದೆ, ಅದರ **ನ್ಯಾಯವ್ಯಾಪ್ತಿಯು ವಿಶೇಷ ಮತ್ತು ಅಂತಿಮವಾಗಿರುತ್ತದೆ.**
 2. **ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿ ಅಥವಾ ಉಪಾಧ್ಯಕ್ಷರನ್ನು ಸುಪ್ರೀಂ ಕೋರ್ಟ್ ಅನುಜ್ಞಿತ** ಎಂದು ಘೋಷಿಸಿದರೆ, ಸುಪ್ರೀಂ ಕೋರ್ಟ್‌ನ ಅಂತಹ ತೀರ್ಪಿನ ದಿನಾಂಕದ ಮೊದಲು ಅವರು ಮಾಡಿದ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಅಮಾನ್ಯಗೊಳಿಸಿದರೆ, ಯಾವುದೇ ವಿವಾದವನ್ನು ಹುಟ್ಟುಹಾಕಲಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಅಂತಹ ವಿವಾದಗಳ ನಿರ್ಧಾರವನ್ನು ಹೊರತುಪಡಿಸಿ ಇತರ ವಿಷಯಗಳು **ಸಂಸತ್ತು ಮಾಡಿದ ಕಾನೂನಿನಿಂದ** ನಿಯಂತ್ರಿಸಲ್ಪಡುತ್ತವೆ.

ಭಾರತದ ಉಪರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಗಳು

1. Sarvepalli Radhakrishnan - 13 May 1957 to 12 May 1962
2. Zakir Husain - 13 May 1962 to 12 May 1967
3. Varahagiri Venkata Giri - 13 May 1967 to 20 July 1969
4. Gopal Swarup Pathak - 31 Aug 1969 to 30 Aug 1974
5. Basappa Danappa Jatti - 31 Aug 1974 to 30 Aug 1979
6. Mohammad Hidayatullah - 31 Aug 1979 to 30 Aug 1984
7. Ramaswamy Venkataraman - 31 Aug 1984 to 24 July 1987
8. Shankar Dayal Sharma - 7 Sept 1987 to 24 July 1992
9. Kocheril Raman Narayanan - 21 Aug 1992 to 24 July 1997
10. Krishan Kant - 21 Aug 1997 to 27 July 2002

11. Bhairon Singh Shekharwat - 19 Aug 2002 to 21 July 2007
12. Mohammad Hamid Ansari - 11 Aug 2007 to 10 Aug 2012
13. M Venkaiah Naidu - 11 Aug 2017 to 10 Aug 2022
14. Jagdeep Dhankhar - 11 August 2022 Present

ಪ್ರಧಾನ ಮಂತ್ರಿ ವಿಧಿ 75

- ಪ್ರಧಾನ ಮಂತ್ರಿಯು ಸರ್ಕಾರದ ಮುಖ್ಯಸ್ಥರಾಗಿದ್ದರೆ ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಗಳು ಭಾರತದ ಗಣರಾಜ್ಯದ ಮುಖ್ಯಸ್ಥರಾಗಿರುತ್ತಾರೆ.
- 75ನೇ ವಿಧಿಯು ಪ್ರಧಾನ ಮಂತ್ರಿಯನ್ನು ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಗಳು ನೇಮಿಸುತ್ತಾರೆ ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತದೆ.

ಪ್ರಮಾಣ, ಅವಧಿ ಮತ್ತು ಸಂಬಳ

- ಭಾರತೀಯ ಸಂವಿಧಾನದ 75ನೇ ವಿಧಿಯು ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯಿಂದ ನೇಮಕಗೊಂಡ ವ್ಯಕ್ತಿಯನ್ನು ಪ್ರಧಾನಮಂತ್ರಿ ಎಂದು ಉಲ್ಲೇಖಿಸುತ್ತದೆ. ಪ್ರಧಾನಮಂತ್ರಿ ಅವರ ಆಯ್ಕೆ ಅಥವಾ ನೇಮಕಾತಿಗೆ ಯಾವುದೇ ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಕಾರ್ಯವಿಧಾನವಿಲ್ಲ.
- ವಿಧಿ 74(1) ಹೇಳುವಂತೆ ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಗಳಿಗೆ ಸಹಾಯ ಮಾಡಲು ಮತ್ತು ಸಲಹೆ ನೀಡಲು ಪ್ರಧಾನ ಮಂತ್ರಿಯ ಮುಖ್ಯಸ್ಥರನ್ನು(ನೇತೃತ್ವ) ಹೊಂದಿರುವ ಮಂತ್ರಿಗಳ ಮಂಡಳಿ ಇರುತ್ತದೆ.

ಪ್ರಧಾನ ಮಂತ್ರಿಯ ಅಧಿಕಾರ ಮತ್ತು ಕಾರ್ಯ

ಭಾರತದ ಪ್ರಧಾನ ಮಂತ್ರಿಗಳು ವಿವಿಧ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಅನುಸರಿಸುವ ಮೂಲಕ ದೇಶಕ್ಕೆ ಸೇವೆ ಸಲ್ಲಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಭಾರತದ ಪ್ರಧಾನಿಯಾಗಲು ಅರ್ಹತೆ

1. ಭಾರತದ ಪ್ರಜೆ.
2. ರಾಜ್ಯಸಭೆ ಅಥವಾ ಲೋಕಸಭೆಯ ಸದಸ್ಯ.
3. ರಾಜ್ಯಸಭೆಯ ಸದಸ್ಯರಾಗಿದ್ದರೆ ಅವರು ತಮ್ಮ 30 ವರ್ಷಗಳನ್ನು ವಯಸ್ಸಿನವರಾಗಿರಬಹುದು ಅಥವಾ ಲೋಕಸಭೆಯ ಸದಸ್ಯರಾಗಿದ್ದರೆ 25 ವರ್ಷ ವಯಸ್ಸಿನವರಾಗಿರಬಹುದು.

ಪ್ರಧಾನ ಮಂತ್ರಿ ತನ್ನ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಜವಾಬ್ದಾರಿಗಳನ್ನು ವಹಿಸಿಕೊಂಡು ನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಾನೆ:

- ದೇಶದ ನಾಯಕ: ಭಾರತದ ಪ್ರಧಾನ ಮಂತ್ರಿ ಭಾರತ ಸರ್ಕಾರದ ಮುಖ್ಯಸ್ಥರಾಗಿದ್ದಾರೆ.
- ಪೋರ್ಟ್‌ಫೋಲಿಯೋ ಹಂಚಿಕೆ: ಸಚಿವರಿಗೆ ಖಾತೆಗಳನ್ನು ನಿಯೋಜಿಸುವ ಅಧಿಕಾರ ಪ್ರಧಾನಿಗೆ ಇದೆ.
- ದೇಶದ ಅಧಿಕೃತ ಪ್ರತಿನಿಧಿ: ಉನ್ನತ ಮಟ್ಟದ ಅಂತರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಸಭೆಗಳಿಗೆ ಪ್ರಧಾನ ಮಂತ್ರಿ ದೇಶವನ್ನು ಪ್ರತಿನಿಧಿಸುತ್ತಾರೆ.
- ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿ ಮತ್ತು ಕ್ಯಾಬಿನೆಟ್ ನಡುವಿನ ಕೊಂಡಿ: ಪ್ರಧಾನಿ ಅಧ್ಯಕ್ಷರು ಮತ್ತು ಕ್ಯಾಬಿನೆಟ್ ನಡುವಿನ ಕೊಂಡಿಯಾಗಿ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಾರೆ. ಅವರು ಕ್ಯಾಬಿನೆಟ್‌ನ ಎಲ್ಲಾ ನಿರ್ಧಾರಗಳನ್ನು ಅಧ್ಯಕ್ಷರಿಗೆ ತಿಳಿಸುತ್ತಾರೆ, ಅದು ಒಕ್ಕೂಟದ ವ್ಯವಹಾರಗಳ ಆಡಳಿತ ಮತ್ತು ಶಾಸನದ ಪ್ರಸ್ತಾವಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ.

• ಮುಖ್ಯಸ್ಥರು:

1. ಪ್ರಧಾನಮಂತ್ರಿಯವರು ನ್ಯೂಕ್ಲಿಯರ್ ಕಮಾಂಡ್ ಅಧಾರಿಟಿ
2. NITI ಆಯೋಗ್
3. ಕ್ಯಾಬಿನೆಟ್‌ನ ನೇಮಕಾತಿ ಸಮಿತಿ
4. ಅಣುಶಕ್ತಿ ಇಲಾಖೆ
5. ಬಾಹ್ಯಾಕಾಶ ಇಲಾಖೆ ಮತ್ತು ಸಿಬ್ಬಂದಿ
6. ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಕುಂದುಕೊರತೆಗಳು ಮತ್ತು ಪಿಂಚಣಿಗಳ ಸಚಿವಾಲಯದ ಮುಖ್ಯಸ್ಥರಾಗಿದ್ದಾರೆ.

• ಮುಖ್ಯ ಸಲಹೆಗಾರ: ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿ ಅವರ ಮುಖ್ಯ ಸಲಹೆಗಾರರಾಗಿ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಾರೆ.

ನೆನಪಿರಲಿ

★ ಅತಿ ಹೆಚ್ಚು ಕಾಲ ಸೇವೆ ಸಲ್ಲಿಸಿದ ಭಾರತದ ಪ್ರಧಾನ ಮಂತ್ರಿ - **ಜವಾಹರಲಾಲ್ ನೆಹರು (1947 - 1964)**

★ ಅತಿ ಹೆಚ್ಚು ಕಾಲ ಸೇವೆ ಸಲ್ಲಿಸಿದ ಎರಡನೇ ಭಾರತೀಯ ಪ್ರಧಾನಿ - **ಇಂದಿರಾ ಗಾಂಧಿ**

★ ಎರಡು ಬಾರಿ ಹಂಗಾಮಿ ಪ್ರಧಾನಿ - **ಗುಲ್ಜಾರಿ ಲಾಲ್ ನಂದಾ**

★ ಭಾರತ ರತ್ನ ಪಡೆದ ಮೊದಲ ಮಹಿಳಾ ಪ್ರಧಾನಿ - **ಇಂದಿರಾ ಗಾಂಧಿ**

★ ಭಾರತದ ಮೊದಲ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸೇತರ ಪ್ರಧಾನಿ - **ಮೊರಾರ್ಜಿ ದೇಸಾಯಿ**

★ ಭಾರತದ ಪ್ರಧಾನಿ ಪಾಕಿಸ್ತಾನದ ಅತ್ಯುನ್ನತ ನಾಗರಿಕ ಪ್ರಶಸ್ತಿಯನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿದರು - **ಮೊರಾರ್ಜಿ ದೇಸಾಯಿ**

★ ಭಾರತದ ಅತ್ಯಂತ ಕಿರಿಯ ಪ್ರಧಾನಿ - **ರಾಜೀವ್ ಗಾಂಧಿ**

★ ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತದ ಮೊದಲ ಪ್ರಧಾನಿ - **ಪಿ ವಿ ನರಸಿಂಹ ರಾವ್**

★ ರಾಜ್ಯಸಭೆಯ ಸದಸ್ಯರಾಗಿದ್ದ ಭಾರತದ ಮೊದಲ ಪ್ರಧಾನಿ - **ಇಂದಿರಾ ಗಾಂಧಿ**

ಮಂತ್ರಿಗಳ ಪರಿಷತ್ತಿಗೆ ಸಂಬಂಧ

- ಅವರು ಸಚಿವರಲ್ಲಿ ವಿವಿಧ **ಖಾತೆಗಳನ್ನು ಹಂಚಿಕೆ** ಮಾಡುತ್ತಾರೆ ಮತ್ತು ಖಾತೆಗಳನ್ನು **ಪುನರ್ವಿಂಗಡಿಸುತ್ತಾರೆ.**
- ಅವರು ಸಚಿವರನ್ನು ರಾಜೀನಾಮೆ ನೀಡುವಂತೆ ಕೇಳಬಹುದು ಅಥವಾ ಅಭಿಪ್ರಾಯದಲ್ಲಿ ಭಿನ್ನಾಭಿಪ್ರಾಯವಿದ್ದಲ್ಲಿ **ಸಚಿವರನ್ನು ವಜಾ ಮಾಡುವಂತೆ ಅಧ್ಯಕ್ಷರಿಗೆ ಸಲಹೆ ನೀಡಬಹುದು.**
- ಅವರು ಅಧಿಕಾರಕ್ಕೆ ರಾಜೀನಾಮೆ ನೀಡುವ ಮೂಲಕ **ಮಂತ್ರಿ ಮಂಡಳಿಯ ಕುಸಿತವನ್ನು ತರಬಹುದು.**

ಉಪ ಪ್ರಧಾನಮಂತ್ರಿ

ಸಂವಿಧಾನದಲ್ಲಿ **ಉಪಪ್ರಧಾನಿ ಹುದ್ದೆಯ ಉಲ್ಲೇಖವಿಲ್ಲ.** ಭಾರತದ ಉಪಪ್ರಧಾನಿ ಮಂತ್ರಿಯಾಗಿ ಸೇವೆಸಲ್ಲಿಸಿದವರು:

1. Sardar Vallabhbhai Patel 1947–1950
2. Morarji Desai 1967–1969
3. Charan Singh and Jagjiven Ram 1979–1979
4. Y. B. Chavan 1979–1980

5. Devi Lal 1989–1990
6. Devi Lal 1990–1991
7. L. K. Advani 2002–2004

ಮಂತ್ರಿಗಳ ಪರಿಷತ್ತು

- ಭಾರತೀಯ ಸಂವಿಧಾನದ 74 ಮತ್ತು 75ನೇ ವಿಧಿಯು ಮಂತ್ರಿಗಳ ಪರಿಷತ್ತಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದೆ.
- 74ನೇ ವಿಧಿಯು ಪರಿಷತ್ತುನ್ನು ಭಾರತದ ಪ್ರಧಾನಿ ನೇತೃತ್ವ ವಹಿಸುತ್ತಾರೆ ಮತ್ತು ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಗಳಿಗೆ ಸಹಾಯ ಮಾಡುತ್ತದೆ ಮತ್ತು ಸಲಹೆ ನೀಡುತ್ತದೆ ಎಂದು ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿದರೆ, ಲೇಖನ 75 ಈ ಕೆಳಗಿನ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಉಲ್ಲೇಖಿಸುತ್ತದೆ:
 - ಪ್ರಧಾನಿಯವರ ಸಲಹೆಯ ಮೇರೆಗೆ ಮಂತ್ರಿಗಳನ್ನು ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಗಳು ನೇಮಕ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ.
 - ಭಾರತದ ಪ್ರಧಾನ ಮಂತ್ರಿಯೊಂದಿಗೆ ಕೆಳಮನೆಯ ಅಂದರೆ ಲೋಕಸಭೆಯ ಒಟ್ಟು ಮಂತ್ರಿಮಂಡಲದ ಬಲದ 15% ರಷ್ಟಿರಬೇಕು. (ಮಂತ್ರಿಗಳ ಸಂಖ್ಯೆಯು 15% ಮೀರಬಾರದು - 91ನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿ ಕಾಯಿದೆ 2003)
 - ಸತತ ಆರು ತಿಂಗಳ ಕಾಲ ಸಂಸತ್ತಿನ ಎರಡೂ ಸದನಗಳ ಸದಸ್ಯರಾಗಿರದೇ ಇದ್ದಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬ ಸಚಿವರು ಅಸ್ತಿತ್ವ ಕಳೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ.
 - ಮಂತ್ರಿಮಂಡಲದ ವೇತನ ಮತ್ತು ಭತ್ಯೆಗಳನ್ನು ಸಂಸತ್ತು ನಿರ್ಧರಿಸುತ್ತದೆ.
- ಮಂತ್ರಿಗಳ ಮಂಡಳಿಯಿಂದ ನೀಡಲಾದ ಸಲಹೆಯು ಅಧ್ಯಕ್ಷರಿಗೆ ಬದ್ಧವಾಗಿದೆ ಮತ್ತು ಈ ನಿಬಂಧನೆಯನ್ನು 42ನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿ ಕಾಯಿದೆ 1976 ಮತ್ತು 44ನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿ ಕಾಯಿದೆ 1978 ಮೂಲಕ ಪರಿಚಯಿಸಲಾಗಿದೆ. ಕೌನ್ಸಿಲ್ ನೀಡಿದ ಸಲಹೆಯನ್ನು ಯಾವುದೇ ನ್ಯಾಯಾಲಯವು ವಿಚಾರಣೆ ಮಾಡಲಾಗುವುದಿಲ್ಲ ಎಂದು ಕಾಯಿದೆಗಳಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಲಾಗಿದೆ.
- ಲೇಖನ 75(3) ಅಲ್ಲಿ ಮಂತ್ರಿಗಳ ಮಂಡಳಿಯು ಲೋಕಸಭೆಗೆ ಸಾಮೂಹಿಕವಾಗಿ ಜವಾಬ್ದಾರರಾಗಿರುತ್ತದೆ ಎಂದು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ.

ಮಂತ್ರಿಗಳ ವಿಧಗಳು

ಭಾರತೀಯ ಸಂವಿಧಾನವು ಮಂತ್ರಿಗಳನ್ನು ಶ್ರೇಣಿಗಳಾಗಿ ವರ್ಗೀಕರಿಸುವುದಿಲ್ಲ, ಆದಾಗ್ಯೂ, ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುವ ಆಚರಣೆಯಲ್ಲಿ, ಮಂತ್ರಿಗಳು ನಾಲ್ಕು ವಿಧಗಳಾಗಿರುತ್ತಾರೆ:

1. ಕ್ಯಾಬಿನೆಟ್ ಮಂತ್ರಿಗಳು-

- ಕೇಂದ್ರ ಸರ್ಕಾರದ ಪ್ರಮುಖ ಸಚಿವಾಲಯಗಳ ಮುಖ್ಯಸ್ಥರಾಗಿ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸುವ ಮಂತ್ರಿ ಪರಿಷತ್ತಿನ ಹಿರಿಯ ಸದಸ್ಯರು. ಉದಾ. ರಕ್ಷಣಾ ಸಚಿವಾಲಯ, ಗೃಹ ಸಚಿವಾಲಯ, ಹಣಕಾಸು ಸಚಿವಾಲಯ ಇತ್ಯಾದಿ. ಅವು ಕ್ಯಾಬಿನೆಟ್‌ನ ಅವಿಭಾಜ್ಯ ಅಂಗವಾಗಿದೆ, ಇದರ ಪರಿಣಾಮವಾಗಿ, ನೀತಿಗಳನ್ನು ರೂಪಿಸುವಲ್ಲಿ ಅವು ಬಹಳ ಮುಖ್ಯವಾದ ಪಾತ್ರವನ್ನು ವಹಿಸುತ್ತವೆ.

- ಸಂವಿಧಾನವು ಮೂಲತಃ 'ಕ್ಯಾಬಿನೆಟ್' ಪದವನ್ನು ಸೂಚಿಸಲಿಲ್ಲ. ಆದಾಗ್ಯೂ, ಈ ಪದವನ್ನು ತುರ್ತು ನಿಬಂಧನೆಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ 44ನೇ ಸಾಂವಿಧಾನಿಕ ತಿದ್ದುಪಡಿ ಕಾಯ್ದೆಯಿಂದ ವಿಧಿ 352(3) ರಲ್ಲಿ ಸೇರಿಸಲಾಯಿತು.
- ಮಂತ್ರಿಮಂಡಲವು ರಕ್ಷಣಾ, ಗೃಹ, ಹಣಕಾಸು ಇತ್ಯಾದಿ ಪ್ರಬಲ ಖಾತೆಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿರುವ ಮಂತ್ರಿಗಳ ಪರಿಪತ್ತಿನೊಳಗಿನ ಗಣ್ಯ ಗುಂಪನ್ನು ಉಲ್ಲೇಖಿಸುತ್ತದೆ.
- ಪ್ರತಿ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸುತ್ತಾರೆ.

2. ಸ್ವತಂತ್ರ ಉಸ್ತುವಾರಿ ಹೊಂದಿರುವ ರಾಜ್ಯ ಸಚಿವರು-

ಅವರು ಕ್ಯಾಬಿನೆಟ್ ಸಚಿವರ ಅಡಿಯಲ್ಲಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡದ ರಾಜ್ಯ ಮಂತ್ರಿ. ಅವರ ಇಲಾಖೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಯಾವುದೇ ವಿಷಯವು ಸಂಪುಟದ ಅಚೆಂಡಾದಲ್ಲಿದ್ದಾಗ, ಸಭೆಗೆ ಹಾಜರಾಗಲು ಅವರನ್ನು ಆಹ್ವಾನಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ.

3. ರಾಜ್ಯ ಸಚಿವರು-

- ಎರಡನೇ ಶ್ರೇಣಿಯಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಅವರಿಗೆ ಸಚಿವಾಲಯಗಳ ಸ್ವತಂತ್ರ ಉಸ್ತುವಾರಿ ನೀಡಬಹುದು ಅಥವಾ ಕ್ಯಾಬಿನೆಟ್ ಮಂತ್ರಿಗಳಿಗೆ ಲಗತ್ತಿಸಬಹುದು. ಕ್ಯಾಬಿನೆಟ್ ಮಂತ್ರಿಗಳಿಗೆ ಲಗತ್ತಿಸಿದಾಗ, ಅವರು ಕ್ಯಾಬಿನೆಟ್ ಮಂತ್ರಿಗಳ ಮಾರ್ಗದರ್ಶನದಲ್ಲಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ.
- ಕ್ಯಾಬಿನೆಟ್ ಮಂತ್ರಿಗಳ ನಡುವಿನ ವ್ಯತ್ಯಾಸವೆಂದರೆ, ಅವರು ಕ್ಯಾಬಿನೆಟ್ ಭಾಗವಾಗಿರದ ಕಾರಣ ಅವರು ಕ್ಯಾಬಿನೆಟ್ ಸಭೆಗಳಿಗೆ ಹಾಜರಾಗುವುದಿಲ್ಲ (ತಮ್ಮ ಸಚಿವಾಲಯಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಏನನ್ನಾದರೂ ಕ್ಯಾಬಿನೆಟ್ ಪರಿಗಣಿಸಿದಾಗ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಆಹ್ವಾನಿಸದ ಹೊರತು).

4. ಉಪ ಮಂತ್ರಿ-

- ಕಿರಿಯರು ಮತ್ತು ಅವರಿಗೆ ಎಂದಿಗೂ ಸ್ವತಂತ್ರವಾಗಿ ಸಚಿವಾಲಯದ ಉಸ್ತುವಾರಿಯನ್ನು ನೀಡಲಾಗುವುದಿಲ್ಲ (ರಾಜ್ಯ ಮಂತ್ರಿಗಳಂತೆ) ಮತ್ತು ಯಾವಾಗಲೂ ಕ್ಯಾಬಿನೆಟ್ ಮಂತ್ರಿಗಳು ಅಥವಾ ರಾಜ್ಯ ಮಂತ್ರಿಗಳಿಗೆ ಲಗತ್ತಿಸಿರುತ್ತಾರೆ.
- ಅವರು ರಾಜಕೀಯ, ಆಡಳಿತಾತ್ಮಕ ಮತ್ತು ಸಂಸದೀಯ ಕರ್ತವ್ಯಗಳನ್ನು ಪರಿಣಾಮಕಾರಿಯಾಗಿ ನಿರ್ವಹಿಸಲು ಸಹಾಯ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಅವರು ಸಚಿವ ಸಂಪುಟದ ಭಾಗವೂ ಅಲ್ಲ ಅಥವಾ ಸಂಪುಟ ಸಭೆಗಳಿಗೆ ಹಾಜರಾಗುವುದಿಲ್ಲ.

ಕಿಚನ್ ಕ್ಯಾಬಿನೆಟ್

ಕ್ಯಾಬಿನೆಟ್, ಪ್ರಧಾನ ಮಂತ್ರಿಯನ್ನು ಅದರ ಮುಖ್ಯಸ್ಥರನ್ನಾಗಿ ಮತ್ತು ಸುಮಾರು 15 ರಿಂದ 20 ಪ್ರಮುಖ ಮಂತ್ರಿಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿರುವ ಒಂದು ಸಣ್ಣ ಸಂಸ್ಥೆಯು ಔಪಚಾರಿಕ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ಅತ್ಯುನ್ನತ ನಿರ್ಧಾರ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವ ಸಂಸ್ಥೆಯಾಗಿದೆ. ಆದಾಗ್ಯೂ, ಪ್ರಾಯೋಗಿಕವಾಗಿ, 'ಒಳ ಕ್ಯಾಬಿನೆಟ್ ಅಥವಾ ಕಿಚನ್ ಕ್ಯಾಬಿನೆಟ್' ಎಂದು ಕರೆಯಲ್ಪಡುವ ಇನ್ನೂ ಚಿಕ್ಕದಾದ ದೇಹವು ಅಧಿಕಾರದ ನಿಜವಾದ ಕೇಂದ್ರವಾಗಿದೆ.

ಮಂತ್ರಿಗಳ ಮಂಡಳಿಯ ಅಧಿಕಾರಗಳು

1. ನೀತಿಗಳ ರಚನೆ.

2. ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಸುವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸುವುದು.
3. ಅಧ್ಯಕ್ಷರಿಗೆ ಸಹಾಯ ಮಾಡಲು ಮತ್ತು ಸಲಹೆ ನೀಡಲು.
4. ಕೇಂದ್ರ ಸರ್ಕಾರವು ಅಂಗೀಕರಿಸಿದ ಕಾನೂನುಗಳು ಮತ್ತು ನಿರ್ಧಾರಗಳ ಅನುಷ್ಠಾನ.

ಭಾರತದ ಸಂಸತ್ತು

- ಭಾರತದ ಸಂಸತ್ತು **ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿ, ಲೋಕಸಭೆ ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯಸಭೆಯನ್ನು** ಒಳಗೊಂಡಿದೆ (ವಿಧಿ 79).
- 8 UTಗಳಲ್ಲಿ ಕೇವಲ ಮೂರು (**ದೆಹಲಿ, ಪುದುಚೇರಿ ಮತ್ತು J&K**) ರಾಜ್ಯಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿನಿಧ್ಯವನ್ನು ಹೊಂದಿವೆ.
- ಹೊಸ ಸಂವಿಧಾನದ ಅಡಿಯಲ್ಲಿ ಮೊದಲ **ಸಾರ್ವತ್ರಿಕ ಚುನಾವಣೆಗಳು 1951-52ರ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ನಡೆದವು**, ಮೊದಲ ಬಾರಿಗೆ ಚುನಾಯಿತ **ಸಂಸತ್ತು ಏಪ್ರಿಲ್, 1952 ರಲ್ಲಿ ಅಸ್ತಿತ್ವಕ್ಕೆ ಬಂದಿತು**.
- 1954 ರಲ್ಲಿ, ರಾಜ್ಯಸಭೆ ಮತ್ತು ಲೋಕಸಭೆ ಎಂಬ ಹಿಂದಿ ಹೆಸರುಗಳನ್ನು ಕ್ರಮವಾಗಿ Council of States ಮತ್ತು the House of the People ಅಂಗೀಕರಿಸಿತು.

ರಾಜ್ಯ ಸಭೆ [ವಿಧಿ 80]

- ರಾಜ್ಯಸಭೆಯು **ಶಾಶ್ವತ ಸಂಸ್ಥೆಯಾಗಿದೆ ಮತ್ತು ವಿಸರ್ಜನೆಗೆ ಒಳಪಡುವುದಿಲ್ಲ**.
- ಇದರ **ಗರಿಷ್ಠ ಸಾಮರ್ಥ್ಯ 250**. ಪ್ರಸ್ತುತ ರಾಜ್ಯಸಭೆಯ ಒಟ್ಟು **ಸದಸ್ಯತ್ವ 245 ಆದರೆ ಮೂರನೇ ಒಂದು ಭಾಗದಷ್ಟು ಸದಸ್ಯರು ಪ್ರತಿ ಎರಡನೇ ವರ್ಷ ನಿವೃತ್ತರಾಗುತ್ತಾರೆ**. ಅವರ ಸ್ಥಾನಗಳನ್ನು ಹೊಸ ಚುನಾವಣೆಗಳು ಮತ್ತು ಪ್ರತಿ **ಮೂರನೇ ವರ್ಷದ ಆರಂಭದಲ್ಲಿ ಅಧ್ಯಕ್ಷೀಯ ನಾಮನಿರ್ದೇಶನದಿಂದ** ತುಂಬಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ.
- ರಾಜ್ಯಸಭೆಯಲ್ಲಿ **ಎಸೌಸಿ ಮತ್ತು ಎಸೌಟಿಗಳಿಗೆ ಯಾವುದೇ ಸ್ಥಾನಗಳನ್ನು ಮೀಸಲಿಟ್ಟಿಲ್ಲ**.
- **ಪ್ರಜಾಪ್ರತಿನಿಧಿ ಕಾಯಿದೆ (1951)** ರಾಜ್ಯಸಭಾ ಸದಸ್ಯನ **ಅಧಿಕಾರಾವಧಿಯು ಆರು ವರ್ಷಗಳು** ಎಂದು ಒದಗಿಸಿದೆ.

ರಾಜ್ಯಸಭೆಯ ಅಧ್ಯಕ್ಷರು ಮತ್ತು ಉಪಸಭಾಪತಿಗಳು [ವಿಧಿ 89]

- ಭಾರತದ **ಉಪರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಗಳು ರಾಜ್ಯಸಭೆಯ ಪದನಿಮಿತ್ತ ಅಧ್ಯಕ್ಷರಾಗಿರುತ್ತಾರೆ**.
- ಅಧ್ಯಕ್ಷರು **ಭಾರತದ ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯಾಗಿ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸಿದಾಗ, ಅಧ್ಯಕ್ಷರ ಕರ್ತವ್ಯಗಳನ್ನು ಉಪಾಧ್ಯಕ್ಷರು ನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಾರೆ**.
- ರಾಜ್ಯ ಸಭೆಯ ಒಬ್ಬ ಸದಸ್ಯರನ್ನು **ಉಪಾಧ್ಯಕ್ಷರಾಗಿ ನೇಮಕ ಮಾಡಲಾಗುತ್ತದೆ**.

ರಾಜ್ಯ ಸಭೆಯ ಅಧಿಕಾರದ ವಿಸ್ತಾರ

- ರಾಜ್ಯಸಭೆಯು **ಚರ್ಚಿಸಬಹುದಾದರೂ, ಅದು ಸಾರ್ವಜನಿಕ ವೆಚ್ಚಕ್ಕೆ ಮತ ಹಾಕಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ** ಮತ್ತು ಅನುದಾನದ **ಬೇಡಿಕೆಗಳನ್ನು ರಾಜ್ಯಸಭೆಯ ಮತಕ್ಕೆ ಸಲ್ಲಿಸಲಾಗುವುದಿಲ್ಲ**.

- ಮಂತ್ರಿಮಂಡಲವು ಲೋಕಸಭೆಗೆ ಜವಾಬ್ದಾರವಾಗಿದೆಯೇ ಹೊರತು ರಾಜ್ಯಸಭೆಗೆ ಅಲ್ಲ.
- ರಾಜ್ಯಸಭೆಯು $2/3$ ಬಹುಮತದಿಂದ ನಿರ್ಣಯಿಸಿದರೆ ಮಾತ್ರ ಸಂಸತ್ತು ರಾಜ್ಯದ ವಿಷಯದ ಮೇಲೆ ಶಾಸನವನ್ನು ಮಾಡಬಹುದು. {ರಾಜ್ಯ ಸಭೆಗೆ ವಿಷೇಶ ಅಧಿಕಾರ}
- ರಾಜ್ಯಸಭೆಯು $2/3$ ಬಹುಮತದೊಂದಿಗೆ ನಿರ್ಣಯಿಸಿದ ನಂತರವೇ ಹೊಸ ಅಖಿಲ ಭಾರತ ಸೇವೆಗಳನ್ನು ರಚಿಸಬಹುದು. {ರಾಜ್ಯ ಸಭೆಗೆ ವಿಷೇಶ ಅಧಿಕಾರ}

ಲೋಕಸಭೆ [ವಿಧಿ 81]

- ಇದರ ಗರಿಷ್ಠ ಬಲವು $550 +$ ಆಂಗ್ಲೋ ಇಂಡಿಯನ್ ಸಮುದಾಯದ 2 ಸದಸ್ಯರಾಗಿದ್ದು {Total – 552}, ಇದು ರಾಜ್ಯಗಳಿಂದ 530 ಸದಸ್ಯರು ಮತ್ತು ಕೇಂದ್ರಾಡಳಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳಿಂದ 20 ಸದಸ್ಯರನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿದೆ. ಲೋಕಸಭೆಯ ಪ್ರಸ್ತುತ ಸಂಖ್ಯಾಬಲ 545.
- 104ನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿಯ ಮೂಲಕ ಆಂಗ್ಲೋ-ಇಂಡಿಯನ್‌ಗಾಗಿ ಕಾಯ್ದಿರಿಸಿದ ಸೀಟುಗಳನ್ನು ಜನವರಿ 2020ರಲ್ಲಿ ರದ್ದುಗೊಳಿಸಲಾಗಿದೆ.
- ರಾಜ್ಯಗಳ ಪ್ರತಿನಿಧಿಗಳು ವಯಸ್ಕರ ಮತದಾನದ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ರಾಜ್ಯಗಳ ಜನರಿಂದ ನೇರವಾಗಿ ಚುನಾಯಿತರಾಗುತ್ತಾರೆ. 18 ವರ್ಷಕ್ಕಿಂತ ಕಡಿಮೆಯಿಲ್ಲದ ಮತ್ತು ಅನರ್ಹಗೊಳಿಸದ ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬ ನಾಗರಿಕನು ಅಂತಹ ಚುನಾವಣೆಯಲ್ಲಿ ಮತ ಚಲಾಯಿಸಲು ಅರ್ಹರಾಗಿರುತ್ತಾರೆ.
- ಲೋಕಸಭೆಯ ಸಾಮಾನ್ಯ ಅವಧಿಯು 5 ವರ್ಷಗಳು, ಆದರೆ ಅದನ್ನು ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಗಳು ಮೊದಲೇ ವಿಸರ್ಜಿಸಬಹುದು.
- ತುರ್ತುಪರಿಸ್ಥಿತಿಯ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಸಂಸತ್ತು ಸ್ವತಃ ಅಂಗೀಕರಿಸಿದ ಕಾಯಿದೆಯ ಮೂಲಕ ಲೋಕಸಭೆಯ ಸಾಮಾನ್ಯ ಅವಧಿಯನ್ನು ವಿಸ್ತರಿಸಬಹುದು. ಒಂದು ಬಾರಿಗೆ ಒಂದು ವರ್ಷಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚಿನ ಅವಧಿಗೆ ವಿಸ್ತರಣೆಯನ್ನು ಮಾಡಲಾಗುವುದಿಲ್ಲ.
- ತುರ್ತು ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯ ಘೋಷಣೆಯು ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸುವುದನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಿದ ನಂತರ (ಮುಕ್ತಾಯದ ನಂತರ) ಆರು ತಿಂಗಳ ಅವಧಿಯ ನಂತರ ಅಂತಹ ವಿಸ್ತರಣೆಯನ್ನು ಮುಂದುವರಿಸಲಾಗುವುದಿಲ್ಲ.
- ಸಂಸತ್ತು ಕನಿಷ್ಠ ವರ್ಷಕ್ಕೆ ಎರಡು ಬಾರಿ ಸಭೆ ಸೇರಬೇಕು ಮತ್ತು ಸಂಸತ್ತಿನ ಎರಡು ಅಧಿವೇಶನಗಳ ನಡುವೆ ಆರು ತಿಂಗಳಿಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ಕಾಲ ಕಳೆಯಬಾರದು.
- ಲೋಕಸಭೆ ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯಸಭೆಯ ದೈನಂದಿನ ಕಲಾಪಗಳನ್ನು ಮುಂದೂಡುವ ಅಧಿಕಾರವು ಕ್ರಮವಾಗಿ ಸ್ಪೀಕರ್ ಮತ್ತು ಸಭಾಪತಿಗೆ ಸೇರಿದೆ.
- ಲೋಕಸಭೆಯ ವಿಸರ್ಜನೆಯು ಲೋಕಸಭೆಯನ್ನು ಅಂತ್ಯಗೊಳಿಸುತ್ತದೆ ಆದ್ದರಿಂದ ಹೊಸ ಚುನಾವಣೆಯನ್ನು ನಡೆಸಬೇಕು ಆದರೆ ಮುಂದೂಡುವಿಕೆಯು ಕೇವಲ ಅಧಿವೇಶನವನ್ನು ಮುಕ್ತಾಯಗೊಳಿಸುತ್ತದೆ.

ಅರ್ಹತೆ (ವಿಧಿ 84)

ಸಂಸತ್ತಿನ ಸದಸ್ಯರಾಗಿ ಆಯ್ಕೆಯಾಗುವ ವ್ಯಕ್ತಿಗೆ:

1. ಭಾರತದ ಪ್ರಜೆಯಾಗಿರಬೇಕು.

2. ಮೂರನೇ ಶೆಡ್ಯೂಲ್‌ನಲ್ಲಿ ಸೂಚಿಸಲಾದ ನಮೂನೆಯ ಪ್ರಕಾರ ಪ್ರಮಾಣ ಅಥವಾ ದೃಢೀಕರಣದ ಮೇಲೆ ಚುನಾವಣಾ ಆಯೋಗದಿಂದ ಅಧಿಕಾರ ಪಡೆದ ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಮುಂದೆ ಮಾಡಬೇಕು.
3. ರಾಜ್ಯಸಭೆಯ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ 30 ವರ್ಷಕ್ಕಿಂತ ಕಡಿಮೆಯಿರಬಾರದು ಮತ್ತು ಲೋಕಸಭೆಯ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ 25 ವರ್ಷಕ್ಕಿಂತ ಕಡಿಮೆಯಿರಬಾರದು.
4. ಸಂಸತ್ತು ಸೂಚಿಸಿದಂತೆ ಇತರ ಅರ್ಹತೆಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿರಬೇಕು.

ಅನರ್ಹತೆ (ವಿಧಿ 102)

ಸಂಸತ್ ಸದಸ್ಯರಾಗಿ ಚುನಾಯಿತರಾಗಲು ಒಬ್ಬ ವ್ಯಕ್ತಿಯನ್ನು ಅನರ್ಹಗೊಳಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ:

1. ಕೇಂದ್ರ ಅಥವಾ ರಾಜ್ಯ ಸರ್ಕಾರದ ಅಡಿಯಲ್ಲಿ ಯಾವುದೇ ಲಾಭದಾಯಕ ಹುದ್ದೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದರೆ (ಸಚಿವರು ಅಥವಾ ಸಂಸತ್ತಿನಿಂದ ವಿನಾಯಿತಿ ಪಡೆದ ಯಾವುದೇ ಇತರ ಕಚೇರಿಯನ್ನು ಹೊರತುಪಡಿಸಿ).
2. ಅಸ್ವಸ್ಥ ಮನಸ್ಸಿನವರಾಗಿದ್ದರೆ.
3. ದಿವಾಳಿ ಎಂದು ಘೋಷಿಸಿದರೆ.
4. ಭಾರತದ ಪ್ರಜೆಯಾಗಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಅಥವಾ ಸ್ವಯಂಪ್ರೇರಣೆಯಿಂದ ವಿದೇಶಿ ರಾಜ್ಯದ ಪೌರತ್ವವನ್ನು ಪಡೆದಿದ್ದರೆ ಅಥವಾ ವಿದೇಶಿ ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ನಿಷ್ಠೆಯ ಯಾವುದೇ ಅಂಗೀಕಾರದ ಅಡಿಯಲ್ಲಿದ್ದರೆ; ಮತ್ತು
5. ಸಂಸತ್ತಿನ ಯಾವುದೇ ಕಾನೂನಿನ ಅಡಿಯಲ್ಲಿ ಅವರು ಅನರ್ಹರಾಗಿದ್ದರೆ.

ಲೋಕಸಭೆಯ ಸ್ಪೀಕರ್ ಮತ್ತು ಉಪ (ಡೆಪ್ಯುಟಿ) ಸ್ಪೀಕರ್ [ವಿಧಿ 93]

- ಲೋಕಸಭೆಯಿಂದ ಚುನಾಯಿತರಾಗುತ್ತಾರೆ.
- ಈ ಕೆಳಕಂಡ ಯಾವುದೇ ಪ್ರಕರಣಗಳಲ್ಲಿ ಲೋಕಸಭೆಯ ಸ್ಪೀಕರ್ ಮೊದಲೇ ಕಚೇರಿಯನ್ನು ಖಾಲಿ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ:
 - ಲೋಕಸಭೆಯ ಸದಸ್ಯರಾಗುವುದನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಿದರೆ;
 - ಉಪಸಭಾಪತಿಗೆ ಪತ್ರ ಬರೆದು ರಾಜೀನಾಮೆ ನೀಡಿದರೆ; ಮತ್ತು
 - ಲೋಕಸಭೆಯ ಎಲ್ಲಾ ಸದಸ್ಯರ ಬಹುಮತದಿಂದ ಅಂಗೀಕರಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ನಿರ್ಣಯದ ಮೂಲಕ ಅವರನ್ನು ತೆಗೆದುಹಾಕಿದರೆ. 14 ದಿನಗಳ ಮುಂಗಡ ಸೂಚನೆ ನೀಡಿದ ನಂತರವೇ ಅಂತಹ ನಿರ್ಣಯವನ್ನು ತರಬಹುದು.
- ಸ್ಪೀಕರ್‌ನ ಪಾತ್ರ, ಅಧಿಕಾರಗಳು ಮತ್ತು ಕಾರ್ಯಗಳು

ಆಡಳಿತಾತ್ಮಕ ಮತ್ತು ಸಂಸದೀಯ ವ್ಯವಹಾರ ಸ್ವರೂಪದ ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿ ನಿರ್ವಹಿಸಲು ಸ್ಪೀಕರ್ ವ್ಯಾಪಕವಾದ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದಾರೆ. ಅವನ/ಅವಳ ನಿರ್ಧಾರವು ಅಂತಿಮ ಮತ್ತು ಬದ್ಧವಾಗಿದೆ. ಸಂವಿಧಾನದ ಅಡಿಯಲ್ಲಿ, ಸ್ಪೀಕರ್ ವಿಶೇಷ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದಾರೆ:

 - ಹಣದ ಮಸೂದೆ ಎಂದು ಪ್ರಮಾಣೀಕರಿಸುತ್ತಾರೆ ಮತ್ತು ಅವರ ನಿರ್ಧಾರವು ಆರ್ಟಿಕಲ್ 110ರ ಅಡಿಯಲ್ಲಿ ಅಂತಿಮವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಅವರ ನಿರ್ಧಾರವನ್ನು ಪ್ರಶ್ನಿಸಲಾಗುವುದಿಲ್ಲ.
 - ಸಂಸತ್ತಿನ ಎರಡು ಸದನಗಳ ಜಂಟಿ ಅಧಿವೇಶನದ ಅಧ್ಯಕ್ಷತೆ ವಹಿಸುತ್ತಾರೆ.
 - ಕಟ್ ಮೋಷನ್, ಅವಿಶ್ವಾಸ ನಿರ್ಣಯ ಇತ್ಯಾದಿಗಳನ್ನು ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೆ ಅಥವಾ ಬೇಡವೇ ಎಂಬುದನ್ನು ನಿರ್ಧರಿಸುತ್ತದೆ.

- ಹತ್ತನೇ ಶೆಡ್ಯೂಲ್ ಅಡಿಯಲ್ಲಿ ಸದಸ್ಯರ ಅನರ್ಹತೆಯನ್ನು ನಿರ್ಧರಿಸುತ್ತದೆ.
- ಸದನದ ವ್ಯವಹಾರ ಮತ್ತು ಅಲಂಕಾರಗಳ ಕ್ರಮಬದ್ಧ ನಡವಳಿಕೆಯನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತದೆ.
- ವಿವಿಧ ಸಂಸದೀಯ ಸಮಿತಿಗಳ ಅಧ್ಯಕ್ಷರನ್ನು ನೇಮಿಸುತ್ತದೆ.
- ಸ್ಪೀಕರ್ ವ್ಯವಹಾರ ಸಲಹಾ ಸಮಿತಿ, ನಿಯಮಗಳ ಸಮಿತಿ, ಸಾಮಾನ್ಯ ಉದ್ದೇಶ ಸಮಿತಿಯ ಅಧ್ಯಕ್ಷರು.
- ಲೋಕಸಭೆಯನ್ನು ವಿಸರ್ಜಿಸಿದಾಗ, ಲೋಕಸಭೆಯ ಎಲ್ಲಾ ಸದಸ್ಯರು ಲೋಕಸಭೆಯ ಸದಸ್ಯರಾಗುವುದನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸುತ್ತಾರೆ. ಆದಾಗ್ಯೂ, ಮುಂದಿನ ಲೋಕಸಭೆ ರಚನೆಯಾಗುವವರೆಗೆ ಸ್ಪೀಕರ್ ತಮ್ಮ ಕಚೇರಿಯಲ್ಲಿ ಮುಂದುವರಿಯುತ್ತಾರೆ.
- ಕೋರಂ ಅನುಪಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಸಭೆಯನ್ನು ಅಮಾನತುಗೊಳಿಸಲು & ಸದನವನ್ನು ಮುಂದೂಡುವ ಅಧಿಕಾರ ಹೊಂದಿದ್ದಾರೆ. (ಕೋರಂ = ಸದನದ ಒಟ್ಟು ಸಂಖ್ಯಾಬಲದ ಕೇವಲ 1/10ನೇ ಭಾಗದ ಉಪಸ್ಥಿತಿ).
- ಮೊದಲ ನಿರ್ದೇಶನದಲ್ಲಿ ಮತ ಚಲಾಯಿಸುವುದಿಲ್ಲ, ಆದರೆ ಟೈ (ಡೆಡ್ ಲಾಕ್ - ಮತಗಳ ಸಮಾನತೆಯ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ) ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಅವರು ಮತ ಚಲಾಯಿಸಬಹುದು.
- ಸ್ಪೀಕರ್ ಪದಚ್ಯುತಿಗೆ ನಿರ್ಣಯವು ಪರಿಗಣನೆಯಲ್ಲಿರುವಾಗ, ಸ್ಪೀಕರ್ ಅಧ್ಯಕ್ಷತೆ ವಹಿಸುವಂತಿಲ್ಲ ಆದರೆ ಅವರು ಮಾತನಾಡಬಹುದು, ಸದನದ ಕಲಾಪಗಳಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸಬಹುದು ಮತ್ತು ಮತಗಳ ಸಮಾನತೆಯ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಹೊರತುಪಡಿಸಿ ಮತ ಚಲಾಯಿಸಬಹುದು.
- ಲೋಕಸಭೆಯಿಂದ ರಾಜ್ಯಸಭೆಗೆ ಹಣದ ಮಸೂದೆ ರವಾನೆಯಾದಾಗ ಅದು ಮನಿ ಬಿಲ್ ಎಂದು ಸ್ಪೀಕರ್ ಪ್ರಮಾಣೀಕರಿಸಬಹುದು. ವಿಧೇಯಕವು ಹಣದ ಮಸೂದೆಯೇ ಎಂಬುದರ ಕುರಿತು ಸ್ಪೀಕರ್ ತೀರ್ಮಾನವೇ ಅಂತಿಮವಾಗಿರುತ್ತದೆ.
- ಸ್ಪೀಕರ್ ಕಚೇರಿಯು ಖಾಲಿ ಇರುವಾಗ ಅಥವಾ ಸ್ಪೀಕರ್ ಸದನದ ಸಭೆಗೆ ಗೈರುಹಾಜರಾದಾಗ, ಉಪಸಭಾಪತಿಯವರು ತಮ್ಮ ಸ್ವಂತ ಪದಚ್ಯುತಿ ನಿರ್ಣಯವು ಪರಿಗಣನೆಯಲ್ಲಿರುವಾಗ ಹೊರತುಪಡಿಸಿ ಅಧ್ಯಕ್ಷತೆ ವಹಿಸುತ್ತಾರೆ.

Speakers of Lok Sabha

- ✓ 1st. Ganesh Vasudev Mavalankar - 15 May 1952-27 Feb 1956
- ✓ 2nd. M. A Ayyangar - 8 Mar 1956-10 May 1957
- ✓ 20th. Meira Kumar -4th June 2009-4th June 2014
- ✓ 21st. Sumitra Mahajan- 5th June 2014-17th June 2019
- ✓ 22nd. Om Birla -19th June 2019 -
- ☆ ಅಂತಃಶಯನಂ ಅಯ್ಯಂಗಾರ್ ಅವರು ಲೋಕಸಭೆಯ ಮೊದಲ ಉಪಸಭಾಪತಿಯಾಗಿದ್ದರು.
- ☆ ಎಂ.ತಂಬಿದುರೈ ಲೋಕಸಭೆಯ 16ನೇ ಉಪಸಭಾಪತಿ.

ಹಂಗಾಮಿ ಸ್ಪೀಕರ್ (Pro-Tem Speaker)

- ಪ್ರತಿ ಸಾರ್ವತ್ರಿಕ ಚುನಾವಣೆಯ ನಂತರ, ಚುನಾಯಿತ ಪ್ರತಿನಿಧಿಗಳು ಸಂಸತ್ತಿನ ಸದಸ್ಯರಾಗುವ ಮೊದಲು ಪ್ರಮಾಣ ವಚನ ಸ್ವೀಕರಿಸಬೇಕು. ಪ್ರಮಾಣ ವಚನದ ಪ್ರಕಾರ ಈ ವಿಶೇಷ ಅಧಿವೇಶನವು ಅಂತಹ ಉದ್ದೇಶಕ್ಕಾಗಿ ನೇಮಕಗೊಂಡ ಚುನಾಯಿತ ಪ್ರತಿನಿಧಿಯಿಂದ ಅಧ್ಯಕ್ಷತೆ ವಹಿಸುತ್ತಾರೆ. ಅವರನ್ನು ಪ್ರೊ-ಟೆಮ್

ಸ್ವೀಕರ್ ಎಂದು ಕರೆಯಲಾಗುತ್ತದೆ ಮತ್ತು **ಅವರನ್ನು ಅಧ್ಯಕ್ಷರು ನೇಮಕ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ**. ವ್ಯಕ್ತಿಯನ್ನು ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕವಾಗಿ **ಚುನಾಯಿತ ಪ್ರತಿನಿಧಿಗಳಲ್ಲಿ ಹಿರಿಯರನ್ನು** ನೇಮಕ ಮಾಡಲಾಗುತ್ತದೆ.

- ಸದನದ ಸಭೆಗೆ **ಸ್ವೀಕರ್ ಗೃಹಾಜರಾದಾಗ ಉಪಸಭಾಧ್ಯಕ್ಷರು** ಲೋಕಸಭೆಯ ಅಧ್ಯಕ್ಷತೆ ವಹಿಸುತ್ತಾರೆ.
- ಸಭಾಧ್ಯಕ್ಷರು ಮತ್ತು ಉಪಸಭಾಪತಿಗಳೆರಡರ ಕಛೇರಿಗಳು ಖಾಲಿಯಾದಾಗ, **ಸಭಾಧ್ಯಕ್ಷರ ಕಛೇರಿಯ ಕರ್ತವ್ಯಗಳನ್ನು ಆ ಉದ್ದೇಶಕ್ಕಾಗಿ ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಗಳು ನೇಮಿಸಬಹುದಾದಂತಹ ಲೋಕಸಭೆಯ ಸದಸ್ಯರು ನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಾರೆ**. ಹಾಗೆ ನೇಮಕಗೊಂಡ ವ್ಯಕ್ತಿಯನ್ನು ಸ್ವೀಕರ್ ಪ್ರೊ-ಟೆಮ್ ಎಂದು ಕರೆಯಲಾಗುತ್ತದೆ.

ಸಂಸತ್ತಿನ ಸವಲತ್ತುಗಳು

ಸದಸ್ಯರು ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿ ಅನುಭವಿಸುವ ಸವಲತ್ತುಗಳು:

ಬಂಧನದಿಂದ ಮುಕ್ತಿ:

- ಅವರು ಸದಸ್ಯರಾಗಿರುವ ಸದನ ಅಥವಾ ಸಮಿತಿಯ ಸಭೆಯ ಮುಂದುವರಿಕೆಯ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಅಂತಹ **ಸಭೆ ಮೊದಲು ಮತ್ತು ನಂತರ 40ದಿನಗಳ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಬಂಧನದಿಂದ ಸದಸ್ಯನಿಗೆ ವಿನಾಯಿತಿ** ನೀಡುತ್ತದೆ.
- ಈ ವಿನಾಯಿತಿ **ಸಿವಿಲ್ ಪ್ರಕರಣಗಳಲ್ಲಿ ಬಂಧಿಸಲು ಸೀಮಿತವಾಗಿದೆ** ಮತ್ತು **ಕ್ರಿಮಿನಲ್ ಪ್ರಕರಣಗಳಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ಪ್ರಿವೆಂಟಿವ್ ಡಿಟೆನ್ಯನ್ ಕಾನೂನಿನ ಅಡಿಯಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲ**.
- ಸಂಸತ್ತಿನ ಅಧಿವೇಶನ ನಡೆಯುತ್ತಿರುವಾಗ **ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗಿ ಸಾಕ್ಷಿ ನೀಡಲು ಸದನಗಳ ರಜೆಯಿಲ್ಲದೆ ಸದಸ್ಯನನ್ನು ಕರೆಸಲಾಗುವುದಿಲ್ಲ**.
- ಪ್ರತಿ ಸದನದ ಗೋಡೆಯೊಳಗೆ **ವಾಕ್ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವಿದೆ**.

ಲೋಕಸಭೆ ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯ ಸಭೆಯ ಅಧಿಕಾರಗಳ ನಡುವಿನ ವ್ಯತ್ಯಾಸ

- **ಹಣದ ಮಸೂದೆಯನ್ನು ಲೋಕಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ** ಮಂಡಿಸಬಹುದು ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲ.
- **ಲೋಕಸಭೆಯ ಸ್ವೀಕರ್ ಸಂಸತ್ತಿನ ಎರಡೂ ಸದನಗಳ ಜಂಟಿ ಅಧಿವೇಶನದ ಅಧ್ಯಕ್ಷತೆ** ವಹಿಸುತ್ತಾರೆ.
- ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ **ತುರ್ತು ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ರದ್ದುಗೊಳಿಸುವ ನಿರ್ಣಯವನ್ನು ಲೋಕಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ** ಅಂಗೀಕರಿಸಬಹುದು ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯಸಭೆಯಿಂದ ಅಲ್ಲ.
- **ರಾಜ್ಯಸಭೆಯು ಅವಿಶ್ವಾಸ ನಿರ್ಣಯವನ್ನು ಅಂಗೀಕರಿಸುವ ಮೂಲಕ ಮಂತ್ರಿ ಮಂಡಳಿಯನ್ನು ತೆಗೆದುಹಾಕಲು** ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ.

ವಿರೋಧ ಪಕ್ಷದ ನಾಯಕ

- ಲೋಕಸಭೆಯಲ್ಲಿ **1969ರವರೆಗೆ**, ಯಾವುದೇ ಔಪಚಾರಿಕ ಮಾನ್ಯತೆ, ಸ್ಥಾನಮಾನ ಅಥವಾ ಸವಲತ್ತುಗಳಿಲ್ಲದ **ವಾಸ್ತವಿಕ ವಿರೋಧ ಪಕ್ಷದ ನಾಯಕರಾಗಿದ್ದರು**. ನಂತರ, **1969ರಲ್ಲಿ** ವಿರೋಧ ಪಕ್ಷದ ನಾಯಕನಿಗೆ ಅಧಿಕೃತ ಮಾನ್ಯತೆ ನೀಡಲಾಯಿತು ಮತ್ತು ಅವರ ಸಂಬಳ ಮತ್ತು ಭತ್ಯೆಗಳನ್ನು ಕಾಯಿದೆ, 1977ರ ಮೂಲಕ ವಿಸ್ತರಿಸಲಾಯಿತು.

- ಲೋಕಸಭೆಯಲ್ಲಿ ನಾಯಕನು ವಿರೋಧ ಪಕ್ಷದ ನಾಯಕನು **ಸರ್ಕಾರದಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲದ ಲೋಕಸಭೆಯ ಅತಿದೊಡ್ಡ ರಾಜಕೀಯ ಪಕ್ಷದ ಸಂಸದೀಯ ಅಧ್ಯಕ್ಷರಾಗಿದ್ದಾರೆ** (ಒಂದು ವೇಳೆ ರಾಜಕೀಯ ಪಕ್ಷವು ಲೋಕಸಭೆಯಲ್ಲಿ **ಕನಿಷ್ಠ 10% ಸ್ಥಾನ**).
- **ಡಿಸೆಂಬರ್ 1969ರಲ್ಲಿ, ನಾಯಕ ರಾಮ್ ಸುಭಾಗ್ ಸಿಂಗ್** ವಿರೋಧ ಪಕ್ಷದ ನಾಯಕನ ಪಾತ್ರವನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸಿದರು.

ಜಂಟಿ ಅಧಿವೇಶನ (ವಿಧಿ 108)

- **ಉಭಯ ಸದನಗಳ ನಡುವೆ ಭಿನ್ನಾಭಿಪ್ರಾಯ ಉಂಟಾದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಗಳು** ಈ ಕೆಳಗಿನ ವಿಧಾನಗಳಲ್ಲಿ ಲೋಕಸಭೆ ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯಸಭೆಯನ್ನು ಜಂಟಿ ಅಧಿವೇಶನಕ್ಕೆ ಕರೆಯಬಹುದು:
 1. ಒಂದು ವೇಳೆ, ಒಂದು ಸದನದಿಂದ ಮಸೂದೆಯನ್ನು ಅಂಗೀಕರಿಸಿದ ನಂತರ ಮತ್ತು ಇನ್ನೊಂದು ಸದನಕ್ಕೆ ರವಾನೆಯಾದ ನಂತರ.
 2. ಮಸೂದೆಯನ್ನು ಇತರ ಸದನ ತಿರಸ್ಕರಿಸಿದ ನಂತರ.
 3. ಮಸೂದೆಯಲ್ಲಿ ಮಾಡಬೇಕಾದ ತಿದ್ದುಪಡಿಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಸದನಗಳು ಅಂತಿಮವಾಗಿ ಅಸಮ್ಮತಿ ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಿದ ನಂತರ.
 4. ಇತರ ಸದನವು ಮಸೂದೆಯನ್ನು ಅಂಗೀಕರಿಸದೆಯೇ ಮಸೂದೆಯನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿದ ದಿನಾಂಕದಿಂದ ಆರು ತಿಂಗಳಿಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ಕಾಲ ಕಳೆದಿದರೆ.
- **ಲೋಕಸಭೆ ಸ್ಪೀಕರ್ ಜಂಟಿ ಅಧಿವೇಶನದ ಅಧ್ಯಕ್ಷತೆ** ವಹಿಸುತ್ತಾರೆ. ಸಭಾಧ್ಯಕ್ಷರ ಅನುಪಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ, ಉಪಸಭಾಪತಿ ಅಥವಾ ರಾಜ್ಯಸಭೆಯ ಅಧ್ಯಕ್ಷರು ಅಥವಾ ರಾಜ್ಯಸಭೆಯ ಉಪಾಧ್ಯಕ್ಷರು ಅಥವಾ ಸಂಸದರು ಆಯ್ಕೆ ಮಾಡಿದ ವ್ಯಕ್ತಿ ಅದೇ ಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ಅಧ್ಯಕ್ಷತೆ ವಹಿಸಬಹುದು.
- ಇಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ, ಭಾರತೀಯ ಸಂಸತ್ತಿನ ಇತಿಹಾಸದಲ್ಲಿ **(1960, 1977 ಮತ್ತು 2002) ಜಂಟಿ ಅಧಿವೇಶನಗಳು ಮೂರು** ಬಾರಿ ನಡೆದಿವೆ.
 1. **ವರದಕ್ಷಿಣೆ ನಿಷೇಧ** ಮಸೂದೆ, 1960ರ ತಿದ್ದುಪಡಿಗಳನ್ನು ಪರಿಗಣಿಸಲು ಮೊದಲ **ಜಂಟಿ ಸಭೆಯನ್ನು, 6ನೇ ಮೇ, 1961** ರಂದು ನಡೆಸಲಾಯಿತು.
 2. **ಬ್ಯಾಂಕಿಂಗ್ ಸೇವಾ ಆಯೋಗದ (ರದ್ದತಿ)** ಮಸೂದೆ, 1977 ರ ಅಂಗೀಕಾರಕ್ಕಾಗಿ **ಎರಡನೇ ಜಂಟಿ ಸಭೆಯನ್ನು 16 ಮೇ 1978** ರಂದು ನಡೆಸಲಾಯಿತು.
 3. **ಮೂರನೇ ಜಂಟಿ ಅಧಿವೇಶನವನ್ನು ಮಾರ್ಚ್ 26, 2002** ರಂದು **ಭಯೋತ್ಪಾದನೆ ತಡೆ ಮಸೂದೆ, 2002** ರ ಅಂಗೀಕಾರಕ್ಕಾಗಿ ನಡೆಸಲಾಯಿತು.

ಸಂಸತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಹಣಕಾಸು ಹೇಳಿಕೆ

- ಪ್ರತಿ ಹಣಕಾಸು ವರ್ಷದ ಆರಂಭದಲ್ಲಿ, ಭಾರತದ ಅಧ್ಯಕ್ಷರ ಪರವಾಗಿ, ಆ ವರ್ಷದ **ಭಾರತ ಸರ್ಕಾರದ ಅಂದಾಜು ಸ್ವೀಕೃತಿ ಮತ್ತು ವೆಚ್ಚಗಳ ಹೇಳಿಕೆಯನ್ನು** ಸಂಸತ್ತಿನ ಉಭಯ ಸದನಗಳ ಮುಂದೆ ಇಡಲಾಗುತ್ತದೆ. ಇದನ್ನು **"ವಾರ್ಷಿಕ ಹಣಕಾಸು ಹೇಳಿಕೆ"** ಎಂದು ಕರೆಯಲಾಗುತ್ತದೆ.

- **ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಗಳ ಶಿಫಾರಸಿನ ಹೊರತಾಗಿ** ಯಾವುದೇ ಅನುದಾನಕ್ಕೆ ಬೇಡಿಕೆ ಇಡುವಂತಿಲ್ಲ.
- ಬಜೆಟ್ ಪ್ರಸ್ತಾವನೆಗಳ ಪರಿಶೀಲನೆಯನ್ನು **ಸಂಸತ್ತಿನ ಅಂದಾಜು ಸಮಿತಿಯು** ಮಾಡುತ್ತದೆ.
- **ಕಂಟ್ರೋಲರ್ ಮತ್ತು ಆಡಿಟರ್ ಜನರಲ್** ಅವರು **ಸಾರ್ವಜನಿಕ ನಿಧಿಯ ಪಾಲಕರಾಗಿದ್ದಾರೆ ಮತ್ತು ಸಂಸತ್ತಿನ ಅಧಿಕಾರವಿಲ್ಲದೆ ಒಂದು ಪೈಸೆಯೂ ಖರ್ಚು ಮಾಡದಂತೆ** ನೋಡಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಅವರ ಕಾರ್ಯವಾಗಿದೆ.
- ಸಂಸತ್ತಿನ ಮುಂದೆ ಮಂಡಿಸಲಾದ **ಕಂಟ್ರೋಲರ್ ಮತ್ತು ಆಡಿಟರ್ ಜನರಲ್ ವರದಿಯನ್ನು ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಲೆಕ್ಕಪತ್ರ ಸಮಿತಿಯು** ಪರಿಶೀಲಿಸುತ್ತದೆ.

ಮನಿ ಬಿಲ್‌ಗಳು ಮತ್ತು ಹಣಕಾಸು ಬಿಲ್‌ಗಳು

ಈ ಕೆಳಗಿನ ಎಲ್ಲಾ ಅಥವಾ ಯಾವುದೇ ವಿಷಯಗಳೊಂದಿಗೆ ವ್ಯವಹರಿಸುವ ನಿಬಂಧನೆಗಳನ್ನು ಮಾತ್ರ ಒಳಗೊಂಡಿದ್ದರೆ ಬಿಲ್‌ಅನ್ನು ಮನಿ ಬಿಲ್ ಎಂದು ಕರೆಯಲಾಗುತ್ತದೆ:

1. ಯಾವುದೇ **ತೆರಿಗೆಯ ಹೇರಿಕೆ, ರದ್ದತಿ, ಉಪಶಮನ, ಬದಲಾವಣೆ ಅಥವಾ ನಿಯಂತ್ರಣ.**
2. ಸರ್ಕಾರದಿಂದ **ಹಣವನ್ನು ಎರವಲು ಪಡೆಯುವ ನಿಯಂತ್ರಣ.**
3. ಭಾರತದ **ಕನ್ಸಾಲಿಡೇಟೆಡ್ ಫಂಡ್‌ನಿಂದ ಹಣವನ್ನು ಪಾಲನೆ ಮಾಡುವುದು ಅಥವಾ ಹಿಂಪಡೆಯುವುದು.**
4. ಭಾರತದ **ಕನ್ಸಾಲಿಡೇಟೆಡ್ ಫಂಡ್‌ನಿಂದ ಹಣದ ವಿನಿಯೋಗ.**
5. ಭಾರತದ **ಕನ್ಸಾಲಿಡೇಟೆಡ್ ಫಂಡ್‌ನಲ್ಲಿ ವಿಧಿಸಲಾದ ವೆಚ್ಚಕ್ಕೆ ಯಾವುದೇ ವೆಚ್ಚದ ಘೋಷಣೆ.**
6. ಭಾರತದ **ಕನ್ಸಾಲಿಡೇಟೆಡ್ ಫಂಡ್ ಅಥವಾ ಭಾರತದ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಖಾತೆಗಳ ಖಾತೆಯ ರಸೀದಿ ಹಣ ಅಥವಾ ಅಂತಹ ಹಣದ ಪಾಲನೆ ಅಥವಾ ವಿತರಣೆ ಅಥವಾ ಒಕ್ಕೂಟದ ಅಥವಾ ರಾಜ್ಯದ ಖಾತೆಯ ಲೆಕ್ಕಪರಿಶೋಧನೆ.**
7. **ರಾಜ್ಯಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಹಣದ ಮಸೂದೆಯನ್ನು ಮಂಡಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ.**
8. **ಲೋಕಸಭೆಯಿಂದ ಹಣದ ಮಸೂದೆಯನ್ನು ಅಂಗೀಕರಿಸಿದ ನಂತರ, ಅದನ್ನು ರಾಜ್ಯಸಭೆಗೆ ರವಾನಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ (ಇದು ಮನಿ ಬಿಲ್ ಎಂದು ಸ್ಪೀಕರ್ ಪ್ರಮಾಣಪತ್ರದೊಂದಿಗೆ).**
9. **ರಾಜ್ಯಸಭೆಯು ಹಣದ ಮಸೂದೆಯನ್ನು ತಿರಸ್ಕರಿಸಲು ಅಥವಾ ತಿದ್ದುಪಡಿ ಮಾಡಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ.** ಅದು, ಮಸೂದೆಯನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿದ ದಿನಾಂಕದಿಂದ **ಹದಿನಾಲ್ಕು ದಿನಗಳ ಅವಧಿಯೊಳಗೆ**, ಮಸೂದೆಯನ್ನು ಅದರ **ಶಿಫಾರಸುಗಳೊಂದಿಗೆ** ಲೋಕಸಭೆಗೆ ಹಿಂತಿರುಗಿಸಬೇಕು. ಲೋಕಸಭೆಯು ರಾಜ್ಯಸಭೆಯ ಎಲ್ಲಾ ಅಥವಾ ಯಾವುದೇ ಶಿಫಾರಸುಗಳನ್ನು **ಅಂಗೀಕರಿಸಬಹುದು ಅಥವಾ ತಿರಸ್ಕರಿಸಬಹುದು.**
10. **ರಾಜ್ಯಸಭೆಯ ಶಿಫಾರಸುಗಳನ್ನು ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಅಥವಾ ತಿರಸ್ಕರಿಸುವುದು ಲೋಕಸಭೆಗೆ ಬಿಟ್ಟದ್ದು.** ಲೋಕಸಭೆಯು ಯಾವುದೇ ಶಿಫಾರಸುಗಳನ್ನು ಅಂಗೀಕರಿಸಿದರೆ ಹಣದ ಮಸೂದೆಯನ್ನು ಲೋಕಸಭೆಯೊಂದಿಗೆ ಉಭಯ ಸದನಗಳು ಅಂಗೀಕರಿಸಿದವು ಎಂದು ಪರಿಗಣಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ.
11. ರಾಜ್ಯಸಭೆಯು **ಹದಿನಾಲ್ಕು ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಹಣದ ಮಸೂದೆಯನ್ನು ಹಿಂದಿರುಗಿಸದಿದ್ದರೆ, ಲೋಕಸಭೆಯು ಅದನ್ನು ಅಂಗೀಕರಿಸಿದ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಉಭಯ ಸದನಗಳಿಂದ ಅಂಗೀಕರಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ** ಎಂದು ಪರಿಗಣಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ.
12. **ಹಣಕಾಸು ಮಸೂದೆಗಳು ಮಾತ್ರ ಸ್ಪೀಕರ್ ಅವರ ಪ್ರಮಾಣಪತ್ರವನ್ನು ಹೊಂದಿರುವ ಹಣದ ಬಿಲ್ಲುಗಳಿವೆ.**

- ಸ್ಪೀಕರ್ ಪ್ರಮಾಣಪತ್ರವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸದ ಹಣಕಾಸು ಮಸೂದೆಗಳು ಎರಡು ವರ್ಗಗಳಾಗಿವೆ.
- 1. **ವಿಧಿ 110ರಲ್ಲಿ** ನಿರ್ದಿಷ್ಟಪಡಿಸಿದ ಯಾವುದೇ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿರುವ ಆದರೆ ಆ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಮಾತ್ರ ಒಳಗೊಂಡಿರುವ ಮಸೂದೆ. **ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಗಳ ಶಿಫಾರಸಿನ ಮೇರೆಗೆ ಲೋಕಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಇದನ್ನು ಮಂಡಿಸಬಹುದು.** ರಾಜ್ಯಸಭೆಯು ಅಂತಹ ಮಸೂದೆಗಳನ್ನು ತಿದ್ದುಪಡಿ ಮಾಡಬಹುದು ಅಥವಾ ತಿರಸ್ಕರಿಸಬಹುದು.
- 2. **ಕನ್ಸಲಿಡೇಟೆಡ್ ಫಂಡ್‌ನಿಂದ ಖರ್ಚು ಮಾಡುವ ನಿಬಂಧನೆಗಳನ್ನು** ಒಳಗೊಂಡಿರುವ ಯಾವುದೇ ಸಾಮಾನ್ಯ ಮಸೂದೆ.

ಬಿಲ್‌ಗಳ ಹಂತಗಳು

ಮಸೂದೆಯ ಪರಿಚಯ

- ಇದು ಪ್ರಸ್ತಾವಿತ ಕಾನೂನಿನ ನಿಬಂಧನೆಗಳಂತಹ ಮಸೂದೆಯ ಪರಿಚಯವನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿರುತ್ತದೆ, ಜೊತೆಗೆ **'ವಸ್ತು ಮತ್ತು ಕಾರಣದ ಹೇಳಿಕೆ'**. ಮಸೂದೆಯನ್ನು ಮಂಡಿಸಲು **ಖಾಸಗಿ ಸದಸ್ಯರು ಒಂದು ತಿಂಗಳ ಕಾಲಾವಕಾಶ** ನೀಡಬೇಕು. ನಂತರ ಅದು **ಭಾರತದ ಗೆಜೆಟ್‌ನಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟವಾಗುತ್ತದೆ.**
- ಮಸೂದೆಯ ಪರಿಚಯ ಮತ್ತು ಗೆಜೆಟ್‌ನಲ್ಲಿ ಅದರ ಪ್ರಕಟಣೆಯು **ಮಸೂದೆಯ ಮೊದಲ ಓದುವಿಕೆಯನ್ನು** ರೂಪಿಸುತ್ತದೆ.

ಮಸೂದೆಯ ಎರಡನೇ ಓದುವಿಕೆ

- ಎರಡನೇ ಓದುವಿಕೆಯಲ್ಲಿ, **ಮಸೂದೆಯ ತತ್ವಗಳನ್ನು ವಿವರವಾಗಿ ಚರ್ಚಿಸಲಾಗಿದೆ ಮತ್ತು ಖಜಾನೆ ಮತ್ತು ವಿರೋಧ ಪಕ್ಷದ ಸದಸ್ಯರು ತಮ್ಮ ಅಭಿಪ್ರಾಯಗಳನ್ನು ಮಸೂದೆಯನ್ನು ಬೆಂಬಲಿಸುತ್ತಾರೆ ಅಥವಾ ವಿರೋಧಿಸುತ್ತಾರೆ.**
- ಎರಡನೇ ಓದುವಿಕೆಯನ್ನು ಎರಡು ಹಂತಗಳಾಗಿ ವಿಂಗಡಿಸಲಾಗಿದೆ:
 1. ಮಸೂದೆಯ **ತತ್ವಗಳ ಸಾಮಾನ್ಯ ಚರ್ಚೆಯನ್ನು** ಒಳಗೊಂಡಿರುತ್ತದೆ ಮತ್ತು
 2. **ಪರತ್ತುಗಳು, ವೇಳಾಪಟ್ಟಿಗಳು ಮತ್ತು ತಿದ್ದುಪಡಿಗಳ ಚರ್ಚೆಗೆ** ಸಂಬಂಧಿಸಿದೆ.
- ಮಸೂದೆಯನ್ನು ಆಯ್ದ **ಸಮಿತಿ ಅಥವಾ ಜಂಟಿ ಸಮಿತಿಗೆ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿದರೆ**, ಅದು ತನ್ನ ವರದಿಯನ್ನು **ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ದಿನಾಂಕದೊಳಗೆ** ನೀಡಬೇಕು.
- ನಂತರ ವಿಧೇಯಕವು **ಪರತ್ತಿನ ಮೂಲಕ ದೀರ್ಘ ಚರ್ಚೆಗಳಿಗೆ ಒಳಗಾಗುತ್ತದೆ ಮತ್ತು ಗಣನೀಯ ಬದಲಾವಣೆಗೆ ಒಳಗಾಗಬಹುದು.**

ಮಸೂದೆಯ ಮೂರನೇ ಓದುವಿಕೆ

- ಮೂರನೇ ಓದುವಿಕೆ **ಅಂತಿಮ ಓದುವಿಕೆ**. ಇದು ಹೆಚ್ಚು ಕಡಿಮೆ ಔಪಚಾರಿಕ ಸಂಬಂಧವಾಗಿದೆ. ಚರ್ಚೆಯು ಮಸೂದೆಯ **ಅಂಗೀಕಾರ ಅಥವಾ ತಿರಸ್ಕಾರಕ್ಕೆ ಸೀಮಿತವಾಗಿದೆ.** ಮಸೂದೆಯನ್ನು ಮತಕ್ಕೆ ಸಲ್ಲಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ ಮತ್ತು ಅದನ್ನು ಅಂಗೀಕರಿಸಬೇಕು ಅಥವಾ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ತಿರಸ್ಕರಿಸಬೇಕು.

ಎರಡನೇ ಸದನದಲ್ಲಿ ಬಿಲ್.

- ಮಸೂದೆಯನ್ನು ಒಂದು ಸದನವು ಅಂಗೀಕರಿಸಿದ ನಂತರ, ಅದನ್ನು ಇನ್ನೊಂದು ಸದನಕ್ಕೆ ರವಾನಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ.
- ಒಂದು ವೇಳೆ ಎರಡನೇ ಸದನದಿಂದ ಮಸೂದೆಯನ್ನು ಅಂಗೀಕರಿಸಿದರೆ ಅಥವಾ ಮೊದಲ ಸದನವು ಎರಡನೇ ಸದನವು ಮಾಡಿದ ತಿದ್ದುಪಡಿಗಳನ್ನು ಒಪ್ಪಿದರೆ, ಮಸೂದೆಯನ್ನು ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಗಳಿಗೆ ಕಳುಹಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ.
- ಮಸೂದೆಯನ್ನು ಎರಡನೇ ಸದನವು ತಿರಸ್ಕರಿಸಿದರೆ ಅಥವಾ ಅದನ್ನು ಯಾವುದೇ ಕ್ರಮವಿಲ್ಲದೆ ಆರು ತಿಂಗಳವರೆಗೆ ಎರಡನೇ ಸದನವು ತನ್ನೊಂದಿಗೆ ಇರಿಸಿದರೆ ಅಥವಾ ಎರಡನೇ ಸದನವು ಸೂಚಿಸಿದ ವಿಸ್ತರಣೆಗಳನ್ನು ಮೊದಲ ಸದನವು ಒಪ್ಪದಿದ್ದರೆ ಒಂದು ಬಿಕ್ಕಟ್ಟು ಸಂಭವಿಸಿದೆ ಎಂದು ಪರಿಗಣಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ.

ಅಧ್ಯಕ್ಷರ ಒಪ್ಪಿಗೆ

- ಉಭಯ ಸದನಗಳು ಅಂಗೀಕರಿಸಿದ ನಂತರ, ಮಸೂದೆಯನ್ನು ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಗಳಿಗೆ ಮಂಡಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ.
- ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಗಳು ಮಸೂದೆಗೆ ಒಪ್ಪಿಗೆ ನೀಡಿದರೆ, ಅದು ಕಾಯಿದೆಯಾಗುತ್ತದೆ.
- ಅಧ್ಯಕ್ಷರು ತಮ್ಮ ಒಪ್ಪಿಗೆಯನ್ನು ತಡೆಹಿಡಿದರೆ, ಮಸೂದೆ ಕೊನೆಗೊಳ್ಳುತ್ತದೆ.
- ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಗಳು ಮಸೂದೆಯನ್ನು ಮರುಪರಿಶೀಲನೆಗೆ ಹಿಂದಿರುಗಿಸಿದರೆ ಮತ್ತು ಅದನ್ನು ಉಭಯ ಸದನಗಳು ಮತ್ತೊಮ್ಮೆ ಅಂಗೀಕರಿಸಿದರೆ, ಅವರು ಎರಡನೇ ಅಂಗೀಕಾರದ ನಂತರ ತಮ್ಮ ಒಪ್ಪಿಗೆಯನ್ನು ನೀಡಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ.

ಭಾರತೀಯ ಸಂಸತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಮಸೂದೆ ಯಾವಾಗ ಲೋಪವಾಗುತ್ತದೆ?

ಲೋಕಸಭೆಯನ್ನು ವಿಸರ್ಜಿಸಿದಾಗ, ಅದರ ಅಥವಾ ಅದರ ಸಮಿತಿಗಳ ಮುಂದೆ ಬಾಕಿ ಉಳಿದಿರುವ ಮಸೂದೆಗಳು, ಚಲನೆಗಳು, ನಿರ್ಣಯಗಳು, ನೋಟೀಸ್‌ಗಳು, ಅರ್ಜಿಗಳು ಮತ್ತು ಮುಂತಾದವುಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಂತೆ ಎಲ್ಲಾ ವ್ಯವಹಾರಗಳು ಸ್ಥಗಿತಗೊಳ್ಳುತ್ತವೆ. ಅವುಗಳನ್ನು ಮತ್ತಷ್ಟು ಮುಂದುವರಿಸಲು ಹೊಸದಾಗಿ ರಚಿತವಾದ ಲೋಕಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಪುನಃ ಪರಿಚಯಿಸಬೇಕು. ಭಾರತೀಯ ಸಂವಿಧಾನದ 107 ಮತ್ತು 108 ನೇ ವಿಧಿಗಳು ಈ ನಿಬಂಧನೆಗಳ ಬಗ್ಗೆ ವ್ಯವಹರಿಸುತ್ತದೆ.

ಒಂದು ಮಸೂದೆಯು ಮಸೂದೆ ರದ್ದಾಗುವ ಪ್ರಕರಣಗಳು:

- ಮಸೂದೆಯು ಲೋಕಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿಕೊಂಡಿತು ಆದರೆ ಲೋಕಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಬಾಕಿ ಉಳಿದಿದೆ- ಮಸೂದೆ ರದ್ದಾಗುವುದು.
- ಒಂದು ಮಸೂದೆ ಹುಟ್ಟಿಕೊಂಡಿತು ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯಸಭೆಯಿಂದ ಅಂಗೀಕರಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ ಆದರೆ ಲೋಕಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಬಾಕಿ ಉಳಿದಿದೆ- ಮಸೂದೆ ರದ್ದಾಗುವುದು.
- ಮಸೂದೆ ಹುಟ್ಟಿಕೊಂಡಿತು ಮತ್ತು ಲೋಕಸಭೆಯಿಂದ ಅಂಗೀಕರಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ ಆದರೆ ರಾಜ್ಯಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಬಾಕಿ ಉಳಿದಿದೆ - ಮಸೂದೆ ರದ್ದಾಗುವುದು.
- ಒಂದು ಮಸೂದೆಯು ರಾಜ್ಯಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿಕೊಂಡಿತು ಮತ್ತು ತಿದ್ದುಪಡಿಗಳೊಂದಿಗೆ ಲೋಕಸಭೆಯಿಂದ ಆ ಸದನಕ್ಕೆ ಮರಳಿತು ಮತ್ತು ಲೋಕಸಭೆಯ ವಿಸರ್ಜನೆಯ ದಿನಾಂಕದಂದು ರಾಜ್ಯಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಇನ್ನೂ ಬಾಕಿ ಉಳಿದಿದೆ - ಮಸೂದೆ ರದ್ದಾಗುವುದು.

ಮಸೂದೆಯು ರದ್ದಾಗದಿರುವ ಪ್ರಕರಣಗಳು:

- ರಾಜ್ಯಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಬಾಕಿ ಉಳಿದಿರುವ ಆದರೆ ಲೋಕಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಅಂಗೀಕಾರವಾಗದ - ಮಸೂದೆಯು ರದ್ದಾಗುವುದಿಲ್ಲ.
- ಲೋಕಸಭೆಯ ವಿಸರ್ಜನೆಗೂ ಮುನ್ನ ಜಂಟಿ ಸದನವನ್ನು ನಡೆಸುವಂತೆ ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಗಳು ಸೂಚಿಸಿದ್ದಾಗ - ಮಸೂದೆಯು ರದ್ದಾಗುವುದಿಲ್ಲ.
- ಉಭಯ ಸದನಗಳು ಅಂಗೀಕರಿಸಿದ ಮಸೂದೆ ಆದರೆ ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಗಳ ಒಪ್ಪಿಗೆ ಬಾಕಿ - ಮಸೂದೆಯು ರದ್ದಾಗುವುದಿಲ್ಲ.
- ಉಭಯ ಸದನಗಳು ಅಂಗೀಕರಿಸಿದ ಆದರೆ ರಾಜ್ಯಸಭೆಯ ಮರುಪರಿಶೀಲನೆಗಾಗಿ ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯಿಂದ ಹಿಂದಿರುಗಿಸಲಾದ ಮಸೂದೆಯು ಅನುರ್ಜಿತಗೊಳ್ಳುವುದಿಲ್ಲ.
- ಕೆಲವು ಬಾಕಿಯಿರುವ ಮಸೂದೆಗಳು ಮತ್ತು ಸರ್ಕಾರದ ಭರವಸೆಗಳ ಸಮಿತಿಯು ಪರಿಶೀಲಿಸಬೇಕಾದ ಎಲ್ಲಾ ಬಾಕಿ ಇರುವ ಭರವಸೆಗಳು ಲೋಕಸಭೆಯ ವಿಸರ್ಜನೆಯ ಮೇಲೆ ಅನುರ್ಜಿತಗೊಳ್ಳುವುದಿಲ್ಲ.

ಬಜೆಟ್ - ವಾರ್ಷಿಕ ಹಣಕಾಸು ಹೇಳಿಕೆ

- ಬಜೆಟ್ ಅನ್ನು 112 ರಿಂದ 117 ನೇ ವಿಧಿಗಳಲ್ಲಿ ಒಳಗೊಂಡಿದೆ.
- ಆರ್ಟಿಕಲ್ 112ರ ಪ್ರಕಾರ, ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಗಳು ಪ್ರತಿ ಹಣಕಾಸು ವರ್ಷಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಸಂಸತ್ತಿನ ಉಭಯ ಸದನಗಳ ಮುಂದೆ ಆ ವರ್ಷದ ಭಾರತ ಸರ್ಕಾರದ ಅಂದಾಜು ರಶೀದಿಗಳು ಮತ್ತು ವೆಚ್ಚಗಳ ಹೇಳಿಕೆಯನ್ನು ಸಲ್ಲಿಸಬೇಕು, ಈ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ವಾರ್ಷಿಕ ಹಣಕಾಸಿನ ಒಕ್ಕಣಿಕೆ ಎಂದು ಉಲ್ಲೇಖಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ..
- ಇದು ಆ ಆರ್ಥಿಕ ವರ್ಷದ ಆದಾಯ ಮತ್ತು ಬಂಡವಾಳ ಎರಡರ ಅಂದಾಜು ಸ್ವೀಕೃತಿ ಮತ್ತು ವೆಚ್ಚಗಳ ಹೇಳಿಕೆಯಾಗಿದೆ.
- ಸರ್ಕಾರದ ವೆಚ್ಚವನ್ನು 'ಚಾರ್ಜ್' ಎಂದು ವರ್ಗೀಕರಿಸಲಾಗಿದೆ ಮತ್ತು ಭಾರತದ ಏಕೀಕೃತ ನಿಧಿಯಿಂದ ಮಾಡಲಾಗುತ್ತದೆ.
- ಸಾಮಾನ್ಯ ಬಜೆಟ್ ಅನ್ನು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಫೆಬ್ರವರಿಯ ಕೊನೆಯ ಕೆಲಸದ ದಿನದಂದು ಹಣಕಾಸು ಸಚಿವರು ಲೋಕಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಮಂಡಿಸುತ್ತಾರೆ. ಸಾಮಾನ್ಯ ಬಜೆಟ್ ಅನ್ನು ಹಣಕಾಸು ಸಚಿವರು ಬಜೆಟ್ ಭಾಷಣದೊಂದಿಗೆ ಮಂಡಿಸುತ್ತಾರೆ.
- ಬಜೆಟ್ ಭಾಷಣದಲ್ಲಿ ಎರಡು ಭಾಗಗಳಿವೆ.
 1. ಭಾಗ ಎ ದೇಶದ ಸಾಮಾನ್ಯ ಆರ್ಥಿಕ ಸಮೀಕ್ಷೆ ಮತ್ತು ನೀತಿ ಹೇಳಿಕೆಗಳೊಂದಿಗೆ ವ್ಯವಹರಿಸುತ್ತದೆ.
 2. ಭಾಗ ಬಿ ತೆರಿಗೆ ಪ್ರಸ್ತಾವನೆಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿದೆ.
- ರಾಜ್ಯಸಭೆಯು ಬಜೆಟ್‌ನ ಬಗ್ಗೆ ಮಾತ್ರ ಚರ್ಚಿಸಬಹುದು.
- ಸಾಮಾನ್ಯ ಚರ್ಚೆಯ ನಂತರ ಸದನವನ್ನು ಒಂದು ತಿಂಗಳ ಅವಧಿಗೆ ಮುಂದೂಡಲಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಯಿ ಸಮಿತಿಗಳು ಬಜೆಟ್‌ನ ವಿವರವಾದ ಪರಿಶೀಲನೆಯನ್ನು ನಡೆಸುತ್ತವೆ.
- ಲೋಕಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಅನುದಾನದ ಬೇಡಿಕೆಗಳ ಮೇಲೆ ಮತದಾನ ನಡೆಯುತ್ತದೆ.
- ಚರ್ಚೆಗೆ ನಿಗದಿಪಡಿಸಿದ ಸಮಯವನ್ನು ಸ್ಪೀಕರ್ ನೇತೃತ್ವದ ವ್ಯವಹಾರ ಸಲಹಾ ಸಮಿತಿ ನಿರ್ಧರಿಸುತ್ತದೆ.
- ಅನುದಾನದ ಬೇಡಿಕೆಗಳ ಮೇಲೆ ಮತದಾನ ಪೂರ್ಣಗೊಂಡ ನಂತರ, ವಿನಿಯೋಗ ಮಸೂದೆಯನ್ನು ಪರಿಚಯಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ.

- ಹಣಕಾಸು ಮಸೂದೆಯು ತೆರಿಗೆಯ ಪ್ರಸ್ತಾವಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿದೆ ಮತ್ತು ಸಾಮಾನ್ಯ ಬಜೆಟ್‌ನೊಂದಿಗೆ ಪರಿಚಯಿಸಲಾಗಿದೆ, ಅದನ್ನು ಪರಿಚಯಿಸಿದ **25 ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಅಂಗೀಕರಿಸಬೇಕು.**
- ಹಣಕಾಸಿನ ಬಿಲ್‌ಗಿಂತ ಭಿನ್ನವಾಗಿರುವ ಮೊತ್ತವನ್ನು ಬದಲಿಸಲು ಅಥವಾ ಗಮ್ಯಸ್ಥಾನವನ್ನು ಬದಲಾಯಿಸಲು ಯಾವುದೇ ತಿದ್ದುಪಡಿಗಳನ್ನು ಮೊತ್ತದ ವಿನಿಯೋಗ ಬಿಲ್‌ಗೆ ಸರಿಸಲಾಗುವುದಿಲ್ಲ.

ಸಂಚಿತ ನಿಧಿ / ಕನ್ಸಲಿಡೇಟೆಡ್ ಫಂಡ್ ಆಫ್ ಇಂಡಿಯಾ (ಆರ್ಟಿಕಲ್ 266)

ಭಾರತ ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯಗಳ ಏಕೀಕೃತ ನಿಧಿಗಳು ಮತ್ತು ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಖಾತೆಗಳು, ಇದು ಎಲ್ಲಾ ರಸೀದಿಗಳನ್ನು ಕ್ರೆಡಿಟ್ ಮಾಡಲಾದ ನಿಧಿಯಾಗಿದೆ ಮತ್ತು ಎಲ್ಲಾ ಪಾವತಿಗಳನ್ನು ಡೆಬಿಟ್ ಮಾಡಲಾಗುತ್ತದೆ.

1. ಭಾರತ ಸರ್ಕಾರದಿಂದ ಪಡೆದ **ಎಲ್ಲಾ ಆದಾಯಗಳು,**
2. **ಖಜಾನೆ ಬಿಲ್‌ಗಳು, ಸಾಲಗಳು ಅಥವಾ ಮುಂಗಡಗಳ ವಿಧಾನಗಳು ಮತ್ತು ವಿಧಾನಗಳ ಮೂಲಕ ಸರ್ಕಾರದಿಂದ ಸಂಗ್ರಹಿಸಲಾದ ಎಲ್ಲಾ ಸಾಲಗಳು,**
3. ಭಾರತದ ಸಂಚಿತ ನಿಧಿ ನಿಂದ **ಸಾಲಗಳ ಮರುಪಾವತಿಯಲ್ಲಿ ಸರ್ಕಾರವು ಪಡೆದ ಎಲ್ಲಾ ಹಣ.**

ಭಾರತದ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಖಾತೆ

- **ವಿಧಿ 266(2)** ಭಾರತ ಸರ್ಕಾರ ಅಥವಾ ಭಾರತ ಸರ್ಕಾರ ಅಥವಾ ರಾಜ್ಯ ಸರ್ಕಾರದಿಂದ ಅಥವಾ ಅದರ ಪರವಾಗಿ ಸ್ವೀಕರಿಸಿದ **ಎಲ್ಲಾ ಇತರ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಹಣವನ್ನು** (ಭಾರತದ ಕನ್ಸಲಿಡೇಟೆಡ್ ಫಂಡ್‌ನಲ್ಲಿರುವ ಹಣವನ್ನು ಹೊರತುಪಡಿಸಿ) **ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಖಾತೆಗೆ** (ಭಾರತದ ಅಥವಾ ರಾಜ್ಯದ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಖಾತೆ, ಸಂದರ್ಭಾನುಸಾರ) **ಜಮಾ ಮಾಡಲಾಗುವುದು.**
- ಈ ಖಾತೆಯನ್ನು ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಾಹಕ ಕ್ರಮದಿಂದ ನಿರ್ವಹಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ ಮತ್ತು ಅದರಿಂದ **ಪಾವತಿಗಳಿಗೆ ಸಂಸತ್ತಿನ ಅನುಮೋದನೆ ಅಗತ್ಯವಿಲ್ಲ.**

RK UPDATES PREMIUM

ಭಾರತದ ಆಕಸ್ಮಿಕ ನಿಧಿ

- **ವಿಧಿ 267:** ಸಂವಿಧಾನವು ಸಂಸತ್ತಿಗೆ '**ಭಾರತದ ಆಕಸ್ಮಿಕ ನಿಧಿ**' ಸ್ಥಾಪಿಸಲು ಅಧಿಕಾರ ನೀಡಿದೆ.
- ಈ ನಿಧಿಯನ್ನು **ಅಧ್ಯಕ್ಷರ ವಿಲೇವಾರಿಯಲ್ಲಿ** ಇರಿಸಲಾಗಿದೆ.
- ಅಧ್ಯಕ್ಷರ ಪರವಾಗಿ ಹಣಕಾಸು ಕಾರ್ಯದರ್ಶಿಯವರು ನಿಧಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದಾರೆ.

ಸಮಿತಿಯ ವ್ಯವಸ್ಥೆ

1. ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಲೆಕ್ಕಪತ್ರ ಸಮಿತಿ:

ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಲೆಕ್ಕಪತ್ರ ಸಮಿತಿಯನ್ನು ಮೊದಲು **1921ರಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪಿಸಲಾಯಿತು.** ಪ್ರಸ್ತುತ, ಇದು **22 ಸದಸ್ಯರನ್ನು (ಲೋಕಸಭೆಯಿಂದ 15 ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯಸಭೆಯಿಂದ 7)** ಒಳಗೊಂಡಿದೆ. **1967 ರಿಂದ,** ಸಮಿತಿಯ **ಅಧ್ಯಕ್ಷರನ್ನು ವಿರೋಧ ಪಕ್ಷದಿಂದ ಏಕರೂಪವಾಗಿ ಆಯ್ಕೆ ಮಾಡುವ ಸಮಾವೇಶವನ್ನು ಅಭಿವೃದ್ಧಿಪಡಿಸಲಾಗಿದೆ.**

2. ಅಂದಾಜು ಸಮಿತಿ:

ಮೊದಲ ಅಂದಾಜು ಸಮಿತಿಯನ್ನು **1950ರಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪಿಸಲಾಯಿತು.** ಇದು **ಮೂವತ್ತು** ಸದಸ್ಯರನ್ನು ಹೊಂದಿದೆ, ಎಲ್ಲರೂ **ಲೋಕಸಭೆಯಿಂದ** ಮಾತ್ರ.

3. ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಉದ್ಯಮಗಳ ಸಮಿತಿ:

ಕ್ಯಾಪ್ಟನ್ ಸಮಿತಿಯ ಶಿಫಾರಸುಗಳ ಮೇರೆಗೆ 1964 ರಲ್ಲಿ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಉದ್ಯಮಗಳ ಸಮಿತಿಯನ್ನು ರಚಿಸಲಾಯಿತು. ಇದು **22 ಸದಸ್ಯರನ್ನು** ಹೊಂದಿದೆ (**ಲೋಕಸಭೆಯಿಂದ 15 ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯಸಭೆಯಿಂದ 7**).

- ಒಂದು ವೇಳೆ, **ಸ್ಪೀಕರ್ ಸಮಿತಿಯ ಸದಸ್ಯರಾಗಿದ್ದರೆ**, ಅವರು ಸಮಿತಿಯ **ಪದನೇಮಿತ್ತ (Ex - Officio)** ಅಧ್ಯಕ್ಷರಾಗುತ್ತಾರೆ.

ಸಂಸದೀಯ ನಿಯಮಗಳು

ಕೋರಂ (Quorum):

ಕೋರಂ ಎನ್ನುವುದು **ವ್ಯವಹಾರವನ್ನು ನಡೆಸಲು ಅಗತ್ಯವಾದ ಚರ್ಚೆಯ ಸಭೆಯ ಕನಿಷ್ಠ ಸದಸ್ಯರ ಸಂಖ್ಯೆ**. ಯಾವುದೇ ಸದನದ ಕೋರಂ **[ವಿಧಿ 100 (C)]** ಒಟ್ಟು ಸದಸ್ಯರ ಸಂಖ್ಯೆಯ **1/10ನೇ** ಭಾಗವಾಗಿದೆ.

ಪ್ರಶೋತ್ತರ ಅವಧಿ

ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ, ಲೋಕಸಭೆಯ **ಅಧಿವೇಶನದ ಮೊದಲ ಗಂಟೆಯನ್ನು** ಪ್ರಶ್ನೆಗಳಿಗೆ ಮೀಸಲಿಡಲಾಗುತ್ತದೆ ಮತ್ತು ಆ ಸಮಯವನ್ನು **ಪ್ರಶೋತ್ತರ ಸಮಯ** ಎಂದು ಕರೆಯಲಾಗುತ್ತದೆ. ಸಂಸತ್ತಿನ ಕಲಾಪದಲ್ಲಿ ಇದಕ್ಕೆ ವಿಶೇಷ ಮಹತ್ವವಿದೆ. **ಪ್ರಶ್ನೆಗಳನ್ನು ಕೇಳುವುದು ಸದಸ್ಯರ ಅಂತರ್ಗತ ಮತ್ತು ಅನಿಯಂತ್ರಿತ ಸಂಸದೀಯ ಹಕ್ಕು**. ಪ್ರಶೋತ್ತರ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಸದಸ್ಯರು ಆಡಳಿತ ಮತ್ತು ಸರ್ಕಾರಿ ಚಟುವಟಿಕೆಯ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಅಂಶಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳನ್ನು ಕೇಳಬಹುದು.

ವಿವಿಧ ರೀತಿಯ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳೆಂದರೆ:

1. ನಕ್ಷತ್ರ ಹಾಕಿದ ಪ್ರಶ್ನೆ (Starred Question):

- ಸಚಿವರು **ಮೌಖಿಕ ಉತ್ತರವನ್ನು** ನೀಡಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ.
- ಒಬ್ಬ ಸದಸ್ಯನು ಸದನದಲ್ಲಿ ಮೌಖಿಕ ಉತ್ತರವನ್ನು ಅಪೇಕ್ಷಿಸುವ ಮತ್ತು **ನಕ್ಷತ್ರ ಚಿಹ್ನೆಯಿಂದ** ಗುರುತಿಸಲ್ಪಡುವ ಒಂದು ಪ್ರಶ್ನೆ.
- ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ ಮೌಖಿಕವಾಗಿ ಉತ್ತರಿಸಿದಾಗ, ಅದಕ್ಕೆ **ಪೂರಕ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳನ್ನು ಕೇಳಬಹುದು**.
- ಒಂದು ದಿನದಲ್ಲಿ ಮೌಖಿಕ ಉತ್ತರಕ್ಕಾಗಿ ಕೇವಲ **20 ಪ್ರಶ್ನೆಗಳನ್ನು ಪಟ್ಟಿ ಮಾಡಬಹುದು**.

2. ನಕ್ಷತ್ರ ಹಾಕದ ಪ್ರಶ್ನೆ (Unstarred Question):

- ಸಚಿವರು **ಉತ್ತರ ಬರೆದು ಇಡುತ್ತಾರೆ/ನೀಡಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ**.
- ಇದು ಸದನದಲ್ಲಿ **ಮೌಖಿಕ ಉತ್ತರಕ್ಕಾಗಿ ಕರೆಯಲ್ಪಡದ** ಮತ್ತು ಅದರ ಪರಿಣಾಮವಾಗಿ ಯಾವುದೇ ಪೂರಕ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳನ್ನು ಕೇಳಲಾಗುವುದಿಲ್ಲ.
- ಅಂತಹ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ, ಪ್ರಶೋತ್ತರ ಸಮಯದ ನಂತರ ಅದನ್ನು ಉದ್ದೇಶಿಸಿರುವ ಸಚಿವರು **ಮೇಜಿನ ಮೇಲೆ ಲಿಖಿತ ಉತ್ತರವನ್ನು ಇಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ** ಎಂದು ಪರಿಗಣಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ.
- ಇದನ್ನು ಸದನದ ಸಭೆಯ **ಅಧಿಕೃತ ವರದಿಯಲ್ಲಿ ಮುದ್ರಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ**.

○ ಲಿಖಿತ ಉತ್ತರಕ್ಕಾಗಿ ದಿನಕ್ಕೆ **230 ಪ್ರಶ್ನೆಗಳನ್ನು ಮಾತ್ರ ಪಟ್ಟಿ** ಮಾಡಬಹುದು.

3. ಕಿರು ಸೂಚನೆ ಪ್ರಶ್ನೆಯು (Short Notice Question):

- **ತುರ್ತು ಸ್ವರೂಪದ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಪ್ರಾಮುಖ್ಯತೆಯ ವಿಷಯಗಳ** ಕುರಿತು ಸದಸ್ಯರು ಕೇಳಬಹುದಾದ ಪ್ರಶ್ನೆಯಾಗಿದೆ.
- ನಕ್ಷತ್ರ ಹಾಕಿದ ಪ್ರಶ್ನೆಯಂತೆ, ಪೂರಕ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳಿಂದ **ಮೌಖಿಕವಾಗಿ ಉತ್ತರಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ.**

ಮುಂದೂಡಿಕೆ ಮನವಿ (Adjournment Motion):

ಇದು ತುರ್ತು ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಪ್ರಾಮುಖ್ಯತೆಯ ಕೆಲವು ವಿಷಯವನ್ನು ಚರ್ಚೆಗೆ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಲು ಸದನದ ಕಲಾಪವನ್ನು ಮುಂದೂಡುವ ಒಂದು ಚಲನೆಯಾಗಿದೆ. ಯಾವುದೇ ಸದಸ್ಯರು ಪ್ರಸ್ತಾವನೆಯನ್ನು ಮಂಡಿಸಬಹುದು ಮತ್ತು ಐವತ್ತಕ್ಕೂ ಹೆಚ್ಚು ಸದಸ್ಯರು ಬೇಡಿಕೆಯನ್ನು ಬೆಂಬಲಿಸಿದರೆ, ಸಭಾಧ್ಯಕ್ಷರು ಪ್ರಸ್ತಾವನೆಗೆ ಅನುಮತಿ ನೀಡುತ್ತಾರೆ.

ಕರೆ ಗಮನ ಚಲನೆ (Calling Attention Motion):

ಒಬ್ಬ ಸದಸ್ಯರು, ಸಭಾಧ್ಯಕ್ಷರ ಪೂರ್ವಾನುಮತಿಯೊಂದಿಗೆ, ತುರ್ತು ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಹಿತಾಸಕ್ತಿಯ ಯಾವುದೇ ವಿಷಯದ ಬಗ್ಗೆ ಸಚಿವರ ಗಮನವನ್ನು ಕರೆಯಬಹುದು ಅಥವಾ ಹೇಳಿಕೆ ನೀಡಲು ಸಮಯ ಕೇಳಬಹುದು.

ವಿಶೇಷಾಧಿಕಾರ ಚಲನೆ (Privilege Motion):

ಪ್ರಕರಣವೊಂದರ ಸತ್ಯಾಂಶಗಳನ್ನು ತಡೆಹಿಡಿಯುವ ಮೂಲಕ ಅಥವಾ ಕಾಯಿದೆಗಳ ತಿರುಚಿದ ಆವೃತ್ತಿಯನ್ನು ನೀಡುವ ಮೂಲಕ ಸಚಿವರು ಸದನದ ಅಥವಾ ಅದರ ಯಾವುದೇ ಒಂದು ಅಥವಾ ಹೆಚ್ಚಿನ ಸದಸ್ಯರ ವಿಶೇಷಾಧಿಕಾರದ ಉಲ್ಲಂಘನೆಯನ್ನು ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ ಎಂದು ಅವರು ಭಾವಿಸಿದರೆ ಅದು ಸದಸ್ಯರಿಂದ ಮಂಡಿಸಲಾದ ಚಲನೆಯಾಗಿದೆ.

ಖಾತೆಯಲ್ಲಿ ಮತ (Vote on Account):

ಬಜೆಟ್ ಮಂಡನೆ ಮತ್ತು ಅದರ ಅನುಮೋದನೆಯ ನಡುವೆ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಅಂತರವಿರುವುದರಿಂದ, ಮಧ್ಯಂತರ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ವೆಚ್ಚಗಳನ್ನು ಪೂರೈಸಲು ಕನ್ಸಾಲಿಡೇಟೆಡ್ ಫಂಡ್ ಆಫ್ ಇಂಡಿಯಾದಿಂದ ಸ್ವಲ್ಪ ಮೊತ್ತವನ್ನು ಪಡೆಯಲು ಖಾತೆಯ ಮೇಲಿನ ಮತವು ಸರ್ಕಾರವನ್ನು ಶಕ್ತಗೊಳಿಸುತ್ತದೆ.

ಶೂನ್ಯ ಗಂಟೆ (Zero Hour):

ಪ್ರತಿದಿನ ಮಧ್ಯಾಹ್ನ **12-1 ರಿಂದ** ಈ ಸಮಯವನ್ನು ವಿವಿಧ ವ್ಯವಹಾರಗಳು, ಕಾಲ್ ಅಟೆನ್ಷನ್ ನೋಟಿಸ್‌ಗಳು, ಅಧಿಕೃತ ಹೇಳಿಕೆಗಳು ಮತ್ತು ಮುಂದೂಡಿಕೆ ಚಲನೆಗಳಿಗೆ ಪ್ರತಿ ದಿನ ನಿಗದಿಪಡಿಸಲಾಗಿದೆ.

ನಮ್ಮ ಸಂಸದೀಯ ಕಾರ್ಯವಿಧಾನದಲ್ಲಿ **'ಶೂನ್ಯ ಗಂಟೆ'** ಎಂಬ ಪದವನ್ನು **ಬೆಪಚಾರಿಕವಾಗಿ ಗುರುತಿಸಲಾಗಿಲ್ಲ.**

ಚಲನೆಗಳ ವಿಧಗಳು (TYPES OF MOTIONS)

ಖಂಡನಾ ನಿರ್ಣಯ (Censure Motion):

ಇದನ್ನು **ಲೋಕಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಮಂಡಿಸಬಹುದು ಮತ್ತು ಪ್ರತಿಪಕ್ಷಗಳು ಮಾತ್ರ ಮಂಡಿಸಬಹುದು.** ಆಡಳಿತಾರೂಢ ಸರ್ಕಾರದ ವಿರುದ್ಧ ಅಥವಾ ಯಾವುದೇ ಸಚಿವರ ವಿರುದ್ಧ ಅವರ ನೀತಿಯ ಅಸಮ್ಮತಿಯನ್ನು ಕೋರುವ ಕ್ರಿಯೆಯ ವೈಫಲ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ಅದನ್ನು ತರಬಹುದು.

ಅವಿಶ್ವಾಸ ಗೊತ್ತುವಳಿ (No Confidence Motion):

ಲೋಕಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಇದನ್ನು ಮಂಡಿಸಬಹುದು ಮತ್ತು ಪ್ರತಿಪಕ್ಷಗಳು ಮಾತ್ರ ಮಂಡಿಸಬಹುದು & 50 ಸದಸ್ಯರ ಬೆಂಬಲ ಬೇಕು. ಇದನ್ನು **ಸಚಿವ ಸಂಪುಟದ ವಿರುದ್ಧ ಮಾತ್ರ** ಹೊರತು ಯಾವುದೇ ವೈಯಕ್ತಿಕ ಸಚಿವರ ವಿರುದ್ಧ ಅಲ್ಲ.

ಮೊದಲ ಅವಿಶ್ವಾಸ ನಿರ್ಣಯ ಮತ್ತು **ಎರಡನೇ ಅವಿಶ್ವಾಸ ನಿರ್ಣಯದ ನಡುವಿನ ಅಂತರವು 6 ತಿಂಗಳುಗಳಾಗಿರಬೇಕು.**

ಕಟ್ ಮೋಷನ್‌ಗಳು (Cut Motions):

ಲೋಕಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಅವುಗಳನ್ನು ಮಂಡಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ. ಅವು **ಅನುದಾನಕ್ಕಾಗಿ ಮೊತ್ತವನ್ನು ಕಡಿಮೆ ಮಾಡಲು ಬಯಸುವ ಬಜೆಟ್ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಗೆ** ಸಂಬಂಧಿಸಿವೆ.

ಭಾರತದ ಅಟಾರ್ನಿ ಜನರಲ್

- ಅಟಾರ್ನಿ ಜನರಲ್ **ಭಾರತ ಸರ್ಕಾರದ ಮೊದಲ ಕಾನೂನು ಅಧಿಕಾರಿ.**
- **ವಿಧಿ 76ರ** ಅಡಿಯಲ್ಲಿ, ಭಾರತದ ಅಟಾರ್ನಿ ಜನರಲ್ ಅನ್ನು **ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಗಳು ನೇಮಕ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ** ಮತ್ತು ಅಧ್ಯಕ್ಷರ **ಸಂತೋಷದ ಸಮಯದಲ್ಲಿ (ಇಚ್ಛೇವರಗೆ)** ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಹೊಂದಿರುತ್ತಾರೆ. ಅವರು **ಸುಪ್ರೀಂ ಕೋರ್ಟ್‌ನ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರಾಗಲು ಅಗತ್ಯವಿರುವ ಅದೇ ಅರ್ಹತೆಗಳನ್ನು** ಹೊಂದಿರಬೇಕು.
- ಭಾರತದ ಅಟಾರ್ನಿ ಜನರಲ್ **ಕ್ಯಾಬಿನೆಟ್ ಸದಸ್ಯರಲ್ಲ.** ಆದರೆ ಅವರು **ಸಂಸತ್ತಿನ ಸದನಗಳಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ಅದರ ಯಾವುದೇ ಸಮಿತಿಯಲ್ಲಿ ಮಾತನಾಡುವ ಹಕ್ಕನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದಾರೆ,** ಆದರೆ ಅವರಿಗೆ **ಮತ ಚಲಾಯಿಸುವ ಹಕ್ಕಿಲ್ಲ.**
- ಅವರು **ಸಂಸತ್ ಸದಸ್ಯನ ಸವಲತ್ತುಗಳಿಗೆ ಅರ್ಹರಾಗಿದ್ದಾರೆ.**
- ಅವರ ಅಧಿಕೃತ ಕರ್ತವ್ಯಗಳ ನಿರ್ವಹಣೆಯಲ್ಲಿ, ಅಟಾರ್ನಿ ಜನರಲ್ ಅವರು ಭಾರತದ ಭೂಪ್ರದೇಶದ **ಎಲ್ಲಾ ನ್ಯಾಯಾಲಯಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರೇಕ್ಷಕರ ಹಕ್ಕನ್ನು** ಹೊಂದಿದ್ದಾರೆ.

ನ್ಯಾಯಾಂಗ (Judiciary)

ವಿಧಿ -124 : ಸರ್ವೋಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ಸ್ಥಾಪನೆ.

ವಿಧಿ - 126 : ಹಂಗಾಮಿ ಮುಖ್ಯ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರ ನೇಮಕ.

ವಿಧಿ - 127 : **ತಾತ್ಕಾಲಿಕ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರ** ನೇಮಕಾತಿ / Appointment of *Ad Hoc Judges*.

ವಿಧಿ - 128: ಸುಪ್ರೀಂ ಕೋರ್ಟ್‌ನ **ಅಧಿವೇಶನಗಳಲ್ಲಿ ನಿವೃತ್ತ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರ ಹಾಜರಾತಿ**.

ವಿಧಿ - 129: ಸರ್ವೋಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯವು **ದಾಖಲೆಯ ನ್ಯಾಯಾಲಯವಾಗಿದೆ**.

ವಿಧಿ - 131: ಸುಪ್ರೀಂ ಕೋರ್ಟ್‌ನ **ಮೂಲ ನ್ಯಾಯವ್ಯಾಪ್ತಿ**.

ವಿಧಿ - 132: **ಕೆಲವು ಪ್ರಕರಣಗಳಲ್ಲಿ** ಹೈಕೋರ್ಟ್‌ನಿಂದ ಮೇಲ್ಮನವಿಗಳಲ್ಲಿ ಸುಪ್ರೀಂ ಕೋರ್ಟ್‌ನ **ಮೇಲ್ಮನವಿ ನ್ಯಾಯವ್ಯಾಪ್ತಿ**.

ವಿಧಿ - 133: **ಸಿವಿಲ್ ವಿಷಯಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ** ಹೈಕೋರ್ಟ್‌ನಿಂದ ಮೇಲ್ಮನವಿಗಳಲ್ಲಿ ಸುಪ್ರೀಂ ಕೋರ್ಟ್‌ನ **ಮೇಲ್ಮನವಿ ನ್ಯಾಯವ್ಯಾಪ್ತಿ**.

ವಿಧಿ - 134: **ಕ್ರೈಮಿನಲ್ ವಿಷಯಗಳಿಗೆ** ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಸುಪ್ರೀಂ ಕೋರ್ಟ್‌ನ **ಮೇಲ್ಮನವಿ ನ್ಯಾಯವ್ಯಾಪ್ತಿ**.

ವಿಧಿ - 136: ಸುಪ್ರೀಂ ಕೋರ್ಟ್‌ನಿಂದ **ಮೇಲ್ಮನವಿ ಸಲ್ಲಿಸಲು ವಿಶೇಷ ಅನುಮತಿ**.

ವಿಧಿ - 137: ಸುಪ್ರೀಂ ಕೋರ್ಟ್‌ನ **ತೀರ್ಪುಗಳು ಅಥವಾ ಆದೇಶಗಳ ಪರಿಶೀಲನೆ**. (ನ್ಯಾಯಾಂಗ ಪರಾಮರ್ಶೆ)

ವಿಧಿ - 141: ಸರ್ವೋಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯವು **ಎಲ್ಲಾ ನ್ಯಾಯಾಲಯಗಳಿಗೆ ಬದ್ಧವಾಗಿದೆ** ಎಂದು ಘೋಷಿಸಿದ ಕಾನೂನು.

ವಿಧಿ - 142: ಪಕ್ಷಗಳ ನಡುವೆ **"ಸಂಪೂರ್ಣ ನ್ಯಾಯ"** ಮಾಡಲು ಸುಪ್ರೀಂ ಕೋರ್ಟ್‌ಗೆ ವಿಶಿಷ್ಟವಾದ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಒದಗಿಸುತ್ತದೆ, ಅಲ್ಲಿ ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ಕಾನೂನು ಅಥವಾ ಶಾಸನವು ಪರಿಹಾರವನ್ನು ಒದಗಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಅಂತಹ ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ, ಪ್ರಕರಣದ ಸತ್ಯಗಳಿಗೆ ಸರಿಹೊಂದುವ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ **ವಿವಾದವನ್ನು ಅಂತ್ಯಗೊಳಿಸಲು ನ್ಯಾಯಾಲಯವು ತನ್ನನ್ನು ತಾನೇ ವಿಸ್ತರಿಸಿಕೊಳ್ಳಬಹುದು**.

ವಿಧಿ - 143: ಸುಪ್ರೀಂ ಕೋರ್ಟ್‌ನ **ಸಮಾಲೋಚಿಸಲು ಅಧ್ಯಕ್ಷರ ಅಧಿಕಾರ** (ಸಲಹಾ ವ್ಯಾಪ್ತಿ).

ವಿಧಿ - 144: ಭಾರತದ ಭೂಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿರುವ ಎಲ್ಲಾ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು, ಸಿವಿಲ್ ಮತ್ತು ನ್ಯಾಯಾಂಗ, ಸುಪ್ರೀಂ ಕೋರ್ಟ್‌ನ **ಸಹಾಯಕ್ಕಾಗಿ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸಬೇಕು** ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತದೆ.

ಸುಪ್ರೀಂ ಕೋರ್ಟ್ (ವಿಧಿ 124 – 147)

- ಸುಪ್ರೀಂ ಕೋರ್ಟ್‌ನ ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರನ್ನು, ಸುಪ್ರೀಂ ಕೋರ್ಟ್‌ನ ಮುಖ್ಯ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರನ್ನು ಸಮಾಲೋಚಿಸಿದ ನಂತರ, **ಭಾರತದ ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿ ನೇಮಕ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ**.
- ವಿಧಿ 124 ಸರ್ವೋಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ಸ್ಥಾಪನೆ ಮತ್ತು ಸಂವಿಧಾನವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತದೆ.
- ಪ್ರಸ್ತುತ, **ಸುಪ್ರೀಂ ಕೋರ್ಟ್ 34 ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರನ್ನು (CJI + 33 ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರು)** ಒಳಗೊಂಡಿದೆ.

ಅರ್ಹತೆಗಳು

- ವಿಧಿ 124 (3) ಅಡಿಯಲ್ಲಿ, **ಸುಪ್ರೀಂ ಕೋರ್ಟ್‌ನ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರಾಗಿ ನೇಮಕಗೊಳ್ಳುವ ವ್ಯಕ್ತಿಯು** ಈ ಕೆಳಗಿನ **ಅರ್ಹತೆಗಳನ್ನು** ಹೊಂದಿರಬೇಕು:
 - ಅವನು **ಭಾರತದ ಪ್ರಜೆಯಾಗಿರಬೇಕು**.
 - ಅವರು **ಹತ್ತು ವರ್ಷಗಳ ಕಾಲ ಹೈಕೋರ್ಟ್‌ನ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರಾಗಿರಬೇಕು**. ಅಥವಾ
 - ಅವರು **ಹತ್ತು ವರ್ಷಗಳ ಕಾಲ ಹೈಕೋರ್ಟ್‌ನ ವಕೀಲರಾಗಿರಬೇಕು**. ಅಥವಾ

- ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಗಳ ಅಭಿಪ್ರಾಯದಲ್ಲಿ ಅವರು **ಪ್ರತಿಷ್ಠಿತ ನ್ಯಾಯಶಾಸ್ತ್ರಜ್ಞರಾಗಿರಬೇಕು.**

ಪ್ರಮಾಣ ಅಥವಾ ದೃಢೀಕರಣ

- **ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿ** ಅಥವಾ ಈ ಉದ್ದೇಶಕ್ಕಾಗಿ ಅವರು ನೇಮಿಸಿದ ಕೆಲವು ವ್ಯಕ್ತಿಯಿಂದ ನಿರ್ವಹಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ.

ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರ ಅಧಿಕಾರಾವಧಿ

- ಸಂವಿಧಾನವು ಈ ಕೆಳಗಿನ ನಿಬಂಧನೆಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತದೆ:
 - ಅವರು **65 ವರ್ಷ ವಯಸ್ಸನ್ನು** ತಲುಪುವವರೆಗೆ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದಾರೆ.
 - **ಅಧ್ಯಕ್ಷರಿಗೆ ಪತ್ರ ಬರೆಯುವ ಮೂಲಕ ತಮ್ಮ ಕಚೇರಿಗೆ ರಾಜೀನಾಮೆ** ನೀಡಿ.
 - **ಸಂಸತ್ತಿನ ಶಿಫಾರಸಿನ ಮೇರೆಗೆ ಅಧ್ಯಕ್ಷರು ತಮ್ಮ ಕಚೇರಿಯಿಂದ ತೆಗೆದುಹಾಕಿದರೆ.**

ದೋಷಾರೋಪಣೆಯ ಮೂಲಕ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರ ತೆಗೆದುಹಾಕುವಿಕೆ

- ವಿಧಿ **124 (4)ರ ಅಡಿಯಲ್ಲಿ**, ವಿಶೇಷ ಬಹುಮತದಿಂದ ಸಂಸತ್ತಿನ ಪ್ರತಿ ಸದನದ ಭಾಷಣದ ನಂತರ ಅಂಗೀಕರಿಸಿದ ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಗಳ ಆದೇಶದ ಹೊರತು ಸುಪ್ರೀಂ ಕೋರ್ಟ್‌ನ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರನ್ನು ಅವರ ಕಚೇರಿಯಿಂದ ತೆಗೆದುಹಾಕಲಾಗುವುದಿಲ್ಲ.
- ಸಾಬೀತಾದ **ಅನುಚಿತ ವರ್ತನೆ ಅಥವಾ ಅಸಮರ್ಥತೆಯ** ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ಮಾತ್ರ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರನ್ನು ತೆಗೆದುಹಾಕಬಹುದು.
- ಇದುವರೆಗೆ ಸುಪ್ರೀಂ ಕೋರ್ಟ್‌ನ ಯಾವುದೇ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರು ದೋಷಾರೋಪಣೆ ಮಾಡಿಲ್ಲ.

RK UPDATES PREMIUM

ಸಂಬಳಗಳು ಮತ್ತು ಭತ್ಯೆಗಳು

- ವಿಧಿ **125ರ ಅಡಿಯಲ್ಲಿ**, ಸುಪ್ರೀಂ ಕೋರ್ಟ್‌ನ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರ ಸಂಬಳ, ಭತ್ಯೆಗಳು, ಸವಲತ್ತುಗಳು, ರಜೆ ಮತ್ತು ಪಿಂಚಣಿಗಳನ್ನು ಕಾಲಕಾಲಕ್ಕೆ **ಸಂಸತ್ತು ನಿರ್ಧರಿಸುತ್ತದೆ.**

Learn With Confidence

ಹಂಗಾಮಿ ಮುಖ್ಯ ನ್ಯಾಯಮೂರ್ತಿ

- **ವಿಧಿ 126ರ ಅಡಿಯಲ್ಲಿ**, ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಗಳು ಸುಪ್ರೀಂ ಕೋರ್ಟ್‌ನ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರನ್ನು **ಹಂಗಾಮಿ CJI ಆಗಿ ನೇಮಕ ಮಾಡಬಹುದು**, ಯಾವಾಗ:
 1. CJI ಕಚೇರಿ **ಖಾಲಿಯಾದಾಗ**; ಅಥವಾ
 2. CJI **ತಾತ್ಕಾಲಿಕವಾಗಿ ಗೈರು**; ಅಥವಾ
 3. ಸಿಜಿಐ ತನ್ನ ಕಚೇರಿಯ **ಕರ್ತವ್ಯಗಳನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗದಿರುವ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ.**

ತಾತ್ಕಾಲಿಕ / AD HOC ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರು

- **ವಿಧಿ 127ರ** ಅಡಿಯಲ್ಲಿ, ಯಾವುದೇ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಯಾವುದೇ ಅಧಿವೇಶನವನ್ನು ನಡೆಸಲು ಅಥವಾ ಮುಂದುವರಿಸಲು ಸುಪ್ರೀಂ ಕೋರ್ಟ್‌ನ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರ ಕೋರಂ ಇರಬಾರದು, ಅಂತಹ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ

CJI ತಾತ್ಕಾಲಿಕ ಅವಧಿಗೆ ಸುಪ್ರೀಂ ಕೋರ್ಟ್‌ನ ತಾತ್ಕಾಲಿಕ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರಾಗಿ ಹೈಕೋರ್ಟ್‌ನ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರನ್ನು ನೇಮಿಸಬಹುದು. ಇವರೇ **AD HOC** ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರು.

ಸಂವಿಧಾನಿಕ ಪೀಠ

- ಕಾನೂನಿನ ಗಣನೀಯ ಪ್ರಶ್ನೆಯನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿರುವ ಪ್ರಕರಣವನ್ನು ವಿಚಾರಣೆ ಮಾಡಲು CJI ರವರು ರಚಿಸಿರುವ **ಕನಿಷ್ಠ 5 ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿರುವ ಪೀಠ**.

ಮೂಲ ನ್ಯಾಯವ್ಯಾಪ್ತಿ (ವಿಧಿ 131)

- ಸುಪ್ರೀಂ ಕೋರ್ಟ್ ಈ ಕೆಳಗಿನಂತೆ ವಿವಾದವನ್ನು ನಿರ್ಧರಿಸುತ್ತದೆ:
 1. **ಕೇಂದ್ರ ಮತ್ತು ಒಂದು ಅಥವಾ ಹೆಚ್ಚಿನ ರಾಜ್ಯಗಳು;**
 2. **ಕೇಂದ್ರ ಮತ್ತು ಯಾವುದೇ ರಾಜ್ಯ ಅಥವಾ ರಾಜ್ಯಗಳು ಒಂದು ಕಡೆ ಮತ್ತು ಒಂದು ಅಥವಾ ಹೆಚ್ಚಿನ ರಾಜ್ಯಗಳು ಇನ್ನೊಂದು ಕಡೆ; ಅಥವಾ**
 3. **ಎರಡು ಅಥವಾ ಹೆಚ್ಚಿನ ರಾಜ್ಯಗಳ ನಡುವೆ.**

ಮೇಲ್ಮನವಿ ನ್ಯಾಯವ್ಯಾಪ್ತಿ (ವಿಧಿ 132)

ಇದು ವಿಶಾಲವಾದ ಮೇಲ್ಮನವಿ ನ್ಯಾಯವ್ಯಾಪ್ತಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿದೆ, ಇದನ್ನು ನಾಲ್ಕು ಅಡಿಯಲ್ಲಿ ವರ್ಗೀಕರಿಸಬಹುದು:

1. **ಸಂವಿಧಾನಿಕ ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿ** ಮೇಲ್ಮನವಿಗಳು (ವಿಧಿ 132).
2. **ನಾಗರಿಕ ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿ** ಮೇಲ್ಮನವಿಗಳು (ವಿಧಿ 133).
3. **ಕ್ರಿಮಿನಲ್ ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿ** ಮೇಲ್ಮನವಿಗಳು (ವಿಧಿ 134).
4. **ವಿಶೇಷ ರಜೆಯ ಮೂಲಕ** ಮೇಲ್ಮನವಿಗಳು (ವಿಧಿ 136).

ಸಲಹಾ ನ್ಯಾಯವ್ಯಾಪ್ತಿ

- ಸಂವಿಧಾನ **ವಿಧಿ 143** ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಗಳಿಗೆ ಸುಪ್ರೀಂ ಕೋರ್ಟ್‌ನ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ಪಡೆಯಲು ಅಧಿಕಾರ ನೀಡುತ್ತದೆ. ಇಂತಹ ಸಲಹೆ ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿ ಬದ್ಧವಾಗಿರಲು ನಿಬಂಧನೆಗಳೇನು ಇಲ್ಲ.

ನ್ಯಾಯಾಂಗ ಪರಿಶೀಲನೆಯ ಅಧಿಕಾರ (ವಿಧಿ 137)

- ನ್ಯಾಯಾಂಗ ಪರಿಶೀಲನೆಯು **ಕೇಂದ್ರ ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯ ಸರ್ಕಾರಗಳ ಶಾಸಕಾಂಗ ಕಾಯ್ದೆಗಳು ಮತ್ತು ಕಾರ್ಯಕಾರಿ ಆದೇಶಗಳ ಸಂವಿಧಾನಿಕತೆಯನ್ನು ಪರಿಶೀಲಿಸಲು ಸುಪ್ರೀಂ ಕೋರ್ಟ್‌ನ ಅಧಿಕಾರವಾಗಿದೆ.**
- ಮೂಲಭೂತ ಹಕ್ಕುಗಳ ಜಾರಿಗಾಗಿ ರಿಟ್‌ಗಳ ಸಮಸ್ಯೆಗಾಗಿ **ವಿಧಿ 32ರ ಅಡಿಯಲ್ಲಿ ಅರ್ಜಿಯನ್ನು ಪರಿಗಣಿಸಲು ಸುಪ್ರೀಂ ಕೋರ್ಟ್‌ನ ನ್ಯಾಯವ್ಯಾಪ್ತಿಯನ್ನು ರಿಟ್ ನ್ಯಾಯವ್ಯಾಪ್ತಿ ಎಂದು ಕರೆಯಲಾಗಿದ್ದರೂ ಸುಪ್ರೀಂ ಕೋರ್ಟ್‌ನ 'ಮೂಲ ನ್ಯಾಯವ್ಯಾಪ್ತಿ' ಎಂದು ಪರಿಗಣಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ.**
- ಸರ್ವೋಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯವು ಭಾರತದ **ಭೂಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿರುವ ಎಲ್ಲಾ ನ್ಯಾಯಾಲಯಗಳಿಂದ ಮೇಲ್ಮನವಿಯ ಅತ್ಯುನ್ನತ ನ್ಯಾಯಾಲಯವಾಗಿದೆ.**
- ಸಂವಿಧಾನದ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಕ್ಕೆ **ಸುಪ್ರೀಂ ಕೋರ್ಟ್ ಅತ್ಯುನ್ನತ ಅಧಿಕಾರವಾಗಿದೆ.**

- ಯಾವುದೇ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ (ಮಿಲಿಟರಿ ಟ್ರಿಬ್ಯೂನಲ್ ಹೊರತುಪಡಿಸಿ) ಯಾವುದೇ ರೀತಿಯ ತೀರ್ಪು ಅಥವಾ ಆದೇಶದ ವಿರುದ್ಧ ವಿಶೇಷ ರಜೆ ನೀಡುವ ಮೂಲಕ ಸುಪ್ರೀಂ ಕೋರ್ಟ್ ಮೇಲ್ಮನವಿಗಳನ್ನು ಆಲಿಸಬಹುದು.

ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಹಿತಾಸಕ್ತಿ ದಾವೆ (PIL - Public Interest Litigation)

- ಇದು ಮುಖ್ಯ ನ್ಯಾಯಮೂರ್ತಿ ಪಿ.ಎನ್. ಭಗವತಿ ಅವರ ಅಧಿಕಾರಾವಧಿಯಲ್ಲಿ ಭಾರತದಲ್ಲಿ PIL ಪರಿಕಲ್ಪನೆಯನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಲಾಯಿತು.
- ಪಿಐಎಲ್ ಪರಿಕಲ್ಪನೆಯು ಮೊಟ್ಟಮೊದಲ ಬಾರಿಗೆ ಮುಂಬೈ ಕಾಮಗಾರಿ ಸಭಾ ಪ್ರಕರಣದಲ್ಲಿ ಹೊರಹೊಮ್ಮಿತು, ಅಲ್ಲಿ ಮೊಕದ್ದಮೆಯಲ್ಲಿ ದಾವೆದಾರರಿಗೆ ಯಾವುದೇ ಸ್ಥಾನಮಾನವಿಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಸಹ ನ್ಯಾಯಮೂರ್ತಿ ಕೃಷ್ಣಯ್ಯರ್ ಅವರು ಅರ್ಜಿಯನ್ನು ಅನುಮತಿಸಿದರು. ನ್ಯಾಯಮೂರ್ತಿ ಭಗವತಿ ನಂತರ PIL ಚಳುವಳಿಗೆ ಹೆಚ್ಚಿನ ವೇಗವನ್ನು ನೀಡಿದರು.

ಭಾರತದ ಮುಖ್ಯ ನ್ಯಾಯಮೂರ್ತಿಗಳ ಪಟ್ಟಿ

ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ 50 ಮುಖ್ಯ ನ್ಯಾಯಮೂರ್ತಿಗಳಿದ್ದಾರೆ. **H.J ಕನಿಯಾ** ಅವರು ಭಾರತದ ಸುಪ್ರೀಂ ಕೋರ್ಟ್‌ನ ಮೊದಲ ಮುಖ್ಯ ನ್ಯಾಯಮೂರ್ತಿಯಾಗಿ ಸೇವೆ ಸಲ್ಲಿಸಿದರು. ಭಾರತದ ಮುಖ್ಯ ನ್ಯಾಯಮೂರ್ತಿಗಳ ಪಟ್ಟಿಯನ್ನು ಕೆಳಗೆ ನೀಡಲಾಗಿದೆ:

- 1st H.J Kania - 26 January 1950 – 6 November 1951
- 2nd M. Patanjali Sastri - 7 November 1951 – 3 January 1954
- 46th Ranjan Gogoi - 3 October 2018 – 17 November 2019
- 47th Sharad Arvind Bobde - 18 Nov 2019 – 23 April 2021
- 48th N. V. Ramana - 24 April 2021 – 26 August 2022
- 49th U. U. Lalit - 27 August 2022 – 8 November 2022
- 50th D. Y. Chandrachud - 9 November 2022 – Incumbent (ಪ್ರಸ್ತುತ)

ಭಾರತದ ಕಂಟ್ರೋಲರ್ ಮತ್ತು ಆಡಿಟರ್-ಜನರಲ್

ವಿಧಿ - 148: ಸಿಎಜಿ ನೇಮಕಾತಿ, ಪ್ರಮಾಣ ಮತ್ತು ಸೇವಾ ಷರತ್ತುಗಳ ಬಗ್ಗೆ ವಿಶಾಲವಾಗಿ ವ್ಯವಹರಿಸುತ್ತದೆ.

ವಿಧಿ - 149: ಭಾರತದ ಕಂಟ್ರೋಲರ್ ಮತ್ತು ಆಡಿಟರ್-ಜನರಲ್ ಅವರ ಕರ್ತವ್ಯಗಳು ಮತ್ತು ಅಧಿಕಾರಗಳೊಂದಿಗೆ ವ್ಯವಹರಿಸುತ್ತದೆ.

ವಿಧಿ - 150: ಕೇಂದ್ರ ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯಗಳ ಖಾತೆಗಳನ್ನು ಅಧ್ಯಕ್ಷರು ಸಿಎಜಿಯ ಸಲಹೆಯ ಮೇರೆಗೆ ಸೂಚಿಸಬಹುದಾದಂತಹ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಇಡಬೇಕು ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತದೆ.

ವಿಧಿ - 151: ಒಕ್ಕೂಟದ ಖಾತೆಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಭಾರತದ ಸಿಎಜಿ ವರದಿಗಳನ್ನು ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಗಳಿಗೆ ಸಲ್ಲಿಸಬೇಕು ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತದೆ, ಅವರು ಅವುಗಳನ್ನು ಸಂಸತ್ತಿನ ಸದನದ ಮುಂದೆ ಇಡುವಂತೆ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ.

ಭಾರತದ ಕಂಟ್ರೋಲರ್ ಮತ್ತು ಆಡಿಟರ್ ಜನರಲ್ ಅವರ ಅಧಿಕಾರಗಳು

ಭಾರತದ ಸಂವಿಧಾನದ **148ನೇ ವಿಧಿಯು ಈ ಕಛೇರಿಯ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸುತ್ತದೆ**. ಇದು ಸಿಎಜಿ ಸ್ಥಾಪನೆ ಮತ್ತು ಅಧಿಕಾರಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಈ ಕೆಳಗಿನ ಅಂಶಗಳನ್ನು ಹೇಳುತ್ತದೆ:

- ಕಂಟ್ರೋಲರ್ ಮತ್ತು ಆಡಿಟರ್ ಜನರಲ್ ಅನ್ನು **ಭಾರತದ ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಗಳು ನೇಮಕ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ ಮತ್ತು ಸುಪ್ರೀಂ ಕೋರ್ಟ್‌ನ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರನ್ನು ತೆಗೆದುಹಾಕುವ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ** ಮತ್ತು ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ಮಾತ್ರ ಅವರನ್ನು ಕಚೇರಿಯಿಂದ ತೆಗೆದುಹಾಕಬಹುದು.
- ಈ ಕಛೇರಿಗೆ ನೇಮಕಗೊಂಡ ವ್ಯಕ್ತಿಯು **ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಗಳ** ಮುಂದೆ ಅಥವಾ ಅಧ್ಯಕ್ಷರ ಕಚೇರಿಯಿಂದ ನೇಮಕಗೊಂಡ ಇತರ ಯಾವುದೇ ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಮುಂದೆ ಪ್ರಮಾಣವಚನ ಸ್ವೀಕರಿಸಬೇಕು.
- **ಸಂಬಳ, ಸೇವಾ ಷರತ್ತುಗಳು, ಗೃಹಹಾಜರಿಯ ರಜೆಗಳು, ಪಿಂಚಣಿ ಮತ್ತು ನಿವೃತ್ತಿಯ ವಯಸ್ಸನ್ನು** ಭಾರತದ **ಸಂಸತ್ತು ನಿರ್ಧರಿಸುತ್ತದೆ ಮತ್ತು ಎರಡನೇ ಶೆಡ್ಯೂಲ್‌ನಲ್ಲಿ ನಿರ್ದಿಷ್ಟಪಡಿಸಲಾಗಿದೆ**, ಅಂದರೆ ಸೇವಾ ಷರತ್ತುಗಳು ಮತ್ತು ವೇತನವನ್ನು ಅವರ ಅಧಿಕಾರಾವಧಿಯಲ್ಲಿ ಅಧಿಕಾರದಲ್ಲಿರುವವರ **ಅನಾನುಕೂಲತೆಗೆ ಮಾರ್ಪಡಿಸಲಾಗುವುದಿಲ್ಲ**.
- ಸಿಎಜಿಯು ಭಾರತ ಸರ್ಕಾರ ಅಥವಾ ಯಾವುದೇ ರಾಜ್ಯ ಸರ್ಕಾರದಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಅಧಿಕಾರಾವಧಿಯ ಅಂತ್ಯದ ನಂತರ **ಯಾವುದೇ ಹೆಚ್ಚಿನ ಕಚೇರಿಗೆ ಅರ್ಹರಾಗಿರುವುದಿಲ್ಲ**.
- CAGಯ ಅಧಿಕಾರಗಳು ಮತ್ತು ಕಾರ್ಯಗಳು ಭಾರತೀಯ ಸಂವಿಧಾನದ ನಿಬಂಧನೆಗಳಿಗೆ ಮತ್ತು ಸಂಸತ್ತಿನ ಯಾವುದೇ ಕಾಯಿದೆಗಳಿಗೆ ಒಳಪಟ್ಟಿರುತ್ತವೆ, ಜೊತೆಗೆ ಭಾರತೀಯ ಲೆಕ್ಕಪರಿಶೋಧನೆ ಮತ್ತು ಲೆಕ್ಕಪತ್ರ ಇಲಾಖೆಗೆ ಸೇವಾ ಷರತ್ತುಗಳು. ಇವುಗಳನ್ನು ನಿಯಂತ್ರಿಸುವ ನಿಯಮಗಳನ್ನು ಅಧ್ಯಕ್ಷರು ಅಧಿಕಾರದಲ್ಲಿರುವವರೊಂದಿಗೆ ಸಮಾಲೋಚಿಸಿ ಸೂಚಿಸುತ್ತಾರೆ.
- ಎಲ್ಲಾ ಭತ್ಯೆಗಳು, ವೇತನಗಳು ಮತ್ತು ಪಿಂಚಣಿಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಂತೆ ಈ ಕಛೇರಿಯ ಆಡಳಿತದ ಮೇಲಿನ ವೆಚ್ಚಗಳನ್ನು ಭಾರತದ **ಸಂಚಿತ ನಿಧಿ / ಕನ್ಸಾಲಿಡೇಟೆಡ್ ಫಂಡ್‌ಗೆ** ವಿದಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ .
- ಪದಾಧಿಕಾರಿಯನ್ನು **6 ವರ್ಷಗಳ ಅವಧಿಗೆ ಅಥವಾ 65 ವರ್ಷ ವಯಸ್ಸನ್ನು ತಲುಪುವವರೆಗೆ** ಯಾವುದು ಮೊದಲೋ ಅದನ್ನು ನೇಮಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ.

ಭಾರತದ ಕಂಟ್ರೋಲರ್ ಮತ್ತು ಆಡಿಟರ್ ಜನರಲ್ ಪಟ್ಟಿ

- 1st V. Narahari Rao - 1948 -1954
- 2nd A.K Chanda - 1954 -1960
- Girish Chandra Murmu - (Present)

ಭಾಗ VI : ಅನುಚ್ಛೇದ (ವಿಧಿ) – 152 ರಿಂದ 137 ರಾಜ್ಯಗಳು

(ವಿಧಿ) 152–237 ರಾಜ್ಯ ಮಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಸರ್ಕಾರ: ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಾಹಕ, ರಾಜ್ಯ ಶಾಸಕಾಂಗ, ಉಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯಗಳು ಮತ್ತು ಅಧೀನ ನ್ಯಾಯಾಲಯಗಳು.

ರಾಜ್ಯಪಾಲರು

ವಿಧಿ -153 **ರಾಜ್ಯಗಳ ರಾಜ್ಯಪಾಲರು.**

ವಿಧಿ -154 ರಾಜ್ಯದ ರಾಜ್ಯಪಾಲರ **ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಾಹಕ ಅಧಿಕಾರ.**

ವಿಧಿ -155 **ರಾಜ್ಯಪಾಲರ ನೇಮಕಾತಿ.**

ವಿಧಿ -156 ರಾಜ್ಯಪಾಲರ ಅಧಿಕಾರದ ಅವಧಿ.

ವಿಧಿ -157 ರಾಜ್ಯಪಾಲ ಆಗಿ ನೇಮಕಗೊಳ್ಳಲು ಅರ್ಹತೆಗಳು.

ವಿಧಿ -158 ರಾಜ್ಯಪಾಲರ ಕಚೇರಿಯ ಷರತ್ತುಗಳು

ವಿಧಿ -159 ರಾಜ್ಯಪಾಲರಿಂದ ಪ್ರಮಾಣ ಅಥವಾ ದೃಢೀಕರಣ.

ವಿಧಿ -160 ಕೆಲವು ಆಕಸ್ಮಿಕಗಳಲ್ಲಿ ರಾಜ್ಯಪಾಲರ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸುವುದು.

ವಿಧಿ -161 **ಕ್ಷಮಾದಾನ ಇತ್ಯಾದಿಗಳನ್ನು** ನೀಡಲು ಮತ್ತು ಕೆಲವು ಪ್ರಕರಣಗಳಲ್ಲಿ **ಶಿಕ್ಷೆಯನ್ನು, ಅಮಾನತುಗೊಳಿಸಲು, ಮರುಪಾವತಿಸಲು ಅಥವಾ ಬದಲಾಯಿಸಲು ರಾಜ್ಯಪಾಲರ ಅಧಿಕಾರ.**

ವಿಧಿ -162 ರಾಜ್ಯದ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಾಹಕ ಅಧಿಕಾರದ ವಿಸ್ತಾರ.

ವಿಧಿ -163 ರಾಜ್ಯಪಾಲರಿಗೆ ಸಹಾಯ ಮಾಡಲು ಮತ್ತು ಸಲಹೆ ನೀಡಲು **ಮಂತ್ರಿಗಳ ಮಂಡಳಿ.**

ವಿಧಿ -164 ಮಂತ್ರಿಗಳಿಗೆ ಇತರ ನಿಬಂಧನೆಗಳು.

ವಿಧಿ -165 **ರಾಜ್ಯದ ಅಡ್ವೋಕೇಟ್-ಜನರಲ್.**

ವಿಧಿ -166 ರಾಜ್ಯದ ಸರ್ಕಾರದ ವ್ಯವಹಾರದ ನಡವಳಿಕೆ.

ವಿಧಿ -167 ಮುಖ್ಯಮಂತ್ರಿಯ ಕರ್ತವ್ಯಗಳು ರಾಜ್ಯಪಾಲರಿಗೆ ಮಾಹಿತಿ ಒದಗಿಸುವುದು ಇತ್ಯಾದಿ.

ರಾಜ್ಯ ಶಾಸಕಾಂಗ

ವಿಧಿ -168 ರಾಜ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಶಾಸಕಾಂಗಗಳು.

ವಿಧಿ -169 ರಾಜ್ಯಗಳಲ್ಲಿ **ವಿಧಾನ ಪರಿಷತ್ತಿನ / ಲೆಜಿಸ್ಲೇಟಿವ್ ಕೌನ್ಸಿಲ್‌ಗಳ** ರದ್ದತಿ ಅಥವಾ ರಚನೆ.

ವಿಧಿ -170 **ಶಾಸನ ಸಭೆಗಳ** ಸಂಯೋಜನೆ.

ವಿಧಿ -171 **ವಿಧಾನ ಪರಿಷತ್ತಿನ** ಸಂಯೋಜನೆ.

ವಿಧಿ -172 ರಾಜ್ಯ ಶಾಸಕಾಂಗಗಳ ಅವಧಿ.

ವಿಧಿ -173 ರಾಜ್ಯ ವಿಧಾನಮಂಡಲದ ಸದಸ್ಯತ್ವಕ್ಕೆ ಅರ್ಹತೆ.

ವಿಧಿ -174 ರಾಜ್ಯ ಶಾಸಕಾಂಗದ **ಅಧಿವೇಶನಗಳು, ಮುಂದೂಡಿಕೆ ಮತ್ತು ವಿಸರ್ಜನೆ.**

ವಿಧಿ -175 ಸದನ ಅಥವಾ **ಸದನಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಲು ಮತ್ತು ಸಂದೇಶಗಳನ್ನು ಕಳುಹಿಸಲು ರಾಜ್ಯಪಾಲರ ಹಕ್ಕು.**

ವಿಧಿ -176 ರಾಜ್ಯಪಾಲರ **ವಿಶೇಷ ಭಾಷಣ.**

ವಿಧಿ -177 ಸದನಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಮಂತ್ರಿಗಳು ಮತ್ತು ಅಡ್ವೋಕೇಟ್ ಜನರಲ್ ಅವರ ಹಕ್ಕುಗಳು.

ವಿಧಿ -178 **ವಿಧಾನಸಭೆಯ ಸ್ಪೀಕರ್ ಮತ್ತು ಉಪಸಭಾಪತಿ.**

ವಿಧಿ -179 ಸ್ಪೀಕರ್ ಮತ್ತು ಡೆಪ್ಯೂಟಿ ಸ್ಪೀಕರ್ ಕಚೇರಿಗಳಿಗೆ ರಜೆ ಮತ್ತು ರಾಜೀನಾಮೆ ಮತ್ತು ತೆಗೆದುಹಾಕುವಿಕೆ.

ವಿಧಿ -180 ಡೆಪ್ಯೂಟಿ ಸ್ಪೀಕರ್ ಅಥವಾ ಇತರ ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಅಧಿಕಾರವು ಸ್ಪೀಕರ್ ಅವರ ಕಚೇರಿಯ ಕರ್ತವ್ಯಗಳನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸಲು ಅಥವಾ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸಲು.

ವಿಧಿ -181 ಸ್ಪೀಕರ್ ಅಥವಾ ಡೆಪ್ಯೂಟಿ ಸ್ಪೀಕರ್ ಅವರನ್ನು ಅಧಿಕಾರದಿಂದ ತೆಗೆದುಹಾಕುವ ನಿರ್ಣಯವು ಪರಿಗಣನೆಯಲ್ಲಿರುವಾಗ ಅಧ್ಯಕ್ಷತೆ ವಹಿಸಬಾರದು.

ವಿಧಿ -182 **ವಿಧಾನ ಪರಿಷತ್ತಿನ ಅಧ್ಯಕ್ಷರು ಮತ್ತು ಉಪಾಧ್ಯಕ್ಷರು.**

ವಿಧಿ -183 ವಿಧಾನ ಪರಿಷತ್ತಿನ ಅಧ್ಯಕ್ಷ ಮತ್ತು ಉಪಾಧ್ಯಕ್ಷರ ಕಚೇರಿಗಳಿಗೆ ರಜೆ ಮತ್ತು ರಾಜೀನಾಮೆ ಮತ್ತು ತೆಗೆದುಹಾಕುವಿಕೆ.

- ವಿಧಿ -184 ವಿಧಾನ ಪರಿಷತ್ತಿನ ಅಧ್ಯಕ್ಷರ ಕಛೇರಿಯ ಕರ್ತವ್ಯಗಳನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸಲು ಅಥವಾ ಕಾರ್ಯ ನಿರ್ವಹಿಸಲು ಉಪ ಅಧ್ಯಕ್ಷರು ಅಥವಾ ಇತರ ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಅಧಿಕಾರ.
- ವಿಧಿ -185 ವಿಧಾನ ಪರಿಷತ್ತಿನ ಅಧ್ಯಕ್ಷರು ಅಥವಾ ಉಪಾಧ್ಯಕ್ಷರು ಅವರನ್ನು ಪದಚ್ಯುತಗೊಳಿಸುವ ನಿರ್ಣಯವು ಪರಿಗಣನೆಯಲ್ಲಿರುವಾಗ ಅಧ್ಯಕ್ಷತೆ ವಹಿಸಬಾರದು.
- ವಿಧಿ -186 ಸ್ಪೀಕರ್ ಮತ್ತು ಡೆಪ್ಯೂಟಿ ಸ್ಪೀಕರ್ ಮತ್ತು ಅಧ್ಯಕ್ಷರು ಮತ್ತು ಉಪಾಧ್ಯಕ್ಷರ ವೇತನಗಳು ಮತ್ತು ಭತ್ಯೆಗಳು.
- ವಿಧಿ -187 ರಾಜ್ಯ ಶಾಸಕಾಂಗದ ಕಾರ್ಯದರ್ಶಿ.
- ವಿಧಿ -188 ಸದಸ್ಯರ ಪ್ರಮಾಣ ಅಥವಾ ದೃಢೀಕರಣ.
- ವಿಧಿ -189 ಸದನಗಳಲ್ಲಿ **ಮತದಾನ, ಖಾಲಿ ಹುದ್ದೆಗಳು ಮತ್ತು ಕೋರಂ ಹೊರತಾಗಿಯೂ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸಲು ಸದನಗಳ ಅಧಿಕಾರ.**
- ವಿಧಿ -193 ಆರ್ಟಿಕಲ್ 188 ರ ಅಡಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಮಾಣ ಅಥವಾ ದೃಢೀಕರಣವನ್ನು ಮಾಡುವ ಮೊದಲು ಅಥವಾ ಅರ್ಹತೆ ಇಲ್ಲದಿದ್ದಾಗ ಅಥವಾ ಅನರ್ಹಗೊಳಿಸಿದಾಗ ಕುಳಿತು ಮತ ಚಲಾಯಿಸಲು ದಂಡ.
- ರಾಜ್ಯ ಶಾಸಕಾಂಗಗಳು ಮತ್ತು ಅವುಗಳ ಸದಸ್ಯರ ಅಧಿಕಾರಗಳು, ಸವಲತ್ತುಗಳು ಮತ್ತು ವಿನಾಯಿತಿಗಳು
- ವಿಧಿ -194 **ಶಾಸಕಾಂಗಗಳ ಸದನಗಳು ಮತ್ತು ಅದರ ಸದಸ್ಯರು ಮತ್ತು ಸಮಿತಿಗಳ ಅಧಿಕಾರಗಳು, ಸವಲತ್ತುಗಳು, ಇತ್ಯಾದಿ.**
- ವಿಧಿ -195 ಸದಸ್ಯರ ವೇತನಗಳು ಮತ್ತು ಭತ್ಯೆಗಳು.
- ವಿಧಿ -196 **ಮಸೂದೆಗಳ ಪರಿಚಯ ಮತ್ತು ಅಂಗೀಕಾರದ ನಿಬಂಧನೆಗಳು.**
- ವಿಧಿ -197 **ಮನಿ ಬಿಲ್‌ಗಳನ್ನು ಹೊರತುಪಡಿಸಿ ಇತರ ಬಿಲ್‌ಗಳಿಗೆ ವಿಧಾನ ಪರಿಷತ್ತಿನ ಅಧಿಕಾರಗಳ ಮೇಲಿನ ನಿಬಂಧನೆ.**
- ವಿಧಿ -198 **ಮನಿ ಬಿಲ್‌ಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ವಿಶೇಷ ಕಾರ್ಯವಿಧಾನ.**
- ವಿಧಿ -199 **"ಮನಿ ಬಿಲ್‌ಗಳ" ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ.**
- ವಿಧಿ -200 **ಬಿಲ್‌ಗಳಿಗೆ ಒಪ್ಪಿಗೆ.**
- ವಿಧಿ -201 **ಬಿಲ್‌ಗಳನ್ನು ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿ ಪರಿಗಣನೆಗೆ ಕಾಯ್ದಿರಿಸಲಾಗುವುದು.**
- ವಿಧಿ -202 ರಾಜ್ಯದ **ವಾರ್ಷಿಕ ಹಣಕಾಸು ಹೇಳಿಕೆ.**
- ವಿಧಿ -203 ಅಂದಾಜುಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಶಾಸಕಾಂಗದಲ್ಲಿ ಕಾರ್ಯವಿಧಾನ.
- ವಿಧಿ -204 ವಿನಿಯೋಗ ಮಸೂದೆಗಳು.
- ವಿಧಿ -205 **ಪೂರಕ, ಹೆಚ್ಚುವರಿ ಅಥವಾ ಹೆಚ್ಚುವರಿ ಅನುದಾನ.**
- ವಿಧಿ -206 ಖಾತೆಯಲ್ಲಿ ಮತಗಳು, ಕ್ರೆಡಿಟ್ ಮತಗಳು ಮತ್ತು ಅಸಾಧಾರಣ ಅನುದಾನಗಳು.
- ವಿಧಿ -207 **ಹಣಕಾಸು ಮಸೂದೆಗಳಿಗೆ ವಿಶೇಷ ನಿಬಂಧನೆಗಳು.**
- ವಿಧಿ -208 ಕಾರ್ಯವಿಧಾನದ ನಿಯಮಗಳು.
- ವಿಧಿ -209 ಹಣಕಾಸಿನ ವ್ಯವಹಾರಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ರಾಜ್ಯದ ಶಾಸಕಾಂಗದಲ್ಲಿ ಕಾರ್ಯವಿಧಾನದ ಕಾನೂನಿನ ಮೂಲಕ ನಿಯಂತ್ರಣ.
- ವಿಧಿ -210 **ಶಾಸನಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಬಳಸಬೇಕಾದ ಭಾಷೆ.**
- ವಿಧಿ -211 **ವಿಧಾನಮಂಡಲದಲ್ಲಿ ಚರ್ಚೆಗೆ ನಿಬಂಧನೆ.**
- ವಿಧಿ -212 **ನ್ಯಾಯಾಲಯಗಳು ಶಾಸಕಾಂಗದ ಕಲಾಪಗಳನ್ನು ವಿಚಾರಣೆ ಮಾಡಬಾರದು.**
- ವಿಧಿ -213 ಶಾಸಕಾಂಗದ ವಿರಾಮದ ಸಮಯದಲ್ಲಿ **ಸುಗ್ರೀವಾಜ್ಞೆಗಳನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸಲು ರಾಜ್ಯಪಾಲರ ಅಧಿಕಾರ.**

ವಿಧಿ -233: ರಾಜ್ಯಪಾಲರಿಂದ **ಜಿಲ್ಲಾ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರ ನೇಮಕ ಮತ್ತು ಪೋಸ್ಟಿಂಗ್.**

ರಾಜ್ಯಗಳ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಾಹಕ: ರಾಜ್ಯಪಾಲರು

- ಶಾಸಕಾಂಗದ ಸದಸ್ಯರನ್ನು ರಾಜ್ಯಪಾಲರನ್ನಾಗಿ ನೇಮಿಸಿದರೆ, ಅಂತಹ ನೇಮಕವಾದ ತಕ್ಷಣ ಅವರು ಸದಸ್ಯರಾಗುವುದನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸುತ್ತಾರೆ.
- ರಾಜ್ಯಪಾಲರು **ರಾಜ್ಯದ ಸಾಂವಿಧಾನಿಕ ಮುಖ್ಯಸ್ಥರಾಗಿದ್ದಾರೆ** ಮತ್ತು ಅದೇ **ರಾಜ್ಯಪಾಲರು ಒಂದಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ರಾಜ್ಯಗಳ ರಾಜ್ಯಪಾಲರಾಗಿ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸಬಹುದು** (ವಿಧಿ 153 ಮತ್ತು 154).

ರಾಜ್ಯಪಾಲರ ಅಧಿಕಾರಗಳು

ರಾಜ್ಯಪಾಲರ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಾಹಕ ಅಧಿಕಾರಗಳು

- ರಾಜ್ಯಪಾಲರು **ಮಂತ್ರಿಮಂಡಲ, ಅಡ್ವೋಕೇಟ್ ಜನರಲ್ ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯ ಲೋಕಸೇವಾ ಆಯೋಗದ ಸದಸ್ಯರನ್ನು ನೇಮಿಸುವ** ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಹೊಂದಿರುತ್ತಾರೆ.
- **ಮಂತ್ರಿಗಳು ಮತ್ತು ಅಡ್ವೋಕೇಟ್ ಜನರಲ್ ರಾಜ್ಯಪಾಲರ ಇಚ್ಛೇವರೆಗೆ** ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಹೊಂದಿರುತ್ತಾರೆ ಆದರೆ **ರಾಜ್ಯ ಲೋಕಸೇವಾ ಆಯೋಗದ ಸದಸ್ಯರನ್ನು** ಸುಪ್ರೀಂ ಕೋರ್ಟ್ ವರದಿಯ ಮೇಲೆ ಮತ್ತು ಕೆಲವು ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ **ಕೆಲವು ಅನರ್ಹತೆ ಸಂಭವಿಸಿದ ಮೇಲೆ ಜಂಟಿಯಾಗಿ ಅಧ್ಯಕ್ಷರಿಂದ ತೆಗೆದುಹಾಕಬಹುದು.**
- **ರಾಜ್ಯ ಹೈಕೋರ್ಟಿನ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರನ್ನು ನೇಮಿಸಲು ರಾಜ್ಯಪಾಲರಿಗೆ ಯಾವುದೇ ಅಧಿಕಾರವಿಲ್ಲ** ಆದರೆ ಅವರು ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಗಳಿಂದ ಸಲಹೆ ಪಡೆಯಲು ಅರ್ಹರಾಗಿರುತ್ತಾರೆ.
- ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಗಳಂತೆ ರಾಜ್ಯಪಾಲರು ತಮ್ಮ ರಾಜ್ಯದ ಶಾಸನ ಸಭೆಗೆ **ಆಂಗ್ಲೋ-ಇಂಡಿಯನ್ ಸಮುದಾಯದ ಸದಸ್ಯರನ್ನು ನಾಮನಿರ್ದೇಶನ** ಮಾಡುವ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಹೊಂದಿರುತ್ತಾರೆ.

ರಾಜ್ಯಪಾಲರ ಶಾಸಕಾಂಗ ಅಧಿಕಾರಗಳು

- ರಾಜ್ಯಪಾಲರು ರಾಜ್ಯ **ವಿಧಾನಮಂಡಲದ ಅವಿಭಾಜ್ಯ ಅಂಗ.** ರಾಜ್ಯ ಅಸೆಂಬ್ಲಿಯನ್ನು ಸಂಬೋಧಿಸುವ ಮತ್ತು ಸಂದೇಶ ಕಳುಹಿಸುವ ಮತ್ತು ಮುಂದೂಡುವ ಮತ್ತು ವಿಸರ್ಜಿಸುವ ಹಕ್ಕನ್ನು ಅವರು ಹೊಂದಿದ್ದಾರೆ.
- **ಆಂಗ್ಲೋ-ಇಂಡಿಯನ್ ಸಮುದಾಯದ ಒಬ್ಬ ಸದಸ್ಯರನ್ನು ರಾಜ್ಯದ ಶಾಸನ ಸಭೆಗೆ ನಾಮನಿರ್ದೇಶನ** ಮಾಡುವ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದಾರೆ.
- ವಿಧಾನ **ಪರಿಷತ್ತಿನ 1/6 ನೇ ಸದಸ್ಯರನ್ನು ನೇಮಿಸುತ್ತಾರೆ.**

ರಾಜ್ಯಪಾಲರ ಹಣಕಾಸು ಅಧಿಕಾರಗಳು

- **ರಾಜ್ಯ ಬಜೆಟ್ ಅನ್ನು ಅವರು ರಾಜ್ಯ ಶಾಸಕಾಂಗದ ಮುಂದೆ ಇಡುತ್ತಾರೆ.**
- ಪ್ರತಿ ಐದು ವರ್ಷಗಳ ನಂತರ **ರಾಜ್ಯ ಹಣಕಾಸು ಆಯೋಗವನ್ನು ರಚಿಸುತ್ತಾರೆ.**

ರಾಜ್ಯಪಾಲರ ನ್ಯಾಯಾಂಗ (ವಿಧಿ 161) ಅಧಿಕಾರಗಳು

- ಅವರು **ಕ್ಷಮಾದಾನ, ಹಿಂಪಡೆಯುವಿಕೆ, ಬಿಡುವುಗಳು ಮತ್ತು ಶಿಕ್ಷೆಯ ಉಪಶಮನಗಳನ್ನು** ನೀಡಬಹುದು ಅಥವಾ ರಾಜ್ಯದ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಾಹಕ ಅಧಿಕಾರವು ವಿಸ್ತರಿಸಿರುವ ವಿಷಯಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಯಾವುದೇ ಕಾನೂನಿನ ವಿರುದ್ಧ ಯಾವುದೇ ಅಪರಾಧಕ್ಕೆ ಶಿಕ್ಷೆಗೊಳಗಾದ ಯಾವುದೇ ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಶಿಕ್ಷೆಯನ್ನು ಅಮಾನತುಗೊಳಿಸಬಹುದು, ರದ್ದುಗೊಳಿಸಬಹುದು ಮತ್ತು ಬದಲಾಯಿಸಬಹುದು.

ರಾಜ್ಯಪಾಲರ ತುರ್ತು ಪರಿಸ್ಥಿತಿ ಅಧಿಕಾರಗಳು

- ರಾಜ್ಯ ಸರ್ಕಾರವು ಸಾಂವಿಧಾನಿಕವಾಗಿ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸದಿದ್ದರೆ ಅಧ್ಯಕ್ಷರಿಗೆ ವರದಿ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ ಮತ್ತು ಕೇಂದ್ರ ಸರ್ಕಾರಕ್ಕೆ ಶಿಫಾರಸು ಮಾಡಿದರೆ, **ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿ ಆಳ್ವಿಕೆ ಹೇರಲಾಗುತ್ತದೆ (ವಿಧಿ 356)**.

ರಾಜ್ಯಪಾಲರ ವಿವೇಚನಾಶೀಲ ಕಾರ್ಯಗಳು

ರಾಜ್ಯಪಾಲರು ತಮ್ಮ ವಿವೇಚನೆಯಿಂದ ನಿರ್ವಹಿಸಬೇಕಾದ ಕಾರ್ಯಗಳು ಸಂವಿಧಾನದ ಮೂಲಕ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಅಗತ್ಯವಿದೆ:

- ಅಸ್ಸಾಂನ ರಾಜ್ಯಪಾಲರು ಅಸ್ಸಾಂ ರಾಜ್ಯವು ಜಿಲ್ಲಾ ಕೌನ್ಸಿಲ್‌ಗೆ ಪಾವತಿಸಬೇಕಾದ ಮೊತ್ತವನ್ನು ನಿರ್ಧರಿಸಬಹುದು, ಖನಿಜಗಳ ಪರವಾನಗಿಗಳಿಂದ ರಾಯಧನವನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸಬಹುದು.
- ಒಬ್ಬ ರಾಜ್ಯಪಾಲರು ಪಕ್ಕದ ಕೇಂದ್ರಾಡಳಿತ ಪ್ರದೇಶದ ನಿರ್ವಾಹಕರಾಗಿ ನೇಮಕಗೊಂಡರೆ, ಅವರು ತಮ್ಮ ಮಂತ್ರಿ ಮಂಡಳಿಯಿಂದ ಸ್ವತಂತ್ರವಾಗಿ ಅಂತಹ ನಿರ್ವಾಹಕರಾಗಿ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸಬಹುದು.
- ವಿದರ್ಭ ಮತ್ತು ಸೌರಾಷ್ಟ್ರದ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗೆ ಕ್ರಮಗಳನ್ನು ಕೈಗೊಳ್ಳಲು ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರ ಅಥವಾ ಗುಜರಾತ್ ರಾಜ್ಯಪಾಲರು ವಿಶೇಷ ಜವಾಬ್ದಾರಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿರುತ್ತಾರೆ ಎಂದು ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಗಳು ನಿರ್ದೇಶಿಸಬಹುದು.
- ನಾಗಾಲ್ಯಾಂಡ್ ರಾಜ್ಯಪಾಲರು ಆ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಕಾನೂನು ಮತ್ತು ಸುವ್ಯವಸ್ಥೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಇದೇ ರೀತಿಯ ವಿಶೇಷ ಜವಾಬ್ದಾರಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದಾರೆ. ಸಿಕ್ಕಿಂನ ರಾಜ್ಯಪಾಲರು ಶಾಂತಿ ಮತ್ತು ಸಮಾನ ವ್ಯವಸ್ಥೆಗಾಗಿ ವಿಶೇಷ ಜವಾಬ್ದಾರಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿರುತ್ತಾರೆ ಮತ್ತು ಯಾವುದೇ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬ ವೈಯಕ್ತಿಕ ಸಚಿವರನ್ನು ವಜಾ ಮಾಡುವ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದಾರೆ.
- ಶಾಸಕಾಂಗ ಸಭೆಯ ವಿಶ್ವಾಸ ಕಳೆದುಕೊಂಡಾಗ ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯಪಾಲರು ವಿಧಾನಸಭೆಯನ್ನು ವಿಸರ್ಜಿಸಲು ಸೂಕ್ತವಲ್ಲ ಎಂದು ಭಾವಿಸಿದಾಗ ಮಾತ್ರ ರಾಜ್ಯಪಾಲರು ಮಂತ್ರಿ ಮಂಡಳಿ ಅಥವಾ ಮುಖ್ಯಮಂತ್ರಿಯನ್ನು ವಜಾ ಮಾಡಬಹುದು.

ರಾಜ್ಯಪಾಲರ ವೀಟೋ ಅಧಿಕಾರ

ಶಾಸನಸಭೆಯ ಸದನಗಳ ಅನುಮೋದನೆಯ ನಂತರ ರಾಜ್ಯಪಾಲರ ಮುಂದೆ ಮಸೂದೆಯನ್ನು ಮಂಡಿಸಿದಾಗ, ರಾಜ್ಯಪಾಲರು:

- **ಬಿಲ್‌ಗೆ ಅವರ ಒಪ್ಪಿಗೆಯನ್ನು** ಘೋಷಿಸಿ, ಆ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಅದು ತಕ್ಷಣವೇ ಕಾನೂನಾಗುತ್ತದೆ.
- ಮಸೂದೆಗೆ ತನ್ನ **ಒಪ್ಪಿಗೆಯನ್ನು ತಡೆಹಿಡಿದಿದ್ದಾರೆ** ಎಂದು ಘೋಷಿಸಿ; ಅಂತಹ ಮಸೂದೆ ಕಾನೂನಾಗಲು ವಿಫಲವಾಗುತ್ತದೆ.

- ಬಿಲ್‌ಗೆ (ಹಣ ಬಿಲ್ ಹೊರತುಪಡಿಸಿ) ತನ್ನ ಒಪ್ಪಿಗೆಯನ್ನು ತಡೆಹಿಡಿದಿದ್ದಾರೆ ಎಂದು ಘೋಷಿಸಿ ಮತ್ತು ಬಿಲ್ ಅನ್ನು ಸಂದೇಶದೊಂದಿಗೆ ಹಿಂತಿರುಗಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ.
- **ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಗಳ ಪರಿಗಣನೆಗೆ ಮಸೂದೆಯನ್ನು ಕಾಯ್ದಿರಿಸಿ**, ಅಂತಹ ಮೀಸಲಾತಿ ಕಡ್ಡಾಯವಾಗಿದೆ, ಅಲ್ಲಿ ಪ್ರಶ್ನೆಯಲ್ಲಿರುವ ಕಾನೂನು ಹೈಕೋರ್ಟ್‌ನ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಕಸಿದುಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ.

ಸುಗ್ರೀವಾಜ್ಞೆಗಳನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸಲು ರಾಜ್ಯಪಾಲರ ಅಧಿಕಾರ

- **ಶಾಸಕಾಂಗ ಅಥವಾ ಅದರ ಎರಡೂ ಸದನಗಳು ಅಧಿವೇಶನದಲ್ಲಿಲ್ಲದಿದ್ದಾಗ** ಮಾತ್ರ ರಾಜ್ಯಪಾಲರು ಸುಗ್ರೀವಾಜ್ಞೆಯನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸಬಹುದು. **ಮಂತ್ರಿಗಳ ಪರಿಷತ್ತಿನ ನೆರವು ಮತ್ತು ಸಲಹೆಯೊಂದಿಗೆ** ಇದನ್ನು ಚಲಾಯಿಸಬೇಕು.
- ರಾಜ್ಯ ವಿಧಾನಮಂಡಲದ ಮುಂದೆ ಪುನಃ ಜೋಡಣೆಯಾದಾಗ ಸುಗ್ರೀವಾಜ್ಞೆಯನ್ನು ಮಂಡಿಸಬೇಕು.
- ಒಂದು ಶಾಸನವು ಆ ಶಾಸಕಾಂಗದಿಂದ ಮೊದಲು **ಅನುಮೋದಿಸಿದ ಹೊರತು**, ಮರುಜೋಡಣೆಯ ದಿನಾಂಕದಿಂದ **6 ವಾರಗಳ ನಂತರ ಪರಿಣಾಮ ಬೀರುವುದನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸುತ್ತದೆ**.
- ರಾಜ್ಯಪಾಲರು ಯಾವುದೇ ಸಮಯದಲ್ಲಿ **ಸುಗ್ರೀವಾಜ್ಞೆಯನ್ನು ಹಿಂಪಡೆಯಲು ಸಮರ್ಥರಾಗಿದ್ದಾರೆ**.
- ರಾಜ್ಯಪಾಲರು **ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಗಳ ಸೂಚನೆಯಿಲ್ಲದೆ ಸುಗ್ರೀವಾಜ್ಞೆಗಳನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ**.
- ಕೇಲವು ಮಸೂದೆಗಳನ್ನು ತಮ್ಮ ವಿವೇಚನೆಯ ಮೇರಿಗೆ **ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಗಳ ಪರಿಗಣನೆಗೆ ಕಾಯ್ದಿರಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ**.

ಮುಖ್ಯಮಂತ್ರಿ (ಸಿಎಂ) ನೇಮಕಾತಿ

164ನೇ ವಿಧಿಯು ಮುಖ್ಯಮಂತ್ರಿಯನ್ನು ರಾಜ್ಯದ ರಾಜ್ಯಪಾಲರು ನೇಮಿಸುತ್ತಾರೆ ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತದೆ.

ಮುಖ್ಯಮಂತ್ರಿ ಪ್ರಮಾಣ, ಅವಧಿ ಮತ್ತು ಸಂಬಳ

- ಈ ಉದ್ದೇಶಕ್ಕಾಗಿ ನೇಮಕಗೊಂಡ ವ್ಯಕ್ತಿಗೆ **ರಾಜ್ಯಪಾಲರಿಂದ ಮುಖ್ಯಮಂತ್ರಿ** ಹುದ್ದೆಯ ಪ್ರಮಾಣ ವಚನ ಬೋಧಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ.
- **ರಾಜ್ಯ ವಿಧಾನಮಂಡಲದ ಸದಸ್ಯರಲ್ಲದ ವ್ಯಕ್ತಿಯನ್ನು ನೇಮಿಸಬಹುದು** ಆದರೆ **6 ತಿಂಗಳೊಳಗೆ** ಸ್ವತಃ ಚುನಾಯಿತರಾಗಬೇಕು ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಅವರನ್ನು ತೆಗೆದುಹಾಕಲಾಗುತ್ತದೆ.
- **ಸಿಎಂ ಅವಧಿ ನಿಗದಿಯಾಗಿಲ್ಲ** ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯಪಾಲರ ಇಚ್ಛೆಯಂತೆ ಅವರು ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದಾರೆ.
- **ವಿಧಾನಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಬಹುಮತದ ಬೆಂಬಲ ಇರುವವರೆಗೂ** ಮುಖ್ಯಮಂತ್ರಿ ಅವರನ್ನು ರಾಜ್ಯಪಾಲರು ವಜಾಗೊಳಿಸುವಂತಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ವಿಧಾನಸಭೆಯಲ್ಲಿ **ವಿಶ್ವಾಸ ಕಳೆದುಕೊಂಡರೆ ಅವರು ರಾಜೀನಾಮೆ ನೀಡಬೇಕು ಅಥವಾ ರಾಜ್ಯಪಾಲರು ಅವರನ್ನು ವಜಾಗೊಳಿಸಬಹುದು**.
- ಮುಖ್ಯಮಂತ್ರಿಯ ವೇತನ ಮತ್ತು ಭತ್ಯೆಗಳನ್ನು **ರಾಜ್ಯ ಶಾಸಕಾಂಗ ನಿರ್ಧರಿಸುತ್ತದೆ**.

ಮುಖ್ಯಮಂತ್ರಿ - ಶಕ್ತಿಗಳು ಮತ್ತು ಕಾರ್ಯಗಳು

ಮಂತ್ರಿಗಳ ಪರಿಷತ್ತಿಗೆ (CoM) ಸಂಬಂಧದಲ್ಲಿ, CM ಗಳ ಮುಖ್ಯಸ್ಥರಾಗಿ, ಈ ಕೆಳಗಿನ ಅಧಿಕಾರಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದಾರೆ:

- **ಮುಖ್ಯಮಂತ್ರಿ ಶಿಫಾರಸು ಮಾಡಿದ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳನ್ನು ಮಾತ್ರ ರಾಜ್ಯಪಾಲರು ಮಂತ್ರಿಗಳಾಗಿ ನೇಮಿಸುತ್ತಾರೆ.**
- ಅವರು ಮಂತ್ರಿಗಳ ನಡುವೆ **ಖಾತೆಗಳನ್ನು ಹಂಚುತ್ತಾರೆ ಮತ್ತು ಪುನರ್ವಿಂಗಡಿಸುತ್ತಾರೆ.**
- ಅವರು **ಸಚಿವರನ್ನು ರಾಜೀನಾಮೆ ನೀಡುವಂತೆ ಕೇಳಬಹುದು ಅಥವಾ ಅಭಿಪ್ರಾಯ ಭೇದವಿದ್ದಲ್ಲಿ ಅವರನ್ನು ವಜಾಗೊಳಿಸಲು** ರಾಜ್ಯಪಾಲರಿಗೆ ಸಲಹೆ ನೀಡಬಹುದು.
- ಮುಖ್ಯಮಂತ್ರಿಯು **ಮಂತ್ರಿಮಂಡಲದ ಮುಖ್ಯಸ್ಥರಾಗಿರುವುದರಿಂದ**, ಅವರ **ರಾಜೀನಾಮೆ ಅಥವಾ ಮರಣವು ಮಂತ್ರಿಮಂಡಲವನ್ನು ಸ್ವಯಂಚಾಲಿತವಾಗಿ ವಿಸರ್ಜಿಸುತ್ತದೆ.**

ಮುಖ್ಯಮಂತ್ರಿ - ರಾಜ್ಯಪಾಲರಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ : ಮುಖ್ಯಮಂತ್ರಿ ಅವರು **ರಾಜ್ಯಪಾಲರು ಮತ್ತು ಮಂತ್ರಿಗಳ ಮಂಡಳಿಯ ನಡುವಿನ ಸಂವಹನದ ಪ್ರಮುಖ ಚಾನಲ್ ಆಗಿದ್ದಾರೆ.**

ಮುಖ್ಯಮಂತ್ರಿ - ರಾಜ್ಯ ವಿಧಾನಮಂಡಲಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ

- ರಾಜ್ಯ ವಿಧಾನಮಂಡಲದ **ಅಧಿವೇಶನಗಳನ್ನು ಕರೆಯುವ ಮತ್ತು ಮುಂದೂಡುವುದಕ್ಕೆ** ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ರಾಜ್ಯಪಾಲರಿಗೆ ಸಲಹೆ ನೀಡುತ್ತದೆ.
- ಯಾವುದೇ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ರಾಜ್ಯಪಾಲರಿಗೆ **ವಿಧಾನಸಭೆ ವಿಸರ್ಜನೆಗೆ ಶಿಫಾರಸು** ಮಾಡಬಹುದು.

RK UPDATES PREMIUM

ರಾಜ್ಯ ಸಚಿವ ಸಂಪುಟ

- ವಿಧಿಯುಗಳು **163 ಮತ್ತು 164 ರಾಜ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಮಂತ್ರಿಗಳ ಪರಿಷತ್ತಿನೊಂದಿಗೆ** ವ್ಯವಹರಿಸುತ್ತದೆ.

ರಾಜ್ಯ ಸಚಿವ ಸಂಪುಟ - ಪ್ರಮಾಣ ಮತ್ತು ಸಂಬಳ

- **ಅಧಿಕಾರ ಮತ್ತು ಗೌರವತೆಯ ಪ್ರಮಾಣ ವಚನವನ್ನು ರಾಜ್ಯಪಾಲರು** ಅಥವಾ ಈ ಉದ್ದೇಶಕ್ಕಾಗಿ ಅವರು ನೇಮಿಸಿದ ವ್ಯಕ್ತಿಯಿಂದ ನಿರ್ವಹಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ.

ಅಡ್ವೋಕೇಟ್ ಜನರಲ್ ಆಫ್ ಸ್ಟೇಟ್

ವಿಧಿ - 165 ರಾಜ್ಯದ **ಅಡ್ವೋಕೇಟ್ ಜನರಲ್ ಕಚೇರಿ.**

ವಿಧಿ - 177 ರಾಜ್ಯ ಶಾಸಕಾಂಗ ಮತ್ತು ಅದರ ಕಾರ್ಯವೈಖರಿಯಲ್ಲಿ ಅಡ್ವೋಕೇಟ್ ಜನರಲ್ ಹಕ್ಕುಗಳು.

ವಿಧಿ - 194 ಅಡ್ವೋಕೇಟ್ ಜನರಲ್‌ನ **ಅಧಿಕಾರಗಳು, ಸವಲತ್ತುಗಳು ಮತ್ತು ವಿನಾಯಿತಿಗಳು.**

- ಭಾರತೀಯ ಸಂವಿಧಾನದ 165ನೇ ವಿಧಿಯು ಅಡ್ವೋಕೇಟ್ ಜನರಲ್ ಆಫ್ ಸ್ಟೇಟ್ ಕಚೇರಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದೆ.
- **ರಾಜ್ಯದ ಅತ್ಯುನ್ನತ ಕಾನೂನು ಅಧಿಕಾರಿ.** ಭಾರತದ ರಾಜ್ಯಗಳ ಅತ್ಯುನ್ನತ ಕಾನೂನು ಅಧಿಕಾರಿಯನ್ನು ಅಡ್ವೋಕೇಟ್ ಜನರಲ್ ಆಫ್ ಸ್ಟೇಟ್ ಎಂದು ಕರೆಯಲಾಗುತ್ತದೆ.

■ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಅಡ್ವೋಕೇಟ್ ಜನರಲ್ ಆಫ್ ಸ್ಟೇಟ್ ಕುರಿತು ಕೆಲವು ಪ್ರಮುಖ ಅಂಶಗಳು:

1. ಆರ್ಟ್ ಆಫ್ ಪ್ರಿವಿಲೆಜ್‌ನಲ್ಲಿ, ಹೆಚ್ಚುವರಿ ಸಾಲಿಸಿಟರ್ ಜನರಲ್ ರಾಜ್ಯದ ಅಡ್ವೋಕೇಟ್ ಜನರಲ್‌ಗಿಂತ ಮೇಲಿರುತ್ತಾರೆ.
2. ಅಡ್ವೋಕೇಟ್ ಜನರಲ್ ಆಫ್ ಸ್ಟೇಟ್ ಹುದ್ದೆಗೆ ಅರ್ಹರಾಗುವ ಹಕ್ಕನ್ನು ಭಾರತೀಯ ನಾಗರಿಕರಿಗೆ ಮಾತ್ರ ನೀಡಲಾಗುತ್ತದೆ ಮತ್ತು ವಿದೇಶಿಗರು ಈ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಕಚೇರಿಯನ್ನು ಹೊಂದಲು ಅರ್ಹರಲ್ಲ.
3. ರಾಜ್ಯದ ಯಾವುದೇ ನ್ಯಾಯಾಲಯಕ್ಕೆ ಹಾಜರಾಗಲು ಅವರಿಗೆ ಸಂಪೂರ್ಣ ಹಕ್ಕಿದೆ.
4. ರಾಜ್ಯ ಶಾಸಕಾಂಗದ ಸದನಗಳ ಯಾವುದೇ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಗಳಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ರಾಜ್ಯ ಶಾಸಕಾಂಗವು ಪ್ರಾರಂಭಿಸುವ ಯಾವುದೇ ಸಮಿತಿಯಲ್ಲಿ ಮತ ಚಲಾಯಿಸುವಂತಿಲ್ಲ. ಅವರು ಮಾತನಾಡಲು ಮತ್ತು ಅಂತಹ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಗಳ ಭಾಗವಾಗಲು ಹಕ್ಕನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದಾರೆ.

ರಾಜ್ಯದ ಅಡ್ವೋಕೇಟ್ ಜನರಲ್ ನೇಮಕ

- ರಾಜ್ಯದ ಮಂತ್ರಿಗಳ ಮಂಡಳಿಯ ಸಲಹೆಯ ಮೇರೆಗೆ ರಾಜ್ಯಪಾಲರು ಅಡ್ವೋಕೇಟ್ ಜನರಲ್ ಆಫ್ ಸ್ಟೇಟ್ ಅನ್ನು ನೇಮಿಸುತ್ತಾರೆ. ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಅಡ್ವೋಕೇಟ್ ಜನರಲ್ ಹುದ್ದೆಯನ್ನು ಹೊಂದಲು ಅರ್ಹರಾಗಿರುವ ವ್ಯಕ್ತಿಯು ಈ ಕೆಳಗಿನ ಮಾನದಂಡಗಳನ್ನು ಪೂರೈಸಬೇಕು:
 1. ಭಾರತೀಯ ಪ್ರಜೆಯಾಗಿರಬೇಕು
 2. ಉಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರಾಗಿ ನೇಮಕಗೊಳ್ಳಲು ಅರ್ಹರಾಗಿರಬೇಕು; ಅಂದರೆ ಈ ಕೆಳಗಿನ ಅರ್ಹತಾ ಮಾನದಂಡಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದನ್ನು ಪೂರೈಸಬೇಕು:
 - a. 5 ವರ್ಷಗಳಿಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ಅನುಭವ ಹೊಂದಿರುವ ಬ್ಯಾರಿಸ್ಟರ್.
 - b. ಕನಿಷ್ಠ 3 ವರ್ಷಗಳ ಕಾಲ ಜಿಲ್ಲಾ ನ್ಯಾಯಾಲಯದಲ್ಲಿ ಸೇವಕರಾಗಿ ಅನುಭವದೊಂದಿಗೆ 10 ವರ್ಷಗಳಿಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚಿನ ಅನುಭವ ಹೊಂದಿರುವ ನಾಗರಿಕ ಸೇವಕ.
 - c. ಯಾವುದೇ ಉಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯದಲ್ಲಿ 10 ವರ್ಷ ಮೇಲ್ಪಟ್ಟ ವಾದಿ(ವಕೀಲ).
- 3. ಹೈಕೋರ್ಟ್ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರ ವಯಸ್ಸಿನ ಅರ್ಹತೆಯಂತೆ 62 ವರ್ಷಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚಿರಬಾರದು.

ರಾಜ್ಯದ ಅಡ್ವೋಕೇಟ್ ಜನರಲ್ ಅವರ ಅವಧಿ ಮತ್ತು ತೆಗೆದುಹಾಕುವಿಕೆ

- ಸಂವಿಧಾನವು ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಅಡ್ವೋಕೇಟ್ ಜನರಲ್ ಅವಧಿಯನ್ನು ನಿಗದಿಪಡಿಸಿಲ್ಲ. ರಾಜ್ಯಪಾಲರ ಇಚ್ಛೆಯಂತೆ ಕಚೇರಿಯಲ್ಲಿ ಉಳಿಯುತ್ತಾರೆ.
- ಅಡ್ವೋಕೇಟ್ ಜನರಲ್ ಅನ್ನು ತೆಗೆದುಹಾಕುವ ವಿಧಾನ ಮತ್ತು ಆಧಾರಗಳನ್ನು ಸಂವಿಧಾನವು ಒಳಗೊಂಡಿಲ್ಲ. ಗವರ್ನರ್ ಯಾವುದೇ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ತೆಗೆದುಹಾಕಬಹುದು.
- ಅಡ್ವೋಕೇಟ್ ಜನರಲ್ ರಾಜೀನಾಮೆ - ರಾಜ್ಯ ರಾಜ್ಯಪಾಲರಿಗೆ ರಾಜೀನಾಮೆ ಪತ್ರವನ್ನು ಸಲ್ಲಿಸುವ ಮೂಲಕ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಕಚೇರಿಗೆ ರಾಜೀನಾಮೆ ನೀಡಬಹುದು.
- ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕವಾಗಿ, ರಾಜ್ಯ ಸರ್ಕಾರದ ಮಂತ್ರಿಗಳ ಮಂಡಳಿಯು ರಾಜೀನಾಮೆ ನೀಡಿದಾಗ, ರಾಜ್ಯದ ಅಡ್ವೋಕೇಟ್ ಜನರಲ್ ಕೂಡ ತಮ್ಮ ಪತ್ರಗಳನ್ನು ರಾಜೀನಾಮೆ ಹಾಕುತ್ತಾರೆ.

ರಾಜ್ಯದ ಅಡ್ವೋಕೇಟ್ ಜನರಲ್ ಅವರ ಕಾರ್ಯಗಳು

ಅಡ್ವೋಕೇಟ್ ಜನರಲ್ ಆಫ್ ಸ್ಟೇಟ್ ಪ್ರಮುಖ ಕರ್ತವ್ಯಗಳು ಮತ್ತು ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಕೆಳಗೆ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಲಾಗಿದೆ:

1. ರಾಜ್ಯಪಾಲರು ಸೂಚಿಸುವ **ಕಾನೂನು ವಿಷಯಗಳ ಕುರಿತು ರಾಜ್ಯ ಸರ್ಕಾರಕ್ಕೆ ಸಲಹೆ** ನೀಡುವ ಜವಾಬ್ದಾರಿ ಅವರ ಮೇಲಿದೆ.
2. ರಾಜ್ಯ ಗವರ್ನರ್ ಅವರಿಗೆ **ನಿಯೋಜಿಸಲಾದ ಎಲ್ಲಾ ಕರ್ತವ್ಯಗಳನ್ನು ಕಾನೂನು ಗುಣಲಕ್ಷಣಗಳನ್ನು ಅವರು ನಿರ್ವಹಿಸಬೇಕು.**
3. ಅದರಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ಯಾವುದೇ ಇತರ ಸಾಂವಿಧಾನಿಕ ಕಾನೂನಿನಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿರುವಂತಹ ಕರ್ತವ್ಯಗಳು ಮತ್ತು ಕಾರ್ಯಗಳಿಗಾಗಿ ಅವರು **ಸಂವಿಧಾನದಿಂದ ಬದ್ಧರಾಗಿದ್ದಾರೆ.**

ಡ್ವೋಕೇಟ್ ಜನರಲ್ ಮತ್ತು ಭಾರತದ ಅಟಾರ್ನಿ ಜನರಲ್ ನಡುವಿನ ವ್ಯತ್ಯಾಸ

- ಭಾರತೀಯ ಸಂವಿಧಾನದ **76ನೇ ವಿಧಿಯು ಭಾರತದ ಅಟಾರ್ನಿ ಜನರಲ್** ಜೊತೆಗೆ ವ್ಯವಹರಿಸುತ್ತದೆ, ಆದರೆ **165ನೇ ವಿಧಿಯು ಭಾರತದ ಅಡ್ವೋಕೇಟ್ ಜನರಲ್** ಕಚೇರಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದೆ.
- **ಅಡ್ವೋಕೇಟ್ ಜನರಲ್ ಆಫ್ ಸ್ಟೇಟ್ ಕಚೇರಿಯು ಭಾರತದ ಅಟಾರ್ನಿ ಜನರಲ್ ಕಚೇರಿಯೊಂದಿಗೆ ಅನುರೂಪವಾಗಿದೆ.**
- **ರಾಜ್ಯದ ಕಾನೂನು ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಅಡ್ವೋಕೇಟ್ ಜನರಲ್‌ಗೆ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ** ಆದರೆ **ಒಕ್ಕೂಟ ಅಥವಾ ಕೇಂದ್ರ ಸರ್ಕಾರದ ಕಾನೂನು ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಭಾರತದ ಅಟಾರ್ನಿ ಜನರಲ್‌ಗೆ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ.**

RK UPDATES PREMIUM

ರಾಜ್ಯ ಶಾಸಕಾಂಗ (ವಿಧಿ 168 – 212)

- ಸಂವಿಧಾನದ **ಭಾಗ VIರ ಅಧ್ಯಾಯ III ರಾಜ್ಯ ಶಾಸಕಾಂಗಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದೆ.** ಇದು ರಾಜ್ಯ ಶಾಸಕಾಂಗ ಮತ್ತು ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಾಹಕರನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿದೆ.
- ಸಂವಿಧಾನದ ಭಾಗ VIರಲ್ಲಿ **168 ರಿಂದ 212ನೇ ವಿಧಿಯು ರಾಜ್ಯ ಶಾಸಕಾಂಗದ ಸಂಘಟನೆ, ಸಂಯೋಜನೆ, ಅವಧಿ, ಅಧಿಕಾರಿಗಳು, ಕಾರ್ಯವಿಧಾನಗಳು, ಸವಲತ್ತುಗಳು, ಅಧಿಕಾರಗಳು ಮತ್ತು ಮುಂತಾದವುಗಳೊಂದಿಗೆ ವ್ಯವಹರಿಸುತ್ತದೆ.**

ದ್ವಿಸದನ ಮತ್ತು ಏಕಸದಸ್ಯ ರಾಜ್ಯಗಳು

ಏಕಸಭೆಯ (ಏಕ ಸದನ) ರಾಜ್ಯ

ಇದು ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಕಾನೂನುಗಳನ್ನು ರೂಪಿಸಲು ಮತ್ತು ಕಾರ್ಯಗತಗೊಳಿಸಲು **ಕೇವಲ ಒಂದು ಮನೆ (ಒಂದು ಕೇಂದ್ರ ಘಟಕ) ಇರುವ ಶಾಸಕಾಂಗದ ಒಂದು ರೂಪವಾಗಿದೆ.** ಕೇವಲ **ವಿಧಾನಸಭೆ ಮಾತ್ರ** ಹೊಂದಿರುತ್ತದೆ.

ದ್ವಿಸದನ ರಾಜ್ಯ

ಇದು ಎರಡು ಮನೆಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿರುವ ಶಾಸಕಾಂಗ ಸಂಸ್ಥೆಯಾಗಿದೆ. ಒಕ್ಕೂಟದಲ್ಲಿ ಎರಡು ಮನೆಗಳು ವಿಧಾನ ಸಭೆ ಮತ್ತು ವಿಧಾನ ಪರಿಷತ್ ಹೊಂದಿರುತ್ತದೆ. 28 ರಾಜ್ಯಗಳಲ್ಲಿ 6 ರಲ್ಲಿ ಭಾರತವು ಅಂತಹ ಒಂದು ಉದಾಹರಣೆಯಾಗಿದೆ. ಉಭಯ ಸದನಗಳ ಶಾಸಕಾಂಗದಲ್ಲಿ, ಕಾನೂನುಗಳನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸುವ ಮತ್ತು ಕಾರ್ಯಗತಗೊಳಿಸುವ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಎರಡು ಸದನಗಳ ನಡುವೆ ಹಂಚಲಾಗುತ್ತದೆ.

ವಿಧಾನ ಪರಿಷತ್ತು

- ಕೇವಲ 6 ರಾಜ್ಯಗಳು, ಆಂಧ್ರಪ್ರದೇಶ, ಬಿಹಾರ, ಜಮ್ಮು ಮತ್ತು ಕಾಶ್ಮೀರ, ಕರ್ನಾಟಕ, ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರ ಮತ್ತು ಉತ್ತರ ಪ್ರದೇಶಗಳು ಉಭಯ ಸದನಗಳನ್ನು(ವಿಧಾನ ಸಭೆ ಮತ್ತು ವಿಧಾನ ಪರಿಷತ್) ಹೊಂದಿವೆ.
- ಅನುಚ್ಛೇದ 169ರ ಪ್ರಕಾರ, ವಿಧಾನಸಭೆಯ ಒಟ್ಟು ಸದಸ್ಯತ್ವದ ಬಹುಮತದಿಂದ ಮತ್ತು ಹಾಜರಿರುವ ಮತ್ತು ಮತ ಚಲಾಯಿಸುವ ಮೂರನೇ ಎರಡರಷ್ಟು (2/3) ಸದಸ್ಯರ ಬಹುಮತದಿಂದ ಶಾಸಕಾಂಗ ಸಭೆಯು ವಿಧಾನ ಪರಿಷತ್ತನ್ನು ರದ್ದುಗೊಳಿಸುವ ಅಥವಾ ರಚಿಸುವ ನಿರ್ಣಯವನ್ನು ಅಂಗೀಕರಿಸಿದರೆ, ಸಂಸತ್ತು ವಿಧಾನ ಪರಿಷತ್ (ಲೆಜಿಸ್ಲೇಟಿವ್ ಕೌನ್ಸಿಲ್) ಅನ್ನು ರಚಿಸಲು ಅಥವಾ ರದ್ದುಗೊಳಿಸಲು ಸರಳ ಬಹುಮತದ ಮೂಲಕ ನಿರ್ಣಯವನ್ನು ಅನುಮೋದಿಸಬಹುದು.
- ವಿಧಾನ ಪರಿಷತ್ ಗಾತ್ರವು ಬದಲಾಗಬಹುದು, ಆದರೆ ಅದರ ಸದಸ್ಯತ್ವವು ವಿಧಾನಸಭೆಯ ಸದಸ್ಯತ್ವದ 1/3 ಭಾಗಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚಿರಬಾರದು & 40 ಕ್ಕಿಂತ ಕಡಿಮೆ ಇರಬಾರದು.
- ಪರಿಷತ್ತಿನ ಒಟ್ಟು ಸದಸ್ಯರ ಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿ 5/6ನೇ ಭಾಗವನ್ನು ಪರೋಕ್ಷವಾಗಿ ಆಯ್ಕೆ ಮಾಡಲಾಗುತ್ತದೆ ಮತ್ತು 1/6 ನೇ ಭಾಗವನ್ನು ರಾಜ್ಯಪಾಲರು ನಾಮನಿರ್ದೇಶನ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ.

ವಿಧಾನ ಪರಿಷತ್ತಿನ ಒಟ್ಟು ಸದಸ್ಯರ ಸಂಖ್ಯೆ:

1. ಸ್ಥಳೀಯ ಸಂಸ್ಥೆಗಳಿಂದ : 1/3ರಷ್ಟು ಸ್ಥಳೀಯ ಸಂಸ್ಥೆಗಳಿಂದ (ಪುರಸಭೆಗಳು ಮತ್ತು ಜಿಲ್ಲಾ ಮಂಡಳಿಗಳು) ಚುನಾಯಿತರಾಗಿದ್ದಾರೆ.
 2. ಪದವೀಧರರಿಂದ: ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ನಿಂತಿರುವ ಮತ್ತು ವಾಸಿಸುವ 3 ವರ್ಷಗಳ ಪದವೀಧರರಿಂದ 1/12ನೇ ಚುನಾಯಿತ.
 3. ಶಿಕ್ಷಕರಿಂದ : ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ 3 ವರ್ಷಗಳ ಶಿಕ್ಷಕರಿಂದ ಚುನಾಯಿತರಾದ 1/12ನೇ ಸ್ಥಾನ, ಮಾಧ್ಯಮಿಕ ಶಾಲೆಗಿಂತ ಕೆಳಮಟ್ಟದಲ್ಲಿಲ್ಲ.
 4. ವಿಧಾನಸಭೆಯ ಸದಸ್ಯರಲ್ಲದ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳಿಂದ ರಾಜ್ಯದ ವಿಧಾನಸಭೆಯ ಸದಸ್ಯರಿಂದ ಚುನಾಯಿತರಾದ 1/3 ಭಾಗ.
 5. ರಾಜ್ಯಪಾಲರು ನಾಮನಿರ್ದೇಶನ: (1/6ನೇ) ವಿಶೇಷ ಜ್ಞಾನ ಅಥವಾ ಸಾಹಿತ್ಯ, ವಿಜ್ಞಾನ, ಕಲೆ, ಸಹಕಾರ ಚಳುವಳಿ ಮತ್ತು ಸಮಾಜ ಸೇವೆಯ ಪ್ರಾಯೋಗಿಕ ಅನುಭವ ಹೊಂದಿರುವ ವ್ಯಕ್ತಿಯಿಂದ ರಾಜ್ಯಪಾಲರು ನಾಮನಿರ್ದೇಶನ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ.
- ಶಾಸಕಾಂಗ ಸಭೆ (ವಿಧಾನಸಭೆ) 500 ಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ಸದಸ್ಯರನ್ನು ಮತ್ತು 60 ಕ್ಕಿಂತ ಕಡಿಮೆಯಿಲ್ಲದ ಸದಸ್ಯರನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿದೆ. ಆದಾಗ್ಯೂ, ಸಿಕ್ಕಿಂ, ಗೋವಾ, ಮಿಜೋರಾಂ ಮತ್ತು ಪುದುಚೇರಿಗಳ ವಿಧಾನಸಭೆಗಳು ತಲಾ 60ಕ್ಕಿಂತ ಕಡಿಮೆ ಸದಸ್ಯರನ್ನು ಹೊಂದಿವೆ.

- ಜನವರಿ 2020ರಲ್ಲಿ, **104ನೇ ಸಾಂವಿಧಾನಿಕ ತಿದ್ದುಪಡಿ ಕಾಯಿದೆ, 2019** ರಂತೆ ಜಾರಿಗೊಳಿಸಿದಾಗ, 2019ರ 126ನೇ ಸಾಂವಿಧಾನಿಕ ತಿದ್ದುಪಡಿ ಮಸೂದೆಯಿಂದ **ಭಾರತದ ಸಂಸತ್ತು ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯ ಶಾಸಕಾಂಗಗಳಲ್ಲಿ ಆಂಗ್ಲೋ-ಇಂಡಿಯನ್ ಮೀಸಲು ಸ್ಥಾನಗಳನ್ನು ಸ್ಥಗಿತಗೊಳಿಸಲಾಯಿತು.**
- **ವಿಧಾನ ಸಭೆಯ ಅವಧಿ ಐದು ವರ್ಷ.** ಇದನ್ನು ರಾಜ್ಯಪಾಲರು **ಐದು ವರ್ಷಕ್ಕಿಂತ ಮುಂಚೆಯೇ ವಿಸರ್ಜಿಸಬಹುದು.**
- ಅಧ್ಯಕ್ಷರಿಂದ ತುರ್ತು ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯ ಘೋಷಣೆಯ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಸಂಸತ್ತು **ಐದು ವರ್ಷಗಳ ಅವಧಿಯನ್ನು ಒಂದು ಬಾರಿಗೆ ಒಂದು ವರ್ಷಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ಕಾಲ ವಿಸ್ತರಿಸಬಹುದು.**
- **ವಿಧಾನ ಪರಿಷತ್ತು ವಿಸರ್ಜನೆಯಾಗುವುದಿಲ್ಲ.** ವಿಧಾನ ಪರಿಷತ್ತಿನ ಮೂರನೇ ಒಂದು (1/3)ಭಾಗದಷ್ಟು ಸದಸ್ಯರು ಪ್ರತಿ ಎರಡನೇ ವರ್ಷದ ಅವಧಿ ಮುಗಿದ ಮೇಲೆ ನಿವೃತ್ತರಾಗುತ್ತಾರೆ.
- ಒಂದು **ವಿಧಾನಸಭೆಯು** ಅದರ **ಸ್ಪೀಕರ್ ಮತ್ತು ಡೆಪ್ಯೂಟಿ ಸ್ಪೀಕರ್** ಅನ್ನು ಹೊಂದಿದೆ ಮತ್ತು **ವಿಧಾನ ಪರಿಷತ್ತು ಅದರ ಅಧ್ಯಕ್ಷರು ಮತ್ತು ಉಪಾಧ್ಯಕ್ಷರನ್ನು ಹೊಂದಿದೆ** ಮತ್ತು ಅವರಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ನಿಬಂಧನೆಗಳು ಕೇಂದ್ರ ಸಂಸತ್ತಿನ ಅನುಗುಣವಾದ ಕಚೇರಿಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿವೆ.

ರಾಜ್ಯ ಶಾಸಕಾಂಗದ ಸದಸ್ಯತ್ವಕ್ಕೆ ಅರ್ಹತೆಗಳು:

1. ಭಾರತದ ಪ್ರಜೆಯಾಗಿರಬೇಕು;
2. ಶಾಸಕಾಂಗ ಸಭೆಗೆ, **ಇಪ್ಪತ್ತೈದು ವರ್ಷಕ್ಕಿಂತ** ಕಡಿಮೆಯಿಲ್ಲದ ಮತ್ತು ವಿಧಾನ ಪರಿಷತ್ತಿಗೆ **ಮೂವತ್ತು ವರ್ಷಕ್ಕಿಂತ** ಕಡಿಮೆಯಿಲ್ಲದ ವಯಸ್ಸು;
3. ಸಂಸತ್ತಿನ ಯಾವುದೇ ಕಾನೂನಿನ ಮೂಲಕ ಅಥವಾ ಅದರ ಅಡಿಯಲ್ಲಿ ಸೂಚಿಸಲಾದ ಇತರ ಅರ್ಹತೆಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿರಬೇಕು

ರಾಜ್ಯ ವಿಧಾನಮಂಡಲದ ಸದಸ್ಯತ್ವ

- ವಿಧಿ 173 ರ ಅಡಿಯಲ್ಲಿ, ಅವರು ಈ ಕೆಳಗಿನ ಷರತ್ತುಗಳನ್ನು ಪೂರೈಸಬೇಕು:
- 1. ಅವನು ಭಾರತದ ಪ್ರಜೆಯಾಗಿರಬೇಕು.
- 2. ಅವರು ಮೂರನೇ ಶೆಡ್ಯೂಲ್‌ನಲ್ಲಿ ಸೂಚಿಸಲಾದ ನಮೂನೆಯ ಪ್ರಕಾರ ಚುನಾವಣಾ ಆಯೋಗದಿಂದ ಅಧಿಕಾರ ಪಡೆದ ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಮುಂದೆ ಪ್ರಮಾಣ ಅಥವಾ ದೃಢೀಕರಣವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು ಮತ್ತು ಚಂದಾದಾರರಾಗಿರಬೇಕು.
- 3. ಅವರು ಲೆಜಿಸ್ಲೇಟಿವ್ ಕೌನ್ಸಿಲ್ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ 30 ವರ್ಷಕ್ಕಿಂತ ಕಡಿಮೆಯಿರಬಾರದು ಮತ್ತು ವಿಧಾನಸಭೆಯ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ 25 ವರ್ಷಕ್ಕಿಂತ ಕಡಿಮೆ ವಯಸ್ಸಿನವರಾಗಿರಬೇಕು.
- 4. ಅವರು **ಜನಪ್ರತಿನಿಧಿ ಕಾಯಿದೆ, 1951ರ** ಅಡಿಯಲ್ಲಿ ಸಂಸತ್ತು ಸೂಚಿಸಿದ ಇತರ ಅರ್ಹತೆಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿರಬೇಕು.

ಪ್ರಮಾಣಗಳು ಅಥವಾ ದೃಢೀಕರಣ

ರಾಜ್ಯಪಾಲರಿಂದ ಅಥವಾ ರಾಜ್ಯಪಾಲರಿಂದ ನೇಮಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳು ಅಥವಾ ಈ ಉದ್ದೇಶಕ್ಕಾಗಿ ಅವರು ನೇಮಿಸಿದ ವ್ಯಕ್ತಿಯಿಂದ ನಿರ್ವಹಿಸಲ್ಪಡುತ್ತದೆ.

ಸೀಟು ಖಾಲಿ ಆಗುವ ವಿಧಾನಗಳು / ತೆಗೆದು ಹಾಕುವ ವಿಧಾನ

1. ಡಬಲ್ ಸದಸ್ಯತ್ವ
2. ಅನರ್ಹತೆ
3. ರಾಜೀನಾಮೆ
4. ಗೈರುಹಾಜರಿ (ಅನುಮತಿ ಇಲ್ಲದೆ 60 ದಿನಗಳಿಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚು)

ಇತರ ಪ್ರಕರಣಗಳು

5. ಅವರ ಆಯ್ಕೆಯನ್ನು ನ್ಯಾಯಾಲಯವು ಅಸಿಂಧು ಎಂದು ಘೋಷಿಸಿದರೆ
6. ಅವರನ್ನು ಸದನದಿಂದ ಹೊರಹಾಕಿದರೆ
7. ಅವರು ಅಧ್ಯಕ್ಷರ ಕಚೇರಿಗೆ ಅಥವಾ ಉಪಾಧ್ಯಕ್ಷರ ಕಚೇರಿಗೆ ಆಯ್ಕೆಯಾಗಿದ್ದರೆ ಮತ್ತು
8. ಅವರು ರಾಜ್ಯದ ರಾಜ್ಯಪಾಲರ ಕಚೇರಿಗೆ ನೇಮಕಗೊಂಡರೆ.

ಎರಡು ಮನೆಗಳ ಅವಧಿ

- ಲೋಕಸಭೆಯಂತೆಯೇ ವಿಧಾನಸಭೆ.
- ರಾಜ್ಯಸಭೆಯಂತೆಯೇ ವಿಧಾನ ಪರಿಷತ್ತು.

ರಾಜ್ಯ ಶಾಸಕಾಂಗದ ಅಧ್ಯಕ್ಷರು

- ವಿಧಾನಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಸ್ಪೀಕರ್/ಉಪ ಸ್ಪೀಕರ್ (ವಿಧಿ 178).
- ವಿಧಾನ ಪರಿಷತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಅಧ್ಯಕ್ಷರು/ಉಪ ಅಧ್ಯಕ್ಷರು (ವಿಧಿ 182).
- ವಿಧಾನಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಸ್ಪೀಕರ್ ಅನ್ನು ವಿಧಾನಸಭೆಯಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಸದಸ್ಯರಿಂದಲೇ ಆಯ್ಕೆ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ. ಈ ಕೆಳಗಿನ ಯಾವುದೇ ಮೂರು ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ಪೀಕರ್ ತನ್ನ ಕಚೇರಿಯನ್ನು ಮೊದಲೇ ಖಾಲಿ ಮಾಡಬಹುದು:
 - ಅವರು ವಿಧಾನಸಭೆಯ ಸದಸ್ಯರಾಗುವುದನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಿದರೆ;
 - ಅವರು ಉಪಸಭಾಪತಿಗೆ ಪತ್ರ ಬರೆದು ರಾಜೀನಾಮೆ ನೀಡಿದರೆ, ಮತ್ತು
 - ವಿಧಾನಸಭೆಯ ಎಲ್ಲಾ ಸದಸ್ಯರ ಬಹುಮತದಿಂದ ಅಂಗೀಕರಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ನಿರ್ಣಯದಿಂದ ಅವರನ್ನು ತೆಗೆದುಹಾಕಿದರೆ. ಅಂತಹ ನಿರ್ಣಯವನ್ನು 14 ದಿನಗಳ ಮುಂಗಡ ಸೂಚನೆ ನೀಡಿದ ನಂತರ ಮಾತ್ರ ವರ್ಗಾಯಿಸಬಹುದು (ವಿಧಿ 179).

ಸ್ಪೀಕರ್‌ನ ಅಧಿಕಾರಗಳು ಮತ್ತು ಕರ್ತವ್ಯಗಳು

- ಅವರು ಸಭೆಯನ್ನು ಮುಂದೂಡುತ್ತಾರೆ ಅಥವಾ ಕೋರಂ ಅನುಪಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಸಭೆಯನ್ನು ಅಮಾನತುಗೊಳಿಸುತ್ತಾರೆ.
- ಬಿಲ್, ಮನಿ ಬಿಲ್ ಆಗಿದೆಯೇ ಅಥವಾ ಇಲ್ಲವೇ ಎಂಬುದನ್ನು ಅವರು ನಿರ್ಧರಿಸುತ್ತಾರೆ ಮತ್ತು ಈ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ ಅವರ ನಿರ್ಧಾರವು ಅಂತಿಮವಾಗಿರುತ್ತದೆ.
- ಹತ್ತನೇ ಶೆಡ್ಯೂಲ್‌ನ ನಿಬಂಧನೆಗಳ ಅಡಿಯಲ್ಲಿ ಪಕ್ಷಾಂತರದ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ಉದ್ಭವಿಸುವ ವಿಧಾನಸಭೆಯ ಸದಸ್ಯರ ಅನರ್ಹತೆಯ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳನ್ನು ಅವರು ನಿರ್ಧರಿಸುತ್ತಾರೆ.

Strength of Legislative Assembly

S. No. State/Union territory Number of Seats

1. Andhra Pradesh 175	2. Arunachal Pradesh 60	3. Assam 126	4. Bihar 243
5. Chhattisgarh 90	6. Goa 40	7. Gujarat 182	8. Haryana 90
9. Himachal Pradesh 68	10. Jharkhand 81	11. Karnataka 224	12. Kerala 140
13. Madhya Pradesh 230	14. Maharashtra 288	15. Manipur 60	16. Meghalaya 60
17. Mizoram 40	18. Nagaland 60	19. Odisha 147	20. West Bengal 295
21. Punjab 117	22. Rajasthan 200	23. Sikkim 32	24. Tamil Nadu 235
25. Telangana 119	26. Tripura 60	27. Uttarakhand 70	28. Uttar Pradesh 403

Union Territories

1. Delhi 70	2. Puducherry 33	3. Jammu & Kashmir 83
-------------	------------------	-----------------------

Legislative Council

1. Uttar Pradesh 100	2. Andhra Pradesh 58	3. Karnataka 75
4. Bihar 75	5. Maharashtra 78	6. Telangana 40

ಶಾಸಕಾಂಗ ಮಂಡಳಿಯ ಅಧ್ಯಕ್ಷರು

- **ಅಧ್ಯಕ್ಷರನ್ನು ಪರಿಷತ್ತಿನಿಂದಲೇ** ಆಯ್ಕೆ ಮಾಡಲಾಗುತ್ತದೆ.
- ಕೆಳಗಿನ ಯಾವುದೇ ಮೂರು ಪ್ರಕರಣಗಳಲ್ಲಿ ಅಧ್ಯಕ್ಷರು ತಮ್ಮ ಹುದ್ದೆಯನ್ನು ಖಾಲಿ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ :
1) ಅವನು **ಪರಿಷತ್ತಿನ ಸದಸ್ಯನಾಗುವುದನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಿದರೆ;**
2) ಅವರು ಉಪ ಅಧ್ಯಕ್ಷರಿಗೆ **ಪತ್ರ ಬರೆದು ರಾಜೀನಾಮೆ** ನೀಡಿದರೆ; ಮತ್ತು
3) ಬಹುಮತದಿಂದ ಅಂಗೀಕರಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ನಿರ್ಣಯದ ಮೂಲಕ ಅವರನ್ನು **ತೆಗೆದುಹಾಕಿದರೆ**. ಪರಿಷತ್ತಿನ ಎಲ್ಲಾ ಸದಸ್ಯರು. ಅಂತಹ ನಿರ್ಣಯವು ಮಾಡಬಹುದು 14 ದಿನಗಳ ಮುಂಗಡ ಸೂಚನೆ ನೀಡಿದ ನಂತರವೇ ಸ್ಥಳಾಂತರಿಸಲಾಗುವುದು.

ಶಾಸನಾತ್ಮಕ ಕಾರ್ಯವಿಧಾನ

- **ಹಣದ ಮಸೂದೆಯನ್ನು ವಿಧಾನಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ** ಮಂಡಿಸಬಹುದು.
- ಸಾಮಾನ್ಯ ಮಸೂದೆಯ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ, **ವಿಧಾನ ಪರಿಷತ್ತು ಗರಿಷ್ಠ ಮೂರು ತಿಂಗಳ** ಅವಧಿಗೆ ಮಸೂದೆಯನ್ನು ಹಿಡಿದಿಟ್ಟುಕೊಳ್ಳಬಹುದು.
- ಎರಡು ಸದನಗಳ ನಡುವೆ **ಭಿನ್ನಾಭಿಪ್ರಾಯವಿದ್ದಲ್ಲಿ ಜಂಟಿಯಾಗಿ ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳಲು ಅವಕಾಶವಿಲ್ಲ.** (ಜಂಟಿ ಅಧಿವೇಶನಕ್ಕೆ ಅವಕಾಶವಿಲ್ಲ).

ರಾಜ್ಯ ಶಾಸಕಾಂಗದ ಸವಲತ್ತುಗಳು

- ರಾಜ್ಯ ಶಾಸಕಾಂಗದ ಸವಲತ್ತುಗಳು **ಕೇಂದ್ರ ಸಂಸತ್ತಿನಂತೆಯೇ** ಇರುತ್ತವೆ.
- ಶಾಸಕಾಂಗದ ಯಾವುದೇ ಸದನವು ತನಗಾಗಿ ಯಾವುದೇ **ಹೊಸ ಸವಲತ್ತು ಸೃಷ್ಟಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ.** ಸದನವು ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಸವಲತ್ತು ಹೊಂದಿದೆಯೇ ಎಂಬುದನ್ನು ನ್ಯಾಯಾಲಯ ನಿರ್ಧರಿಸಬಹುದು.

ಉಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯ (ವಿಧಿ 214-231)

- **ಅಧ್ಯಕ್ಷರು** ಅದರ ಕೆಲಸದ ಹೊರಗೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿ ಕಾಲಕಾಲಕ್ಕೆ **ಹೈಕೋರ್ಟ್‌ನ ಬಲವನ್ನು ನಿರ್ಧರಿಸುತ್ತಾರೆ.**
- ಹೈಕೋರ್ಟ್‌ನ ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ನ್ಯಾಯವ್ಯಾಪ್ತಿಯು **ರಾಜ್ಯದ ಭೂಪ್ರದೇಶದೊಂದಿಗೆ ಸಹ-ಟರ್ಮಿನಸ್ ಆಗಿದೆ.**

ವಿಧಿ 214- ರಾಜ್ಯಗಳಿಗೆ ಉಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯಗಳು.

ವಿಧಿ 215- ಹೈಕೋರ್ಟ್‌ಗಳು ದಾಖಲೆಯ ನ್ಯಾಯಾಲಯಗಳಾಗಿರುತ್ತವೆ.

ವಿಧಿ 217- ಉಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರ ಹುದ್ದೆಯ ನೇಮಕಾತಿ ಮತ್ತು ಷರತ್ತುಗಳು.

- ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರ ಅಧಿಕಾರಾವಧಿ.
- ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರನ್ನು ತೆಗೆದುಹಾಕುವುದು.
- ತೆಗೆದುಹಾಕುವ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯು.

ವಿಧಿ 219- ಉಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯಗಳ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರಿಂದ ಪ್ರಮಾಣ ಅಥವಾ ದೃಢೀಕರಣ

ವಿಧಿ 220- ಕಾಯಂ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರಾದ ನಂತರ ಅಭ್ಯಾಸದ ಮೇಲಿನ ನಿಬಂಧ

ವಿಧಿ 221- ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರ ಸಂಬಳ, ಇತ್ಯಾದಿ

ವಿಧಿ 222- ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರನ್ನು ಒಂದು ಹೈಕೋರ್ಟ್‌ನಿಂದ ಇನ್ನೊಂದು ಹೈಕೋರ್ಟ್‌ಗೆ ವರ್ಗಾಯಿಸುವುದು

ವಿಧಿ 223- ಹಂಗಾಮಿ ಮುಖ್ಯ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರ ನೇಮಕ

ವಿಧಿ 224- ಹೆಚ್ಚುವರಿ ಮತ್ತು ಹಂಗಾಮಿ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರ ನೇಮಕಾತಿ

ವಿಧಿ 224A- ಉಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ಅಧಿವೇಶನದಲ್ಲಿ ನಿವೃತ್ತ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರ ನೇಮಕ

ವಿಧಿ 225- ಉಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ಅಧಿಕಾರ.

ವಿಧಿ 226- ಕೆಲವು ರಿಟ್‌ಗಳನ್ನು ಹೊರಡಿಸಲು ಉಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯಗಳ ಅಧಿಕಾರ

ವಿಧಿ 227- ಉಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯಗಳಿಂದ ಎಲ್ಲಾ ನ್ಯಾಯಾಲಯಗಳ ಮೇಲೆ ಮೇಲ್ವಿಚಾರಣಾ ಅಧಿಕಾರ

ವಿಧಿ 228- ಕೆಲವು ಪ್ರಕರಣಗಳನ್ನು ಹೈಕೋರ್ಟ್‌ಗೆ ವರ್ಗಾಯಿಸುವುದು

ವಿಧಿ 229-ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ಮತ್ತು ಸೇವಕರು ಮತ್ತು ಉಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ವೆಚ್ಚಗಳು

ವಿಧಿ 230- ಕೆಲವು ಕೇಂದ್ರಾಡಳಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳಿಗೆ ಹೈಕೋರ್ಟ್‌ನ ಅಧಿಕಾರ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯ ವಿಸ್ತರಣೆ

ವಿಧಿ 231- ಎರಡು ಅಥವಾ ಹೆಚ್ಚಿನ ರಾಜ್ಯಗಳಿಗೆ ಸಾಮಾನ್ಯ ಉಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ಸ್ಥಾಪನೆ

ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರ ನೇಮಕಾತಿ [ವಿಧಿ 217]

- ವಿಧಿ 217ರ ಅಡಿಯಲ್ಲಿ, ಹೈಕೋರ್ಟ್‌ನ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರನ್ನು ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಗಳು ನೇಮಕ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ.
- ಸುಪ್ರೀಂ ಕೋರ್ಟ್‌ನ ಮುಖ್ಯ ನ್ಯಾಯಮೂರ್ತಿ ಮತ್ತು ಸಂಬಂಧಿತ ರಾಜ್ಯದ ರಾಜ್ಯಪಾಲರೊಂದಿಗೆ ಸಮಾಲೋಚಿಸಿದ ನಂತರ ಹೈಕೋರ್ಟ್‌ನ ಮುಖ್ಯ ನ್ಯಾಯಮೂರ್ತಿಯನ್ನು ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಗಳು ನೇಮಕ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ.

ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರ ಅರ್ಹತೆ

- ಅವನು ಭಾರತದ ಪ್ರಜೆಯಾಗಿರಬೇಕು.
- ಅವರು ಹತ್ತು ವರ್ಷಗಳ ಕಾಲ ಭಾರತದ ಭೂಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ನ್ಯಾಯಾಂಗ ಕಚೇರಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿರಬೇಕು ಅಥವಾ
- ಅವರು ಹತ್ತು ವರ್ಷಗಳ ಕಾಲ ಹೈಕೋರ್ಟ್‌ನ ವಕೀಲರಾಗಿರಬೇಕು.

ಪ್ರಮಾಣ (ವಿಧಿ 219)

- ಈ ಉದ್ದೇಶಕ್ಕಾಗಿ **ರಾಜ್ಯಪಾಲರು ಅಥವಾ ಅವರು ನೇಮಿಸಿದ ವ್ಯಕ್ತಿಯಿಂದ** ನಿರ್ವಹಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ.

ಅಧಿಕಾರಾವಧಿ (ವಿಧಿ 217)

- ಅವರು **62 ವರ್ಷ ವಯಸ್ಸಿನವರೆಗೆ** ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಹೊಂದಿರುತ್ತಾರೆ.

ತೆಗೆಯುವಿಕೆ

- ಅಧ್ಯಕ್ಷರಿಗೆ ಪತ್ರ ಬರೆಯುವ ಮೂಲಕ** ಅವರು ತಮ್ಮ ಕಚೇರಿಗೆ ರಾಜೀನಾಮೆ ನೀಡಬಹುದು.
- ಸಂಸತ್ತಿನ ಶಿಫಾರಸಿನ ಮೇರೆಗೆ** (ಸುಪ್ರೀಂ ಕೋರ್ಟ್‌ನ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರಂತೆಯೇ) ಅವರನ್ನು ಅವರ ಕಚೇರಿಯಿಂದ ತೆಗೆದುಹಾಕಬಹುದು.
- ಅವರು **ಸುಪ್ರೀಂ ಕೋರ್ಟ್‌ನ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರಾಗಿ ನೇಮಕಗೊಂಡಾಗ ಅಥವಾ ಇನ್ನೊಂದು ಹೈಕೋರ್ಟ್‌ಗೆ ವರ್ಗಾವಣೆಯಾದಾಗ** ಅವರು ತಮ್ಮ ಕಚೇರಿಯನ್ನು ಖಾಲಿ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ.

ಸಂಬಳಗಳು ಮತ್ತು ಭತ್ಯೆಗಳು

- ಕಾಲಕಾಲಕ್ಕೆ **ಸಂಸತ್ತು ನಿರ್ಧರಿಸುತ್ತದೆ.**

ಹೈಕೋರ್ಟ್‌ನ ನ್ಯಾಯವ್ಯಾಪ್ತಿ ಮತ್ತು ಅಧಿಕಾರ

- ಮೂಲಭೂತ ಹಕ್ಕನ್ನು ಉಲ್ಲಂಘಿಸಿದರೆ ಮಾತ್ರ ಸುಪ್ರೀಂ ಕೋರ್ಟ್** ರಿಟ್ ನ್ಯಾಯವ್ಯಾಪ್ತಿಯನ್ನು ನೀಡಬಹುದು. ಅಂತಹ ಪ್ರಕರಣಗಳಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರವಲ್ಲದೆ **ಸಾಮಾನ್ಯ ಕಾನೂನು ಹಕ್ಕನ್ನು ಉಲ್ಲಂಘಿಸಿದಾಗಲೂ ಹೈಕೋರ್ಟ್ ಆರ್ಟಿಕಲ್ 226 ರ ಅಡಿಯಲ್ಲಿ ಈ ರಿಟ್‌ಗಳನ್ನು ಹೊರಡಿಸಬಹುದು.**
- ಹೈಕೋರ್ಟ್ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರಾಗಿ ನೇಮಕ ಮಾಡುವಾಗ, ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಗಳು ಭಾರತದ ಮುಖ್ಯ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರು, ರಾಜ್ಯದ ರಾಜ್ಯಪಾಲರು ಮತ್ತು ಆ ಹೈಕೋರ್ಟ್‌ನ ಮುಖ್ಯ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರನ್ನು ಸಂಪರ್ಕಿಸಬಹುದು.**
- ಉಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರು 62 ವರ್ಷ ವಯಸ್ಸಿನವರೆಗೆ** ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಹೊಂದಿರಬಹುದು.
- ಉಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರು ತಮ್ಮ ಕಚೇರಿಯನ್ನು ಬಿಡಬಹುದು:
 - ಅಧ್ಯಕ್ಷರನ್ನು ಉದ್ದೇಶಿಸಿ **ಲಿಖಿತವಾಗಿ ರಾಜೀನಾಮೆ ನೀಡುವ ಮೂಲಕ.**
 - ಸುಪ್ರೀಂ ಕೋರ್ಟ್‌ನ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರಾಗಿ ನೇಮಕಗೊಳ್ಳುವ ಮೂಲಕ** ಅಥವಾ ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯಿಂದ ಯಾವುದೇ ಇತರ **ಹೈಕೋರ್ಟ್‌ಗೆ ವರ್ಗಾವಣೆಯಾಗುವ ಮೂಲಕ.**
 - ಅಧ್ಯಕ್ಷರಿಂದ **ತೆಗೆದುಹಾಕುವ ಮೂಲಕ.**

ಉಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರಾಗಲು ಅರ್ಹತೆಗಳು:

- ಭಾರತದ ಪ್ರಜೆಯಾಗಿರಬೇಕು.
- ವಯಸ್ಸು **62 ವರ್ಷಕ್ಕಿಂತ** ಹೆಚ್ಚಿರಬಾರದು.

- **ಕನಿಷ್ಠ 10 ವರ್ಷಗಳ** ಕಾಲ ಭಾರತದ ಭೂಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ನ್ಯಾಯಾಂಗ ಕಚೇರಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿರಬೇಕು ಅಥವಾ **ಹೈಕೋರ್ಟ್‌ನ ವಕೀಲರಾಗಿ ಕನಿಷ್ಠ 10 ವರ್ಷಗಳ ಅನುಭವ ಹೊಂದಿರಬೇಕು** ಅಥವಾ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಅನುಕ್ರಮವಾಗಿ ಅಂತಹ ಎರಡು ಅಥವಾ ಹೆಚ್ಚಿನ ನ್ಯಾಯಾಲಯಗಳ ಅನುಭವ ಹೊಂದಿರಬೇಕು.
- **ಹೈಕೋರ್ಟ್ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರ ಸಂಬಳ ಮತ್ತು ಭತ್ಯೆಗಳನ್ನು ರಾಜ್ಯದ ಕನ್ಸಲಿಡೇಟೆಡ್ ಫಂಡ್‌ನಲ್ಲಿ** ವಿಧಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ.

ಜಿಲ್ಲಾ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರ ನೇಮಕಾತಿ (ವಿಧಿ 233)

- ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ **ಜಿಲ್ಲಾ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರ ನೇಮಕಾತಿ, ಪೋಸ್ಟಿಂಗ್ ಮತ್ತು ಬಡ್ತಿಯನ್ನು ರಾಜ್ಯದ ರಾಜ್ಯಪಾಲರು ಹೈಕೋರ್ಟ್‌ನೊಂದಿಗೆ (ಮುಖ್ಯ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶ) ಸಮಾಲೋಚಿಸಿ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ.**
- ಜಿಲ್ಲಾ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರಾಗಿ ನೇಮಕಗೊಳ್ಳುವ ವ್ಯಕ್ತಿಯು ಈ ಕೆಳಗಿನ ಅರ್ಹತೆಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿರಬೇಕು:
 - ಕೇಂದ್ರ ಅಥವಾ ರಾಜ್ಯ ಸರ್ಕಾರದ ಸೇವೆಯಲ್ಲಿ ಇರಬಾರದು.
 - ಏಳು ವರ್ಷಗಳ ಕಾಲ ವಕೀಲರಾಗಿರಬೇಕು.
 - ಹೈಕೋರ್ಟ್ ಶಿಫಾರಸು ಮಾಡಬೇಕು.

ಇತರ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರ ನೇಮಕಾತಿ

- ರಾಜ್ಯದ **ನ್ಯಾಯಾಂಗ ಸೇವೆಗಳಿಗೆ (ಜಿಲ್ಲಾ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರನ್ನು ಹೊರತುಪಡಿಸಿ) ನೇಮಕಾತಿಗಳನ್ನು** ರಾಜ್ಯದ ರಾಜ್ಯಪಾಲರು ರಾಜ್ಯ ಲೋಕಸೇವಾ ಆಯೋಗ ಮತ್ತು ಹೈಕೋರ್ಟ್‌ನೊಂದಿಗೆ ಸಮಾಲೋಚಿಸಿದ ನಂತರ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ.

ಲೋಕ ಅದಾಲತ್

- ಈ **ಮೊದಲ ಲೋಕ ಅದಾಲತ್ 1986ರಲ್ಲಿ ಚೆನ್ನೈನಲ್ಲಿ** ನಡೆಯಿತು.
- ಲೋಕ ಅದಾಲತ್‌ನ **ಅಧ್ಯಕ್ಷರಾಗಿ ಹಾಲಿ ಅಥವಾ ನಿವೃತ್ತ ನ್ಯಾಯಾಂಗ ಅಧಿಕಾರಿಯು** ಅಧ್ಯಕ್ಷರಾಗಿರುತ್ತಾರೆ, ಇತರ **ಇಬ್ಬರು ಸದಸ್ಯರು, ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ವಕೀಲರು ಮತ್ತು ಸಾಮಾಜಿಕ ಕಾರ್ಯಕರ್ತರು.**
- ಲೋಕ ಅದಾಲತ್‌ಗಳಿಗೆ **ಸಿವಿಲ್ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ಸ್ಥಾನಮಾನವನ್ನು** ನೀಡಲಾಗಿದೆ ಮತ್ತು **ಲೋಕ ಅದಾಲತ್ ನೀಡುವ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಪ್ರಕರಣವು ಅಂತಿಮ** ಮತ್ತು ಎಲ್ಲಾ ಪಕ್ಷಗಳಿಗೆ ಬದ್ಧವಾಗಿದೆ ಮತ್ತು ಅದರ **ಪ್ರಕರಣ** ವಿರುದ್ಧ ಯಾವುದೇ ನ್ಯಾಯಾಲಯಕ್ಕೆ ಮೇಲ್ಮನವಿ ಸಲ್ಲಿಸುವುದಿಲ್ಲ.

ಲೋಕಪಾಲ್

- ಭಾರತದ **ಆಡಳಿತ ಸುಧಾರಣಾ ಆಯೋಗ (ARC – Administrative Reform Commission – ಮೋರಾರ್ಜಿ ದೇಸಾಯಿ – 1966–1970) ನಾಗರಿಕರ ಕುಂದುಕೊರತೆಗಳ ಪರಿಹಾರಕ್ಕಾಗಿ ಲೋಕಪಾಲ್ ಮತ್ತು ಲೋಕಾಯುಕ್ತ** ಎಂದು ಗೊತ್ತುಪಡಿಸಿದ ಎರಡು ವಿಶೇಷ ಪ್ರಾಧಿಕಾರಗಳನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಲು ಶಿಫಾರಸು ಮಾಡಿತು.

- ಲೋಕಪಾಲ್ ಕೇಂದ್ರ ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯ ಮಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಸಚಿವರು ಮತ್ತು ಕಾರ್ಯದರ್ಶಿಗಳ ವಿರುದ್ಧದ ದೂರುಗಳನ್ನು ವ್ಯವಹರಿಸುತ್ತದೆ.
- ARC ಪ್ರಕಾರ, ಭಾರತದ ಮುಖ್ಯ ನ್ಯಾಯಮೂರ್ತಿ, ಲೋಕಸಭೆಯ ಸ್ಪೀಕರ್ ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯಸಭೆಯ ಅಧ್ಯಕ್ಷರೊಂದಿಗೆ ಸಮಾಲೋಚಿಸಿದ ನಂತರ **ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಗಳು ಲೋಕಪಾಲರನ್ನು ನೇಮಿಸುತ್ತಾರೆ.**
- ಮೇ **1968ರಲ್ಲಿ ಇಂದಿರಾ ಗಾಂಧಿ** ನೇತೃತ್ವದ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಸರ್ಕಾರವು **ಮೊದಲ ಬಾರಿಗೆ ಲೋಕಪಾಲ ಮಸೂದೆಯನ್ನು ಸಂಸತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಮಂಡಿಸಿತು.**

ಲೋಕಾಯುಕ್ತರು

- ARCವರದಿ ಪ್ರಕಾರ ಲೋಕಾಯುಕ್ತ (ಕೇಂದ್ರದಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬರು ಮತ್ತು ಪ್ರತಿ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬರು) ಲೋಕಪಾಲನಲ್ಲಿ ಸೇರಿಸಿದ ಇತರ ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಉನ್ನತ ಅಧಿಕಾರಿಗಳ ವಿರುದ್ಧದ ದೂರುಗಳನ್ನು ವ್ಯವಹರಿಸುತ್ತಾರೆ.
- **1971ರಲ್ಲಿ ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರದಲ್ಲಿ** ಲೋಕಾಯುಕ್ತವನ್ನು ಮೊದಲು ಸ್ಥಾಪಿಸಲಾಯಿತು. **1970ರಲ್ಲಿ ಒಡಿಶಾ ಈ ಕಾಯಿದೆಯನ್ನು ಅಂಗೀಕರಿಸಿದ್ದರೂ ಅದು ಜಾರಿಗೆ ಬಂದಿದ್ದು 1983ರಲ್ಲಿ.**

ರಾಜ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಲೋಕಾಯುಕ್ತ ಸ್ಥಾಪನೆ:

ಒಡಿಶಾ (1974), ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರ (1971), ರಾಜಸ್ಥಾನ (1973), ಬಿಹಾರ (1974), ಉತ್ತರ ಪ್ರದೇಶ (1975), ಮಧ್ಯಪ್ರದೇಶ (1981), ಹಿಮಾಚಲ ಪ್ರದೇಶ (1983), **ಕರ್ನಾಟಕ (1985)**, ಗುಜರಾತ್ (1986), ಪಂಜಾಬ್ (1995), ಕೇರಳ (1999), ಜಾರ್ಖಂಡ್ (2001), ಛತ್ತೀಸ್‌ಗಢ (2002), ಹರಿಯಾಣ (2002), ಉತ್ತರಾಖಂಡ (2002), ಗೋವಾ (2011).

ನ್ಯಾಯಾಲಯ	ಸ್ಥಾಪನೆ	ನ್ಯಾಯವ್ಯಾಪ್ತಿ
ಕಲ್ಕತ್ತಾ ಹೈಕೋರ್ಟ್	2 ಜುಲೈ 1862	ಅಂಡಮಾನ್ ಮತ್ತು ನಿಕೋಬಾರ್ ದ್ವೀಪಗಳು, ಪಶ್ಚಿಮ ಬಂಗಾಳ
ಬಾಂಬೆ ಹೈಕೋರ್ಟ್	14 ಆಗಸ್ಟ್ 1862	ಗೋವಾ, ದಾದ್ರಾ ಮತ್ತು ನಗರ ಹವೇಲಿ ಮತ್ತು ದಮನ್ ಮತ್ತು ದಿಯು, ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರ
ಮದ್ರಾಸ್ ಹೈಕೋರ್ಟ್	15 ಆಗಸ್ಟ್ 1862	ತಮಿಳುನಾಡು, ಪುದುಚೇರಿ
ಅಲಹಾಬಾದ್ ಹೈಕೋರ್ಟ್	17 ಮಾರ್ಚ್ 1866	ಉತ್ತರ ಪ್ರದೇಶ
ಕರ್ನಾಟಕ ಹೈಕೋರ್ಟ್	1884	ಕರ್ನಾಟಕ
ಪಾಟ್ನಾ ಹೈಕೋರ್ಟ್	2 ಸೆಪ್ಟೆಂಬರ್ 1916	ಬಿಹಾರ
ಜಮ್ಮು ಮತ್ತು ಕಾಶ್ಮೀರ ಮತ್ತು ಲಡಾಖ್ ಹೈಕೋರ್ಟ್	26 ಮಾರ್ಚ್ 1928	ಜಮ್ಮು ಮತ್ತು ಕಾಶ್ಮೀರ, ಲಡಾಖ್
ಮಧ್ಯಪ್ರದೇಶ ಹೈಕೋರ್ಟ್	2 ಜನವರಿ 1936	ಮಧ್ಯಪ್ರದೇಶ
ಪಂಜಾಬ್ ಮತ್ತು ಹರಿಯಾಣ ಹೈಕೋರ್ಟ್	15 ಆಗಸ್ಟ್ 1947	ಚಂಡೀಗಢ, ಹರಿಯಾಣ, ಪಂಜಾಬ್

ಗೌಹಾಟಿ ಹೈಕೋರ್ಟ್	1 ಮಾರ್ಚ್ 1948	ಅರುಣಾಚಲ ಪ್ರದೇಶ, ಅಸ್ಸಾಂ, ಮಿಜೋರಾಂ, ನಾಗಾಲ್ಯಾಂಡ್
ಒಡಿಶಾ ಹೈಕೋರ್ಟ್	3 ಏಪ್ರಿಲ್ 1948	ಒಡಿಶಾ
ರಾಜಸ್ಥಾನ ಹೈಕೋರ್ಟ್	21 ಜೂನ್ 1949	ರಾಜಸ್ಥಾನ
ಕೇರಳ ಹೈಕೋರ್ಟ್	1 ನವೆಂಬರ್ 1956	ಕೇರಳ, ಲಕ್ಷದ್ವೀಪ
ಗುಜರಾತ್ ಹೈಕೋರ್ಟ್	1 ಮೇ 1960	ಗುಜರಾತ್
ದೆಹಲಿ ಹೈಕೋರ್ಟ್	31 ಅಕ್ಟೋಬರ್ 1966	ದೆಹಲಿ
ಹಿಮಾಚಲ ಪ್ರದೇಶ ಹೈಕೋರ್ಟ್	25 ಜನವರಿ 1971	ಹಿಮಾಚಲ ಪ್ರದೇಶ
ಸಿಕ್ಕಿಂ ಹೈಕೋರ್ಟ್	16 ಮೇ 1975	ಸಿಕ್ಕಿಂ
ಛತ್ತೀಸ್‌ಗಢ ಹೈಕೋರ್ಟ್	1 ನವೆಂಬರ್ 2000	ಛತ್ತೀಸ್‌ಗಢ
ಉತ್ತರಾಖಂಡ ಹೈಕೋರ್ಟ್	9 ನವೆಂಬರ್ 2000	ಉತ್ತರಾಖಂಡ
ಜಾರ್ಖಂಡ್ ಹೈಕೋರ್ಟ್	15 ನವೆಂಬರ್ 2000	ಜಾರ್ಖಂಡ್
ಮೇಘಾಲಯ ಹೈಕೋರ್ಟ್	23 ಮಾರ್ಚ್ 2013	ಮೇಘಾಲಯ
ಮಣಿಪುರ ಹೈಕೋರ್ಟ್	25 ಮಾರ್ಚ್ 2013	ಮಣಿಪುರ
ತ್ರಿಪುರಾ ಹೈಕೋರ್ಟ್	26 ಮಾರ್ಚ್ 2013	ತ್ರಿಪುರ
ಆಂಧ್ರ ಪ್ರದೇಶ ಹೈಕೋರ್ಟ್	1 ಜನವರಿ 2019	ಆಂಧ್ರ ಪ್ರದೇಶ
ತೆಲಂಗಾಣ ಹೈಕೋರ್ಟ್	1 ಜನವರಿ 2019	ತೆಲಂಗಾಣ

ಭಾಗ VII : ಅನುಚ್ಛೇದ (ವಿಧಿ) - 138 ದೇಶೀಯ ಸಂಸ್ಥಾನಗಳು

ಭಾರತೀಯ ಸಂವಿಧಾನದ ಏಳನೇ ಭಾಗವನ್ನು **"ಮೊದಲ ಶೆಡ್ಯೂಲ್‌ನ ಭಾಗ ಬಿ ಯಲ್ಲಿರುವ ರಾಜ್ಯಗಳು"** ಎಂದು ಕರೆಯಲಾಗುತ್ತದೆ. ಇದು ಕೇವಲ ಒಂದು ವಿಧಿವನ್ನು ಹೊಂದಿದೆ - ವಿಧಿ 238. ಇದನ್ನು **ಸಂವಿಧಾನ (ಏಳನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಕಾಯಿದೆ, 1956** ಮೂಲಕ ರದ್ದುಗೊಳಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಭಾಗ VIII : ಅನುಚ್ಛೇದ (ವಿಧಿ) - 139 ರಿಂದ 142 ಕೇಂದ್ರಾಡಳಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳು

ಕೇಂದ್ರಾಡಳಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳನ್ನು ರಾಜ್ಯಗಳ ಮರುಸಂಘಟನೆ ಕಾಯಿದೆ, 1956ರಲ್ಲಿ ಪರಿಚಯಿಸಲಾಯಿತು. ಯುಟಿಯ ಪರಿಕಲ್ಪನೆಯನ್ನು ಸಂವಿಧಾನ **ಏಳನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿ ಕಾಯಿದೆ, 1956** ರಿಂದ ಸೇರಿಸಲಾಗಿದೆ.

- ವಿಧಿ 239 **ಕೇಂದ್ರಾಡಳಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳ ಆಡಳಿತ.**
- ವಿಧಿ 239A ಕೆಲವು ಕೇಂದ್ರಾಡಳಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳಿಗೆ ಸ್ಥಳೀಯ **ಶಾಸಕಾಂಗ ಅಥವಾ ಮಂತ್ರಿ ಮಂಡಳಿ ಅಥವಾ ಎರಡರ ರಚನೆ**
- ವಿಧಿ 239AA **ದೆಹಲಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ವಿಶೇಷ ನಿಬಂಧನೆಗಳು.**
- ವಿಧಿ 239AB **ಸಾಂವಿಧಾನಿಕ ಯಂತ್ರಗಳ ವೈಫಲ್ಯದ** ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ನಿಬಂಧನೆ
- ವಿಧಿ 239B ಶಾಸಕಾಂಗದ ವಿರಾಮದ ಸಮಯದಲ್ಲಿ **ಸುಗ್ರೀವಾಜ್ಞೆಗಳನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸಲು ನಿರ್ವಾಹಕರ ಅಧಿಕಾರ**
- ವಿಧಿ 240 ಕೆಲವು ಕೇಂದ್ರಾಡಳಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳಿಗೆ ನಿಯಮಾವಳಿಗಳನ್ನು ಮಾಡಲು ಅಧ್ಯಕ್ಷರ ಅಧಿಕಾರ
- ವಿಧಿ **241 ಕೇಂದ್ರಾಡಳಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳಿಗೆ ಹೈಕೋರ್ಟ್‌ಗಳು**

- **ವಿಧಿ 242 ಕೂರ್ಗ್ (ಮಡಿಕೇರಿ)ಗೆ** ನೀಡಲಾದ ವಿಶೇಷ ಸ್ಥಾನಮಾನವನ್ನು ಸಂವಿಧಾನದ (ಏಳನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಕಾಯಿದೆ, 1956ರ ಮೂಲಕ ರದ್ದುಪಡಿಸಲಾಗಿದೆ.
- ಭಾರತವು ಪ್ರಸ್ತುತ **8 ಕೇಂದ್ರಾಡಳಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿದೆ (UTs) - ದೆಹಲಿ, ಅಂಡಮಾನ್ ಮತ್ತು ನಿಕೋಬಾರ್, ಚಂಡೀಗಢ, ದಾದ್ರಾ ಮತ್ತು ನಗರ ಹವೇಲಿ ಮತ್ತು ದಮನ್ ಮತ್ತು ದಿಯು, ಜಮ್ಮು ಮತ್ತು ಕಾಶ್ಮೀರ, ಲಡಾಖ್, ಲಕ್ಷದ್ವೀಪ, ಮತ್ತು ಪುದುಚೇರಿ.**
- **2019ರಲ್ಲಿ**, ಜಮ್ಮು ಮತ್ತು ಕಾಶ್ಮೀರ ಮರುಸಂಘಟನೆ ಕಾಯಿದೆ, 2019ಅನ್ನು ಭಾರತೀಯ ಸಂಸತ್ತು ಅಂಗೀಕರಿಸಿತು ಮತ್ತು ಇದು ಜಮ್ಮು ಮತ್ತು ಕಾಶ್ಮೀರ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಎರಡು ಕೇಂದ್ರಾಡಳಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳಾಗಿ ಪುನರ್ನಿರ್ಮಿಸಿತು - **ಜಮ್ಮು ಮತ್ತು ಕಾಶ್ಮೀರದ ಯುಟಿ ಮತ್ತು ಲಡಾಖ್ ಯುಟಿ.**
- **2020ರಲ್ಲಿ**, ದಾದ್ರಾ ಮತ್ತು ನಗರ ಹವೇಲಿ ಮತ್ತು ದಮನ್ ಮತ್ತು ದಿಯು ಅನ್ನು **ದಾದ್ರಾ ಮತ್ತು ನಗರ ಹವೇಲಿ ಮತ್ತು ದಮನ್ ಮತ್ತು ದಿಯು** ಎಂದು ಕರೆಯಲ್ಪಡುವ ಒಂದೇ ಕೇಂದ್ರಾಡಳಿತ ಪ್ರದೇಶಕ್ಕೆ ವಿಲೀನಗೊಳಿಸಲಾಯಿತು.
- **ಪುದುಚೇರಿಯ ಮತ್ತು ದೆಹಲಿ** ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ರಾಜಧಾನಿ ಪ್ರದೇಶವು **ಲೆಫ್ಟಿನೆಂಟ್ ಗವರ್ನರ್‌ಗಳ** ನೇತೃತ್ವದಲ್ಲಿದೆ.
- **ದಮನ್ ಮತ್ತು ದಿಯು, ದಾದ್ರಾ ಮತ್ತು ನಗರ ಹವೇಲಿ ಸಾಮಾನ್ಯ ಆಡಳಿತವನ್ನು** ಹೊಂದಿದೆ.
- **ಲಕ್ಷದ್ವೀಪವನ್ನು ಸಹ ನಿರ್ವಾಹಕರು** ನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಾರೆ.
- **ಚಂಡೀಗಢ ಮತ್ತು ಅಂಡಮಾನ್ ಮತ್ತು ನಿಕೋಬಾರ್ ದ್ವೀಪಗಳನ್ನು ಮುಖ್ಯ ಆಯುಕ್ತರು** ನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಾರೆ.
- **ಜಮ್ಮು ಕಾಶ್ಮೀರ, ದೆಹಲಿ ಮತ್ತು ಪುದುಚೇರಿಗಳು ಶಾಸಕಾಂಗ ಸಭೆಗಳನ್ನು** ಹೊಂದಿವೆ.
- **69ನೇ** ಸಂವಿಧಾನಿಕ ತಿದ್ದುಪಡಿ ಕಾಯ್ದೆಯ ಮೂಲಕ **ದೆಹಲಿಗೆ ಭಾರತದ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ರಾಜಧಾನಿ** ಪ್ರದೇಶದ ಸ್ಥಾನಮಾನವನ್ನು ನೀಡಲಾಯಿತು. (ವಿಧಿ - 239ಎಎ)

ಭಾಗ IX : ಅನುಚ್ಛೇದ (ವಿಧಿ) - 243 ರಿಂದ 243O ಪಂಚಾಯತ್‌ಗಳು

ವಸಾಹತುಶಾಹಿ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ, **ಲಾರ್ಡ್ ಮೇಯೊ ಮತ್ತು ಲಾರ್ಡ್ ರಿಪನ್** ಅವರಂತಹ ಕೆಲವು ಗಮನಾರ್ಹ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ಸಮರ್ಥ **ಸ್ಥಳೀಯ ಆಡಳಿತಕ್ಕಾಗಿ ಪಂಚಾಯತ್‌ಗಳ** ಪಾತ್ರವನ್ನು ಒತ್ತಿಹೇಳಿದರು ಮತ್ತು ಅವರಿಗೆ ಕೆಲವು ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ನಿಯೋಜಿಸಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದರು. ಆದ್ದರಿಂದ, **ಲಾರ್ಡ್ ರಿಪನ್ ಅವರನ್ನು ಸ್ಥಳೀಯ ಸ್ವ-ಸರ್ಕಾರದ ಪಿತಾಮಹ** ಎಂದು ಕರೆಯಲಾಗುತ್ತದೆ. **ಪಂಚಾಯತ್ ರಾಜ್ ಕಲ್ಪನೆಯು ಗ್ರಾಮ ಪಂಚಾಯತ್‌ಗಳನ್ನು ಸ್ವ-ಸರ್ಕಾರದ ಘಟಕಗಳಾಗಿ ರೂಪಿಸುವ ಗಾಂಧಿ ತತ್ವದ ಮೂಲ ಸಿದ್ಧಾಂತವಾಗಿದೆ.**

- ವಿಧಿ 243 ಅರ್ಥ
- ವಿಧಿ 243J **ಗ್ರಾಮ ಸಭೆ.**
- ವಿಧಿ 243B ಪಂಚಾಯತ್‌ಗಳ ಸಂವಿಧಾನ.
- ವಿಧಿ 243C **ಪಂಚಾಯತ್‌ಗಳ ಸಂಯೋಜನೆ.**
- ವಿಧಿ 243D ಸೀಟುಗಳ **ಮೀಸಲಾತಿ.**
- ವಿಧಿ 243E ಪಂಚಾಯತ್‌ಗಳ ಅವಧಿ, ಇತ್ಯಾದಿ.

- ವಿಧಿ 243F ಸದಸ್ಯತ್ವಕ್ಕಾಗಿ ಅನರ್ಹತೆಗಳು.
- ವಿಧಿ 243G ಪಂಚಾಯತ್‌ಗಳ ಅಧಿಕಾರಗಳು, ಅಧಿಕಾರ ಮತ್ತು ಜವಾಬ್ದಾರಿಗಳು.
- ವಿಧಿ 243H ಪಂಚಾಯತ್‌ಗಳು ಮತ್ತು ನಿಧಿಗಳಿಂದ ತೆರಿಗೆಗಳನ್ನು ವಿಧಿಸಲು ಅಧಿಕಾರಗಳು.
- ವಿಧಿ 243I **ಹಣಕಾಸಿನ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಪರಿಶೀಲಿಸಲು ಹಣಕಾಸು ಆಯೋಗ.**
- ವಿಧಿ 243J ಪಂಚಾಯತ್‌ಗಳ **ಖಾತೆಗಳ ಲೆಕ್ಕಪರಿಶೋಧನೆ.**
- ವಿಧಿ 243K ಪಂಚಾಯತ್‌ಗಳಿಗೆ **ಚುನಾವಣೆಗಳು.**
- ವಿಧಿ 243L **ಕೇಂದ್ರಾಡಳಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳಿಗೆ ಅರ್ಜಿ.**
- ವಿಧಿ 243M **ಭಾಗವು ಕೆಲವು ಪ್ರದೇಶಗಳಿಗೆ ಅನ್ವಯಿಸುವುದಿಲ್ಲ.**
- ವಿಧಿ 243N ಅಸ್ತಿತ್ವದಲ್ಲಿರುವ ಕಾನೂನುಗಳು ಮತ್ತು ಪಂಚಾಯತ್‌ಗಳ ಮುಂದುವರಿಕೆ.
- ವಿಧಿ 243O ಚುನಾವಣಾ ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿ **ನ್ಯಾಯಾಲಯಗಳ ಹಸ್ತಕ್ಷೇಪಕ್ಕೆ ನಿಷೇಧ.**

1992ರ 73ನೇ ಸಾಂವಿಧಾನಿಕ ತಿದ್ದುಪಡಿ ಕಾಯಿದೆ

- ಈ ಕಾಯಿದೆಯು **ಭಾಗ IX ಅನ್ನು** ಸಂವಿಧಾನಕ್ಕೆ ಸೇರಿಸಿತು, **"ಪಂಚಾಯಿತಿಗಳು"** ಮತ್ತು ಪಂಚಾಯತ್‌ಗಳ **29 ಕ್ರಿಯಾತ್ಮಕ ಅಂಶಗಳನ್ನು** ಒಳಗೊಂಡಿರುವ **ಹನ್ನೊಂದನೇ ವೇಳಾಪಟ್ಟಿಯನ್ನು** (ಅನುಸೂಚಿಯನ್ನು) ಸಹ ಸೇರಿಸಿತು.
- ಸಂವಿಧಾನದ **IX ಭಾಗವು ವಿಧಿ 243 ರಿಂದ ವಿಧಿ 243O** ಅನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿದೆ.
- ತಿದ್ದುಪಡಿ ಕಾಯಿದೆಯು ಸಂವಿಧಾನದ **40ನೇ ವಿಧಿಗೆ ಆಕಾರವನ್ನು ನೀಡುತ್ತದೆ**, (ರಾಜ್ಯ ನೀತಿಯ ನಿರ್ದೇಶನ ತತ್ವಗಳು), ಇದು ಗ್ರಾಮ ಪಂಚಾಯತ್‌ಗಳನ್ನು ಸಂಘಟಿಸಲು ರಾಜ್ಯವನ್ನು ನಿರ್ದೇಶಿಸುತ್ತದೆ ಮತ್ತು ಅವುಗಳಿಗೆ ಅಧಿಕಾರ ಮತ್ತು ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಒದಗಿಸಿ ಅವು ಸ್ವ-ಸರ್ಕಾರದಂತೆ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತವೆ.

ಬಲವಂತ ರಾಯ್ ಮೆಹ್ತಾ ಸಮಿತಿ

- ಭಾರತ ಸರ್ಕಾರವು **1957ರಲ್ಲಿ** ಸಮಿತಿಯನ್ನು ನೇಮಿಸಿತು.
- **ಸಮುದಾಯ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮ (1952)**, ಮತ್ತು **ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ವಿಸ್ತರಣೆ ಸೇವೆ (National Extension Service)(1953)** ಗಳ ಕೆಲಸವನ್ನು ಪರಿಶೀಲಿಸಲು ಈ ಸಮಿತಿಯನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಲಾಯಿತು.
- ಸಮಿತಿಯು 1958ರಲ್ಲಿ ತನ್ನ ವರದಿಯನ್ನು ಸಲ್ಲಿಸಿತು.

ಶಿಫಾರಸುಗಳು

- ಈ ಸಮಿತಿಯು **ಜಿಲ್ಲಾ ಪರಿಷತ್, ಪಂಚಾಯತ್ ಸಮಿತಿ (ಬ್ಲಾಕ್) ಮತ್ತು ಗ್ರಾಮ ಪಂಚಾಯತ್ (ಗ್ರಾಮ) ಮೂರು ಹಂತದ ಆಡಳಿತವನ್ನು** ಶಿಫಾರಸು ಮಾಡುತ್ತದೆ.
- **ಜಿಲ್ಲಾಧಿಕಾರಿಗಳು ಜಿಲ್ಲಾ ಪರಿಷತ್ತಿನ ಅಧ್ಯಕ್ಷರಾಗಿರಬೇಕು.**
- **ಜಿಲ್ಲಾ ಪರಿಷತ್ ಮತ್ತು ಪಂಚಾಯತ್ ಸಮಿತಿಯ ಸದಸ್ಯರನ್ನು ಪರೋಕ್ಷವಾಗಿ ಮತ್ತು ಗ್ರಾಮ ಪಂಚಾಯತ್ ಸದಸ್ಯರನ್ನು ನೇರವಾಗಿ ಆಯ್ಕೆ ಮಾಡಬೇಕು.**

- ಈ ಶಿಫಾರಸುಗಳನ್ನು **NDC ಜನವರಿ 1958ರಲ್ಲಿ** ಅಂಗೀಕರಿಸಿತು.
- ಪಂಚಾಯತ್ ರಾಜ್ ಸಂಸ್ಥೆಯನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದ ಮೊದಲ ರಾಜ್ಯ **ರಾಜಸ್ಥಾನ**.
- ಈ ಯೋಜನೆಯನ್ನು ಅಂದಿನ **ಪಿಎಂ ಜವಾಹರ್ ಲಾಲ್ ನೆಹರು ಅವರು ಅಕ್ಟೋಬರ್ 2, 1959 ರಂದು ರಾಜಸ್ಥಾನದ ನಾಗೌರ್ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ** ಉದ್ಘಾಟಿಸಿದರು.
- **ರಾಜಸ್ಥಾನ ಮೂರು ಹಂತದ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು** ಅಳವಡಿಸಿಕೊಂಡಿದೆ.
- **ತಮಿಳುನಾಡು ಎರಡು** ಹಂತದ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಮತ್ತು **ಪಶ್ಚಿಮ ಬಂಗಾಳ ನಾಲ್ಕು** ಹಂತದ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡಿತು.

ಅಶೋಕ್ ಮೆಹ್ತಾ ಸಮಿತಿ

- ಜನತಾ ಸರ್ಕಾರವು **1977ರಲ್ಲಿ ಅಶೋಕ್ ಮೆಹ್ತಾ** ಅವರ ಅಧ್ಯಕ್ಷತೆಯಲ್ಲಿ ಪಂಚಾಯತ್ ರಾಜ್ ಸಂಸ್ಥೆಗಳ ಸಮಿತಿಯನ್ನು ನೇಮಿಸಿತು.

ಶಿಫಾರಸುಗಳು

- ಈ ಸಮಿತಿಯು **ಎರಡು ಹಂತದ ಪಂಚಾಯತ್ ರಾಜ್ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು - ಜಿಲ್ಲಾ ಪರಿಷತ್ ಮತ್ತು ಮಂಡಲ ಪಂಚಾಯತ್** ಅನ್ನು ಶಿಫಾರಸು ಮಾಡುತ್ತದೆ.
- **ನ್ಯಾಯ ಪಂಚಾಯತ್** ಅನ್ನು ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಸಂಸ್ಥೆಯಾಗಿ ಇಡಬೇಕು.
- **ಎಸ್‌ಸಿ ಮತ್ತು ಎಸ್‌ಟಿಗಳಿಗೆ** ಅವರ ಜನಸಂಖ್ಯೆಯ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ **ಸೀಟುಗಳನ್ನು ಮೀಸಲಿಡಬೇಕು**.
- ಈ ಶಿಫಾರಸುಗಳನ್ನು ಕಾರ್ಯಗತಗೊಳಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗಲಿಲ್ಲ.

RK UPDATES PREMIUM

ಜಿ.ವಿ.ಕೆ. ರಾವ್ ಸಮಿತಿ

- ಈ ಸಮಿತಿಯನ್ನು **ಯೋಜನಾ ಆಯೋಗವು 1985ರಲ್ಲಿ** ನೇಮಿಸಿತು.

ಶಿಫಾರಸುಗಳು.

- **ಪ್ರಜಾಪ್ರಭುತ್ವ ವಿಕೇಂದ್ರೀಕರಣ** ಯೋಜನೆಯಲ್ಲಿ ಜಿಲ್ಲಾ ಪರಿಷತ್ತು ಪ್ರಮುಖ ಪಾತ್ರ ವಹಿಸಬೇಕು.
- **ಜಿಲ್ಲಾ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಆಯುಕ್ತರ** ಹುದ್ದೆಯನ್ನು ರಚಿಸಬೇಕು. ಜಿಲ್ಲಾ ಪರಿಷತ್ತಿನ ಮುಖ್ಯ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಾಹಕ ಅಧಿಕಾರಿಯಾಗಿ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸಬೇಕು.
- **ಎಸ್‌ಸಿ, ಎಸ್‌ಟಿ ಮತ್ತು ಮಹಿಳೆಯರಿಗೆ ಮೀಸಲಾತಿ.**
- ಶಿಫಾರಸುಗಳನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಲಾಗಲಿಲ್ಲ.

LM ಸಿಂಘ್ ಸಮಿತಿ

ಪ್ರಜಾಪ್ರಭುತ್ವ ಮತ್ತು ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗಾಗಿ ಪಂಚಾಯತ್ ರಾಜ್ ವ್ಯವಸ್ಥೆಗಳನ್ನು ಪುನಶ್ಚೇತನಗೊಳಿಸುವ ಕ್ರಮಗಳನ್ನು ಶಿಫಾರಸು ಮಾಡುವ ಮುಖ್ಯ ಉದ್ದೇಶದೊಂದಿಗೆ **1986 ರಲ್ಲಿ ಭಾರತ ಸರ್ಕಾರವು** ಸಮಿತಿಯನ್ನು ನೇಮಿಸಿತು.

ಶಿಫಾರಸುಗಳು.

- ಪಂಚಾಯತ್ ರಾಜ್ ವ್ಯವಸ್ಥೆಗಳಿಗೆ ಸಂವಿಧಾನಾತ್ಮಕವಾಗಿ ಮಾನ್ಯತೆ ನೀಡಬೇಕು ಎಂದು ಸಮಿತಿ ಶಿಫಾರಸು ಮಾಡಿದೆ.
- ಪಂಚಾಯತ್ ರಾಜ್ ವ್ಯವಸ್ಥೆಗಳಿಗೆ ಮುಕ್ತ ಮತ್ತು ನ್ಯಾಯಸಮ್ಮತ ಚುನಾವಣೆಗಳನ್ನು ಗುರುತಿಸಲು ಇದು ಸಾಂವಿಧಾನಿಕ ನಿಬಂಧನೆಗಳನ್ನು ಶಿಫಾರಸು ಮಾಡಿದೆ.
- ಸಮಿತಿಯು ಗ್ರಾಮ ಪಂಚಾಯತಿಯನ್ನು ಹೆಚ್ಚು ಕಾರ್ಯಸಾಧ್ಯಗೊಳಿಸಲು ಗ್ರಾಮಗಳ ಮರುಸಂಘಟನೆಗೆ ಶಿಫಾರಸು ಮಾಡಿದೆ.
- ಗ್ರಾಮ ಪಂಚಾಯತಿಗಳು ತಮ್ಮ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳಿಗೆ ಹೆಚ್ಚಿನ ಹಣಕಾಸು ಹೊಂದಿರಬೇಕು ಎಂದು ಅದು ಶಿಫಾರಸು ಮಾಡಿದೆ.
- ಪಂಚಾಯತ್ ರಾಜ್ ಸಂಸ್ಥೆಗಳಿಗೆ ಚುನಾವಣೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ವಿಷಯಗಳು ಮತ್ತು ಅವುಗಳ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಣೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಇತರ ವಿಷಯಗಳ ತೀರ್ಮಾನ ನೀಡಲು ಪ್ರತಿ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ನ್ಯಾಯಾಂಗ ನ್ಯಾಯಮಂಡಳಿಗಳನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಲಾಗುವುದು.

1992ರ 73ನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿ ಕಾಯಿದೆ

- ಕಾಯ್ದೆಯು ಪಂಚಾಯತ್ ರಾಜ್ ಸಂಸ್ಥೆಗಳಿಗೆ ಸಾಂವಿಧಾನಿಕ ಸ್ಥಾನಮಾನವನ್ನು ನೀಡುತ್ತದೆ.
- ಕಾಯಿದೆಯು ಸಂವಿಧಾನಕ್ಕೆ ಹೊಸ ಭಾಗ IX ಮತ್ತು 11 ನೇ ಅನುಸೂಚಿಯನ್ನು ಸೇರಿಸಿದೆ.
- ಇದು "ಪಂಚಾಯತಿಗಳು" ಎಂಬ ಶೀರ್ಷಿಕೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿದೆ ಮತ್ತು 243 ರಿಂದ 243 (O) ವರೆಗಿನ ನಿಬಂಧನೆಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿದೆ.
- ಇದು ಪಂಚಾಯತ್‌ಗಳ 29 ಕ್ರಿಯಾತ್ಮಕ ಅಂಶಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿದೆ ಮತ್ತು ಆರ್ಟಿಕಲ್ 243(G) ಯೊಂದಿಗೆ ವ್ಯವಹರಿಸುತ್ತದೆ.
- ಕಾಯಿದೆಯ ನಿಬಂಧನೆಗಳನ್ನು ಎರಡು ವರ್ಗಗಳಾಗಿ ವಿಂಗಡಿಸಬಹುದು - ಕಡ್ಡಾಯ ಮತ್ತು ಸ್ವಯಂಪ್ರೇರಿತ.
- ಹೊಸ ಪಂಚಾಯತ್ ರಾಜ್ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ರಚಿಸುವ ರಾಜ್ಯ ಕಾನೂನುಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಯಿದೆಯ ಕಡ್ಡಾಯ ನಿಬಂಧನೆಗಳನ್ನು ಸೇರಿಸಬೇಕು.
- ಸ್ವಯಂಪ್ರೇರಿತ ನಿಬಂಧನೆಗಳನ್ನು ರಾಜ್ಯಗಳ ವಿವೇಚನೆಯಿಂದ ಸೇರಿಸಿಕೊಳ್ಳಬಹುದು.

ಮುಖ್ಯ ಗುಣಲಕ್ಷಣಗಳು

- ಈ ಪಂಚಾಯತ್ ರಾಜ್ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯು 20 ಲಕ್ಷಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ಜನಸಂಖ್ಯೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿರಬೇಕು.
- ಪ್ರತಿ ಪಂಚಾಯತಿಯು ಅಧಿಕಾರಾವಧಿ 5 ವರ್ಷಗಳಾಗಿರಬೇಕು.
- ಹೊಸ ಪಂಚಾಯತ್‌ನ ಅಧಿಕಾರಾವಧಿ ಮುಗಿಯುವ ಮೊದಲು ಅಥವಾ ವಿಸರ್ಜನೆಯಾದ 6 ತಿಂಗಳೊಳಗೆ ಚುನಾವಣೆ ನಡೆಸಬೇಕು.
- ಪ್ರತಿ ಪಂಚಾಯತಿಗೆ ಅಧ್ಯಕ್ಷರು ಇರಬೇಕು.
- ಪ್ರತಿ ಪಂಚಾಯತಿಯ ಒಟ್ಟು ಸ್ಥಾನಗಳನ್ನು ನೇರ ಚುನಾವಣೆ ಮೂಲಕ ಭರ್ತಿ ಮಾಡಬೇಕು.
- ಎಸ್‌ಸಿ ಮತ್ತು ಎಸ್‌ಟಿಗಳಿಗೆ ಸೀಟುಗಳನ್ನು ಮೀಸಲಿಡಬೇಕು.

- **1/3ರಷ್ಟು** ಸೀಟುಗಳನ್ನು **ಮಹಿಳೆಯರಿಗೆ** ಮೀಸಲಿಡಬೇಕು. ಆದರೆ **ಕರ್ನಾಟಕ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ 50%** ಮಿಸಲಾತಿಯನ್ನು ನೀಡಲಾಗಿದೆ.
- ರಾಜ್ಯ ಶಾಸಕಾಂಗವು ತೆರಿಗೆಗಳು, ಸುಂಕಗಳು, ಸುಂಕಗಳು ಮತ್ತು ಶುಲ್ಕಗಳನ್ನು ವಿಧಿಸಲು, ಸಂಗ್ರಹಿಸಲು ಮತ್ತು ಸೂಕ್ತವಾಗಿಸಲು **ಪಂಚಾಯತ್ ಅಧಿಕಾರ ನೀಡಬಹುದು.**
- ರಾಜ್ಯ **ಶಾಸಕಾಂಗವು ಪಂಚಾಯತ್‌ಗೆ ಅನುದಾನ-ಸಹಾಯವನ್ನು** ನೀಡಬಹುದು.
- ಪಂಚಾಯತ್‌ಗಳ ಎಲ್ಲಾ ಚುನಾವಣೆಗಳನ್ನು **ರಾಜ್ಯ ಚುನಾವಣಾ ಆಯೋಗವು ನಡೆಸುತ್ತದೆ, ಮೇಲ್ವಿಚಾರಣೆ ಮಾಡುತ್ತದೆ, ನಿರ್ದೇಶಿಸುತ್ತದೆ ಮತ್ತು ನಿಯಂತ್ರಿಸುತ್ತದೆ.**
- **ರಾಜ್ಯ ಚುನಾವಣಾ ಆಯುಕ್ತರನ್ನು ರಾಜ್ಯಪಾಲರು ನೇಮಕ** ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಹೈಕೋರ್ಟ್‌ನ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರ ರೀತಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಅವರನ್ನು ತೆಗೆದುಹಾಕಬಹುದು.
- ರಾಜ್ಯವು ಅಂಗೀಕರಿಸಿದ ಕಾನೂನಿನ ಪ್ರಕಾರ ಪ್ರತಿ **ಪಂಚಾಯತ್‌ನ ಅಧ್ಯಕ್ಷರನ್ನು ಆಯ್ಕೆ** ಮಾಡಲಾಗುತ್ತದೆ.
- **ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಜಾತಿಗಳು ಮತ್ತು ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಪಂಗಡಗಳಿಗೆ** ಅವರ ಜನಸಂಖ್ಯೆಗೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿ ಪಂಚಾಯತ್‌ನಲ್ಲಿ **ಸ್ಥಾನಗಳನ್ನು ಕಾಯ್ದಿರಿಸಲಾಗಿದೆ [ವಿಧಿ 243D].**
- ಮೀಸಲು ಸ್ಥಾನಗಳ ಪೈಕಿ **1/3ನೇ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಜಾತಿ ಮತ್ತು ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಪಂಗಡಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ ಮಹಿಳೆಯರಿಗೆ ಮೀಸಲಿಡಲಾಗಿದೆ.** ಪ್ರತಿ ಪಂಚಾಯತಿಯಲ್ಲಿ ನೇರ ಚುನಾವಣೆಯ ಮೂಲಕ ಭರ್ತಿಯಾಗುವ ಒಟ್ಟು ಸ್ಥಾನಗಳಲ್ಲಿ 1/3 ಭಾಗ ಮಹಿಳೆಯರಿಗೆ ಮೀಸಲಾಗಿದೆ.
- ಪ್ರತಿ ಪಂಚಾಯತ್ ತನ್ನ **ಮೊದಲ ಸಭೆಯ ದಿನಾಂಕ ದಿಂದ 5 ವರ್ಷಗಳವರೆಗೆ** ಮುಂದುವರಿಯಬಹುದು. ರಾಜ್ಯ ಕಾನೂನಿಗೆ ಅನುಸಾರವಾಗಿ ಇದನ್ನು **ಮೊದಲೇ ವಿಸರ್ಜಿಸಬಹುದು.**
- ಅಕಾಲಿಕ ವಿಸರ್ಜನೆಯ ನಂತರ **ಪುನರ್ವಚಿಸಿದ ಪಂಚಾಯತ್, ಉಳಿದ ಅವಧಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಮುಂದುವರಿಯುತ್ತದೆ.** ಆದರೆ ಉಳಿದ ಅವಧಿ **6 ತಿಂಗಳಿಗಿಂತ ಕಡಿಮೆಯಿದ್ದರೆ ಚುನಾವಣೆ ನಡೆಸುವ ಅಗತ್ಯವಿಲ್ಲ.**
- **21 ವರ್ಷಕ್ಕಿಂತ ಮೇಲ್ಪಟ್ಟ** ಎಲ್ಲಾ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳು ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯ ವಿಧಾನಸಭೆಯ ಸದಸ್ಯರಾಗಲು ಅರ್ಹತೆ ಪಡೆದವರು ಪಂಚಾಯತ್ ಸದಸ್ಯರಾಗಿ ಅರ್ಹತೆ ಪಡೆದಿರುತ್ತಾರೆ **[ಆರ್ಟಿಕಲ್ 243F].**
- ಸಂವಿಧಾನದ **73ನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿಯ** ನಂತರ (25 ಏಪ್ರಿಲ್ 1993), ಪ್ರತಿ **5 ವರ್ಷಗಳಿಗೊಮ್ಮೆ ರಾಜ್ಯಗಳು ಪಂಚಾಯತ್‌ಗಳ ಆರ್ಥಿಕ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಪರಿಶೀಲಿಸಲು ಮತ್ತು ಶಿಫಾರಸುಗಳನ್ನು ಮಾಡಲು ಹಣಕಾಸು ಆಯೋಗವನ್ನು** ನೇಮಿಸುತ್ತವೆ.
- ರಾಜ್ಯ ಚುನಾವಣಾ ಆಯುಕ್ತರನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿರುವ ರಾಜ್ಯ ಚುನಾವಣಾ ಆಯೋಗವು ಪಂಚಾಯತ್‌ಗಳಿಗೆ ಚುನಾವಣೆಗಳ ಮೇಲ್ವಿಚಾರಣೆ, ನಿರ್ದೇಶನ ಮತ್ತು ನಿಯಂತ್ರಣಕ್ಕಾಗಿ ರಾಜ್ಯಪಾಲರಿಂದ ನೇಮಕಗೊಳ್ಳುತ್ತದೆ **[ಆರ್ಟಿಕಲ್ 243K].**
- **ಸಮುದಾಯ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮವನ್ನು ಅಕ್ಟೋಬರ್ 2, 1952** ರಂದು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಲಾಯಿತು.
- ಪಂಚಾಯತ್ ರಾಜ್ ಅನ್ನು ಮೊದಲ ಬಾರಿಗೆ **ಅಕ್ಟೋಬರ್ 2, 1959 ರಂದು ರಾಜಸ್ಥಾನದ ನಾಗೌರ್ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಧಾನಿ ಜವಾಹರಲಾಲ್ ನೆಹರು** ಅವರು ಪರಿಚಯಿಸಿದರು.
- 1959 ರ ಅಕ್ಟೋಬರ್ 2 ರಂದು ನಾಗೌರ್ ಜಿಲ್ಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಪಂಚಾಯತ್ ರಾಜ್ ಸಂಸ್ಥೆಯನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದ **ಮೊದಲ ರಾಜ್ಯ ರಾಜಸ್ಥಾನ ನಂತರ ಆಂಧ್ರಪ್ರದೇಶ.**

- ದಾದ್ರಾ ಮತ್ತು ನಗರ ಹವೇಲಿ, ದಮನ್ ಮತ್ತು ದಿಯು, ಗೋವಾ, ಲಕ್ಷದ್ವೀಪ, ಮಣಿಪುರ, ಪುದುಚೇರಿ ಮತ್ತು ಸಿಕ್ಕಿಂ ರಾಜ್ಯಗಳು/ಯುಟಿಗಳಲ್ಲಿ ಎರಡು ಹಂತದ ಪಂಚಾಯತ್ ರಾಜ್ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯು ಅಸ್ತಿತ್ವದಲ್ಲಿದೆ.
- ಪ್ರಸ್ತುತ, ಪಂಚಾಯತ್ ರಾಜ್ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯು ನಾಗಾಲ್ಯಾಂಡ್, ಮೇಘಾಲಯ ಮತ್ತು ಮಿಜೋರಾಂ ಹೊರತುಪಡಿಸಿ ರಾಜ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ದೆಹಲಿ ಕೇಂದ್ರಾಡಳಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಅಸ್ತಿತ್ವದಲ್ಲಿದೆ.

ಮೂರು ಹಂತದ ವ್ಯವಸ್ಥೆ

1) ಗ್ರಾಮ ಪಂಚಾಯತ್

- ಇದು ಜನರ ಚುನಾಯಿತ ಪ್ರತಿನಿಧಿಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿದೆ.
- ಅಧ್ಯಕ್ಷರು, ಅಂದರೆ, ರಾಜ್ಯ ಶಾಸಕಾಂಗವು ನೇರವಾಗಿ ಅಥವಾ ಪರೋಕ್ಷವಾಗಿ ಒದಗಿಸಬಹುದಾದ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಸರಪಂಚರನ್ನು ಆಯ್ಕೆ ಮಾಡಲಾಗುತ್ತದೆ.
- ಗ್ರಾಮ ಸಭೆಯು ಪಂಚಾಯತ್‌ನ ವಾಸಿಸುವ ವಯಸ್ಕರನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿದೆ.

2) ಬ್ಲಾಕ್ ಮತ್ತು ಪಂಚಾಯತ್ ಸಮಿತಿ

- ಇದನ್ನು ಪಂಚಾಯತ್ ಎಂದು ಕರೆಯಲಾಗುವ ಗ್ರಾಮ ಪಂಚಾಯತ್‌ನ ಚುನಾಯಿತ ಸದಸ್ಯರು ನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಾರೆ.
- ಪ್ರಧಾನ್ ಅವರು ಪಂಚಾಯತ್ ಸಮಿತಿಯ ಮುಖ್ಯಸ್ಥರು ಅಥವಾ ಅಧ್ಯಕ್ಷರು.
- 20 ಲಕ್ಷಕ್ಕಿಂತ ಕಡಿಮೆ ಜನಸಂಖ್ಯೆ ಹೊಂದಿರುವ ರಾಜ್ಯಗಳು ಬ್ಲಾಕ್ ಪಂಚಾಯತ್ ಅನ್ನು ರಚಿಸುವ ಅಗತ್ಯವಿಲ್ಲ.

RK UPDATES PREMIUM

3) ಜಿಲ್ಲಾ ಪರಿಷತ್

- ಜಿಲ್ಲಾ ಪರಿಷತ್ತಿನ ಸದಸ್ಯರು 5 ವರ್ಷಗಳ ಅವಧಿಗೆ ವಯಸ್ಕ ಪ್ರಾಂಚೈಸಿ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ನೇರ ಚುನಾವಣೆಯ ಮೂಲಕ ಜಿಲ್ಲೆಯಿಂದ ಚುನಾಯಿತರಾಗುತ್ತಾರೆ.
- ಜಿಲ್ಲಾ ಪರಿಷತ್ತಿನ ಅಧ್ಯಕ್ಷರನ್ನು ಸದಸ್ಯರಿಂದಲೇ ಆಯ್ಕೆ ಮಾಡಲಾಗುತ್ತದೆ.

ಪಂಚಾಯತ್‌ಗಳು (ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಪ್ರದೇಶಗಳಿಗೆ ವಿಸ್ತರಣೆ) ಕಾಯಿದೆ, (PESA- Panchayats Extension to Scheduled Areas Act) - 1996

- 73ನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿ ಕಾಯಿದೆ, 1992 ಅನ್ನು ಅಂಗೀಕರಿಸಿದಾಗ, ಅದನ್ನು ಅನುಸೂಚಿತ ಐದು ಮತ್ತು ಆರು ಕ್ಷೇತ್ರಗಳಿಗೆ ಅನ್ವಯಿಸುವಂತೆ ಮಾಡಲಾಗಿಲ್ಲ.
- ಭೂರಿಯಾ ಸಮಿತಿಯ ವರದಿಯ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ PESA ಕಾಯಿದೆ, ಡಿಸೆಂಬರ್ 24, 1996 ರಂದು ಜಾರಿಗೆ ಬಂದಿತು.

- ಈ ಕಾಯಿದೆಯು **9ರಾಜ್ಯಗಳ** ಬುಡಕಟ್ಟು ಪ್ರದೇಶಗಳಾದ **ಆಂಧ್ರ ಪ್ರದೇಶ, ಭತ್ತೀಸ್‌ಗಢ, ಗುಜರಾತ್, ಜಾರ್ಖಂಡ್, ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರ, ಮಧ್ಯಪ್ರದೇಶ, ಒಡಿಶಾ ಮತ್ತು ರಾಜಸ್ಥಾನ, ಹಿಮಾಚಲ ಪ್ರದೇಶಗಳಿಗೆ** ಪಂಚಾಯತ್‌ಗಳನ್ನು ವಿಸ್ತರಿಸುತ್ತದೆ.
- ಇದು ಬುಡಕಟ್ಟು ಸಮಾಜವು ನೈಸರ್ಗಿಕ ಸಂಪನ್ಮೂಲಗಳ ಮೇಲಿನ ತಮ್ಮ ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕ ಹಕ್ಕುಗಳನ್ನು ಸಂರಕ್ಷಿಸಲು ಮತ್ತು ಸಂರಕ್ಷಿಸಲು ಅವರ ಸ್ವಂತ ನಿಯಂತ್ರಣವನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಳ್ಳಲು ಅನುವು ಮಾಡಿಕೊಡುತ್ತದೆ.

ಭಾಗ IXA : ಅನುಚ್ಛೇದ (ವಿಧಿ) – 243P ರಿಂದ 243 ZG ಪುರಸಭೆಗಳು

- ಪುರಸಭೆಗಳಿಗೆ ಹೆಚ್ಚಿನ ನಿಬಂಧನೆಗಳು ಭಾಗ ಏಳು ರಲ್ಲಿ ಒಳಗೊಂಡಿರುವಂತೆ ಹೋಲುತ್ತವೆ, ಉದಾ., ರಚನೆ, ಆಸನಗಳ ಕಾಯ್ದಿರಿಸುವಿಕೆ, ಕಾರ್ಯಗಳು, ಆದಾಯದ ಮೂಲಗಳು, ಇತ್ಯಾದಿ.
- ಭಾರತದ ಸಂವಿಧಾನವು 73ನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿ ಕಾಯಿದೆ, 1992 ರ ಮೂಲಕ ಭಾಗ IX-A ಅನ್ನು ಸೇರಿಸುವ ಮೂಲಕ ನಗರ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಳೀಯ ಸ್ವಯಂ-ಸರ್ಕಾರದ ಘಟಕಗಳನ್ನು ಒದಗಿಸುತ್ತದೆ.
- ವಿಧಿ 243P ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಗಳು.
- **ವಿಧಿ 243Q ಪುರಸಭೆ.**
- ವಿಧಿ 243R **ಪುರಸಭೆಗಳ ಸಂಯೋಜನೆ.**
- ವಿಧಿ 243S ಸಂವಿಧಾನ ಮತ್ತು ವಾರ್ಡ್ ಸಮಿತಿಗಳ ಸಂಯೋಜನೆ, ಇತ್ಯಾದಿ.
- ವಿಧಿ 243T ಸ್ಥಾನಗಳ **ಮೀಸಲಾತಿ.**
- ವಿಧಿ 243U ಪುರಸಭೆಗಳ ಅವಧಿ, ಇತ್ಯಾದಿ.
- ವಿಧಿ 243V ಸದಸ್ಯತ್ವಕ್ಕಾಗಿ ಅನರ್ಹತೆಗಳು.
- ವಿಧಿ 243W ಅಧಿಕಾರಗಳು, ಅಧಿಕಾರ ಮತ್ತು ಪುರಸಭೆಗಳ ಜವಾಬ್ದಾರಿಗಳು, ಇತ್ಯಾದಿ.
- ವಿಧಿ 243X. ಪುರಸಭೆಗಳಿಂದ ತೆರಿಗೆಗಳನ್ನು ವಿಧಿಸುವ ಅಧಿಕಾರ ಮತ್ತು ನಿಧಿಗಳು.
- ವಿಧಿ 243Y **ಹಣಕಾಸು ಆಯೋಗ**
- ವಿಧಿ 243Z ಪುರಸಭೆಗಳ ಖಾತೆಗಳ ಆಡಿಟ್.
- ವಿಧಿ 243ZA **ಪುರಸಭೆಗಳಿಗೆ ಚುನಾವಣೆಗಳು.**
- ವಿಧಿ 243ZB ಕೇಂದ್ರಾಡಳಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳಿಗೆ ಅರ್ಜಿ.
- ವಿಧಿ 243ZC ಭಾಗವು ಕೆಲವು ಪ್ರದೇಶಗಳಿಗೆ ಅನ್ವಯಿಸುವುದಿಲ್ಲ.
- ವಿಧಿ 243ZD ಜಿಲ್ಲಾ ಯೋಜನೆಗಾಗಿ ಸಮಿತಿ.
- ವಿಧಿ 243ZE ಮೆಟ್ರೋಪಾಲಿಟನ್ ಯೋಜನೆಗಾಗಿ ಸಮಿತಿ.
- ವಿಧಿ 243ZF ಅಸ್ತಿತ್ವದಲ್ಲಿರುವ ಕಾನೂನುಗಳು ಮತ್ತು ಪುರಸಭೆಗಳ ಮುಂದುವರಿಕೆ.
- **ವಿಧಿ 243ZG ಚುನಾವಣಾ ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿ ನ್ಯಾಯಾಲಯಗಳ ಹಸ್ತಕ್ಷೇಪಕ್ಕೆ ನಿಷೇಧ.**

ಸಂವಿಧಾನವು ಮೂರು ರೀತಿಯ ಪುರಸಭೆಗಳನ್ನು ಒದಗಿಸುತ್ತದೆ.

1. ನಗರ ಪಂಚಾಯತ್
2. ಮುನ್ಸಿಪಲ್ ಕೌನ್ಸಿಲ್
3. ಮುನ್ಸಿಪಲ್ ಕಾರ್ಪೊರೇಷನ್

- **ಮೂರು ಲಕ್ಷ** ಅಥವಾ ಅದಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚಿನ ಜನಸಂಖ್ಯೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿರುವ ಪುರಸಭೆಗಳಲ್ಲಿ **ವಾರ್ಡ್ ಸಮಿತಿಗಳನ್ನು ರಚಿಸಬೇಕು.**
- ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಜಾತಿ ಮತ್ತು ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಪಂಗಡಗಳಿಗೆ ಸ್ಥಾನಗಳನ್ನು ಮೀಸಲಿಡಬೇಕು.
- ಮೂರನೇ ಒಂದು ಭಾಗದಷ್ಟು ಸೀಟುಗಳನ್ನು ಮಹಿಳೆಯರಿಗೆ ಮೀಸಲಿಡಬೇಕು.
- ಸಂವಿಧಾನವು ರಾಜ್ಯ ಹಣಕಾಸು ಆಯೋಗವನ್ನು ಒದಗಿಸುತ್ತದೆ.
- ಅನುಚ್ಛೇದ 243ZD ಅಡಿಯಲ್ಲಿ, ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ಪಂಚಾಯತ್ ಮತ್ತು ಪುರಸಭೆಗಳು ಸಿದ್ಧಪಡಿಸಿದ ಯೋಜನೆಗಳನ್ನು ಕ್ರೋಢೀಕರಿಸಲು ಜಿಲ್ಲಾ ಯೋಜನಾ ಸಮಿತಿಯನ್ನು ರಚಿಸಬೇಕು.
- ಆರ್ಟಿಕಲ್ 243ZE ಅಡಿಯಲ್ಲಿ, ಮೆಟ್ರೋಪಾಲಿಟನ್ ಯೋಜನಾ ಸಮಿತಿಯನ್ನು ರಚಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ.
- ಪುರಸಭೆಯ ಸದಸ್ಯರನ್ನು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ನೇರ ಚುನಾವಣೆಯ ಮೂಲಕ ಆಯ್ಕೆ ಮಾಡಲಾಗುತ್ತದೆ.
- ಒಂದು ರಾಜ್ಯದ ಶಾಸಕಾಂಗವು ಪುರಸಭೆಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಾತಿನಿಧ್ಯವನ್ನು ಒದಗಿಸಬಹುದು:
 1. ಪುರಸಭೆಯ ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷ ಜ್ಞಾನ ಅಥವಾ ಅನುಭವ ಹೊಂದಿರುವ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳು.
 2. ಲೋಕಸಭೆ, ರಾಜ್ಯ ವಿಧಾನಸಭೆ, ರಾಜ್ಯಸಭೆ ಮತ್ತು ವಿಧಾನ ಪರಿಷತ್ತಿನ ಸದಸ್ಯರು.
 3. ವಾರ್ಡ್ ಸಮಿತಿಗಳ ಅಧ್ಯಕ್ಷರು. (3ಲಕ್ಷ ಅಥವಾ ಅದಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚಿನ ಜನಸಂಖ್ಯೆ ಇದ್ದರೆ ವಾರ್ಡ್ ಸಮಿತಿಗಳನ್ನು ರಚಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ.)

ಭಾಗ IXB : ಅನುಚ್ಛೇದ (ವಿಧಿ) – 243ZH ರಿಂದ 243 ZT "ಸಹಕಾರಿ ಸಂಘಗಳು"

- **2011ರ 97ನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿ** ಕಾಯಿದೆಯು **ಸಹಕಾರ ಸಂಘಗಳಿಗೆ ಸಾಂವಿಧಾನಿಕ ಸ್ಥಾನಮಾನ ಮತ್ತು ರಕ್ಷಣೆಯನ್ನು** ನೀಡಿತು. ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ, ಸಂವಿಧಾನದಲ್ಲಿ ಈ ಕೆಳಗಿನ ಮೂರು ಬದಲಾವಣೆಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದೆ:
 - ಇದು **ಸಹಕಾರ ಸಂಘಗಳನ್ನು ರಚಿಸುವ ಹಕ್ಕನ್ನು ಮೂಲಭೂತ ಹಕ್ಕನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿದೆ (ಆರ್ಟಿಕಲ್ 19).**
 - ಇದು **ಸಹಕಾರ ಸಂಘಗಳ ಉತ್ತೇಜನದ ಕುರಿತಾದ ರಾಜ್ಯ ನೀತಿಯ ಹೊಸ ನಿರ್ದೇಶನ ತತ್ವವನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿದೆ (ಆರ್ಟಿಕಲ್ 43B).**
 - ಇದು ಸಂವಿಧಾನದಲ್ಲಿ ಹೊಸ **ಭಾಗ IX-B** ಅನ್ನು ಸೇರಿಸಿತು, ಅದು **"ಸಹಕಾರಿ ಸಂಘಗಳು" (ಆರ್ಟಿಕಲ್ 243-ZH ನಿಂದ 243-ZT).**
- ವಿಧಿ 243ZH ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಗಳು
- ವಿಧಿ 243ZI **ಸಹಕಾರ ಸಂಘಗಳ ಸಂಯೋಜನೆ**
- ವಿಧಿ 243ZJ ಮಂಡಳಿಯ ಸದಸ್ಯರು ಮತ್ತು ಅದರ ಪದಾಧಿಕಾರಿಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ ಮತ್ತು ಅವಧಿ.
- ವಿಧಿ 243ZK ಮಂಡಳಿಯ ಸದಸ್ಯರ ಚುನಾವಣೆ.
- ವಿಧಿ 243ZL ಸೂಪರ್‌ಸೆಷನ್ ಮತ್ತು ಮಂಡಳಿಯ ಅಮಾನತು ಮತ್ತು ಮಧ್ಯಂತರ ನಿರ್ವಹಣೆ.
- ವಿಧಿ 243ZM ಸಹಕಾರ ಸಂಘಗಳ ಖಾತೆಗಳ ಲೆಕ್ಕಪರಿಶೋಧನೆ.
- ವಿಧಿ 243ZN ಸಾಮಾನ್ಯ ಸಭೆಗಳ ಸಭೆ.

- ವಿಧಿ 243ZO ಮಾಹಿತಿ ಪಡೆಯಲು ಸದಸ್ಯರ ಹಕ್ಕು.
- ವಿಧಿ 243ZP ರಿಟರ್ನ್ಸ್.
- ವಿಧಿ 243ZQ ಅಪರಾಧಗಳು ಮತ್ತು ದಂಡಗಳು.
- ವಿಧಿ 243ZR **ಬಹು-ರಾಜ್ಯ ಸಹಕಾರ ಸಂಘಗಳಿಗೆ ಅರ್ಜಿ.**
- ವಿಧಿ 243ZS ಕೇಂದ್ರಾಡಳಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳಿಗೆ ಅರ್ಜಿ.
- ವಿಧಿ 243ZT ಅಸ್ತಿತ್ವದಲ್ಲಿರುವ ಕಾನೂನುಗಳ ಮುಂದುವರಿಕೆ.

ಭಾಗ X : ಅನುಚ್ಛೇದ (ವಿಧಿ) – 244 ರಿಂದ 244A ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಮತ್ತು ಬುಡಕಟ್ಟು ಪ್ರದೇಶಗಳು

- ವಿಧಿ 244 ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಪ್ರದೇಶಗಳು ಮತ್ತು ಬುಡಕಟ್ಟು ಪ್ರದೇಶಗಳ ಆಡಳಿತ.
- ವಿಧಿ 244A ಅಸ್ಸಾಂನಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಬುಡಕಟ್ಟು ಪ್ರದೇಶಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿರುವ ಸ್ವಾಯತ್ತ ರಾಜ್ಯದ ರಚನೆ ಮತ್ತು ಸ್ಥಳೀಯ ಶಾಸಕಾಂಗ ಅಥವಾ ಮಂತ್ರಿಗಳ ಮಂಡಳಿ ಅಥವಾ ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಎರಡೂ ರಚನೆ.

ಭಾಗ XI : ಅನುಚ್ಛೇದ (ವಿಧಿ) – 245 ರಿಂದ 263 ಒಕ್ಕೂಟ ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯಗಳ ನಡುವಿನ ಸಂಬಂಧಗಳು

- ವಿಧಿ 245 ಸಂಸತ್ತು ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯಗಳ ಶಾಸಕಾಂಗಗಳಿಂದ ಮಾಡಿದ ಕಾನೂನುಗಳ ವಿಸ್ತಾರ.
- ವಿಧಿ 246 ಸಂಸತ್ತು ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯಗಳ ಶಾಸಕಾಂಗಗಳು ಮಾಡಿದ ಕಾನೂನುಗಳ ವಿಷಯ.
- ವಿಧಿ 246A **ಸರಕು ಮತ್ತು ಸೇವಾ ತೆರಿಗೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ವಿಶೇಷ ನಿಬಂಧನೆ.(GST).**
- ವಿಧಿ 247 ಕೆಲವು ಹೆಚ್ಚುವರಿ ನ್ಯಾಯಾಲಯಗಳನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಲು ಸಂಸತ್ತಿನ ಅಧಿಕಾರ.
- ವಿಧಿ 248 ಶಾಸನದ ಉಳಿಕೆ ಅಧಿಕಾರಗಳು
- **ವಿಧಿ 249 ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಹಿತಾಸಕ್ತಿಯಲ್ಲಿ ರಾಜ್ಯ ಪಟ್ಟಿಯಲ್ಲಿರುವ ವಿಷಯಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಶಾಸನ ಮಾಡಲು ಸಂಸತ್ತಿನ ಅಧಿಕಾರ.**
- ವಿಧಿ 250 ತುರ್ತು ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯ ಘೋಷಣೆಯು ಜಾರಿಯಲ್ಲಿದ್ದರೆ, **ರಾಜ್ಯ ಪಟ್ಟಿಯಲ್ಲಿರುವ ಯಾವುದೇ ವಿಷಯಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಶಾಸನ ಮಾಡಲು ಸಂಸತ್ತಿನ ಅಧಿಕಾರ.**
- ವಿಧಿ 251: 249 ಮತ್ತು 250ನೇ ವಿಧಿ ಅಡಿಯಲ್ಲಿ ಸಂಸತ್ತು ಮಾಡಿದ ಕಾನೂನುಗಳು ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯಗಳ ಶಾಸಕಾಂಗಗಳು ಮಾಡಿದ ಕಾನೂನುಗಳ ನಡುವಿನ ಅಸಂಗತತೆ.
- ವಿಧಿ 252 ಎರಡು ಅಥವಾ ಹೆಚ್ಚಿನ ರಾಜ್ಯಗಳಿಗೆ ಸಮ್ಮತಿ ಮತ್ತು ಇತರ ಯಾವುದೇ ರಾಜ್ಯವು ಅಂತಹ ಶಾಸನವನ್ನು ಅಳವಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಮೂಲಕ ಸಂಸತ್ತಿನ ಅಧಿಕಾರ.
- ವಿಧಿ 253 ಅಂತರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಒಪ್ಪಂದಗಳನ್ನು ಜಾರಿಗೆ ತರಲು ಶಾಸನ.
- ವಿಧಿ 254 ಸಂಸತ್ತು ಮಾಡಿದ ಕಾನೂನುಗಳು ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯಗಳ ಶಾಸಕಾಂಗಗಳು ಮಾಡಿದ ಕಾನೂನುಗಳ ನಡುವಿನ ಅಸಂಗತತೆ.
- ವಿಧಿ 255 ಶಿಫಾರಸುಗಳ ಅಗತ್ಯತೆಗಳು ಮತ್ತು ಹಿಂದಿನ ನಿಬಂಧನೆಗಳನ್ನು ಕಾರ್ಯವಿಧಾನದ ವಿಷಯಗಳಾಗಿ ಮಾತ್ರ ಪರಿಗಣಿಸಬೇಕು
- ವಿಧಿ 256 ರಾಜ್ಯಗಳು ಮತ್ತು ಒಕ್ಕೂಟದ ಬಾಧ್ಯತೆ.

- **ವಿಧಿ 257 ಕೆಲವು ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ರಾಜ್ಯಗಳ ಮೇಲೆ ಒಕ್ಕೂಟದ ನಿಯಂತ್ರಣ.**
- **ಸಶಸ್ತ್ರ ಪಡೆಗಳು ಅಥವಾ ಒಕ್ಕೂಟದ ಇತರ ಪಡೆಗಳನ್ನು ನಿಯೋಜಿಸುವ ಮೂಲಕ ರಾಜ್ಯಗಳಿಗೆ ಸಹಾಯ**
- ವಿಧಿ 258 ಕೆಲವು ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ರಾಜ್ಯಗಳಿಗೆ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ನೀಡಲು ಒಕ್ಕೂಟದ ಅಧಿಕಾರ, ಇತ್ಯಾದಿ.
- ವಿಧಿ 258A ಭಾರತದ ಸಂವಿಧಾನ: ಒಕ್ಕೂಟಕ್ಕೆ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ವಹಿಸಲು ರಾಜ್ಯಗಳ ಅಧಿಕಾರ
- ವಿಧಿ 259 ಮೊದಲ ಶೆಡ್ಯೂಲ್‌ನ ಭಾಗ B ಯಲ್ಲಿ ರಾಜ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಸಶಸ್ತ್ರ ಪಡೆಗಳು
- ವಿಧಿ 260 ಭಾರತದ ಹೊರಗಿನ ಪ್ರದೇಶಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಒಕ್ಕೂಟದ ನ್ಯಾಯವ್ಯಾಪ್ತಿ
- ವಿಧಿ 261 ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಕಾಯಿದೆಗಳು, ದಾಖಲೆಗಳು ಮತ್ತು ನ್ಯಾಯಾಂಗ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಗಳು
- **ವಿಧಿ 262 ಅಂತರ-ರಾಜ್ಯ ನದಿಗಳು ಅಥವಾ ನದಿ ಕಣಿವೆಗಳ ನೀರಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ವಿವಾದಗಳ ತೀರ್ಪು.**
- **ವಿಧಿ 263 ಅಂತರ-ರಾಜ್ಯ ಮಂಡಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ನಿಬಂಧನೆಗಳು.**

ಅಂತರ ರಾಜ್ಯ ಮಂಡಳಿ

- ವಿಧಿ **263ರ ಅಡಿಯಲ್ಲಿ ಸಾಂವಿಧಾನಿಕ ಸಂಸ್ಥೆ.**
- ರಾಜ್ಯಗಳ ನಡುವೆ ಮತ್ತು ಕೇಂದ್ರ ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯಗಳ ನಡುವೆ ಸಮನ್ವಯವನ್ನು ಸಾಧಿಸಲು ಅಂತರ-ರಾಜ್ಯ ಮಂಡಳಿ.
- **ವಿ.ಪಿ.ಸಿಂಗ್ ನೇತೃತ್ವದ ಜನತಾ ದಳ ಸರ್ಕಾರವು 1990ರಲ್ಲಿ ಇಂಟರ್ ಸ್ಟೇಟ್ ಕೌನ್ಸಿಲ್ ಅನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿತು.**
- ಭಾರತೀಯ ಸಂವಿಧಾನದ **263ನೇ** ವಿಧಿಯ ಪ್ರಕಾರ ಉತ್ತಮವಾಗಿ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಿಸಲಾದ ಆದೇಶದೊಂದಿಗೆ ಸಮಾಲೋಚನೆಗಾಗಿ ಸ್ವತಂತ್ರ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ವೇದಿಕೆಯಾಗಿ ಶಾಶ್ವತ ಅಂತರ-ರಾಜ್ಯ ಮಂಡಳಿಯನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸುವುದು **ಸರ್ಕಾರಿಯಾ ಆಯೋಗದ** ಪ್ರಮುಖ ಶಿಫಾರಸುಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದಾಗಿದೆ.
- ಅಂತರ-ರಾಜ್ಯ ವಿವಾದಗಳ ಕುರಿತು ವಿಚಾರಣೆ ಮತ್ತು ಸಲಹೆ ನೀಡುವ ಕೌನ್ಸಿಲ್ ಕಾರ್ಯವು **ಸರ್ಕಾರಗಳ ನಡುವಿನ ಕಾನೂನು ವಿವಾದವನ್ನು ನಿರ್ಧರಿಸಲು ವಿಧಿ 131 [SCಯ ಮೂಲ ನ್ಯಾಯವ್ಯಾಪ್ತಿ] ಅಡಿಯಲ್ಲಿ ಸುಪ್ರೀಂ ಕೋರ್ಟ್‌ನ ನ್ಯಾಯವ್ಯಾಪ್ತಿಗೆ ಪೂರಕವಾಗಿದೆ.**
- ಪರಿಷತ್ತು **ವರ್ಷದಲ್ಲಿ ಕನಿಷ್ಠ ಮೂರು ಬಾರಿ** ಸಭೆ ಸೇರಬಹುದು.

ಸಂಯೋಜನೆ

- **PM** - ಅಧ್ಯಕ್ಷರು
- ಎಲ್ಲಾ ರಾಜ್ಯಗಳ ಸಿಎಂಗಳು
- **LA** ಹೊಂದಿರುವ ಯುಟಿಗಳ ಮುಖ್ಯಮಂತ್ರಿಗಳು
- **LA** ಹೊಂದಿರದ UTಗಳ ನಿರ್ವಾಹಕರು
- ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿ ಆಜ್ಞಿಕೆಯ ಅಡಿಯಲ್ಲಿ ರಾಜ್ಯಗಳ ರಾಜ್ಯಪಾಲರು
- ಗೃಹ ಸಚಿವರು ಸೇರಿದಂತೆ ಆರು ಕೇಂದ್ರ ಕ್ಯಾಬಿನೆಟ್ ಮಂತ್ರಿಗಳನ್ನು ಪ್ರಧಾನ ಮಂತ್ರಿಯವರು ನಾಮನಿರ್ದೇಶನ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ.

ವಲಯ ಮಂಡಳಿಗಳು

- ಶಾಸನಬದ್ಧ ಸಂಸ್ಥೆಗಳು.
 - ಆರ್ಟಿಕಲ್ 262ರ ಅಡಿಯಲ್ಲಿ ಸಂಸತ್ತು ಯಾವುದೇ ಅಂತರ ರಾಜ್ಯ ನದಿ ಅಥವಾ ನದಿ ಕಣಿವೆಯ ನೀರಿಗಾಗಿ ರಾಜ್ಯಗಳ ನಡುವಿನ ವಿವಾದಗಳ ತೀರ್ಪುಗಾಗಿ ಅಂತರ-ರಾಜ್ಯ ಜಲ ವಿವಾದಗಳ ನ್ಯಾಯಮಂಡಳಿಯನ್ನು ರಚಿಸಿದೆ.
 - ಅಂತರ-ರಾಜ್ಯ ವಿವಾದಗಳಲ್ಲಿ ಸಮನ್ವಯಕ್ಕಾಗಿ ಅಂತರ-ರಾಜ್ಯ ಮಂಡಳಿಯನ್ನು ರಚಿಸಲಾಗಿದೆ.
 - 1956ರ ರಾಜ್ಯಗಳ ಮರುಸಂಘಟನೆ ಕಾಯಿದೆ. ಸಂಸತ್ತಿನ ಕಾಯಿದೆಯ ಮೂಲಕ ಸ್ಥಾಪಿಸಲಾಗಿದೆ.
 - ಕಾಯಿದೆಯು ದೇಶವನ್ನು ಐದು ವಲಯಗಳಾಗಿ ವಿಂಗಡಿಸಿದೆ- ಉತ್ತರ, ಮಧ್ಯ, ಪೂರ್ವ, ಪಶ್ಚಿಮ ಮತ್ತು ದಕ್ಷಿಣ ಮತ್ತು ಪ್ರತಿ ವಲಯಕ್ಕೂ ಒಂದು ವಲಯ ಮಂಡಳಿಯನ್ನು ಒದಗಿಸಿತು.
 - ಈ ವಲಯಗಳನ್ನು ರಚಿಸುವಾಗ, ಹಲವಾರು ಅಂಶಗಳನ್ನು ಗಣನೆಗೆ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಲಾಗಿದೆ:
 - ದೇಶದ ನೈಸರ್ಗಿಕ ವಿಭಾಗಗಳು.
 - ನದಿ ವ್ಯವಸ್ಥೆಗಳು ಮತ್ತು ಸಂವಹನ ಸಾಧನಗಳು.
 - ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಮತ್ತು ಭಾಷಾ ಸಂಬಂಧ.
 - ಆರ್ಥಿಕ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ, ಭದ್ರತೆ ಮತ್ತು ಕಾನೂನು ಮತ್ತು ಸುವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ಅವಶ್ಯಕತೆಗಳು.
 - ಮೇಲೆ ತಿಳಿಸಿದ ವಲಯ ಮಂಡಳಿಗಳ ಜೊತೆಗೆ, ಈಶಾನ್ಯ ಕೌನ್ಸಿಲ್ ಅನ್ನು ಸಂಸತ್ತಿನ ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಕಾಯಿದೆ, 1971ರ ಈಶಾನ್ಯ ಕೌನ್ಸಿಲ್ ಕಾಯಿದೆಯಿಂದ ರಚಿಸಲಾಗಿದೆ.
 - ಇದರ ಸದಸ್ಯರು ಅಸ್ಸಾಂ, ಮಣಿಪುರ, ಮಿಜೋರಾಂ, ಅರುಣಾಚಲ ಪ್ರದೇಶ, ನಾಗಾಲ್ಯಾಂಡ್, ಮೇಘಾಲಯ, ತ್ರಿಪುರ ಮತ್ತು ಸಿಕ್ಕಿಂ.
 - ಇವುಗಳು ಕೇಂದ್ರ ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯಗಳ ಗಡಿ ವಿವಾದಗಳು, ಭಾಷಾ ಅಲ್ಪಸಂಖ್ಯಾತರು, ಅಂತರ-ರಾಜ್ಯ ಸಾರಿಗೆ ಅಥವಾ ರಾಜ್ಯಗಳ ಮರುಸಂಘಟನೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ವಿಷಯಗಳ ನಡುವಿನ ಆರ್ಥಿಕ ಮತ್ತು ಸಾಮಾಜಿಕ ಯೋಜನೆ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಸಾಮಾನ್ಯ ಆಸಕ್ತಿಯ ಯಾವುದೇ ವಿಷಯಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಶಿಫಾರಸುಗಳನ್ನು ಮಾಡುವ ಸಲಹಾ ಸಂಸ್ಥೆಗಳಾಗಿವೆ.
1. ಉತ್ತರ ವಲಯ ಮಂಡಳಿ: ಇದು ಹರಿಯಾಣ, ಹಿಮಾಚಲ ಪ್ರದೇಶ, ಜಮ್ಮು ಮತ್ತು ಕಾಶ್ಮೀರ, ಪಂಜಾಬ್, ರಾಜಸ್ಥಾನ, ದೆಹಲಿಯ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ರಾಜಧಾನಿ ಪ್ರದೇಶ ಮತ್ತು ಚಂಡೀಗಢ ಕೇಂದ್ರಾಡಳಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿದೆ,
 2. ಕೇಂದ್ರ ವಲಯ ಮಂಡಳಿ: ಇದು ಛತ್ತೀಸ್‌ಗಢ, ಉತ್ತರಾಖಂಡ, ಉತ್ತರ ಪ್ರದೇಶ ಮತ್ತು ಮಧ್ಯಪ್ರದೇಶ ರಾಜ್ಯಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿದೆ,
 3. ಪೂರ್ವ ವಲಯ ಮಂಡಳಿ: ಇದು ಬಿಹಾರ, ಜಾರ್ಖಂಡ್, ಒರಿಸ್ಸಾ, ಸಿಕ್ಕಿಂ ಮತ್ತು ಪಶ್ಚಿಮ ಬಂಗಾಳ ರಾಜ್ಯಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿದೆ,
 4. ಪಶ್ಚಿಮ ವಲಯ ಮಂಡಳಿ: ಇದು ಗೋವಾ, ಗುಜರಾತ್, ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರ ಮತ್ತು ಕೇಂದ್ರಾಡಳಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳಾದ ದಮನ್ ಮತ್ತು ದಿಯು ಮತ್ತು ದಾದ್ರಾ ಮತ್ತು ನಗರ ಹವೇಲಿಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿದೆ,
 5. ದಕ್ಷಿಣ ವಲಯ ಮಂಡಳಿ: ಇದು ಆಂಧ್ರ ಪ್ರದೇಶ, ಕರ್ನಾಟಕ, ಕೇರಳ, ತಮಿಳುನಾಡು ಮತ್ತು ಪುದುಚೇರಿ ಕೇಂದ್ರಾಡಳಿತ ರಾಜ್ಯಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿದೆ.

6. ಈಶಾನ್ಯ ಮಂಡಳಿ: ಅಸ್ಸಾಂ, ಮಣಿಪುರ, ಮಿಜೋರಾಂ, ಅರುಣಾಚಲ ಪ್ರದೇಶ, ನಾಗಾಲ್ಯಾಂಡ್, ಮೇಘಾಲಯ, ತ್ರಿಪುರ ಮತ್ತು ಸಿಕ್ಕಿಂ

ಸಾಂಸ್ಥಿಕ ರಚನೆ

- **ಅಧ್ಯಕ್ಷರು:** ಕೇಂದ್ರ ಗೃಹ ಸಚಿವರು ಈ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಕೌನ್ಸಿಲ್‌ಗಳ ಅಧ್ಯಕ್ಷರಾಗಿದ್ದಾರೆ.
- **ಉಪಾಧ್ಯಕ್ಷರು:** ಪ್ರತಿ ವಲಯದಲ್ಲಿ ಒಳಗೊಂಡಿರುವ ರಾಜ್ಯಗಳ ಮುಖ್ಯಮಂತ್ರಿಗಳು ಆ ವಲಯಕ್ಕೆ ವಲಯ ಪರಿಷತ್ತಿನ ಉಪಾಧ್ಯಕ್ಷರಾಗಿ ಸರದಿಯ ಮೂಲಕ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಾರೆ, ಪ್ರತಿಯೊಂದೂ ಒಂದು ವರ್ಷದ ಅವಧಿಗೆ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಹೊಂದಿರುತ್ತಾರೆ.
- **ಸದಸ್ಯರು:** ಪ್ರತಿ ರಾಜ್ಯಗಳಿಂದ ರಾಜ್ಯಪಾಲರಿಂದ ನಾಮನಿರ್ದೇಶನಗೊಂಡ ಮುಖ್ಯಮಂತ್ರಿ ಮತ್ತು ಇಬ್ಬರು ಸಚಿವರು ಮತ್ತು ಕೇಂದ್ರಾಡಳಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳಿಂದ ಇಬ್ಬರು ಸದಸ್ಯರು ವಲಯದಲ್ಲಿ ಸೇರಿದ್ದಾರೆ.
- **ಸಲಹೆಗಾರರು:** ಪ್ರತಿ ವಲಯ ಮಂಡಳಿಗಳಿಗೆ NITI ಆಯೋಗ್‌ನಿಂದ ನಾಮನಿರ್ದೇಶನಗೊಂಡ ಒಬ್ಬ ವ್ಯಕ್ತಿ, ಮುಖ್ಯ ಕಾರ್ಯದರ್ಶಿಗಳು ಮತ್ತು ವಲಯದಲ್ಲಿ ಸೇರಿಸಲಾದ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ರಾಜ್ಯಗಳಿಂದ ನಾಮನಿರ್ದೇಶನಗೊಂಡ ಇನ್ನೊಬ್ಬ ಅಧಿಕಾರಿ/ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಆಯುಕ್ತರು.

ಭಾಗ XII : ಅನುಚ್ಛೇದ (ವಿಧಿ) – 264 ರಿಂದ 300A ಹಣಕಾಸು, ಆಸ್ತಿ, ಒಪ್ಪಂದಗಳು

- ವಿಧಿ 264 ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ.
- ವಿಧಿ 265 ಕಾನೂನಿನ ಅಧಿಕಾರದಿಂದ ಹೊರತುಪಡಿಸಿ ತೆರಿಗೆಗಳನ್ನು ವಿಧಿಸಬಾರದು.
- ವಿಧಿ 266 ಭಾರತ ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯಗಳ ಏಕೀಕೃತ ನಿಧಿಗಳು ಮತ್ತು ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಖಾತೆಗಳು.
- ವಿಧಿ 267 ಆಕಸ್ಮಿಕ ನಿಧಿ.

ಕೇಂದ್ರ ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯಗಳ ನಡುವಿನ ಆದಾಯದ ಹಂಚಿಕೆ

- ವಿಧಿ 268 ಕೇಂದ್ರ ವಿಧಿಸಿದ ಆದರೆ ರಾಜ್ಯದಿಂದ ಸಂಗ್ರಹಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಮತ್ತು ಸ್ವಾಧೀನಪಡಿಸಿಕೊಂಡ ಸುಂಕಗಳು.
- ವಿಧಿ 268A [ರದ್ದುಮಾಡಲಾಗಿದೆ.]
- ವಿಧಿ 269 ತೆರಿಗೆಗಳನ್ನು ವಿಧಿಸಲಾಗಿದೆ ಮತ್ತು ಒಕ್ಕೂಟದಿಂದ ಸಂಗ್ರಹಿಸಲಾಗಿದೆ ಆದರೆ ರಾಜ್ಯಗಳಿಗೆ ನಿಯೋಜಿಸಲಾಗಿದೆ.
- ವಿಧಿ 269A ಅಂತರ-ರಾಜ್ಯ ವ್ಯಾಪಾರ ಅಥವಾ ವಾಣಿಜ್ಯದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಸರಕು ಮತ್ತು ಸೇವಾ ತೆರಿಗೆಯ ಲೆವಿ ಮತ್ತು ಸಂಗ್ರಹಣೆ.
- ವಿಧಿ 270 ತೆರಿಗೆಗಳನ್ನು ವಿಧಿಸಲಾಗುವುದು ಮತ್ತು ಒಕ್ಕೂಟ ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯಗಳ ನಡುವೆ ವಿತರಿಸಲಾಗಿದೆ.
- ವಿಧಿ 271 ಒಕ್ಕೂಟದ ಉದ್ದೇಶಗಳಿಗಾಗಿ ಕೆಲವು ಕರ್ತವ್ಯಗಳು ಮತ್ತು ತೆರಿಗೆಗಳ ಮೇಲಿನ ಹೆಚ್ಚುವರಿ ಶುಲ್ಕ.
- ವಿಧಿ 272 [ರದ್ದುಮಾಡಲಾಗಿದೆ.]
- ವಿಧಿ 273 ಸೇನಾ ಮತ್ತು ಸೇನಾ ಉತ್ಪನ್ನಗಳ ಮೇಲಿನ ರಫ್ತು ಸುಂಕದ ಬದಲಾಗಿ ಅನುದಾನ.

- ವಿಧಿ 274 ರಾಜ್ಯಗಳು ಆಸಕ್ತಿ ಹೊಂದಿರುವ ತೆರಿಗೆಯ ಮೇಲೆ ಪರಿಣಾಮ ಬೀರುವ ಮಸೂದೆಗಳಿಗೆ ಅಧ್ಯಕ್ಷರ ಪೂರ್ವ ಶಿಫಾರಸು ಅಗತ್ಯವಿದೆ.
- ವಿಧಿ 275 ಕೆಲವು ರಾಜ್ಯಗಳಿಗೆ ಒಕ್ಕೂಟದಿಂದ ಅನುದಾನ.
- ವಿಧಿ 276 ವೃತ್ತಿಗಳು, ವ್ಯಾಪಾರಗಳು, ಕರೆಗಳು ಮತ್ತು ಉದ್ಯೋಗಗಳ ಮೇಲಿನ ತೆರಿಗೆಗಳು.
- ವಿಧಿ 277 ಉಳಿತಾಯ.
- ವಿಧಿ 278 [ರದ್ದುಮಾಡಲಾಗಿದೆ.]
- ವಿಧಿ 279 "ನಿವ್ವಳ ಆದಾಯ", ಇತ್ಯಾದಿಗಳ ಲೆಕ್ಕಾಚಾರ
- **ವಿಧಿ 280 ಹಣಕಾಸು ಆಯೋಗ**
- **ವಿಧಿ 281 ಹಣಕಾಸು ಆಯೋಗದ ಶಿಫಾರಸುಗಳು.**

ವಿವಿಧ ಹಣಕಾಸು ನಿಬಂಧನೆಗಳು

- ವಿಧಿ 282 ಕೇಂದ್ರ ಅಥವಾ ರಾಜ್ಯವು ತನ್ನ ಆದಾಯದಿಂದ ಖರ್ಚು ಮಾಡಬಹುದಾಗಿದೆ.
- **ವಿಧಿ 283 ಕನ್ಸಾಲಿಡೇಟೆಡ್ ಫಂಡ್‌ಗಳು, ಆಕಸ್ಮಿಕ ನಿಧಿಗಳು ಮತ್ತು ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಖಾತೆಗಳಿಗೆ ಜಮಾ ಮಾಡಲಾದ ಹಣದ ಪಾಲನೆ, ಇತ್ಯಾದಿ.**
- ವಿಧಿ 284 ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಸೇವಕರು ಮತ್ತು ನ್ಯಾಯಾಲಯಗಳು ಸ್ವೀಕರಿಸಿದ ದಾವೆದಾರರ ಠೇವಣಿ ಮತ್ತು ಇತರ ಹಣದ ಪಾಲನೆ.
- ವಿಧಿ 285 ರಾಜ್ಯ ತೆರಿಗೆಯಿಂದ ಒಕ್ಕೂಟದ ಆಸ್ತಿಯ ವಿನಾಯಿತಿ.
- **ವಿಧಿ 286 ಸರಕುಗಳ ಮಾರಾಟ ಅಥವಾ ಖರೀದಿಯ ಮೇಲೆ ತೆರಿಗೆ ವಿಧಿಸಲು ನಿಬಂಧನೆಗಳು.**
- ವಿಧಿ 287 ವಿದ್ಯುತ್ ಮೇಲಿನ ತೆರಿಗೆಗಳಿಂದ ವಿನಾಯಿತಿ.
- ವಿಧಿ 288 ಕೆಲವು ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ನೀರು ಅಥವಾ ವಿದ್ಯುತ್‌ಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ರಾಜ್ಯಗಳಿಂದ ತೆರಿಗೆಯಿಂದ ವಿನಾಯಿತಿ.
- ವಿಧಿ 289 ಯೂನಿಯನ್ ತೆರಿಗೆಯಿಂದ ರಾಜ್ಯದ ಆಸ್ತಿ ಮತ್ತು ಆದಾಯದ ವಿನಾಯಿತಿ.
- ವಿಧಿ 290 ಕೆಲವು ವೆಚ್ಚಗಳು ಮತ್ತು ಪಿಂಚಣಿಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಹೊಂದಾಣಿಕೆ.
- ವಿಧಿ 290A ಕೆಲವು ದೇವಸ್ಥಾನ ನಿಧಿಗಳಿಗೆ ವಾರ್ಷಿಕ ಪಾವತಿ.
- ವಿಧಿ 291 [ರದ್ದುಮಾಡಲಾಗಿದೆ.]
- ವಿಧಿ 292 ಭಾರತ ಸರ್ಕಾರದಿಂದ ಎರವಲು ಪಡೆಯುವುದು.
- ವಿಧಿ 293 ರಾಜ್ಯಗಳಿಂದ ಎರವಲು.
- ವಿಧಿ 294 ಕೆಲವು ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ಆಸ್ತಿ, ಸ್ವತ್ತುಗಳು, ಹಕ್ಕುಗಳು, ಹೊಣೆಗಾರಿಕೆಗಳು ಮತ್ತು ಕಟ್ಟುಪಾಡುಗಳಿಗೆ ಉತ್ತರಾಧಿಕಾರ.
- ವಿಧಿ 295 ಇತರ ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ಆಸ್ತಿ, ಸ್ವತ್ತುಗಳು, ಹಕ್ಕುಗಳು, ಹೊಣೆಗಾರಿಕೆಗಳು ಮತ್ತು ಬಾಧ್ಯತೆಗಳಿಗೆ ಉತ್ತರಾಧಿಕಾರ.
- ವಿಧಿ 296 ಎಸ್ಪಿಯಾಟ್ ಅಥವಾ ಲ್ಯಾಪ್ಸ್ ಅಥವಾ ಬೋನಾ ವೆಕಾಂಟಿಯಾ ಮೂಲಕ ಆಸ್ತಿ ಸಂಪಾದನೆ.

- ವಿಧಿ 297 ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ನೀರು ಅಥವಾ ಭೂಖಂಡದ ಕಪಾಟಿನಲ್ಲಿ ಮೌಲ್ಯದ ವಸ್ತುಗಳು ಮತ್ತು ಒಕ್ಕೂಟದಲ್ಲಿ ನಿರತವಾಗಿರುವ ವಿಶೇಷ ಆರ್ಥಿಕ ವಲಯದ ಸಂಪನ್ಮೂಲಗಳು.
- ವಿಧಿ 298 ವ್ಯಾಪಾರವನ್ನು ಮುಂದುವರಿಸಲು ಅಧಿಕಾರ, ಇತ್ಯಾದಿ.
- ವಿಧಿ 299 ಒಪ್ಪಂದಗಳು.
- ವಿಧಿ 300 ಸೂಚನೆಗಳು ಮತ್ತು ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಗಳು.
- ವಿಧಿ **300A ವ್ಯಕ್ತಿಗಳು ಕಾನೂನಿನ ಅಧಿಕಾರದಿಂದ ಆಸ್ತಿಯಿಂದ ವಂಚಿತರಾಗಬಾರದು.**

ಹಣಕಾಸು ಆಯೋಗ (ವಿಧಿಗಳು 280 ರಿಂದ 281)

- ಭಾರತದ ಸಂವಿಧಾನದ **280ನೇ ವಿಧಿಯು ಅರೆ ನ್ಯಾಯಾಂಗ ಸಂಸ್ಥೆಯಾಗಿ ಹಣಕಾಸು ಆಯೋಗವನ್ನು ಒದಗಿಸುತ್ತದೆ.**
- ಇದನ್ನು ಭಾರತದ **ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಗಳು ಪ್ರತಿ ಐದನೇ ವರ್ಷಕ್ಕೊಮ್ಮೆ ಅಥವಾ ಅವರು ಅಗತ್ಯವೆಂದು ಪರಿಗಣಿಸುವ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪಿಸುತ್ತಾರೆ.**
- ಹಣಕಾಸು ಆಯೋಗವು **ಅಧ್ಯಕ್ಷರು ಮತ್ತು ಇತರ ನಾಲ್ಕು ಸದಸ್ಯರನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿರುತ್ತದೆ.**
- ಸಂಸತ್ತು ಸೂಚಿಸಿದ ಅರ್ಹತೆಗಳ ಪ್ರಕಾರ, **ಸಾರ್ವಜನಿಕ ವ್ಯವಹಾರಗಳಲ್ಲಿ ಅನುಭವ ಹೊಂದಿರುವ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳಿಂದ** ಅಧ್ಯಕ್ಷರನ್ನು ಆಯ್ಕೆ ಮಾಡಲಾಗುತ್ತದೆ.
- ಆಯೋಗದ ಸದಸ್ಯರು ಅಧ್ಯಕ್ಷರು ತಮ್ಮ **ಆದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ನಿರ್ದಿಷ್ಟಪಡಿಸಬಹುದಾದ ಅವಧಿಗೆ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಹೊಂದಿರುತ್ತಾರೆ ಮತ್ತು ಮರುನೇಮಕಕ್ಕೆ ಅರ್ಹರಾಗಿರುತ್ತಾರೆ.**

RK UPDATES PREMIUM

ಹಣಕಾಸು ಆಯೋಗದ ಮುಖ್ಯ ಕಾರ್ಯಗಳು ಅಥವಾ ಕರ್ತವ್ಯಗಳು:

- ಕೇಂದ್ರ ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯಗಳ ನಡುವಿನ **ತೆರಿಗೆಗಳ ನಿವ್ವಳ ಆದಾಯದ ವಿತರಣೆಯ** ಆಧಾರವನ್ನು ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಗಳಿಗೆ ಶಿಫಾರಸು ಮಾಡುವುದು.
- ಭಾರತದ **ಕನ್ಸಾಲಿಡೇಟೆಡ್ ಫಂಡ್‌ನಿಂದ ರಾಜ್ಯಗಳಿಗೆ ನೀಡಬೇಕಾದ ಅನುದಾನ-ಸಹಾಯವನ್ನು ನಿಯಂತ್ರಿಸಬೇಕಾದ ತತ್ವಗಳನ್ನು ಶಿಫಾರಸು ಮಾಡುವುದು.**
- ಸದೃಢ ಹಣಕಾಸಿನ ಹಿತಾಸಕ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಆಯೋಗಕ್ಕೆ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಲಾದ ಯಾವುದೇ ಇತರ ವಿಷಯದ ಬಗ್ಗೆ ಅಧ್ಯಕ್ಷರಿಗೆ ಸಲಹೆ ನೀಡಲು.
- **ಸೇವೆಯ ಉತ್ಪನ್ನಗಳ ಮೇಲಿನ ರಫ್ತು ಸುಂಕದ ವ್ಯವಸ್ಥೆಗೆ ಬದಲಾಗಿ ಅಸ್ಸಾಂ, ಬಿಹಾರ, ಒಡಿಶಾ ಮತ್ತು ಪಶ್ಚಿಮ ಬಂಗಾಳ ರಾಜ್ಯಗಳಿಗೆ ಪಾವತಿಸಬೇಕಾದ ಮೊತ್ತವನ್ನು ಸೂಚಿಸಲು.**
- ಆಯೋಗವು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಕೇಂದ್ರ **ಸರ್ಕಾರದಿಂದ ಅಂಗೀಕರಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ತನ್ನ ಶಿಫಾರಸುಗಳನ್ನು ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಗಳಿಗೆ ಸಲ್ಲಿಸುತ್ತದೆ. ಆಯೋಗದ ಶಿಫಾರಸುಗಳು ಐದು ವರ್ಷಗಳ ಅವಧಿಗೆ ಅನ್ವಯಿಸುತ್ತವೆ.**

ಭಾಗ XIII : ಅನುಚ್ಛೇದ (ವಿಧಿ) – 301 ರಿಂದ 307 ಭಾರತದ ಪ್ರದೇಶದೊಳಗೆ ವ್ಯಾಪಾರ ಮತ್ತು ವಾಣಿಜ್ಯ

- **ವಿಧಿ 301 ವ್ಯಾಪಾರ, ವಾಣಿಜ್ಯ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ.**

- **ವಿಧಿ 302 ವ್ಯಾಪಾರ, ವಾಣಿಜ್ಯ ಮೇಲೆ ನಿಬಂಧಗಳನ್ನು ಹೇರಲು ಸಂಸತ್ತಿನ ಅಧಿಕಾರ.**
- ವಿಧಿ 303 ವ್ಯಾಪಾರ ಮತ್ತು ವಾಣಿಜ್ಯಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಒಕ್ಕೂಟ ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯಗಳ ಶಾಸಕಾಂಗ ಅಧಿಕಾರಗಳ ಮೇಲಿನ ನಿಬಂಧಗಳು.
- **ವಿಧಿ 304 ರಾಜ್ಯಗಳ ನಡುವೆ ವ್ಯಾಪಾರ, ವಾಣಿಜ್ಯ ಮೇಲಿನ ನಿಬಂಧಗಳು.**
- ವಿಧಿ 305 ರಾಜ್ಯ ಏಕಸ್ವಾಮ್ಯಕ್ಕೆ ಒದಗಿಸುವ ಅಸ್ತಿತ್ವದಲ್ಲಿರುವ ಕಾನೂನುಗಳು ಮತ್ತು ಕಾನೂನುಗಳ ಉಳಿತಾಯ
- ವಿಧಿ 306 ವ್ಯಾಪಾರ ಮತ್ತು ವಾಣಿಜ್ಯದ ಮೇಲೆ ನಿಬಂಧಗಳನ್ನು ಹೇರಲು ಮೊದಲ ವೇಳಾಪಟ್ಟಿಯ ಭಾಗ B ಯಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ರಾಜ್ಯಗಳ ಅಧಿಕಾರ
- ವಿಧಿ 307- 301 ರಿಂದ 304ರ ಅನುಚ್ಛೇದಗಳ ಉದ್ದೇಶಗಳನ್ನು ಪೂರೈಸಲು ಅಧಿಕಾರದ ನೇಮಕಾತಿ

ಭಾಗ XIV : ಅನುಚ್ಛೇದ (ವಿಧಿ) – 308 ರಿಂದ 323 ಒಕ್ಕೂಟ ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯಗಳ ಅಡಿಯಲ್ಲಿ ಸೇವೆಗಳು

- ವಿಧಿ 308 **ರಾಜ್ಯಗಳ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ**
- ವಿಧಿ 309 ಒಕ್ಕೂಟ ಅಥವಾ ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಸೇವೆ ಸಲ್ಲಿಸುತ್ತಿರುವ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳ **ನೇಮಕಾತಿ ಮತ್ತು ಸೇವಾ ಷರತ್ತುಗಳು**
- ವಿಧಿ 310 ಒಕ್ಕೂಟ ಅಥವಾ ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಸೇವೆ ಸಲ್ಲಿಸುತ್ತಿರುವ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳ ಅಧಿಕಾರದ ಅವಧಿ
- ವಿಧಿ 311 **ಒಕ್ಕೂಟ ಅಥವಾ ರಾಜ್ಯದ ಅಡಿಯಲ್ಲಿ ನಾಗರಿಕ ಸಾಮರ್ಥ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಉದ್ಯೋಗದಲ್ಲಿರುವ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳ ವಜಾಗೊಳಿಸುವಿಕೆ, ತೆಗೆದುಹಾಕುವಿಕೆ ಅಥವಾ ಶ್ರೇಣಿಯಲ್ಲಿನ ಕಡಿತ.**
- ವಿಧಿ 312 **ಅಖಿಲ ಭಾರತ ಸೇವೆಗಳು**
- ವಿಧಿ 312A : ಕೆಲವು ಸೇವೆಗಳ ಅಧಿಕಾರಿಗಳ ಸೇವಾ ಷರತ್ತುಗಳನ್ನು ಬದಲಾಯಿಸಲು ಅಥವಾ ಹಿಂತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಲು ಸಂಸತ್ತಿನ ಅಧಿಕಾರ
- ವಿಧಿ 313 ಪರಿವರ್ತನೆಯ ನಿಬಂಧನೆಗಳು
- ವಿಧಿ 314 ಕೆಲವು ಸೇವೆಗಳ ಅಸ್ತಿತ್ವದಲ್ಲಿರುವ ಅಧಿಕಾರಿಗಳ ರಕ್ಷಣೆಗೆ ಅವಕಾಶ
- **ವಿಧಿ 315 ಕೇಂದ್ರ ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯಗಳಿಗೆ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಸೇವಾ ಆಯೋಗಗಳು**
- **ವಿಧಿ 316 ಸದಸ್ಯರ ನೇಮಕಾತಿ ಮತ್ತು ಅಧಿಕಾರದ ಅವಧಿ**
- **ವಿಧಿ 317 ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಸೇವಾ ಆಯೋಗದ ಸದಸ್ಯರನ್ನು ತೆಗೆದುಹಾಕುವುದು ಮತ್ತು ಅಮಾನತುಗೊಳಿಸುವುದು**
- ವಿಧಿ 318 ಆಯೋಗದ ಸದಸ್ಯರು ಮತ್ತು ಸಿಬ್ಬಂದಿಯ ಸೇವಾ ಷರತ್ತುಗಳ ಬಗ್ಗೆ ನಿಯಮಾವಳಿಗಳನ್ನು ಮಾಡುವ ಅಧಿಕಾರ
- ವಿಧಿ 319 ಆಯೋಗದ ಸದಸ್ಯರು ಅಂತಹ ಸದಸ್ಯರಾಗುವುದನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಿದಾಗ ಅವರ ಕಚೇರಿಗಳನ್ನು ಹಿಡಿದಿಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುವುದನ್ನು ನಿಷೇಧಿಸುವುದು
- ವಿಧಿ 320 ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಸೇವಾ ಆಯೋಗಗಳ ಕಾರ್ಯಗಳು
- ವಿಧಿ 321 ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಸೇವಾ ಆಯೋಗಗಳ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ವಿಸ್ತರಿಸುವ ಅಧಿಕಾರ
- ವಿಧಿ 322 ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಸೇವಾ ಆಯೋಗಗಳ ವೆಚ್ಚಗಳು

■ ವಿಧಿ 323 ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಸೇವಾ ಆಯೋಗಗಳ ವರದಿಗಳು

- ಸಂಬಂಧಿತ ರಾಜ್ಯ ಶಾಸಕಾಂಗಗಳು ಅಂಗೀಕರಿಸಿದ ನಿರ್ಣಯದ ಅನುಸಾರವಾಗಿ **ಸಂಸತ್ತು ಜಂಟಿ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಸೇವಾ ಆಯೋಗವನ್ನು ರಚಿಸಬಹುದು.**
- ಆ ರಾಜ್ಯದ ರಾಜ್ಯಪಾಲರಿಂದ ವಿನಂತಿಸಿದರೆ ಮತ್ತು ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಗಳು ಅನುಮೋದಿಸಿದರೆ, **ಯೂನಿಯನ್ ಪಬ್ಲಿಕ್ ಸರ್ವಿಸ್ ಕಮಿಷನ್ ಒಂದು ರಾಜ್ಯದ ಅಗತ್ಯತೆಗಳನ್ನು ಪೂರೈಸುತ್ತದೆ.**
- ನೇಮಕಾತಿ ಆಯೋಗದ ಸದಸ್ಯರ ಸಂಖ್ಯೆ ಮತ್ತು ಅವರ ಸೇವಾ ಷರತ್ತುಗಳನ್ನು ಇವರಿಂದ ಮಾಡಲಾಗುತ್ತದೆ:
 1. ಒಕ್ಕೂಟ ಅಥವಾ ಜಂಟಿ ಆಯೋಗದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಅಧ್ಯಕ್ಷರು, ಮತ್ತು
 2. ರಾಜ್ಯ ಆಯೋಗದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ರಾಜ್ಯದ ರಾಜ್ಯಪಾಲರು.
- ಆಯೋಗದ ಅರ್ಧದಷ್ಟು ಸದಸ್ಯರು **ಕನಿಷ್ಠ 10 ವರ್ಷಗಳ ಕಾಲ ಭಾರತ ಸರ್ಕಾರ ಅಥವಾ ರಾಜ್ಯದ ಅಡಿಯಲ್ಲಿ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಹೊಂದಿರುವ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳಾಗಿರಬೇಕು** (ಆರ್ಟಿಕಲ್ 316).
- ಆಯೋಗದ ಸದಸ್ಯರ ಸೇವೆಯ ಅವಧಿಯು ಅವರು ಕಚೇರಿಗೆ ಪ್ರವೇಶಿಸಿದ ದಿನಾಂಕದಿಂದ 6 ವರ್ಷಗಳು ಅಥವಾ ನಿವೃತ್ತಿಯ ವಯಸ್ಸಿನವರೆಗೆ, ಯಾವುದು ಮೊದಲು.
- **UPSC ಸದಸ್ಯರಿಗೆ ನಿವೃತ್ತಿಯ ವಯಸ್ಸು 65 ವರ್ಷಗಳು.**
- **ರಾಜ್ಯ ಅಥವಾ ಜಂಟಿ ಆಯೋಗದ PSC ಸದಸ್ಯರಿಗೆ ನಿವೃತ್ತಿಯ ವಯಸ್ಸು 62 ವರ್ಷಗಳು.**
- ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಸೇವಾ ಆಯೋಗದ ಸದಸ್ಯರ ಸೇವೆಗಳನ್ನು ಇವರಿಂದ ಕೊನೆಗೊಳಿಸಬಹುದು:
 - ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಗಳಿಗೆ (ರಾಜ್ಯ ಆಯೋಗದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ರಾಜ್ಯಪಾಲರಿಗೆ) ಲಿಖಿತವಾಗಿ ರಾಜೀನಾಮೆ ಸಲ್ಲಿಸಲಾಗಿದೆ.
 - ಅಧ್ಯಕ್ಷರಿಂದ ತೆಗೆದುಹಾಕುವಿಕೆ.
- **ರಾಜ್ಯ ಆಯೋಗದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಸಹ, ಅಧ್ಯಕ್ಷರು ಮಾತ್ರ ಸದಸ್ಯರನ್ನು ತೆಗೆದುಹಾಕಬಹುದು, ಆದರೆ ರಾಜ್ಯಪಾಲರು ಅಮಾನತುಗೊಳಿಸುವ ಮಧ್ಯಂತರ ಆದೇಶವನ್ನು ಜಾರಿಗೊಳಿಸುವ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಮಾತ್ರ ಹೊಂದಿರುತ್ತಾರೆ.**
- ಆಯೋಗದ ವೆಚ್ಚಗಳನ್ನು **ಭಾರತದ ಕನ್ಸಲಿಡೇಟೆಡ್ ಫಂಡ್ ಅಥವಾ ರಾಜ್ಯದ ಕನ್ಸಲಿಡೇಟೆಡ್ ಫಂಡ್ (ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ) ವಿಧಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ.**
- UPSC ಯ ಅಧ್ಯಕ್ಷರು ಭಾರತ ಸರ್ಕಾರದ ಅಡಿಯಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ರಾಜ್ಯ ಸರ್ಕಾರದ ಅಡಿಯಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಿನ ಉದ್ಯೋಗಕ್ಕೆ ಅನರ್ಹರಾಗಿದ್ದಾರೆ.
- **ರಾಜ್ಯ ಲೋಕಸೇವಾ ಆಯೋಗದ ಅಧ್ಯಕ್ಷರು ಕೇಂದ್ರ ಲೋಕಸೇವಾ ಆಯೋಗದ ಅಧ್ಯಕ್ಷರಾಗಿ ಅಥವಾ ಸದಸ್ಯರಾಗಿ ಅಥವಾ ಯಾವುದೇ ಇತರ ರಾಜ್ಯ ಲೋಕಸೇವಾ ಆಯೋಗದ ಅಧ್ಯಕ್ಷರಾಗಿ ನೇಮಕಗೊಳ್ಳಲು ಅರ್ಹರಾಗಿರುತ್ತಾರೆ, ಆದರೆ ಭಾರತ ಸರ್ಕಾರದ ಅಡಿಯಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ಅಡಿಯಲ್ಲಿ ಯಾವುದೇ ಉದ್ಯೋಗಕ್ಕಾಗಿ ಅಲ್ಲ ಒಂದು ರಾಜ್ಯದ ಸರ್ಕಾರ.**

ಅಖಿಲ ಭಾರತ ಸೇವೆಗಳು

- ಕೇಂದ್ರ ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯಗಳು ತಮ್ಮ ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಸೇವೆಗಳನ್ನು ಕ್ರಮವಾಗಿ ಕೇಂದ್ರ ಸೇವೆಗಳು ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯ ಸೇವೆಗಳು ಎಂದು ಕರೆಯಲಾಗುತ್ತದೆ.

- ಅಖಿಲ ಭಾರತ ಸೇವೆಗಳಿವೆ-**ಐಎಎಸ್, ಐಪಿಎಸ್ ಮತ್ತು ಐಎಫ್‌ಎಸ್.**
- ಈ ಸೇವೆಗಳನ್ನು **ಕೇಂದ್ರ ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯಗಳು ಜಂಟಿಯಾಗಿ** ನಿಯಂತ್ರಿಸುತ್ತವೆ.
- **ಅಂತಿಮ ನಿಯಂತ್ರಣವು ಕೇಂದ್ರ ಸರ್ಕಾರದ್ದಾಗಿದೆ ಮತ್ತು ತಕ್ಷಣದ ನಿಯಂತ್ರಣವು ರಾಜ್ಯ ಸರ್ಕಾರಗಳಿಗೆ ಇರುತ್ತದೆ.**
- 1947ರಲ್ಲಿ, **ಭಾರತೀಯ ನಾಗರಿಕ ಸೇವೆ (ICS)ಅನ್ನು IAS** ನಿಂದ ಬದಲಾಯಿಸಲಾಯಿತು ಮತ್ತು **ಭಾರತೀಯ ಪೊಲೀಸ್ (IP) ಅನ್ನು IPS** ನಿಂದ ಬದಲಾಯಿಸಲಾಯಿತು ಮತ್ತು **ಸಂವಿಧಾನದಿಂದ ಅಖಿಲ ಭಾರತ ಸೇವೆಗಳು** ಎಂದು ಗುರುತಿಸಲಾಯಿತು.
- **1966ರಲ್ಲಿ, ಭಾರತೀಯ ಅರಣ್ಯ ಸೇವೆ (IFS) ಅನ್ನು ಮೂರನೇ ಅಖಿಲ ಭಾರತ ಸೇವೆಯಾಗಿ ರಚಿಸಲಾಯಿತು.**
- **ಸಂವಿಧಾನದ 312ನೇ ವಿಧಿಯು ರಾಜ್ಯಸಭೆಯ ನಿರ್ಣಯದ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ಹೊಸ ಅಖಿಲ ಭಾರತ ಸೇವೆಗಳನ್ನು ರಚಿಸಲು ಸಂಸತ್ತಿಗೆ (ರಾಜ್ಯಸಭೆ) ಅಧಿಕಾರ ನೀಡುತ್ತದೆ.**

ಭಾಗ XIVA : ಅನುಚ್ಛೇದ (ವಿಧಿ) – 323A ಆಡಳಿತಾತ್ಮಕ ನ್ಯಾಯಮಂಡಳಿಗಳು

1976ರ 42ನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿ ಕಾಯಿದೆಯು ಸಂವಿಧಾನಕ್ಕೆ **ಹೊಸ ಭಾಗ XIVA** ಅನ್ನು ಸೇರಿಸಿತು. ಈ ಭಾಗವನ್ನು **'ಟ್ರಿಬ್ಯೂನಲ್'** ಎಂದು ಹೆಸರಿಸಲಾಗಿದೆ ಮತ್ತು ಕೇವಲ ಎರಡು ಲೇಖನಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿದೆ. **ಆರ್ಟಿಕಲ್ 323A ಆಡಳಿತಾತ್ಮಕ ನ್ಯಾಯಮಂಡಳಿಗಳೊಂದಿಗೆ ವ್ಯವಹರಿಸುತ್ತದೆ ಮತ್ತು ಆರ್ಟಿಕಲ್ 323B ಇತರ ವಿಷಯಗಳಿಗೆ ನ್ಯಾಯಮಂಡಳಿಗಳೊಂದಿಗೆ ವ್ಯವಹರಿಸುತ್ತದೆ.**

RK UPDATES PREMIUM

ಕೇಂದ್ರೀಯ ಆಡಳಿತ ನ್ಯಾಯಮಂಡಳಿ (CAT - Central Administrative Tribunal).

- ಇದನ್ನು **1985ರಲ್ಲಿ ಸಂಸತ್ತಿನ ಆಡಳಿತಾತ್ಮಕ ನ್ಯಾಯಮಂಡಳಿ ಕಾಯಿದೆ (1985)** ಅಡಿಯಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪಿಸಲಾಯಿತು. ಆದ್ದರಿಂದ, ಇದು **ಶಾಸನಬದ್ಧ ಸಂಸ್ಥೆಯಾಗಿದೆ.**
- **ನೊಂದ ಪೌರಕಾರ್ಮಿಕರಿಗೆ ತ್ವರಿತ ಮತ್ತು ಅಗ್ಗದ ನ್ಯಾಯ ಒದಗಿಸುವುದು** ಇದರ ಉದ್ದೇಶವಾಗಿದೆ. ಇದು
- **ಅಧ್ಯಕ್ಷರು, 16 ಉಪಾಧ್ಯಕ್ಷರು ಮತ್ತು 49 ಸದಸ್ಯರನ್ನು** ಒಳಗೊಂಡ ಬಹು-ಸದಸ್ಯ ಸಂಸ್ಥೆಯಾಗಿದೆ. ಅಧ್ಯಕ್ಷರು ಮತ್ತು ಉಪಾಧ್ಯಕ್ಷರ ಅವಧಿಯು **5 ವರ್ಷಗಳು ಅಥವಾ ಅವರು 65 ವರ್ಷ** ವಯಸ್ಸನ್ನು ತಲುಪುವವರೆಗೆ, ಯಾವುದು ಮೊದಲು.
- **ಅವರು ಮರು ನೇಮಕಾತಿಗೆ ಅರ್ಹರಲ್ಲ.**

ಭಾಗ XV : ಅನುಚ್ಛೇದ (ವಿಧಿ) – 324 ರಿಂದ 329 ಚುನಾವಣೆಗಳು

- ವಿಧಿ 324 **ಚುನಾವಣಾ ಆಯೋಗದಲ್ಲಿ ಚುನಾವಣಾ ಉಸ್ತುವಾರಿ, ನಿರ್ದೇಶನ ಮತ್ತು ನಿಯಂತ್ರಣ.**
- ವಿಧಿ 325 **ಧರ್ಮ, ಜನಾಂಗ, ಜಾತಿ ಅಥವಾ ಲಿಂಗದ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ಯಾವುದೇ ವ್ಯಕ್ತಿಯನ್ನು ಸೇರ್ಪಡೆಗೊಳಿಸಲು ಅಥವಾ ವಿಶೇಷ ಮತದಾರರ ಪಟ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಸೇರಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಅನರ್ಹರಾಗಿರುವುದಿಲ್ಲ.**
- ವಿಧಿ 326 **ವಯಸ್ಕರ ಮತದಾನದ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ಸಭೆಗಳಿಗೆ ಚುನಾವಣೆಗಳು.**

- ವಿಧಿ 327 ಶಾಸನಸಭೆಗಳಿಗೆ ಚುನಾವಣೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ನಿಬಂಧನೆಗಳನ್ನು ಮಾಡಲು ಸಂಸತ್ತಿನ ಅಧಿಕಾರ.
- ವಿಧಿ 328 ಶಾಸಕಾಂಗಕ್ಕೆ ಚುನಾವಣೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ನಿಬಂಧನೆಗಳನ್ನು ಮಾಡಲು ರಾಜ್ಯದ ಶಾಸಕಾಂಗದ ಅಧಿಕಾರ.
- ವಿಧಿ 329 **ಚುನಾವಣಾ ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿ ನ್ಯಾಯಾಲಯಗಳ ಹಸ್ತಕ್ಷೇಪಕ್ಕೆ ತಡೆ.**
- ವಿಧಿ 329A ಪ್ರಧಾನ ಮಂತ್ರಿ ಮತ್ತು ಸ್ಪೀಕರ್ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಸಂಸತ್ತಿಗೆ ಚುನಾವಣೆಗಳಿಗೆ ವಿಶೇಷ ಅವಕಾಶ.
- ಭಾರತದ ಪ್ರಜೆಯಾಗಿರುವ ಮತ್ತು 18 ವರ್ಷ ವಯಸ್ಸಿನ ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬ ವ್ಯಕ್ತಿಯು ಚುನಾವಣೆಯಲ್ಲಿ ಮತ ಚಲಾಯಿಸಲು ಅರ್ಹರಾಗಿರುತ್ತಾರೆ, ಅವರು ಕಾನೂನಿನಿಂದ ಅನರ್ಹರಾಗುವುದಿಲ್ಲ.
- ಅಧ್ಯಕ್ಷ ಮತ್ತು ಉಪಾಧ್ಯಕ್ಷರ ಚುನಾವಣೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ವಿವಾದಗಳನ್ನು ನಿರ್ಣಯಿಸುವ ವಿಶೇಷ ವೇದಿಕೆಯು ಸುಪ್ರೀಂ ಕೋರ್ಟ್ ಆಗಿದೆ (ವಿಧಿ 71).

ಚುನಾವಣಾ ಆಯೋಗ (ವಿಧಿ 324)

- **1950ರ ಜನವರಿ 25** ರಂದು ಸಂವಿಧಾನದ ಪ್ರಕಾರ **ಚುನಾವಣಾ ಆಯೋಗವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಲಾಯಿತು.**
- ಭಾರತದ ಚುನಾವಣಾ ಆಯೋಗವು ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಕೇಂದ್ರ ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯ ಚುನಾವಣಾ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಗಳನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸುವ ಜವಾಬ್ದಾರಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿರುವ ಸ್ವಾಯತ್ತ ಸಾಂವಿಧಾನಿಕ ಪ್ರಾಧಿಕಾರವಾಗಿದೆ.
- ಈ ಸಂಸ್ಥೆಯು ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಲೋಕಸಭೆ, ರಾಜ್ಯಸಭೆ ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯ ಶಾಸನ ಸಭೆಗಳಿಗೆ ಮತ್ತು ದೇಶದಲ್ಲಿ ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿ ಮತ್ತು ಉಪಾಧ್ಯಕ್ಷರ ಕಚೇರಿಗಳಿಗೆ ಚುನಾವಣೆಗಳನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತದೆ.
- ಭಾರತೀಯ ಸಂವಿಧಾನದ **XV ಭಾಗವು ಚುನಾವಣೆಗಳ ಬಗ್ಗೆ** ವ್ಯವಹರಿಸುತ್ತದೆ ಮತ್ತು ಈ ವಿಷಯಗಳಿಗಾಗಿ ಆಯೋಗವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸುತ್ತದೆ.
- ಚುನಾವಣಾ ಆಯೋಗವು **ಮತದಾರರ ಪಟ್ಟಿಯನ್ನು ಸಿದ್ಧಪಡಿಸುತ್ತದೆ, ನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತದೆ ಮತ್ತು ನಿಯತಕಾಲಿಕವಾಗಿ ನವೀಕರಿಸುತ್ತದೆ, ಇದು ಯಾರು ಮತ ಚಲಾಯಿಸಲು ಅರ್ಹರು ಎಂಬುದನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತದೆ.**
- ಅಭ್ಯರ್ಥಿಗಳ ನಾಮನಿರ್ದೇಶನಗಳನ್ನು ಮೇಲ್ವಿಚಾರಣೆ ಮಾಡುತ್ತದೆ, ರಾಜಕೀಯ ಪಕ್ಷಗಳನ್ನು ನೋಂದಾಯಿಸುತ್ತದೆ ಮತ್ತು ಚುನಾವಣಾ ಪ್ರಚಾರವನ್ನು ಮೇಲ್ವಿಚಾರಣೆ ಮಾಡುತ್ತದೆ.
- ಇದು ಕ್ರಮಬದ್ಧ ಮತ್ತು ನ್ಯಾಯಯುತವಾದ ಚುನಾವಣೆಯನ್ನು ಖಚಿತಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಮತಗಟ್ಟೆಗಳು, ಮತಗಳ ಎಣಿಕೆ ಮತ್ತು ಫಲಿತಾಂಶಗಳ ಘೋಷಣೆಯನ್ನು ಸಹ ಆಯೋಜಿಸುತ್ತದೆ.
- ನ್ಯಾಯಸಮ್ಮತ ಚುನಾವಣೆಯನ್ನು ಖಚಿತಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು **ಚುನಾವಣಾ ಆಯೋಗವು ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಾಹಕ ನಿಯಂತ್ರಣದಿಂದ ಸ್ವತಂತ್ರವಾಗಿದೆ.**
- ಚುನಾವಣಾ ಆಯೋಗವು ಮುಖ್ಯ ಚುನಾವಣಾ ಆಯುಕ್ತರು ಮತ್ತು ಇಬ್ಬರು ಚುನಾವಣಾ ಆಯುಕ್ತರನ್ನು [1+2] ಒಳಗೊಂಡಿದೆ.
- ಅಧ್ಯಕ್ಷರು ಚುನಾವಣಾ ಆಯುಕ್ತರ ಸಂಖ್ಯೆಯನ್ನು ನಿರ್ಧರಿಸಬಹುದು.

- ಪ್ರಸ್ತುತ ಕಾನೂನಿನಡಿಯಲ್ಲಿ, ಚುನಾವಣಾ ಆಯೋಗವು ಮತದಾನಕ್ಕೆ **48 ಗಂಟೆಗಳ ಮೊದಲು ಅಭಿಪ್ರಾಯ ಸಂಗ್ರಹಣೆಯನ್ನು ನಿಷೇಧಿಸುವ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಹೊಂದಿದೆ.**

ಮುಖ್ಯ ಚುನಾವಣಾ ಆಯುಕ್ತರು (CEC)

- **ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಗಳು** ಮುಖ್ಯ ಚುನಾವಣಾ ಆಯುಕ್ತರನ್ನು ನೇಮಕ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ, ಅವರು **6 ವರ್ಷಗಳ** ಅಧಿಕಾರಾವಧಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದಾರೆ, ಅಥವಾ **65 ವರ್ಷ ವಯಸ್ಸಿನವರೆಗೆ.**
- **CEC ಸುಪ್ರೀಂ ಕೋರ್ಟ್‌ನ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರಿಗೆ ಲಭ್ಯವಿರುವ ಅದೇ ಸಂಬಳ ಮತ್ತು ಸವಲತ್ತುಗಳನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತದೆ.**
- **ಸುಪ್ರೀಂ ಕೋರ್ಟ್‌ನ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರನ್ನು ಪದಚ್ಯುತಗೊಳಿಸಲು ಸೂಚಿಸಿದ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ** ಮತ್ತು ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ಮಾತ್ರ ಮುಖ್ಯ ಚುನಾವಣಾ ಆಯುಕ್ತರನ್ನು ಅವರ ಕಚೇರಿಯಿಂದ ತೆಗೆದುಹಾಕಬಹುದು.
- **ಮುಖ್ಯ ಚುನಾವಣಾ ಆಯುಕ್ತರ ಶಿಫಾರಸಿನ ಮೇರೆಗೆ ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಗಳು** ಇತರ ಚುನಾವಣಾ ಆಯುಕ್ತರನ್ನು ತೆಗೆದುಹಾಕಬಹುದು.

☆ 1ನೇ ಮುಖ್ಯ ಚುನಾವಣಾ ಆಯುಕ್ತರು **ಸುಕುಮಾರ್ ಸೇನ್**
21 ಮಾರ್ಚ್ 1950 – 19 ಡಿಸೆಂಬರ್ 1958.

☆ 25ನೇ ಮುಖ್ಯ ಚುನಾವಣಾ ಆಯುಕ್ತರು **ರಾಜೀವ್ ಕುಮಾರ್** –
15 ಮೇ 2022 (ಪ್ರಸ್ತುತ).

✚ **ಲೋಕಸಭೆಗೆ ಮೊದಲ ಸಾರ್ವತ್ರಿಕ ಚುನಾವಣೆಗಳು 1951ರಲ್ಲಿ** ನಡೆದವು.

✚ **1982ರಲ್ಲಿ ಕೇರಳದ ಸಾರ್ವತ್ರಿಕ ಚುನಾವಣೆಯಲ್ಲಿ,** ಭಾರತೀಯ

ಚುನಾವಣೆಗಳಲ್ಲಿ ಮೊದಲ ಬಾರಿಗೆ **ವಿದ್ಯುನ್ಮಾನ ಮತಯಂತ್ರಗಳನ್ನು (Electronic Voting Machines - EVM)** ಬಳಸಲಾಯಿತು. **2004ರಲ್ಲಿ, ಭಾರತದ ಎಲ್ಲಾ 543** ಸ್ಥಾನಗಳಲ್ಲಿ ಇವಿಎಂಗಳನ್ನು ಸಾರ್ವತ್ರಿಕ ಚುನಾವಣೆಗಳಲ್ಲಿ ಬಳಸಲಾಯಿತು.

✚ **Voter-Verified Paper Audit Trail (VVPAT):**

ವಿವಿಪ್ಯಾಟ್ ಅಳವಡಿಸಲಾಗಿರುವ ಇವಿಎಂ, **ನಾಗಾಲ್ಯಾಂಡ್‌ನ ನೋಕ್ಸನ್ ಅಸೆಂಬ್ಲಿ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಸೆಪ್ಟೆಂಬರ್, 2013ರ ಉಪಚುನಾವಣೆಯಲ್ಲಿ ಮೊದಲ ಬಾರಿಗೆ** ಕ್ಷೇತ್ರ ಪರೀಕ್ಷೆಗೆ ಒಳಪಟ್ಟಿತು. **2014ರ ಭಾರತೀಯ ಸಾರ್ವತ್ರಿಕ ಚುನಾವಣೆಯಲ್ಲಿ** ಪ್ರಾಯೋಗಿಕ ಯೋಜನೆಯಾಗಿ 543 ಸಂಸದೀಯ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳಲ್ಲಿ 8 ರಲ್ಲಿ ಗಿರಿಕಂಖಿ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಪರಿಚಯಿಸಲಾಗಿದೆ.

✚ **ವೋಟರ್ ಐಡಿಯನ್ನು ಮೊದಲ ಬಾರಿಗೆ 1993** ರಲ್ಲಿ ಪರಿಚಯಿಸಲಾಯಿತು. **Electors Photo Identity Cards - EPIC**

ಎಲೆಕ್ಟೋರಲ್ ಬಾಂಡ್

- ಎಲೆಕ್ಟೋರಲ್ ಬಾಂಡ್ ಎಂದರೆ **ಯಾವುದೇ ಭಾರತೀಯ ಪ್ರಜೆ ಅಥವಾ ಕಂಪನಿಯು ಸ್ಟೇಟ್ ಬ್ಯಾಂಕ್ ಆಫ್ ಇಂಡಿಯಾದ ಆಯ್ದ ಶಾಖೆಗಳಿಂದ ಖರೀದಿಸಬಹುದಾದ ಪ್ರಾಮಿಸರಿ ನೋಟು.**
- **ಹಣಕಾಸು ಮಸೂದೆ (2017)** ಮೂಲಕ ಪರಿಚಯಿಸಲಾಗಿದೆ.

ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಮತದಾರರ ದಿನ

ರಾಜಕೀಯ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯಲ್ಲಿ ಪಾಲ್ಗೊಳ್ಳಲು ಹೆಚ್ಚಿನ ಮತದಾರರನ್ನು ಉತ್ತೇಜಿಸುವ ಸಲುವಾಗಿ, **ಭಾರತ ಸರ್ಕಾರವು 2011 ರಿಂದ ಪ್ರತಿ ವರ್ಷ ಜನವರಿ 25** ಅನ್ನು ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಮತದಾರರ ದಿನವನ್ನಾಗಿ ಆಚರಿಸಲು ನಿರ್ಧರಿಸಿದೆ.

- KYC ದೂರು ಖಾತೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿರುವ **ದಾನಿಯು 1000 ರಿಂದ 1 ಕೋಟಿ** ವರೆಗೆ ಬಹುಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ನೀಡಲಾದ ಬಾಂಡ್ ಅನ್ನು ಖರೀದಿಸಬಹುದು.
- **1951ರ ಜನತಾ ಪ್ರಾತಿನಿಧ್ಯ ಕಾಯ್ದೆಯ ಸೆಕ್ಷನ್ 29A** ಅಡಿಯಲ್ಲಿ ನೋಂದಾಯಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿರುವ ಮತ್ತು ತೀರಾ ಇತ್ತೀಚಿನ ಸಾರ್ವತ್ರಿಕ ಅಥವಾ ಅಸೆಂಬ್ಲಿ ಚುನಾವಣೆಗಳಲ್ಲಿ ಕನಿಷ್ಠ ಒಂದು ಶೇಕಡಾ ಮತಗಳನ್ನು ಪಡೆದಿರುವ **ಯಾವುದೇ ಪಕ್ಷವು ಚುನಾವಣಾ ಬಾಂಡ್‌ಗಳನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಲು ಅರ್ಹವಾಗಿರುತ್ತದೆ.**
- ಈ ಚುನಾವಣಾ ಬಾಂಡ್ **ದಾನಿಗಳ ಹೆಸರನ್ನು ಹೊಂದಿರುವುದಿಲ್ಲ** ಮತ್ತು ಕೇವಲ **ಹದಿನೈದು ದಿನಗಳವರೆಗೆ** ಮಾನ್ಯವಾಗಿರುತ್ತದೆ.

ಡಿಲಿಮಿಟೇಶನ್ ಕಮಿಷನ್ ಆಫ್ ಇಂಡಿಯಾ

- ಇತ್ತೀಚಿನ ಜನಗಣತಿಯ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ವಿವಿಧ ಅಸೆಂಬ್ಲಿ ಮತ್ತು ಲೋಕಸಭೆ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳ ಗಡಿಗಳನ್ನು ಪುನರ್ ರಚಿಸುವುದು ಆಯೋಗದ ಮುಖ್ಯ ಕಾರ್ಯವಾಗಿದೆ.
- ಈ ವ್ಯಾಯಾಮದ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿ ರಾಜ್ಯದ ಪ್ರಾತಿನಿಧ್ಯವನ್ನು ಬದಲಾಯಿಸಲಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಆದಾಗ್ಯೂ, ಒಂದು ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿನ **SC ಮತ್ತು ST ಸ್ಥಾನಗಳ ಸಂಖ್ಯೆಯನ್ನು ಜನಗಣತಿಗೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿ ಬದಲಾಯಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ.**
- ಭಾರತದಲ್ಲಿನ ಆಯೋಗವು ಉನ್ನತ ಅಧಿಕಾರದ ಸಂಸ್ಥೆಯಾಗಿದ್ದು, ಅದರ ಆದೇಶಗಳು ಕಾನೂನಿನ ಬಲವನ್ನು ಹೊಂದಿವೆ ಮತ್ತು ಯಾವುದೇ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ಮುಂದೆ ಪ್ರಶ್ನಿಸಲಾಗುವುದಿಲ್ಲ.
- ಭಾರತದಲ್ಲಿ, ಅಂತಹ ಡಿಲಿಮಿಟೇಶನ್ ಆಯೋಗಗಳನ್ನು **1952, 1963, 1973 ಮತ್ತು 2002ರಲ್ಲಿ 4** ಬಾರಿ ರಚಿಸಲಾಗಿದೆ.
- ಇತ್ತೀಚಿನ ಡಿಲಿಮಿಟೇಶನ್ ಆಯೋಗವನ್ನು **ಜುಲೈ 12, 2002 ರಂದು ಜಸ್ಟಿಸ್ ಕುಲದೀಪ್ ಸಿಂಗ್** ಅದರ ಅಧ್ಯಕ್ಷರಾಗಿ ಸ್ಥಾಪಿಸಲಾಯಿತು.
- **2026ರ ನಂತರದ ಮೊದಲ** ಜನಗಣತಿಯ ತನಕ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳ ಡಿಲಿಮಿಟೇಶನ್ ಮಾಡದಂತೆ ಭಾರತದ ಸಂವಿಧಾನವನ್ನು **2002 ರಲ್ಲಿ ನಿರ್ದಿಷ್ಟವಾಗಿ ತಿದ್ದುಪಡಿ ಮಾಡಲಾಗಿದೆ (84 ನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿ ಕಾಯಿದೆ, 2001, ಇದು 82 ನೇ ವಿಧಿಯ ನಿಬಂಧನೆಗಳನ್ನು ತಿದ್ದುಪಡಿ ಮಾಡಿದೆ).**
- **ಭಾರತದ ಮುಖ್ಯ ಚುನಾವಣಾ ಆಯುಕ್ತ (CEC)** ಜೊತೆಗೆ **ಎಲ್ಲಾ ರಾಜ್ಯಗಳು ಮತ್ತು ಕೇಂದ್ರಾಡಳಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳ ಚುನಾವಣಾ ಆಯುಕ್ತರು** ಡಿಲಿಮಿಟೇಶನ್ ಆಯೋಗದ ಸದಸ್ಯರಾಗಿದ್ದಾರೆ.

ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ/ರಾಜ್ಯ ಪಕ್ಷಗಳು

ಒಂದು ಪಕ್ಷವು ಈ ಕೆಳಗಿನ ಷರತ್ತುಗಳನ್ನು ಪೂರೈಸಿದರೆ, ಅದನ್ನು ಚುನಾವಣಾ ಆಯೋಗವು 'ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಪಕ್ಷ' ಅಥವಾ 'ರಾಜ್ಯ ಪಕ್ಷ' ಎಂದು ಘೋಷಿಸುತ್ತದೆ.

ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಪಕ್ಷಕ್ಕೆ ಮಾನದಂಡ

- **ಲೋಕಸಭೆ ಅಥವಾ ರಾಜ್ಯ ವಿಧಾನಸಭೆಗಳಿಗೆ ಚುನಾವಣೆಗಾಗಿ ನಾಲ್ಕು** ಅಥವಾ ಅದಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ರಾಜ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಪಡೆದ **ಮಾನ್ಯವಾದ ಮತಗಳಲ್ಲಿ ಪಕ್ಷವು ಕನಿಷ್ಠ 6% ರಷ್ಟು** ಮತಗಳನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಂಡರೆ.

- ಲೋಕಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಕನಿಷ್ಠ 2% ಸ್ಥಾನಗಳನ್ನು ಗೆದ್ದರೆ ಮತ್ತು ಈ ಸ್ಥಾನಗಳು ಕನಿಷ್ಠ ಮೂರು ವಿಭಿನ್ನ ರಾಜ್ಯಗಳಿಂದ ಬಂದಿದ್ದರೆ.
- ಪಕ್ಷವು ನಾಲ್ಕು ಅಥವಾ ಹೆಚ್ಚಿನ ರಾಜ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ರಾಜ್ಯ ಪಕ್ಷವಾಗಿ ಗುರುತಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದ್ದರೆ.

ರಾಜ್ಯ ಪಕ್ಷಕ್ಕೆ ಮಾನದಂಡ

- ಶಾಸಕಾಂಗ ಸಭೆಗೆ ಚುನಾವಣೆಯಲ್ಲಿ ಪಡೆದ ಮಾನ್ಯ ಮತಗಳಲ್ಲಿ 6% ರಷ್ಟು ಮತಗಳನ್ನು ಪಡೆಯುವ ಪಕ್ಷ ಮತ್ತು ಅದರಲ್ಲಿ ಕನಿಷ್ಠ 2 ಸ್ಥಾನಗಳನ್ನು ಗೆದ್ದರೆ.
- ವಿಧಾನಸಭೆಯಲ್ಲಿ 3% ಸ್ಥಾನಗಳನ್ನು ಗೆದ್ದರೆ.
- ಆ ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಅಥವಾ ತತ್ಸಮಾನ ಅನುಪಾತಕ್ಕೆ ಹಂಚಿಕೆಯಾದ ಪ್ರತಿ 25 ಲೋಕಸಭಾ ಸ್ಥಾನಗಳಿಗೆ ಕನಿಷ್ಠ ಒಂದು ಸ್ಥಾನವನ್ನು ಗೆದ್ದರೆ.
- ಅಂತಹ ರಾಜ್ಯದಿಂದ ಲೋಕಸಭೆ ಚುನಾವಣೆಗೆ ಮಾನ್ಯವಾದ ಮತ ಹಂಚಿಕೆಯ 6% ಅನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಂಡರೆ.

ಲಿಲಿ ಥಾಮಸ್ ವಿರುದ್ಧ ಯೂನಿಯನ್ ಆಫ್ ಇಂಡಿಯಾ ಪ್ರಕರಣ - 2013 - ಶಿಕ್ಷೆಗೊಳಗಾದ ಕಾನೂನು ಅಪರಾಧೀಯ ಅನರ್ಹತೆ:

ಜುಲೈ 10, 2013ರಂದು, ಭಾರತದ ಸರ್ವೋಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯವು ಲಿಲಿ ಥಾಮಸ್ ವಿರುದ್ಧ ಯೂನಿಯನ್ ಆಫ್ ಇಂಡಿಯಾ ಪ್ರಕರಣದ ತನ್ನ ತೀರ್ಪಿನಲ್ಲಿ ಎರಡು ವರ್ಷಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚಿನ ಶಿಕ್ಷೆಯೊಂದಿಗೆ ಅಪರಾಧಕ್ಕೆ ಶಿಕ್ಷೆಗೊಳಗಾದವರು ಯಾವುದೇ ಸಂಸತ್ತಿನ (MP), ವಿಧಾನಸಭೆಯ ಸದಸ್ಯರು (MLA) ಅಥವಾ ಲೆಜಿಸ್ಲೇಟಿವ್ ಕೌನ್ಸಿಲ್ ಸದಸ್ಯ (MLC), ಅಪರಾಧ ನಿರ್ಣಯದ ದಿನಾಂಕದಂದು ಚುನಾಯಿತ ಪ್ರತಿನಿಧಿಯಾಗಿ ಅನರ್ಹಗೊಳಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ ಎಂದು ತೀರ್ಪು ನೀಡಿತು.

ಭಾಗ XVI : ಅನುಚ್ಛೇದ (ವಿಧಿ) - 330 ರಿಂದ 342A ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ವರ್ಗಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ವಿಶೇಷ ನಿಬಂಧನೆಗಳು

- ವಿಧಿ 330 - ಲೋಕಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಜಾತಿಗಳು ಮತ್ತು ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಪಂಗಡಗಳಿಗೆ ಸ್ಥಾನಗಳ ಮೀಸಲಾತಿ.
- ವಿಧಿ 331 - ಲೋಕಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಆಂಗ್ಲೋ-ಇಂಡಿಯನ್ ಸಮುದಾಯದ ಪ್ರಾತಿನಿಧ್ಯ.
- ವಿಧಿ 332 - ರಾಜ್ಯಗಳ ಶಾಸನ ಸಭೆಗಳಲ್ಲಿ ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಜಾತಿಗಳು ಮತ್ತು ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಪಂಗಡಗಳಿಗೆ ಸ್ಥಾನಗಳ ಮೀಸಲಾತಿ.
- ವಿಧಿ 333 - ರಾಜ್ಯಗಳ ಶಾಸನ ಸಭೆಗಳಲ್ಲಿ ಆಂಗ್ಲೋ-ಇಂಡಿಯನ್ ಸಮುದಾಯದ ಪ್ರಾತಿನಿಧ್ಯ.
- ವಿಧಿ 334 - ಸೀಟುಗಳ ಮೀಸಲಾತಿ ಮತ್ತು ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಅವಧಿಯ ನಂತರ ವಿಶೇಷ ಪ್ರಾತಿನಿಧ್ಯವನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸುವುದು.
- ವಿಧಿ 335 - ಸೇವೆಗಳು ಮತ್ತು ಹುದ್ದೆಗಳಿಗೆ ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಜಾತಿಗಳು ಮತ್ತು ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಪಂಗಡಗಳ ಹಕ್ಕುಗಳು.
- ವಿಧಿ 336 - ಕೆಲವು ಸೇವೆಗಳಲ್ಲಿ ಆಂಗ್ಲೋ-ಇಂಡಿಯನ್ ಸಮುದಾಯಕ್ಕೆ ವಿಶೇಷ ಅವಕಾಶ.
- ವಿಧಿ 337 - ಆಂಗ್ಲೋ-ಇಂಡಿಯನ್ ಸಮುದಾಯದ ಪ್ರಯೋಜನಕ್ಕಾಗಿ ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ಅನುದಾನಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ವಿಶೇಷ ನಿಬಂಧನೆ.
- ವಿಧಿ 338 - ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಜಾತಿಗಳ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಆಯೋಗ.

- ವಿಧಿ 338A – ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಪಂಗಡಗಳ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಆಯೋಗ.
- ವಿಧಿ 338B – ಹಿಂದುಳಿದ ವರ್ಗಗಳ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಆಯೋಗ.
- ವಿಧಿ 339 – ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಪ್ರದೇಶಗಳ ಆಡಳಿತ ಮತ್ತು ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಪಂಗಡಗಳ ಕಲ್ಯಾಣದ ಮೇಲೆ ಒಕ್ಕೂಟದ ನಿಯಂತ್ರಣ.
- ವಿಧಿ 340 – ಹಿಂದುಳಿದ ವರ್ಗಗಳ ಸ್ಥಿತಿಗತಿಗಳನ್ನು ತನಿಖೆ ಮಾಡಲು ಆಯೋಗದ ನೇಮಕ.
- ವಿಧಿ 341 – ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಜಾತಿಗಳು.
- ವಿಧಿ 342 – ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಪಂಗಡಗಳು.
- ವಿಧಿ 342A – ಸಾಮಾಜಿಕವಾಗಿ ಮತ್ತು ಶೈಕ್ಷಣಿಕವಾಗಿ ಹಿಂದುಳಿದ ವರ್ಗಗಳು.

ಭಾಗ XVII : ಅನುಚ್ಛೇದ (ವಿಧಿ) – 343 ರಿಂದ 351 ಅಧಿಕೃತ ಭಾಷೆಗಳು

- ಸಂವಿಧಾನದ **XVII ಭಾಗವು 343 ರಿಂದ 351ನೇ** ವಿಧಿಗಳಲ್ಲಿ ಅಧಿಕೃತ **ಭಾಷೆಯೊಂದಿಗೆ ವ್ಯವಹರಿಸುತ್ತದೆ.**
- **ದೇವನಾಗರಿ ಲಿಪಿಯಲ್ಲಿ ಬರೆಯಲಾದ ಹಿಂದಿ** ಒಕ್ಕೂಟದ ಅಧಿಕೃತ ಭಾಷೆಯಾಗಬೇಕು.
- **ಎಂಟನೇ ಶೆಡ್ಯೂಲ್‌ನಲ್ಲಿ ಮೂಲತಃ ಹದಿನಾಲ್ಕು ಭಾಷೆಗಳಿದ್ದವು,** ಆದರೆ ತಿದ್ದುಪಡಿಗಳ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಎಂಟು ಸೇರಿಸಲಾಯಿತು.
- ಮೊದಲ ಅಧಿಕೃತ **ಭಾಷಾ ಆಯೋಗವನ್ನು 1955ರಲ್ಲಿ ಶ್ರೀ ಬಿ.ಜಿ. ಖೇರ್** ಅಧ್ಯಕ್ಷರಾಗಿದ್ದಾರೆ.
- ವಿಧಿ 343 **ಒಕ್ಕೂಟದ ಅಧಿಕೃತ ಭಾಷೆ.**
- ವಿಧಿ 344 ಆಯೋಗ ಮತ್ತು ಸಂಸತ್ತಿನ ಸಮಿತಿಯ ಅಧಿಕೃತ ಭಾಷೆ.
- ವಿಧಿ 345 ಅಧಿಕೃತ ಭಾಷೆ ಅಥವಾ ರಾಜ್ಯದ ಭಾಷೆಗಳು
- ವಿಧಿ 346 ಒಂದು ರಾಜ್ಯ ಮತ್ತು ಇನ್ನೊಂದು ರಾಜ್ಯ ಅಥವಾ ರಾಜ್ಯ ಮತ್ತು ಒಕ್ಕೂಟದ ನಡುವೆ ಸಂವಹನಕ್ಕಾಗಿ ಅಧಿಕೃತ ಭಾಷೆ.
- ವಿಧಿ 347 ರಾಜ್ಯದ ಜನಸಂಖ್ಯೆಯ ಒಂದು ವಿಭಾಗವು ಮಾತನಾಡುವ ಭಾಷೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ವಿಶೇಷ ನಿಬಂಧನೆ.
- ವಿಧಿ 348 **ಸರ್ವೋಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯದಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಉಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯಗಳಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಕಾಯಿದೆಗಳು, ಮಸೂದೆಗಳು ಇತ್ಯಾದಿಗಳಿಗೆ ಬಳಸಬೇಕಾದ ಭಾಷೆ.**
- ವಿಧಿ 349 ಭಾಷೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಕೆಲವು ಕಾನೂನುಗಳನ್ನು ಜಾರಿಗೊಳಿಸಲು ವಿಶೇಷ ಕಾರ್ಯವಿಧಾನ
- ವಿಧಿ 350 ಕುಂದುಕೊರತೆಗಳ ಪರಿಹಾರಕ್ಕಾಗಿ ಪ್ರಾತಿನಿಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಭಾಷೆಯನ್ನು ಬಳಸಬೇಕು
- ವಿಧಿ 350A **ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಹಂತದಲ್ಲಿ ಮಾತೃಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಶಿಕ್ಷಣಕ್ಕಾಗಿ ಸೌಲಭ್ಯಗಳು**
- ವಿಧಿ 350B **ಭಾಷಾ ಅಲ್ಪಸಂಖ್ಯಾತರಿಗೆ ವಿಶೇಷ ಅಧಿಕಾರಿ**
- ವಿಧಿ 351 **ಹಿಂದಿ ಭಾಷೆಯ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗೆ ನಿರ್ದೇಶನ.**

ರಾಜ್ಯದ ಭಾಷೆ/ಲಿಂಕ್ ಭಾಷೆ:

- ಒಂದು ರಾಜ್ಯದ ಶಾಸಕಾಂಗವು ಆ ರಾಜ್ಯದ ಅಧಿಕೃತ ಉದ್ದೇಶಗಳಿಗಾಗಿ ರಾಜ್ಯ ಭಾಷೆಗಳನ್ನು ಅಥವಾ ಹಿಂದಿಯಲ್ಲಿ ಬಳಸುವ ಯಾವುದೇ ಒಂದು ಅಥವಾ ಹೆಚ್ಚಿನ ಭಾಷೆಗಳನ್ನು ಅಳವಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಬಹುದು.
- ಕಾನೂನಿನ ಮೂಲಕ ಸಂಸತ್ತು ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಒದಗಿಸುವವರೆಗೆ, ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಅಧಿಕೃತ ಪಠ್ಯದ ಭಾಷೆಯಾಗಿದೆ-
 - ಸುಪ್ರೀಂ ಕೋರ್ಟ್ ಮತ್ತು ಪ್ರತಿ ಹೈಕೋರ್ಟ್‌ನಲ್ಲಿನ ಎಲ್ಲಾ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಗಳು.
 - ಎಲ್ಲಾ ಮಸೂದೆಗಳು ಅಥವಾ ತಿದ್ದುಪಡಿಗಳು ಸಂಸತ್ತಿನ ಸದನದಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ರಾಜ್ಯ ಶಾಸಕಾಂಗದಲ್ಲಿ ಮಂಡಿಸಲ್ಪಟ್ಟವು.
 - ಸಂಸತ್ತು ಅಥವಾ ರಾಜ್ಯದ ಶಾಸಕಾಂಗವು ಅಂಗೀಕರಿಸಿದ ಎಲ್ಲಾ ಕಾಯಿದೆಗಳು.
 - ರಾಜ್ಯಾಧ್ಯಕ್ಷರು ಅಥವಾ ರಾಜ್ಯಪಾಲರು ಪ್ರಕಟಿಸಿದ ಎಲ್ಲಾ ಸುಗ್ರೀವಾಜ್ಞೆಗಳು.
 - ಸಂವಿಧಾನದ ಅಡಿಯಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ಸಂಸತ್ತು ಅಥವಾ ರಾಜ್ಯದ ಶಾಸಕಾಂಗದಿಂದ ಮಾಡಿದ ಯಾವುದೇ ಕಾನೂನಿನ ಅಡಿಯಲ್ಲಿ ಹೊರಡಿಸಲಾದ ಎಲ್ಲಾ ಆದೇಶಗಳು, ನಿಯಮಗಳು, ನಿಯಮಗಳು ಮತ್ತು ಉಪ-ಕಾನೂನುಗಳು.
- ರಾಜ್ಯ ಶಾಸಕಾಂಗವು ಸ್ವತಃ ಅಂಗೀಕರಿಸಿದ ಮಸೂದೆಗಳು ಮತ್ತು ಕಾಯಿದೆಗಳಿಗೆ ಅಥವಾ ಅದರ ಅಡಿಯಲ್ಲಿ ಮಾಡಿದ ಅಧೀನ ಶಾಸನಗಳಿಗೆ **ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಹೊರತುಪಡಿಸಿ ಯಾವುದೇ ಭಾಷೆಯ ಬಳಕೆಯನ್ನು ಸೂಚಿಸಬಹುದು.**
- ಎಂಟನೇ ಶೆಡ್ಯೂಲ್‌ನಲ್ಲಿ ಸೇರಿಸಲಾದ ಭಾಷೆಗಳು ಮಾತ್ರ ಸವಲತ್ತುಗಳನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಂಡಿವೆ:
 - ಅಧಿಕೃತ ಭಾಷಾ ಆಯೋಗದಲ್ಲಿ ಸದಸ್ಯರನ್ನು ಹೊಂದಲು.
 - ಹಿಂದಿ ಭಾಷೆಯ ಬೆಳವಣಿಗೆಗೆ ಕೊಡುಗೆಗಾಗಿ ಪರಿಗಣಿಸಲಾಗುವುದು.

RK UPDATES PREMIUM

ಶಾಸ್ತ್ರೀಯ ಭಾಷೆಯ ಸ್ಥಾನಮಾನ

- ಪ್ರಸ್ತುತ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಶಾಸ್ತ್ರೀಯ ಸ್ಥಾನಮಾನವನ್ನು ಹೊಂದಿರುವ **ಆರು ಭಾಷೆಗಳಿವೆ:**
 - ತಮಿಳು (2004 ರಲ್ಲಿ ಘೋಷಿಸಲಾಗಿದೆ), ಸಂಸ್ಕೃತ (2005), ಕನ್ನಡ (2008), ತೆಲುಗು (2008), ಮಲಯಾಳಂ (2013), ಮತ್ತು ಒಡಿಯಾ (2014).
- ಎಲ್ಲಾ ಶಾಸ್ತ್ರೀಯ ಭಾಷೆಗಳನ್ನು ಸಂವಿಧಾನದ ಎಂಟನೇ ಶೆಡ್ಯೂಲ್‌ನಲ್ಲಿ ಪಟ್ಟಿ ಮಾಡಲಾಗಿದೆ.
- ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಸಚಿವಾಲಯವು ಶಾಸ್ತ್ರೀಯ ಭಾಷೆಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಮಾರ್ಗಸೂಚಿಗಳನ್ನು ಒದಗಿಸುತ್ತದೆ.
- ಒಂದು ಭಾಷೆಯನ್ನು ಶಾಸ್ತ್ರೀಯ (ಕ್ಲಾಸಿಕಲ್) ಎಂದು ಘೋಷಿಸಲು ಮಾರ್ಗಸೂಚಿಗಳು:
 - 1500-2000 ವರ್ಷಗಳ ಹೆಚ್ಚಿನ ಆರಂಭಿಕ ಪಠ್ಯಗಳು/ದಾಖಲಾದ ಇತಿಹಾಸದ ಪ್ರಾಚೀನತೆ;
 - ಪುರಾತನ ಸಾಹಿತ್ಯ/ಪಠ್ಯಗಳ ಒಂದು ಭಾಗ, ಇದನ್ನು ಮಾತನಾಡುವವರ ತಲೆಮಾರುಗಳಿಂದ ಅಮೂಲ್ಯವಾದ ಪರಂಪರೆ ಎಂದು ಪರಿಗಣಿಸಲಾಗಿದೆ;

Languages Under 8th Schedule

1. Assamese	2. Bengali	3. Bodo
4. Dogri	5. Gujarati	6. Hindi
7. Kannada	8. Kashmiri	
9. Konkani	10. Maithili	
11. Malayalam	12. Manipuri	
13. Marathi	14. Nepali	
15. Odiya	16. Punjabi	
17. Sanskrit	18. Santhali	
19. Sindhi	20. Tamil	
21. Telugu	22. Urdu	

- ಸಾಹಿತ್ಯಿಕ ಸಂಪ್ರದಾಯವು ಮೂಲ ಮತ್ತು ಇನ್ನೊಂದು ಭಾಷಾ ಸಮುದಾಯದಿಂದ ಎರವಲು ಪಡೆದಿರಬಾರದು.
- ಶಾಸ್ತ್ರೀಯ ಭಾಷೆ ಮತ್ತು ಸಾಹಿತ್ಯವು ಆಧುನಿಕ ಭಾಷೆಯಿಂದ ಭಿನ್ನವಾಗಿ, ಶಾಸ್ತ್ರೀಯ ಭಾಷೆ ಮತ್ತು ಅದರ ನಂತರದ ರೂಪಗಳು ಅಥವಾ ಅದರ ಶಾಖೆಗಳ ನಡುವೆ ಅಸಂಯಮವೂ ಇರಬಹುದು.
- ಒಂದು ಭಾಷೆಯನ್ನು ಶಾಸ್ತ್ರೀಯ ಭಾಷೆಯಾಗಿ ಸೂಚಿಸಿದ ನಂತರ, ಇದನ್ನು ಉತ್ತೇಜಿಸಲು ಸಚಿವಾಲಯವು ಕೆಲವು ಪ್ರಯೋಜನಗಳನ್ನು ಒದಗಿಸುತ್ತದೆ:
 - ಶಾಸ್ತ್ರೀಯ ಭಾರತೀಯ ಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿ ಶ್ರೇಷ್ಠ ವಿದ್ವಾಂಸರಿಗೆ ಎರಡು ಪ್ರಮುಖ ವಾರ್ಷಿಕ ಅಂತರರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಪ್ರಶಸ್ತಿಗಳು.
 - ಶಾಸ್ತ್ರೀಯ ಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿ ಅಧ್ಯಯನಕ್ಕಾಗಿ ಶ್ರೇಷ್ಠತೆಯ ಕೇಂದ್ರವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಲಾಗಿದೆ.
 - ಕನಿಷ್ಠ ಕೇಂದ್ರೀಯ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯಗಳಲ್ಲಿ, ಶಾಸ್ತ್ರೀಯ ಭಾಷೆಗಳಿಗೆ ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಸಂಖ್ಯೆಯ ವೃತ್ತಿಪರ ಪೀಠಗಳನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಲು UGC ಅನ್ನು ವಿನಂತಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಭಾಗ XVIII : ಅನುಚ್ಛೇದ (ವಿಧಿ) – 352 ರಿಂದ 360 ತುರ್ತು ನಿಬಂಧನೆಗಳು

- ತುರ್ತು ನಿಬಂಧನೆಗಳು ಸಂವಿಧಾನದ 352 ರಿಂದ 360 ರವರೆಗೆ ಭಾಗ XVIII ರಲ್ಲಿ ಒಳಗೊಂಡಿವೆ. ತುರ್ತು ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಕೇಂದ್ರ ಕಾರ್ಯಾಂಗಕ್ಕೆ (ಯೂನಿಯನ್ ಎಕ್ಸಿಕ್ಯೂಟಿವ್)ಗೆ ವಹಿಸಲಾಗಿದೆ.
- ತುರ್ತು ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯ ಘೋಷಣೆಯು ತಾತ್ಕಾಲಿಕವಾಗಿ ಮೂಲಭೂತ ಹಕ್ಕುಗಳ ಮೇಲೆ ನಕಾರಾತ್ಮಕ ಪರಿಣಾಮ ಬೀರುತ್ತದೆ, ಆದರೆ ಸಂವಿಧಾನದಲ್ಲಿ ಈ ನಿಬಂಧನೆಗಳ ಸಂಯೋಜನೆಯ ಹಿಂದಿನ ತರ್ಕಬದ್ಧತೆಯು ದೇಶದ ಸಾರ್ವಭೌಮತೆ, ಏಕತೆ, ಸಮಗ್ರತೆ ಮತ್ತು ಭದ್ರತೆ, ಪ್ರಜಾಪ್ರಭುತ್ವ ರಾಜಕೀಯ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಮತ್ತು ಸಂವಿಧಾನವನ್ನು ಕಾಪಾಡುವುದು.
- ವಿಧಿ 352 ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ತುರ್ತು ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯ ಘೋಷಣೆ.
- ವಿಧಿ 353 ತುರ್ತುಪರಿಸ್ಥಿತಿಯ ಘೋಷಣೆಯ ಪರಿಣಾಮ.
- ವಿಧಿ 354 ತುರ್ತು ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯ ಘೋಷಣೆಯು ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಿರುವಾಗ ಆದಾಯದ ವಿತರಣೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ನಿಬಂಧನೆಗಳ ಅನ್ವಯ.
- ವಿಧಿ 355 ಬಾಹ್ಯ ಆಕ್ರಮಣ ಮತ್ತು ಆಂತರಿಕ ಅಡಚಣೆಯಿಂದ ರಾಜ್ಯಗಳನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಲು ಒಕ್ಕೂಟದ ಕರ್ತವ್ಯ.
- ವಿಧಿ 356 ರಾಜ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಸಾಂವಿಧಾನಿಕ ಯಂತ್ರಗಳ ವೈಫಲ್ಯದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ನಿಬಂಧನೆಗಳು. (ರಾಜ್ಯ ತುರ್ತು)
- ವಿಧಿ 357 ವಿಧಿ 356ರ ಅಡಿಯಲ್ಲಿ ಹೊರಡಿಸಲಾದ ಘೋಷಣೆಯ ಅಡಿಯಲ್ಲಿ ಶಾಸಕಾಂಗ ಅಧಿಕಾರಗಳ ವ್ಯಾಯಾಮ.
- ವಿಧಿ 358 ತುರ್ತು ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ಆರ್ಟಿಕಲ್ 19 ರ ನಿಬಂಧನೆಗಳನ್ನು ಅಮಾನತುಗೊಳಿಸುವುದು.
- ವಿಧಿ 359 ತುರ್ತು ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ಭಾಗ III ನೀಡಿದ ಹಕ್ಕುಗಳ ಜಾರಿಯ ಅಮಾನತು.
- ವಿಧಿ 359A [ರದ್ದುಮಾಡಲಾಗಿದೆ.]
- ವಿಧಿ 360 ಹಣಕಾಸಿನ ತುರ್ತುಸ್ಥಿತಿಗೆ ನಿಬಂಧನೆಗಳು.

- ಯುದ್ಧ, ಬಾಹ್ಯ ಆಕ್ರಮಣ ಅಥವಾ ಸಶಸ್ತ್ರ ದಂಗೆ ಅಥವಾ ಬೆದರಿಕೆಯ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಕ್ಯಾಬಿನೆಟ್ ಶಿಫಾರಸಿನ ಮೇರೆಗೆ ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಗಳು **ವಿಧಿ 352ರ** ಅಡಿಯಲ್ಲಿ **ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ತುರ್ತು ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಘೋಷಿಸಬಹುದು.**
- ಅಂತಹ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಘೋಷಣೆಯನ್ನು ಸಂಸತ್ತಿನ ಮುಂದೆ ಇಡಬೇಕು ಮತ್ತು ಅದನ್ನು **ಹೊರಡಿಸಿದ ದಿನಾಂಕದಿಂದ ಒಂದು ತಿಂಗಳೊಳಗೆ ವಿಶೇಷ ಬಹುಮತದೊಂದಿಗೆ ಸಂಸತ್ತಿನ ಉಭಯ ಸದನಗಳ ನಿರ್ಣಯಗಳಿಂದ ಅನುಮೋದಿಸಿದ ಹೊರತು** ಅದು ಕಾರ್ಯಾಚರಣೆಯಲ್ಲಿ ನಿಲ್ಲುತ್ತದೆ.
- ತುರ್ತು ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ, ಸಂಸತ್ತು ಲೋಕಸಭೆಯ ಸಾಮಾನ್ಯ ಅವಧಿವನ್ನು **ಒಂದು ಬಾರಿಗೆ ಒಂದು ವರ್ಷಕ್ಕೆ ವಿಸ್ತರಿಸಬಹುದು ಮತ್ತು ಘೋಷಣೆಯು ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸುವುದನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಿದ ನಂತರ 6 ತಿಂಗಳಿಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚಿಲ್ಲ.**
- ಲೋಕಸಭೆಯ ಸಾಮಾನ್ಯ ಅವಧಿವನ್ನು **1976ರಲ್ಲಿ ಒಮ್ಮೆ ಮಾತ್ರ ವಿಸ್ತರಿಸಲಾಯಿತು.**
- ತುರ್ತು ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ, **ಸಂಸತ್ತು ರಾಜ್ಯದ ವಿಷಯಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಕಾನೂನು ಮಾಡಬಹುದು.**
- ಮೂಲಭೂತ ಹಕ್ಕುಗಳ ಮೇಲೆ ತುರ್ತುಪರಿಸ್ಥಿತಿಯ ಪರಿಣಾಮಗಳು:
 - **ವಿಧಿ 358ರ ಪ್ರಕಾರ, ವಿಧಿ 19ರ** ಮೂಲಕ ಒದಗಿಸಲಾದ ಹಕ್ಕುಗಳು ತುರ್ತು ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ರಾಜ್ಯದ ವಿರುದ್ಧ **ಅಸ್ತಿತ್ವ ಕಳೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತವೆ.**
 - ವಿಧಿ **359ರ** ಅಡಿಯಲ್ಲಿ, ಹಕ್ಕುಗಳ ಜಾರಿಗಾಗಿ ನ್ಯಾಯಾಲಯಗಳನ್ನು ಚಲಿಸುವ ಹಕ್ಕನ್ನು **ಅಧ್ಯಕ್ಷರ ಆದೇಶದ ಮೂಲಕ ಅಮಾನತುಗೊಳಿಸಬಹುದು.**
 - ವಿಧಿ **359ರ** ಅಡಿಯಲ್ಲಿ, **20 ಮತ್ತು 21ನೇ ವಿಧಿಗಳನ್ನು ತುರ್ತು ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಅಮಾನತುಗೊಳಿಸಲಾಗುವುದಿಲ್ಲ.**
- ವಿಧಿ 352ರ ಅಡಿಯಲ್ಲಿ ತುರ್ತು ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯ ಮೊದಲ ಘೋಷಣೆಯನ್ನು ಅಧ್ಯಕ್ಷರು **ಅಕ್ಟೋಬರ್ 26, 1962 ರಂದು NEFA ನಲ್ಲಿ ಚೀನೀ ಆಕ್ರಮಣದ** ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಮಾಡಿದರು.
- ಯಾವುದೇ ಕಾರಣಕ್ಕೂ ಸಾಂವಿಧಾನಿಕ ರಾಜ್ಯ ಸರ್ಕಾರವನ್ನು ಮುಂದುವರಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗದಿದ್ದಾಗ ಸಾಂವಿಧಾನಿಕ ಯಂತ್ರಗಳ ವೈಫಲ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ತುರ್ತು ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯ ಘೋಷಣೆಯನ್ನು ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಗಳು ಮಾಡಬಹುದು.
- ವಿಧಿ 352ರ ಅಡಿಯಲ್ಲಿ ತುರ್ತು ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯ ಘೋಷಣೆಯ ಅಡಿಯಲ್ಲಿ, **ಸಂಸತ್ತು ಸ್ವತಃ ರಾಜ್ಯ ವಿಷಯಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಕಾನೂನು ಮಾಡಬಹುದು;** ಆದರೆ ಇತರ ವಿಧದ **356ನೇ** ವಿಧಿಯ ಅಡಿಯಲ್ಲಿ ಘೋಷಣೆಯ ಅಡಿಯಲ್ಲಿ, ಅದು ರಾಜ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ಶಾಸಕಾಂಗಕ್ಕೆ, ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಗಳಿಗೆ ಅಥವಾ ಅವರು ನಿರ್ದಿಷ್ಟಪಡಿಸಿದ ಯಾವುದೇ ಇತರ ಅಧಿಕಾರಕ್ಕೆ ತನ್ನ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ನಿಯೋಜಿಸಬಹುದು.
- ವಿಧಿ **356** ಸಾಂವಿಧಾನಿಕ ಯಂತ್ರಗಳ ವೈಫಲ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ತುರ್ತು ಪರಿಸ್ಥಿತಿ ಘೋಷಣೆಯನ್ನು ಸಂಸತ್ತು ಮೂರು ವರ್ಷಗಳವರೆಗೆ ವಿಸ್ತರಿಸಬಹುದು.

ಭಾಗ XIX : ಅನುಚ್ಛೇದ (ವಿಧಿ) – 361 ರಿಂದ 367 ವಿವಿಧ

- ವಿಧಿ 361 **ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿ ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯಪಾಲರು ಮತ್ತು ರಾಜಪ್ರಮುಖರ ರಕ್ಷಣೆ.**
- ವಿಧಿ 361A ಸಂಸತ್ತು ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯ ಶಾಸಕಾಂಗಗಳ ಕಲಾಪಗಳ ಪ್ರಕಟಣೆಯ ರಕ್ಷಣೆ
- ವಿಧಿ 361B ಸಂಭಾವನೆಯ ರಾಜಕೀಯ ಹುದ್ದೆಯ ನೇಮಕಾತಿಗೆ ಅನರ್ಹತೆ

- ವಿಧಿ 362 ಭಾರತೀಯ ರಾಜ್ಯಗಳ ಆಡಳಿತಗಾರರ ಹಕ್ಕುಗಳು ಮತ್ತು ಸವಲತ್ತುಗಳು
- ವಿಧಿ 363 ಕೆಲವು ಒಪ್ಪಂದಗಳು, ಒಪ್ಪಂದಗಳು ಇತ್ಯಾದಿಗಳಿಂದ ಉದ್ಭವಿಸುವ ವಿವಾದಗಳಲ್ಲಿ ನ್ಯಾಯಾಲಯಗಳ ಹಸ್ತಕ್ಷೇಪಕ್ಕೆ ತಡೆ.
- ವಿಧಿ 363A ಭಾರತೀಯ ರಾಜ್ಯಗಳ ಆಡಳಿತಗಾರರಿಗೆ ಮಾನ್ಯತೆ ನೀಡುವುದನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಲು ಮತ್ತು ಖಾಸಗಿ ಪರ್ಸನ್‌ಗಳನ್ನು ರದ್ದುಗೊಳಿಸಲು
- ವಿಧಿ 364 ಪ್ರಮುಖ ಬಂದರುಗಳು ಮತ್ತು ಏರೋಡ್ರೋಮ್‌ಗಳಿಗೆ ವಿಶೇಷ ನಿಬಂಧನೆಗಳು
- ವಿಧಿ 365 ಒಕ್ಕೂಟವು ನೀಡಿದ ನಿರ್ದೇಶನಗಳನ್ನು ಅನುಸರಿಸಲು ಅಥವಾ ಜಾರಿಗೆ ತರಲು ವಿಫಲವಾದ ಪರಿಣಾಮ
- ವಿಧಿ 366 ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಗಳು
- ವಿಧಿ 367 ಅರ್ಥ ವಿವರಣೆ

ಭಾಗ XX : ಅನುಚ್ಛೇದ (ವಿಧಿ) – 368 ಸಂವಿಧಾನದ ತಿದ್ದುಪಡಿ

- ಸಂವಿಧಾನದ ಭಾಗ XXರಲ್ಲಿನ 368ನೇ ವಿಧಿಯು ಸಂವಿಧಾನವನ್ನು ಮತ್ತು ಅದರ ಕಾರ್ಯವಿಧಾನವನ್ನು ತಿದ್ದುಪಡಿ ಮಾಡಲು ಸಂಸತ್ತಿನ ಅಧಿಕಾರಗಳ ಕುರಿತು ವ್ಯವಹರಿಸುತ್ತದೆ.
- ಆದರೆ ಸಂವಿಧಾನದ ಮೂಲಭೂತ ರಚನೆಯನ್ನು ರೂಪಿಸುವ ಆ ನಿಬಂಧನೆಗಳನ್ನು ಸಂಸತ್ತು ತಿದ್ದುಪಡಿ ಮಾಡಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಇದನ್ನು ಕೇಶವಾನಂದ ಭಾರತಿ ಪ್ರಕರಣದಲ್ಲಿ (1973) ಎಸ್‌ಸಿ ತೀರ್ಮಾನ ನೀಡಿತು.
- ತಿದ್ದುಪಡಿ ಉದ್ದೇಶಕ್ಕಾಗಿ ಮಸೂದೆಯನ್ನು ಸಂಸತ್ತಿನ ಎರಡೂ ಸದನಗಳಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಪರಿಚಯಿಸಬಹುದು ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯ ಶಾಸಕಾಂಗಗಳಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲ.
- ಮಸೂದೆಯನ್ನು ಸಚಿವರು ಅಥವಾ ಖಾಸಗಿ ಸದಸ್ಯರು ಮಂಡಿಸಬಹುದು ಮತ್ತು ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಗಳ ಪೂರ್ವಾನುಮತಿ ಅಗತ್ಯವಿಲ್ಲ.
- ಮಸೂದೆಯನ್ನು ಪ್ರತಿ ಸದನದಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷ ಬಹುಮತದಿಂದ ಅಂಗೀಕರಿಸಬೇಕು, ಅಂದರೆ
 1. ಸದನದ ಒಟ್ಟು ಸದಸ್ಯತ್ವದ ಬಹುಮತ (ಅಂದರೆ ಶೇಕಡಾ 50ಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚು) ಮತ್ತು
 2. ಸದನದ ಮೂರನೇ ಎರಡರಷ್ಟು (2/3) ಸದಸ್ಯರು ಹಾಜರಿದ್ದು ಮತ ಚಲಾಯಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ.
- ಪ್ರತಿ ಸದನವು ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿ ತಿದ್ದುಪಡಿ ಮಸೂದೆಯನ್ನು ಅಂಗೀಕರಿಸಬೇಕು → ತಿದ್ದುಪಡಿ ಮಸೂದೆಯು ಚರ್ಚೆ ಮತ್ತು ಅಂಗೀಕಾರದ ಉದ್ದೇಶಕ್ಕಾಗಿ ಉಭಯ ಸದನಗಳ ಜಂಟಿ ಅಧಿವೇಶನವನ್ನು ನಡೆಸಲು ಯಾವುದೇ ಅವಕಾಶವಿಲ್ಲ.
- ಮಸೂದೆಯು ಸಂವಿಧಾನದ ಫೆಡರಲ್ ನಿಬಂಧನೆಗಳನ್ನು ತಿದ್ದುಪಡಿ ಮಾಡಲು ಬಯಸಿದರೆ, ಅದನ್ನು ಸರಳ ಬಹುಮತದಿಂದ ಅರ್ಧದಷ್ಟು ರಾಜ್ಯಗಳ ಶಾಸಕಾಂಗಗಳು ಅಂಗೀಕರಿಸಬೇಕು.
- ಈ ಎಲ್ಲಾ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯು [ಎರಡೂ ಸದನಗಳಿಂದ ಅಂಗೀಕರಿಸಲ್ಪಟ್ಟರೆ] ಅಂತಿಮವಾಗಿ ಮಸೂದೆಯನ್ನು ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಗಳ ಒಪ್ಪಿಗೆಗೆ ಕಳುಹಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ.
- ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಗಳು ಮೊದಲು ಮಸೂದೆಗೆ ಒಪ್ಪಿಗೆ ನೀಡಬೇಕು → ನಂತರ ಕಾಯಿದೆ.
- ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಗಳು ಮಸೂದೆಗೆ ತಮ್ಮ ಒಪ್ಪಿಗೆಯನ್ನು ನೀಡಬೇಕು → ಪರಿಗಣನೆಗೆ ಕಳುಹಿಸಲಾಗುವುದಿಲ್ಲ.

ತಿದ್ದುಪಡಿಗಳ ವಿಧಗಳು

- ವಿಧಿ 368 ಎರಡು ವಿಧದ ತಿದ್ದುಪಡಿಗಳನ್ನು ಒದಗಿಸುತ್ತದೆ, ಅಂದರೆ,
 1. ಸಂಸತ್ತಿನ ವಿಶೇಷ ಬಹುಮತದಿಂದ ಮತ್ತು
 2. ಸಂಸತ್ತಿನ ವಿಶೇಷ ಬಹುಮತ + ಅರ್ಧದಷ್ಟು ರಾಜ್ಯಗಳನ್ನು ಸರಳ ಬಹುಮತದಿಂದ ಅಂಗೀಕರಿಸುವ ಮೂಲಕ (ಅರ್ಧದಷ್ಟು ರಾಜ್ಯಗಳ ಶಾಸಕಾಂಗಗಳು ಅಂಗೀಕರಿಸಬೇಕು).
- ವಿಧಿ 368ರ ಹೊರತಾಗಿ ಇತರ ಕೆಲವು ವಿಧಿಗಳು ಸರಳ ಬಹುಮತದ ಮೂಲಕ ಸಂವಿಧಾನವನ್ನು ತಿದ್ದುಪಡಿ ಮಾಡುತ್ತವೆ.
- ಆದ್ದರಿಂದ ಸಂವಿಧಾನವನ್ನು ಮೂರು ವಿಧಗಳಲ್ಲಿ ತಿದ್ದುಪಡಿ ಮಾಡಬಹುದು:
 1. ಸರಳ ಬಹುಮತದಿಂದ ತಿದ್ದುಪಡಿ
 2. ವಿಶೇಷ ಬಹುಮತದಿಂದ ತಿದ್ದುಪಡಿ
 3. ವಿಶೇಷ ಬಹುಮತದಿಂದ ತಿದ್ದುಪಡಿ + ರಾಜ್ಯ ಶಾಸಕಾಂಗಗಳ ಅರ್ಧದಷ್ಟು ಅಂಗೀಕಾರ.

ಸಂಸತ್ತಿನ ವಿಶೇಷ ಬಹುಮತದಿಂದ

- ಸಂವಿಧಾನದ ಬಹುಪಾಲು ನಿಬಂಧನೆಗಳನ್ನು ಸಂಸತ್ತಿನ ವಿಶೇಷ ಬಹುಮತದಿಂದ ತಿದ್ದುಪಡಿ ಮಾಡಬೇಕಾಗಿದೆ.
- ಈ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ತಿದ್ದುಪಡಿ ಮಾಡಬಹುದಾದ ನಿಬಂಧನೆಗಳು ಸೇರಿವೆ:
 1. ಮೂಲಭೂತ ಹಕ್ಕುಗಳು;
 2. ರಾಜ್ಯ ನೀತಿಯ ಡೈರೆಕ್ಟಿವ್ ಪ್ರಿನ್ಸಿಪಲ್ಸ್; ಮತ್ತು
 3. ಮೊದಲ ಮತ್ತು ಮೂರನೇ ವರ್ಗಗಳಿಗೆ ಒಳಪಡದ ಎಲ್ಲಾ ಇತರ ನಿಬಂಧನೆಗಳು.

ಸಂಸತ್ತಿನ ವಿಶೇಷ ಬಹುಮತ ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯಗಳ ಒಪ್ಪಿಗೆಯಿಂದ

- ಸಂವಿಧಾನದ ಸಂವಿಧಾನದ ನಿಬಂಧನೆಗಳು ಫೆಡರಲ್ ರಚನೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿರುತ್ತವೆ ಸಂಸತ್ತಿನ ವಿಶೇಷ ಬಹುಮತದಿಂದ ಮತ್ತು ಸರಳ ಬಹುಮತದಿಂದ ಅರ್ಧದಷ್ಟು ರಾಜ್ಯ ಶಾಸಕಾಂಗಗಳ ಒಪ್ಪಿಗೆಯೊಂದಿಗೆ ತಿದ್ದುಪಡಿ ಮಾಡಬಹುದು.
- ಮಸೂದೆಗೆ ರಾಜ್ಯಗಳು ತಮ್ಮ ಒಪ್ಪಿಗೆಯನ್ನು ನೀಡಲು ಯಾವುದೇ ಕಾಲಮಿತಿ ಇಲ್ಲ.
- ಕೆಳಗಿನ ನಿಬಂಧನೆಗಳನ್ನು ಈ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ತಿದ್ದುಪಡಿ ಮಾಡಬಹುದು:
 1. ಅಧ್ಯಕ್ಷರ ಆಯ್ಕೆ ಮತ್ತು ಅದರ ವಿಧಾನ.
 2. ಒಕ್ಕೂಟ ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯಗಳ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಾಹಕ ಅಧಿಕಾರದ ವಿಸ್ತಾರ.
 3. ಸುಪ್ರೀಂ ಕೋರ್ಟ್ ಮತ್ತು ಉಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯಗಳು.
 4. ಶಾಸಕಾಂಗ ಅಧಿಕಾರಗಳ ಹಂಚಿಕೆ
 5. ಏಳನೇ ಶೆಡ್ಯೂಲ್‌ನಲ್ಲಿರುವ ಯಾವುದೇ ಪಟ್ಟಿಗಳು.
 6. ಸಂಸತ್ತಿನಲ್ಲಿ ರಾಜ್ಯಗಳ ಪ್ರತಿನಿಧ್ಯ.
 7. ಸಂವಿಧಾನ ಮತ್ತು ಅದರ ಕಾರ್ಯವಿಧಾನವನ್ನು ತಿದ್ದುಪಡಿ ಮಾಡಲು ಸಂಸತ್ತಿನ ಅಧಿಕಾರ (ವಿಧಿ 368 ಸ್ವತಃ).

ಮೂಲಭೂತ ಹಕ್ಕುಗಳನ್ನು ತಿದ್ದುಪಡಿ ಮಾಡಬಹುದೇ

- ಕೇಶವಾನಂದ ಭಾರತಿ ಪ್ರಕರಣದಲ್ಲಿ, ಗೋಲಕ್ ನಾಥ್ ಪ್ರಕರಣದಲ್ಲಿ ನೀಡಿದ ತನ್ನದೇ ಆದ ನಿರ್ಧಾರವನ್ನು ಸುಪ್ರೀಂ ಕೋರ್ಟ್ ತಳ್ಳಿಹಾಕಿತು ಮತ್ತು **ಸಂಸತ್ತು ಮೂಲಭೂತ ಹಕ್ಕುಗಳು ಸೇರಿದಂತೆ ಸಂವಿಧಾನದ ಯಾವುದೇ ನಿಬಂಧನೆಯನ್ನು ಅದಕ್ಕೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿ ತಿದ್ದುಪಡಿ ಮಾಡಬಹುದು** ಎಂದು ಹೇಳಿದೆ.

ಮೂಲಭೂತ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯಗಳ ಸಿದ್ಧಾಂತ (THE DOCTRINE OF BASIC FEATURES)

- **ಕೇಶವಾನಂದ ಭಾರತಿ** ಅವರ ಪ್ರಕರಣದಲ್ಲಿ ಸುಪ್ರೀಂ ಕೋರ್ಟ್ ಭಾರತದ ಸಂವಿಧಾನದ ಕೆಲವು **ಮೂಲಭೂತ ಲಕ್ಷಣಗಳಿವೆ, ಅದನ್ನು ಕಲೆಯ ಅಡಿಯಲ್ಲಿ ತಿದ್ದುಪಡಿಯಿಂದ ಬದಲಾಯಿಸಲಾಗುವುದಿಲ್ಲ** ಎಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯಪಟ್ಟಿದೆ.
- 42ನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿ ಕಾಯಿದೆಯನ್ನು **"ಯಾವುದೇ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ಯಾವುದೇ ನ್ಯಾಯಾಲಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರಶ್ನಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ"** ಮಿನರ್ವ್ ಮಿಲ್ ಪ್ರಕರಣದಲ್ಲಿ ಸುಪ್ರೀಂ ಕೋರ್ಟ್ ಈ ಷರತ್ತುಗಳನ್ನು ರದ್ದುಗೊಳಿಸಿದೆ.
- ಕೇಶವಾನಂದ ಭಾರತಿ ಅವರ ಪ್ರಕರಣದಲ್ಲಿ ನಿರ್ಧಾರದ ಪರಿಣಾಮಗಳಿವೆ.
 1. ಸಂವಿಧಾನದ ಯಾವುದೇ ಭಾಗವನ್ನು **ನಿಗದಿಪಡಿಸಿದ ಕಾರ್ಯವಿಧಾನದ ಪ್ರಕಾರ ತಿದ್ದುಪಡಿ ಮಾಡಬಹುದು.**
 2. ಸಂವಿಧಾನದ ಯಾವುದೇ ನಿಬಂಧನೆಗಳನ್ನು **ತಿದ್ದುಪಡಿ ಮಾಡಲು ಸಂವಿಧಾನ ಸಭೆಗೆ ಯಾವುದೇ ಜನಾಭಿಪ್ರಾಯ ಅಥವಾ ಉಲ್ಲೇಖದ ಅಗತ್ಯವಿಲ್ಲ.**
 3. **ಸಂವಿಧಾನದ ಮೂಲಭೂತ ಲಕ್ಷಣಗಳು ಮತ್ತು ರಚನೆಯನ್ನು ತಿದ್ದುಪಡಿ ಮಾಡಲಾಗುವುದಿಲ್ಲ.**

ಭಾಗ XXI : ಅನುಚ್ಛೇದ (ವಿಧಿ) – 369 ರಿಂದ 392 ತಾತ್ಕಾಲಿಕ, ಪರಿವರ್ತನೆಯ ಮತ್ತು ವಿಶೇಷ ನಿಬಂಧನೆಗಳು

- ವಿಧಿ 369 ರಾಜ್ಯ ಪಟ್ಟಿಯಲ್ಲಿರುವ ಕೆಲವು ವಿಷಯಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಕಾನೂನನ್ನು ಮಾಡಲು ಸಂಸತ್ತಿಗೆ ತಾತ್ಕಾಲಿಕ ಅಧಿಕಾರವು ಸಮಕಾಲೀನ ಪಟ್ಟಿಯಲ್ಲಿರುವ ವಿಷಯಗಳಂತೆ.
- ವಿಧಿ **370 ಜಮ್ಮು ಮತ್ತು ಕಾಶ್ಮೀರ** ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ತಾತ್ಕಾಲಿಕ ನಿಬಂಧನೆಗಳು.
- ವಿಧಿ **371 ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರ ಮತ್ತು ಗುಜರಾತ್** ರಾಜ್ಯಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ವಿಶೇಷ ನಿಬಂಧನೆ.
- ವಿಧಿ **371A ನಾಗಾಲ್ಯಾಂಡ್** ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ವಿಶೇಷ ನಿಬಂಧನೆ.
- ವಿಧಿ **371B ಅಸ್ಸಾಂ ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ** ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ವಿಶೇಷ ನಿಬಂಧನೆ.
- ವಿಧಿ **371C ಮಣಿಪುರ** ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ವಿಶೇಷ ನಿಬಂಧನೆ.
- ವಿಧಿ **371D ಆಂಧ್ರಪ್ರದೇಶ** ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ವಿಶೇಷ ನಿಬಂಧನೆಗಳು.
- ವಿಧಿ **371E ಆಂಧ್ರಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಕೇಂದ್ರೀಯ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯದ** ಸ್ಥಾಪನೆ.
- ವಿಧಿ **371F ಸಿಕ್ಕಿಂ** ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ವಿಶೇಷ ನಿಬಂಧನೆಗಳು.
- ವಿಧಿ **371G ಮಿಜೋರಾಂ** ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ವಿಶೇಷ ನಿಬಂಧನೆ.
- ವಿಧಿ **371H ಅರುಣಾಚಲ** ಪ್ರದೇಶ ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ವಿಶೇಷ ನಿಬಂಧನೆ.

- ವಿಧಿ **371I ಗೋವಾ ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ** ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ವಿಶೇಷ ನಿಬಂಧನೆ.
- ವಿಧಿ **371J ಕರ್ನಾಟಕ ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ವಿಶೇಷ ನಿಬಂಧನೆ.**
- ವಿಧಿ 372 ಅಸ್ತಿತ್ವದಲ್ಲಿರುವ ಕಾನೂನುಗಳ ಜಾರಿಯಲ್ಲಿನ ಮುಂದುವರಿಕೆ ಮತ್ತು ಅವುಗಳ ಹೊಂದಾಣಿಕೆ.
- ವಿಧಿ 372A ಕಾನೂನುಗಳನ್ನು ಅಳವಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಅಧ್ಯಕ್ಷರ ಅಧಿಕಾರ.
- ವಿಧಿ 373 ಕೆಲವು ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ತಡೆಗಟ್ಟುವ ಬಂಧನದಲ್ಲಿರುವ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಆದೇಶವನ್ನು ಮಾಡಲು ಅಧ್ಯಕ್ಷರ ಅಧಿಕಾರ.
- ವಿಧಿ 374 ಫೆಡರಲ್ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರು ಮತ್ತು ಫೆಡರಲ್ ನ್ಯಾಯಾಲಯದಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ಕೌನ್ಸಿಲ್‌ನಲ್ಲಿ ಹಿಸ್ ಮೆಜೆಸ್ಟಿಯ ಮುಂದೆ ಬಾಕಿ ಉಳಿದಿರುವ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಗಳಿಗೆ ನಿಬಂಧನೆಗಳು.
- ವಿಧಿ 375 ನ್ಯಾಯಾಲಯಗಳು, ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ಮತ್ತು ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ಸಂವಿಧಾನದ ನಿಬಂಧನೆಗಳಿಗೆ ಒಳಪಟ್ಟು ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸುವುದನ್ನು ಮುಂದುವರಿಸಬೇಕು.
- ವಿಧಿ 376 ಉಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯಗಳ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರಿಗೆ ನಿಬಂಧನೆಗಳು.
- ವಿಧಿ 377 ನಿಬಂಧನೆಗಳು ಭಾರತದ ಕಂಟ್ರೋಲರ್ ಮತ್ತು ಆಡಿಟರ್-ಜನರಲ್.
- ವಿಧಿ 378 ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಸೇವಾ ಆಯೋಗಗಳಿಗೆ ನಿಬಂಧನೆಗಳು.
- ವಿಧಿ 378A ಆಂಧ್ರ ಪ್ರದೇಶ ವಿಧಾನಸಭೆಯ ಅವಧಿಯ ವಿಶೇಷ ನಿಬಂಧನೆ.
- ವಿಧಿ 379-391 [ರದ್ದುಮಾಡಲಾಗಿದೆ.]
- ವಿಧಿ 392 ತೊಂದರೆಗಳನ್ನು ತೆಗೆದುಹಾಕಲು ಅಧ್ಯಕ್ಷರ ಅಧಿಕಾರ.

ಭಾಗ XXII : ಅನುಚ್ಛೇದ (ವಿಧಿ) – 363 ರಿಂದ 395 ಚಿಕ್ಕ ಶೀರ್ಷಿಕೆ, ಪ್ರಾರಂಭ, ಹಿಂದಿಯಲ್ಲಿ ಅಧಿಕೃತ ಪಠ್ಯ ಮತ್ತು ರದ್ದುಗೊಳಿಸುವಿಕೆಗಳು

- ಭಾರತದ ಸಂವಿಧಾನದ **58ನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿಯು ಭಾಗ XXII ಅನ್ನು ತಿದ್ದುಪಡಿ ಮಾಡಿದೆ** ಮತ್ತು ಅದರ ಶೀರ್ಷಿಕೆಯಲ್ಲಿ **"ಹಿಂದಿಯಲ್ಲಿ ಅಧಿಕೃತ ಪಠ್ಯ"** ಎಂಬ ಪದವನ್ನು ಸೇರಿಸಿದೆ.
- **ಭಾರತದ ದೇಶ ಮತ್ತು ಅದರ ಸಂವಿಧಾನವನ್ನು ರೂಪಿಸುವ ರಾಜ್ಯಗಳ ಒಕ್ಕೂಟಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಕಾನೂನುಗಳನ್ನು ಭಾಗ XXII ನಲ್ಲಿ ಸಂಗ್ರಹಿಸಲಾಗಿದೆ.**
- **ಸಂಕ್ಷಿಪ್ತ ಶೀರ್ಷಿಕೆ, ಪ್ರಾರಂಭದ ದಿನಾಂಕ, ಹಿಂದಿಯಲ್ಲಿ ಅಧಿಕೃತ ಪಠ್ಯ ಮತ್ತು ರದ್ದುಗೊಳಿಸುವಿಕೆಗಳು** ಸಂವಿಧಾನದ ಈ ವಿಭಾಗದಲ್ಲಿನ ಲೇಖನಗಳ ಅಡಿಯಲ್ಲಿ ಒಳಗೊಂಡಿದೆ. ಈ ಭಾಗವು ಲೇಖನಗಳು **393, 394, 394A ಮತ್ತು 395** ಅನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿದೆ.
- ವಿಧಿ 393 **ಕಿರು ಶೀರ್ಷಿಕೆ.**
- ವಿಧಿ 394 **ಪ್ರಾರಂಭ.**
- ವಿಧಿ 394A **ಹಿಂದಿ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಅಧಿಕೃತ ಪಠ್ಯ.**
- ವಿಧಿ 395 **ರದ್ದತಿ/ ರದ್ದುಮಾಡುವಿಕೆಗಳು.**

ವಿಧಿ 393: ಚಿಕ್ಕ ಶೀರ್ಷಿಕೆ

ಸಂವಿಧಾನದ **"ಸಣ್ಣ ಶೀರ್ಷಿಕೆ"** ಇದು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ತಿಳಿದಿರುವ ಹೆಸರನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. ಉಲ್ಲೇಖಿಸಲಾದ ದಾಖಲೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಯಾವುದೇ ಗೊಂದಲವಿಲ್ಲ ಎಂದು ಖಚಿತಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಭಾಗ

XXIIರ ಭಾರತೀಯ ಸಂವಿಧಾನದ 393ನೇ ವಿಧಿಯಲ್ಲಿ ಕೆರು ಶೀರ್ಷಿಕೆಯನ್ನು ಸೇರಿಸಲಾಗಿದೆ. ಈ ಸಂವಿಧಾನವನ್ನು “ಭಾರತದ ಸಂವಿಧಾನ” ಎಂದೂ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಬಹುದು ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತದೆ.

ವಿಧಿ 394: ಆರಂಭ

ವಿಧಿ 394ರ ಪ್ರಕಾರ, ಪೌರತ್ವ, ಚುನಾವಣೆಗಳು, ತಾತ್ಕಾಲಿಕ ಸಂಸತ್ತು ಮತ್ತು ತಾತ್ಕಾಲಿಕ ಮತ್ತು ಪರಿವರ್ತನಾ ನಿಬಂಧನೆಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ನಿಬಂಧನೆಗಳು 5, 6, 7, 8, 9, 60, 324, 366, 367, 379, 380, 388, 391, ಮತ್ತು 393 ಸಂವಿಧಾನದ ಅಂಗೀಕಾರದ ದಿನದಂದು (ಅಂದರೆ ನವೆಂಬರ್ 26, 1949) ಜಾರಿಗೆ ಬಂದಿತು ಮತ್ತು ಸಂವಿಧಾನದ ಉಳಿದ ನಿಬಂಧನೆಗಳು ಸಂವಿಧಾನದ ಪ್ರಾರಂಭದ ದಿನದಂದು (ಅಂದರೆ 26 ಜನವರಿ, 1950) ಜಾರಿಗೆ ಬಂದವು.

ವಿಧಿ 395: ರದ್ದತಿ/ ರದ್ದುಮಾಡುವಿಕೆಗಳು/ರದ್ದುಪಡಿಸುತ್ತದೆ

ಭಾರತೀಯ ಸಂವಿಧಾನದ 395ನೇ ವಿಧಿಯು “ರದ್ದುಮಾಡುವಿಕೆಗಳ” ಸುತ್ತ ಸುತ್ತುವ ಒಂದು ನಿಬಂಧನೆಯನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿದೆ. “ರದ್ದುಮಾಡುವಿಕೆಗಳು” ಇನ್ನು ಮುಂದೆ ಮಾನ್ಯವಾಗಿರದ ಹಿಂದಿನ ಕಾನೂನುಗಳನ್ನು ಉಲ್ಲೇಖಿಸುತ್ತವೆ. ಇದು ಒಂದು ಪ್ರಮುಖ ನಿಬಂಧನೆಯಾಗಿದೆ ಏಕೆಂದರೆ ಇದು ಸಂವಿಧಾನವು ಭೂಮಿಯ ಸರ್ವೋಚ್ಚ ಕಾನೂನು ಎಂದು ಖಚಿತಪಡಿಸುತ್ತದೆ ಮತ್ತು ಇದು ಹಿಂದೆ ಅಸ್ತಿತ್ವದಲ್ಲಿರುವ ಯಾವುದೇ ಶಾಸನವನ್ನು ರದ್ದುಗೊಳಿಸುತ್ತದೆ.

ಭಾರತೀಯ ಸಂವಿಧಾನದ ಅನುಸೂಚಿಗಳು

1ನೇ ಅನುಸೂಚಿ:

28 ರಾಜ್ಯಗಳು ಮತ್ತು 8 ಕೇಂದ್ರಾಡಳಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳು ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ಗಡಿರೇಖೆ.

2 ನೇ ಅನುಸೂಚಿ:

✓ ರಾಜ್ಯಗಳ ರಾಜ್ಯಪಾಲರ ವೇತನಗಳು, ಲೋಕಸಭೆ, ರಾಜ್ಯಸಭೆ ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯ ವಿಧಾನ ಸಭೆಗಳು ಅಥವಾ ಕೌನ್ಸಿಲ್‌ಗಳ ಸ್ಪೀಕರ್/ ಡೆಪ್ಯೂಟಿ ಸ್ಪೀಕರ್ ಅಥವಾ ಅಧ್ಯಕ್ಷರು/ಉಪಾಧ್ಯಕ್ಷರ ವೇತನ, ಸುಪ್ರೀಂ ಕೋರ್ಟ್ ಮತ್ತು ಹೈಕೋರ್ಟ್‌ಗಳ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರ ವೇತನಗಳು & ಭಾರತದ ಕಂಟ್ರೋಲರ್ ಮತ್ತು ಆಡಿಟರ್ ಜನರಲ್‌ನ ವೇತನ.

✓ ತಿದ್ದುಪಡಿಗೆ ಸರಳ ಬಹುಮತದ ಅಗತ್ಯವಿದೆ.

3 ನೇ ಅನುಸೂಚಿ:

ಶಾಸಕರು, ಮಂತ್ರಿಗಳು ಮತ್ತು ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರ ಪ್ರಮಾಣವಚನ ಮತ್ತು ದೃಢೀಕರಣದ ರೂಪಗಳು.

• Union Ministers of India • Parliament Election Candidates • MPs • Supreme Court Judges • Comptroller and Auditor General • State Ministers • State Legislature Elections' Candidates • State Legislature Members • High Court Judges.

4ನೇ ಅನುಸೂಚಿ:

ರಾಜ್ಯಸಭೆಯಲ್ಲಿ ರಾಜ್ಯಗಳು ಮತ್ತು ಕೇಂದ್ರಾಡಳಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳಿಗೆ ಸ್ಥಾನಗಳ ಹಂಚಿಕೆ.

5ನೇ ಅನುಸೂಚಿ:

ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಪ್ರದೇಶಗಳು ಮತ್ತು ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಪಂಗಡಗಳ ಆಡಳಿತ ಮತ್ತು ನಿಯಂತ್ರಣಕ್ಕಾಗಿ ಒದಗಿಸುತ್ತದೆ (ವಿಶೇಷ ರಕ್ಷಣೆ ಅಗತ್ಯವಿರುವ ಪ್ರದೇಶಗಳು ಮತ್ತು ಬುಡಕಟ್ಟುಗಳು).

6ನೇ ಅನುಸೂಚಿ:

ಈಶಾನ್ಯ ರಾಜ್ಯಗಳ ಬುಡಕಟ್ಟು ಪ್ರದೇಶಗಳ ಆಡಳಿತ. (ಅಸ್ಸಾಂ, ಮೇಘಾಲಯ, ತ್ರಿಪುರಾ ಮತ್ತು ಮಿಜೋರಾಂನಲ್ಲಿ ಬುಡಕಟ್ಟು ಪ್ರದೇಶಗಳ ಆಡಳಿತಕ್ಕಾಗಿ ನಿಬಂಧನೆಗಳನ್ನು ಮಾಡಲಾಗಿದೆ.)

7ನೇ ಅನುಸೂಚಿ:

ಕೇಂದ್ರ ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯ ಸರ್ಕಾರದ ನಡುವೆ ಅಧಿಕಾರ ಹಂಚಿಕೆ. (ಕೇಂದ್ರ ಪಟ್ಟಿ, ರಾಜ್ಯ ಪಟ್ಟಿ ಮತ್ತು ಸಮಕಾಲೀನ/ಸಮವರ್ತಿ ಪಟ್ಟಿ).

8ನೇ ಅನುಸೂಚಿ:

ಸಂವಿಧಾನದಿಂದ ಗುರುತಿಸಲ್ಪಟ್ಟ 22 ಭಾಷೆಗಳ ವಿವರಣೆ.

ಕನ್ನಡ, ಅಸ್ಸಾಮಿ, ಬೆಂಗಾಲಿ, ಬೋಡೋ, ಡೋಗ್ರಿ, ಗುಜರಾತಿ, ಹಿಂದಿ, ಕಾಶ್ಮೀರಿ, ಕೊಂಕಣಿ, ಮೈಥಿಲಿ, ಮಲಯಾಳಂ, ಮಣಿಪುರಿ, ಮರಾಠಿ, ನೇಪಾಳಿ, ಒಡಿಯಾ, ಪಂಜಾಬಿ, ಸಂಸ್ಕೃತ, ಸಂತಾಲಿ, ಸಿಂಧಿ, ತಮಿಳು, ತೆಲುಗು ಮತ್ತು ಉರ್ದು.

RK UPDATES PREMIUM

9ನೇ ಅನುಸೂಚಿ:

✓ ಕೆಲವು ಕಾಯಿದೆಗಳು ಮತ್ತು ನಿಬಂಧನೆಗಳ ಮೌಲ್ಯೀಕರಣ.

✓ ಇದು ಭೂಸುಧಾರಣೆಗಳು ಮತ್ತು ಜಮೀನ್ದಾರಿ ಪದ್ಧತಿಯ ರದ್ದತಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ರಾಜ್ಯ ಕಾಯಿದೆಗಳು ಮತ್ತು ನಿಬಂಧನೆಗಳೊಂದಿಗೆ ವ್ಯವಹರಿಸುತ್ತದೆ. ಇದು ಇತರ ವಿಷಯಗಳೊಂದಿಗೆ ವ್ಯವಹರಿಸುವ ಸಂಸತ್ತಿನ ಕಾಯಿದೆಗಳು ಮತ್ತು ನಿಬಂಧನೆಗಳೊಂದಿಗೆ ವ್ಯವಹರಿಸುತ್ತದೆ.

ಸೂಚನೆ :

★ 1ನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿ ಕಾಯಿದೆ 1951 ಮೂಲಭೂತ ಹಕ್ಕುಗಳ ಉಲ್ಲಂಘನೆಯ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ನ್ಯಾಯಾಂಗ ಪರಿಶೀಲನೆಯಿಂದ ಅದರಲ್ಲಿರುವ ಕಾನೂನುಗಳನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಲು ಒಂಬತ್ತನೇ ಶೆಡ್ಯೂಲ್ ಅನ್ನು ಸೇರಿಸಿದೆ.

★ ಆದಾಗ್ಯೂ, 2007ರಲ್ಲಿ, ಏಪ್ರಿಲ್ 24, 1973ರ ನಂತರ ಈ ವೇಳಾಪಟ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಸೇರಿಸಲಾದ ಕಾನೂನುಗಳು ಈಗ ನ್ಯಾಯಾಂಗ ಪರಿಶೀಲನೆಗೆ ಮುಕ್ತವಾಗಿವೆ ಎಂದು ಸುಪ್ರೀಂ ಕೋರ್ಟ್ ತೀರ್ಮಾನ ನೀಡಿತು.

10ನೇ ಅನುಸೂಚಿ:

ಪಕ್ಷಾಂತರದ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ಅನರ್ಹಗೊಳಿಸುವ ನಿಬಂಧನೆಗಳು (1985, 52ನೇ ಸಂವಿಧಾನಿಕ ತಿದ್ದುಪಡಿ ಕಾಯ್ದೆಯಿಂದ ಪರಿಚಯಿಸಲಾದ ಪಕ್ಷಾಂತರ ವಿರೋಧಿ ಕಾನೂನು).

11ನೇ ಅನುಸೂಚಿ:

ಪಂಚಾಯತ್‌ಗಳ ಅಧಿಕಾರ, ಅಧಿಕಾರ ಮತ್ತು ಜವಾಬ್ದಾರಿಗಳು, ಪಂಚಾಯತ್‌ಗಳು ಅಧಿಕಾರ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿರುವ **29 ವಿಷಯಗಳು (1992 73ನೇ ಸಾಂವಿಧಾನಿಕ ತಿದ್ದುಪಡಿ ಕಾಯಿದೆ).**

12ನೇ ವೇಳಾಪಟ್ಟಿ:

ಪುರಸಭೆಗಳ ಅಧಿಕಾರಗಳು, ಅಧಿಕಾರ ಮತ್ತು ಜವಾಬ್ದಾರಿಗಳು, ಪುರಸಭೆಗಳು ಅಧಿಕಾರ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿರುವ **18 ವಿಷಯಗಳು (74 ನೇ ಸಾಂವಿಧಾನಿಕ ತಿದ್ದುಪಡಿ ಕಾಯಿದೆ).**

ಪ್ರಮುಖ ಸಾಂವಿಧಾನಿಕ ತಿದ್ದುಪಡಿ ಕಾಯಿದೆಗಳು

1ನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿ ಕಾಯಿದೆ, 18ನೇ ಜೂನ್, 1951

ಭೂ ಸುಧಾರಣೆಗಳು ಮತ್ತು ಇತರ ಕಾನೂನುಗಳನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಲು ಸಂವಿಧಾನದ 9ನೇ ಶೆಡ್ಯೂಲ್ ಅನ್ನು ಸೇರಿಸಿತು. ವಿಧಿ 31ರ ನಂತರ, ವಿಧಿ 31ಎ ಮತ್ತು 31ಬಿ ಅನ್ನು ಸೇರಿಸಲಾಯಿತು.

7ನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿ ಕಾಯಿದೆ, 1ನೇ ನವೆಂಬರ್, 1956

- ರಾಜ್ಯ ಪುನರ್‌ಸಂಘಟನೆ ಸಮಿತಿಯ ಶಿಫಾರಸುಗಳನ್ನು ಜಾರಿಗೊಳಿಸಲು ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯ ಮರುಸಂಘಟನೆ ಕಾಯಿದೆ, 1956ಅನ್ನು ಜಾರಿಗೆ ತರಲು.
- ಎರಡನೇ ಮತ್ತು ಏಳನೇ ಶೆಡ್ಯೂಲ್‌ಗಳನ್ನು ತಿದ್ದುಪಡಿ ಮಾಡಲಾಗಿದೆ
- ರಾಜ್ಯಗಳ ಅಸ್ತಿತ್ವದಲ್ಲಿರುವ ವರ್ಗೀಕರಣವನ್ನು ನಾಲ್ಕು ವಿಭಾಗಗಳಾಗಿ ರದ್ದುಗೊಳಿಸಿದೆ, ಅಂದರೆ ಭಾಗ A, ಭಾಗ B, ಭಾಗ C ಮತ್ತು ಭಾಗ D ರಾಜ್ಯಗಳು ಮತ್ತು ಅವುಗಳನ್ನು 14 ರಾಜ್ಯಗಳು ಮತ್ತು 6 ಕೇಂದ್ರಾಡಳಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳಾಗಿ ಮರುಸಂಘಟಿಸಲಾಗಿದೆ.
- ಉಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯಗಳ ಅಧಿಕಾರ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯನ್ನು ಕೇಂದ್ರಾಡಳಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳಿಗೆ ವಿಸ್ತರಿಸಿದೆ.
- ಎರಡು ಅಥವಾ ಹೆಚ್ಚಿನ ರಾಜ್ಯಗಳಿಗೆ ಸಾಮಾನ್ಯ ಉಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ಸ್ಥಾಪನೆಗೆ ಒದಗಿಸಲಾಗಿದೆ.
- ಉಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ಹೆಚ್ಚುವರಿ ಮತ್ತು ಹಂಗಾಮಿ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರ ನೇಮಕಾತಿಗೆ ಒದಗಿಸಲಾಗಿದೆ.
- ಎರಡು ಅಥವಾ ಅದಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ರಾಜ್ಯಗಳಿಗೆ ಒಂದೇ ವ್ಯಕ್ತಿಯನ್ನು ರಾಜ್ಯಪಾಲರನ್ನು 153 ನೇ ವಿಧಿಗೆ ಸೇರಿಸಲಾಗಿದೆ.

9ನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿ ಕಾಯಿದೆ, 28ನೇ ಡಿಸೆಂಬರ್, 1960

ಭಾರತ-ಪಾಕಿಸ್ತಾನ ಒಪ್ಪಂದದ (1958) ಅಡಿಯಲ್ಲಿ ಮಾಡಿದ ಬದ್ಧತೆಯಂತೆ ಪಾಕಿಸ್ತಾನಕ್ಕೆ ಬೆರುಬರಿ ಯೂನಿಯನ್ (ಪಶ್ಚಿಮ ಬಂಗಾಳ) ಎಂಬ ಹೆಸರಿನ ಭಾರತೀಯ ಭೂಪ್ರದೇಶವನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಕೊಡಲು ಒದಗಿಸಲಾಗಿದೆ. (ವಿಧಿ 3ರ ಅಡಿಯಲ್ಲಿ, ಸಂಸತ್ತು ರಾಜ್ಯದ ಪ್ರದೇಶವನ್ನು ಬದಲಾಯಿಸಬಹುದು ಎಂಬ ಕಾರಣಕ್ಕಾಗಿ ತಿದ್ದುಪಡಿಯನ್ನು ಮಾಡಲಾಗಿದೆ, ಆದಾಗ್ಯೂ, ಇದು ಭಾರತೀಯ ಪ್ರದೇಶವನ್ನು ವಿದೇಶಿ ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಬಿಟ್ಟುಕೊಡುವುದನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿಲ್ಲ. ಇದು ಸಂವಿಧಾನವನ್ನು ತಿದ್ದುಪಡಿ ಮಾಡುವ ಮೂಲಕ ಮಾತ್ರ ಮಾಡಬಹುದು).

10ನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿ ಕಾಯಿದೆ, 1961

ಪೋರ್ಚುಗಲ್‌ನಿಂದ ಸ್ವಾಧೀನಪಡಿಸಿಕೊಂಡ ಪರಿಣಾಮವಾಗಿ ದಾದ್ರಾ, ನಗರ ಮತ್ತು ಹವೇಲಿಯನ್ನು ಕೇಂದ್ರಾಡಳಿತ ಪ್ರದೇಶವಾಗಿ ಸೇರಿಸುವುದು. 10ನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿ ಕಾಯಿದೆ, 1961.

11 ನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿ ಕಾಯಿದೆ, 1961

- ಸಂಸತ್ತಿನ ಉಭಯ ಸದನಗಳ ಜಂಟಿ ಸಭೆಯ ಬದಲಿಗೆ ಚುನಾವಣಾ ಕಾಲೇಜ್ ಅನ್ನು ಒದಗಿಸುವ ಮೂಲಕ ಉಪಾಧ್ಯಕ್ಷರ ಆಯ್ಕೆಯ ವಿಧಾನವನ್ನು ಬದಲಾಯಿಸಲಾಗಿದೆ.
- ಸೂಕ್ತ ಚುನಾವಣಾ ಕಾಲೇಜಿನಲ್ಲಿ ಯಾವುದೇ ಖಾಲಿ ಹುದ್ದೆಯ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ಅಧ್ಯಕ್ಷ ಅಥವಾ ಉಪಾಧ್ಯಕ್ಷರ ಚುನಾವಣೆಯನ್ನು ಸವಾಲು ಮಾಡಲಾಗುವುದಿಲ್ಲ.

12ನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿ ಕಾಯಿದೆ, 1962

ಗೋವಾ, ದಮನ್ ಮತ್ತು ದಿಯುವನ್ನು ಭಾರತೀಯ ಒಕ್ಕೂಟದಲ್ಲಿ ಸಂಯೋಜಿಸಲಾಗಿದೆ.

13ನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿ ಕಾಯಿದೆ, 1962

ನಾಗಾಲ್ಯಾಂಡ್‌ಗೆ ರಾಜ್ಯದ ಸ್ಥಾನಮಾನವನ್ನು ನೀಡಿತು ಮತ್ತು ಅದಕ್ಕಾಗಿ ವಿಶೇಷ ನಿಬಂಧನೆಗಳನ್ನು ಮಾಡಿತು.

14ನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿ ಕಾಯಿದೆ, 1962

- ಪುದುಚೇರಿಯನ್ನು ಭಾರತೀಯ ಒಕ್ಕೂಟದಲ್ಲಿ ಸೇರಿಸಲಾಯಿತು.
- ಹಿಮಾಚಲ ಪ್ರದೇಶ, ಮಣಿಪುರ, ತ್ರಿಪುರಾ, ಗೋವಾ, ದಮನ್ ಮತ್ತು ದಿಯು ಮತ್ತು ಪುದುಚೇರಿಯ ಯುಟಿಗಳಿಗೆ ಶಾಸಕಾಂಗಗಳು ಮತ್ತು ಮಂತ್ರಿಗಳ ಮಂಡಳಿಯನ್ನು ರಚಿಸಲು ಒದಗಿಸಲಾಗಿದೆ.

15 ನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿ ಕಾಯಿದೆ, 1962

ಹೈಕೋರ್ಟ್ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರ ನಿವೃತ್ತಿ ವಯಸ್ಸನ್ನು 60 ರಿಂದ 62ಕ್ಕೆ ಹೆಚ್ಚಿಸುವುದು ಮತ್ತು ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರು ಇತ್ಯಾದಿಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ನಿಯಮಗಳ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವನ್ನು ತರ್ಕಬದ್ಧಗೊಳಿಸಲು ಇತರ ಸಣ್ಣ ತಿದ್ದುಪಡಿಗಳು.

18ನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿ ಕಾಯಿದೆ, 1966

ಹೊಸ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ರಚಿಸುವ ಸಂಸತ್ತಿನ ಅಧಿಕಾರವು ಒಂದು ರಾಜ್ಯ ಅಥವಾ ಕೇಂದ್ರಾಡಳಿತ ಪ್ರದೇಶವನ್ನು ಮತ್ತೊಂದು ರಾಜ್ಯ ಅಥವಾ ಕೇಂದ್ರಾಡಳಿತ ಪ್ರದೇಶಕ್ಕೆ ಒಗ್ಗೂಡಿಸಿ ಹೊಸ ರಾಜ್ಯ ಅಥವಾ ಕೇಂದ್ರಾಡಳಿತ ಪ್ರದೇಶವನ್ನು ರಚಿಸುವ ಅಧಿಕಾರವನ್ನೂ ಒಳಗೊಂಡಿದೆ ಎಂದು ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸಿದರು. ಇದು ಪಂಜಾಬ್ ಮತ್ತು ಹರಿಯಾಣ ಎಂಬ ಹೊಸ ರಾಜ್ಯಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿತು.

21 ನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿ ಕಾಯಿದೆ, 1967

8ನೇ ಶೆಡ್ಯೂಲ್‌ನಲ್ಲಿ 15ನೇ ಭಾಷೆಯಾಗಿ ಸಿಂಧಿಯನ್ನು ಸೇರಿಸಲಾಗಿದೆ.

24ನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿ ಕಾಯಿದೆ, 1971

- ಕಾರಣ: ಸಂವಿಧಾನದ ತಿದ್ದುಪಡಿಯ ಮೂಲಕ ಯಾವುದೇ ಮೂಲಭೂತ ಹಕ್ಕುಗಳನ್ನು ಕಸಿದುಕೊಳ್ಳುವ ಅಧಿಕಾರ ಸಂಸತ್ತಿಗೆ ಇಲ್ಲ ಎಂದು ಸುಪ್ರೀಂ ಕೋರ್ಟ್‌ನ ಗೋಲಕನಾಥ್ ತೀರ್ಪಿಗೆ (1967) ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೆಯಾಗಿ.
- ತಿದ್ದುಪಡಿ: 13 ಮತ್ತು 368 ನೇ ವಿಧಿಯನ್ನು ತಿದ್ದುಪಡಿ ಮಾಡುವ ಮೂಲಕ ಮೂಲಭೂತ ಹಕ್ಕುಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಂತೆ ಸಂವಿಧಾನದ ಯಾವುದೇ ಭಾಗವನ್ನು ತಿದ್ದುಪಡಿ ಮಾಡಲು ಸಂಸತ್ತಿನ ಅಧಿಕಾರ.
- ಸಾಂವಿಧಾನಿಕ ತಿದ್ದುಪಡಿ ಮಸೂದೆಗೆ ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಗಳು ತಮ್ಮ ಒಪ್ಪಿಗೆ ನೀಡುವುದನ್ನು ಕಡ್ಡಾಯಗೊಳಿಸಿದರು.

26 ನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿ ಕಾಯಿದೆ, 1971

ಭಾರತೀಯ ಗಣರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಸಂಯೋಜಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ರಾಜಪ್ರಭುತ್ವದ ರಾಜ್ಯಗಳ ಮಾಜಿ ಆಡಳಿತಗಾರರಿಗೆ ಪಾವತಿಸಿದ ಖಾಸಗಿ ಪರ್ಸ್ ಅನ್ನು ರದ್ದುಗೊಳಿಸುವುದು.

31 ನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿ ಕಾಯಿದೆ, 1973

- ಕಾರಣಗಳು: ಭಾರತದ ಜನಸಂಖ್ಯೆಯ ಹೆಚ್ಚಳವು 1971 ರ ಜನಗಣತಿಯಲ್ಲಿ ಬಹಿರಂಗವಾಗಿದೆ.
- ತಿದ್ದುಪಡಿಗಳು: ಲೋಕಸಭೆ ಸ್ಥಾನಗಳ ಸಂಖ್ಯೆಯನ್ನು 525 ರಿಂದ 545 ಕ್ಕೆ ಹೆಚ್ಚಿಸಲಾಗಿದೆ.

38ನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿ ಕಾಯಿದೆ, 1975

- ಅಧ್ಯಕ್ಷರ ತುರ್ತುಪರಿಸ್ಥಿತಿಯ ಘೋಷಣೆಯನ್ನು ನ್ಯಾಯಸಮ್ಮತವಲ್ಲದಂತೆ ಮಾಡಿದೆ.
- ಕೇಂದ್ರಾಡಳಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳ ಅಧ್ಯಕ್ಷರು, ರಾಜ್ಯಪಾಲರು ಮತ್ತು ಆಡಳಿತಗಾರರು ಸುಗ್ರೀವಾಜ್ಞೆಗಳ ಪ್ರಕಟಣೆಯನ್ನು ನ್ಯಾಯಸಮ್ಮತವಲ್ಲದಂತೆ ಮಾಡಿದೆ.
- ವಿವಿಧ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ಏಕಕಾಲದಲ್ಲಿ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ತುರ್ತುಪರಿಸ್ಥಿತಿಯ ವಿವಿಧ ಘೋಷಣೆಗಳನ್ನು ಘೋಷಿಸಲು ಅಧ್ಯಕ್ಷರಿಗೆ ಅಧಿಕಾರ ನೀಡಲಾಯಿತು.

42ನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿ ಕಾಯಿದೆ, 1976

- 42ನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿಯು ಭಾರತೀಯ ಸಂವಿಧಾನದ ಮೂಲ ಅಡಿಪಾಯವನ್ನು ಬದಲಾಯಿಸಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿತು. ಸಂವಿಧಾನದಲ್ಲಿ ಈ ಕೆಳಗಿನ ಮಾರ್ಪಾಡುಗಳಿಂದಾಗಿ ಇದನ್ನು "ಮಿನಿ-ಸಂವಿಧಾನ" ಎಂದು ಕರೆಯಲಾಗುತ್ತದೆ:
- ಪೀಠಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಮೂರು ಹೊಸ ಪದಗಳು: ಸಮಾಜವಾದಿ, ಜಾತ್ಯತೀತ ಮತ್ತು ಸಮಗ್ರತೆ
- ಮೂಲಭೂತ ಕರ್ತವ್ಯಗಳನ್ನು ಸೇರಿಸಲಾಗಿದೆ [ಹೊಸ ಭಾಗ IVA]
- ಸಚಿವ ಸಂಪುಟದ ಸಲಹೆಗೆ ಬದ್ಧರಾಗಿ ಅಧ್ಯಕ್ಷರನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿದೆ.
- ಇತರ ವಿಷಯಗಳಿಗಾಗಿ ಆಡಳಿತಾತ್ಮಕ ನ್ಯಾಯಮಂಡಳಿಗಳು ಮತ್ತು ನ್ಯಾಯಮಂಡಳಿಗಳಿಗೆ ಒದಗಿಸಲಾಗಿದೆ (ಭಾಗ XIVA ಸೇರಿಸಲಾಗಿದೆ).
- 1971 ರ ಜನಗಣತಿಯ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ 2001 ರವರೆಗೆ ಲೋಕಸಭೆ ಮತ್ತು SLAಗಳ ಸ್ಥಾನಗಳನ್ನು ಸ್ಥಗಿತಗೊಳಿಸಲಾಗಿದೆ - ಜನಸಂಖ್ಯಾ ನಿಯಂತ್ರಣ ಅಳತೆ

- ನ್ಯಾಯಾಂಗ ಪರಿಶೀಲನೆಯನ್ನು ಮೀರಿ ಸಾಂವಿಧಾನಿಕ ತಿದ್ದುಪಡಿಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದೆ.
- ಸುಪ್ರೀಂ ಕೋರ್ಟ್ ಮತ್ತು ಉಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯಗಳ ನ್ಯಾಯಾಂಗ ಪರಿಶೀಲನೆ ಮತ್ತು ರಿಟ್ ನ್ಯಾಯವ್ಯಾಪ್ತಿಯ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಮೊಟಕುಗೊಳಿಸಿದೆ.
- ಲೋಕಸಭೆ ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯ ವಿಧಾನಸಭೆಗಳ ಅಧಿಕಾರಾವಧಿಯನ್ನು 5 ರಿಂದ 6 ವರ್ಷಗಳಿಗೆ ಹೆಚ್ಚಿಸಿದೆ.
- ಕೆಲವು ಮೂಲಭೂತ ಹಕ್ಕುಗಳ ಉಲ್ಲಂಘನೆಯ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ನಿರ್ದೇಶನ ತತ್ವಗಳ ಅನುಷ್ಠಾನಕ್ಕಾಗಿ ಮಾಡಿದ ಕಾನೂನುಗಳನ್ನು ನ್ಯಾಯಾಲಯಗಳು ಅಮಾನ್ಯವೆಂದು ಘೋಷಿಸಲಾಗುವುದಿಲ್ಲ.
- ರಾಷ್ಟ್ರವಿರೋಧಿ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳನ್ನು ಎದುರಿಸಲು ಕಾನೂನುಗಳನ್ನು ಮಾಡಲು ಸಂಸತ್ತಿಗೆ ಅಧಿಕಾರ ನೀಡಲಾಗಿದೆ ಮತ್ತು ಅಂತಹ ಕಾನೂನುಗಳು ಮೂಲಭೂತ ಹಕ್ಕುಗಳಿಗಿಂತ ಆದ್ಯತೆಯನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತವೆ.
- 3 ಹೊಸ ನಿರ್ದೇಶನ ತತ್ವಗಳನ್ನು ಸೇರಿಸಲಾಗಿದೆ
- ಸಮಾನ ನ್ಯಾಯ ಮತ್ತು ಉಚಿತ ಕಾನೂನು ನೆರವು,
- ಕೈಗಾರಿಕೆಗಳ ನಿರ್ವಹಣೆಯಲ್ಲಿ ಕಾರ್ಮಿಕರ ಭಾಗವಹಿಸುವಿಕೆ
- ಪರಿಸರ, ಅರಣ್ಯ ಮತ್ತು ವನ್ಯಜೀವಿಗಳ ರಕ್ಷಣೆ.
- ಭಾರತದ ಭೂಪ್ರದೇಶದ ಒಂದು ಭಾಗದಲ್ಲಿ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ತುರ್ತುಪರಿಸ್ಥಿತಿಯ ಘೋಷಣೆಯನ್ನು ಸುಗಮಗೊಳಿಸಿತು.
- ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿ ಆಜ್ಞಿಕೆಯ ಒಂದು ಬಾರಿಯ ಅವಧಿಯನ್ನು 6 ತಿಂಗಳಿಂದ ಒಂದು ವರ್ಷಕ್ಕೆ ವಿಸ್ತರಿಸಿದೆ.
- ಕಾನೂನು ಮತ್ತು ಸುವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ಗಂಭೀರ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಎದುರಿಸಲು ಯಾವುದೇ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಸಶಸ್ತ್ರ ಪಡೆಗಳನ್ನು ನಿಯೋಜಿಸಲು ಕೇಂದ್ರಕ್ಕೆ ಅಧಿಕಾರ ನೀಡಿದೆ.
- ಐದು ವಿಷಯಗಳನ್ನು ರಾಜ್ಯ ಪಟ್ಟಿಯಿಂದ ಸಮಕಾಲೀನ ಪಟ್ಟಿಗೆ ವರ್ಗಾಯಿಸಲಾಗಿದೆ,
 1. ಶಿಕ್ಷಣ
 2. ಅರಣ್ಯಗಳು
 3. ಕಾಡು ಪ್ರಾಣಿಗಳು ಮತ್ತು ಪಕ್ಷಿಗಳ ರಕ್ಷಣೆ
 4. ತೂಕ ಮತ್ತು ಅಳತೆಗಳು ಮತ್ತು ನ್ಯಾಯದ ಆಡಳಿತ
 5. ಸುಪ್ರೀಂ ಕೋರ್ಟ್ ಮತ್ತು ಉಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯಗಳನ್ನು ಹೊರತುಪಡಿಸಿ ಎಲ್ಲಾ ನ್ಯಾಯಾಲಯಗಳ ಸಂವಿಧಾನ ಮತ್ತು ಸಂಘಟನೆ
- ಸಂಸತ್ತು ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯ ಶಾಸಕಾಂಗಗಳಲ್ಲಿ ಕೋರನ ಅಗತ್ಯವನ್ನು ದೂರ ಮಾಡಿದೆ.
- ಅದರ ಸದಸ್ಯರು ಮತ್ತು ಸಮಿತಿಗಳ ಹಕ್ಕುಗಳು ಮತ್ತು ಸವಲತ್ತುಗಳನ್ನು ಕಾಲಕಾಲಕ್ಕೆ ನಿರ್ಧರಿಸಲು ಸಂಸತ್ತಿಗೆ ಅಧಿಕಾರ ನೀಡಿತು.
- ಅಖಿಲ ಭಾರತ ನ್ಯಾಯಾಂಗ ಸೇವೆಯ ರಚನೆಗೆ ಒದಗಿಸಲಾಗಿದೆ.
- ವಿಚಾರಣೆಯ ನಂತರ ಎರಡನೇ ಹಂತದಲ್ಲಿ (ಅಂದರೆ, ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸಿದ ದಂಡದ ಮೇಲೆ) ಪ್ರತಿನಿಧಿಸಲು ನಾಗರಿಕ ಸೇವಕನ ಹಕ್ಕನ್ನು ಕಸಿದುಕೊಳ್ಳುವ ಮೂಲಕ ಶಿಸ್ತು ಕ್ರಮದ ಕಾರ್ಯವಿಧಾನವನ್ನು ಸಂಕ್ಷಿಪ್ತಗೊಳಿಸಲಾಗಿದೆ.

44 ನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿ ಕಾಯಿದೆ, 1978

- ಇದು ಮುಖ್ಯವಾಗಿ 42ನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿಯ ಕ್ರಮಗಳನ್ನು ರದ್ದುಗೊಳಿಸಲು ತರಲಾದ ಸಮಗ್ರ ತಿದ್ದುಪಡಿಯಾಗಿದೆ.
- ಲೋಕಸಭೆ ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯ ವಿಧಾನಸಭೆಗಳ ಮೂಲ ಅವಧಿಯನ್ನು (ಅಂದರೆ, 5 ವರ್ಷಗಳು) ಮರುಸ್ಥಾಪಿಸಲಾಗಿದೆ.
- ಸಂಸತ್ತು ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯ ಶಾಸಕಾಂಗಗಳಲ್ಲಿ ಕೋರಮ್‌ಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ನಿಬಂಧನೆಗಳನ್ನು ಮರುಸ್ಥಾಪಿಸಲಾಗಿದೆ.
- ಸಂಸತ್ತಿನ ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯ ಶಾಸಕಾಂಗಗಳ ಕಲಾಪಗಳ ನೈಜ ವರದಿಗಳನ್ನು ಪತ್ರಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟಿಸಲು ಸಂವಿಧಾನಾತ್ಮಕ ರಕ್ಷಣೆ ನೀಡಿದೆ.
- ಮರುಪರಿಶೀಲನೆಗಾಗಿ ಸಚಿವ ಸಂಪುಟದ ಸಲಹೆಯನ್ನು ಒಮ್ಮೆ ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಕಳುಹಿಸಲು ಅಧ್ಯಕ್ಷರಿಗೆ ಅಧಿಕಾರ ನೀಡಿದರು. ಆದರೆ, ಮರುಪರಿಶೀಲಿಸಿದ ಸಲಹೆಯು ಅಧ್ಯಕ್ಷರಿಗೆ ಬದ್ಧವಾಗಿದೆ.
- ಸುಗ್ರೀವಾಚ್ಛೇದಗಳನ್ನು ಹೊರಡಿಸುವಲ್ಲಿ ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿ, ರಾಜ್ಯಪಾಲರು ಮತ್ತು ನಿರ್ವಾಹಕರ ತೃಪ್ತಿಯನ್ನು ಅಂತಿಮಗೊಳಿಸಿದ ನಿಬಂಧನೆಯನ್ನು ಅಳಿಸಲಾಗಿದೆ.
- ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ತುರ್ತು ಪರಿಸ್ಥಿತಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಸಶಸ್ತ್ರ ದಂಗೆಯಿಂದ ಆಂತರಿಕ ಅಡಚಣೆ ಎಂಬ ಪದವನ್ನು ಬದಲಾಯಿಸಲಾಗಿದೆ.
- ಕ್ಯಾಬಿನೆಟ್‌ನ ಲಿಖಿತ ಶಿಫಾರಸಿನ ಮೇರೆಗೆ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ತುರ್ತು ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಘೋಷಿಸಲು ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಗಳನ್ನು ಮಾಡಿತು.
- ಮೂಲಭೂತ ಹಕ್ಕುಗಳ ಪಟ್ಟಿಯಿಂದ ಆಸ್ತಿಯ ಹಕ್ಕನ್ನು ಅಳಿಸಲಾಗಿದೆ ಮತ್ತು ಅದನ್ನು ಕೇವಲ ಕಾನೂನು ಹಕ್ಕನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿದೆ.
- ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ತುರ್ತುಪರಿಸ್ಥಿತಿಯ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ 20 ಮತ್ತು 21ನೇ ವಿಧಿಗಳಿಂದ ಖಾತರಿಪಡಿಸಲಾದ ಮೂಲಭೂತ ಹಕ್ಕುಗಳನ್ನು ಅಮಾನತುಗೊಳಿಸಲಾಗುವುದಿಲ್ಲ.

52 ನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿ ಕಾಯಿದೆ, 1985

- ಕಾರಣಗಳು: ಪಕ್ಷಾಂತರ ಮತ್ತು 'ಆಯಾ ರಾಮ್, ಗಯಾ ರಾಮ್' ರಾಜಕೀಯವನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಲು.
- ತಿದ್ದುಪಡಿಗಳು: ಪಕ್ಷಾಂತರದ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ಸಂಸತ್ತು ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯ ಶಾಸಕಾಂಗಗಳ ಸದಸ್ಯರನ್ನು ಅನರ್ಹಗೊಳಿಸಲು ಒದಗಿಸಲಾಗಿದೆ ಮತ್ತು ಈ ನಿಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ವಿವರಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿರುವ ಹೊಸ 10ನೇ ವೇಳಾಪಟ್ಟಿಯನ್ನು ಸೇರಿಸಲಾಗಿದೆ.

56ನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿ ಕಾಯಿದೆ, 1987

- ಗೋವಾ ಭಾರತದ 25 ನೇ ರಾಜ್ಯವಾಗಿದೆ.
- ಗೋವಾದ ರಾಜ್ಯ ವಿಧಾನಸಭೆಯು ಸುಮಾರು 30 ಸದಸ್ಯರನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿದೆ.

58ನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿ ಕಾಯಿದೆ, 1987

- ಹಿಂದಿ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಸಂವಿಧಾನದ ಅಧಿಕೃತ ಪಠ್ಯವನ್ನು ಒದಗಿಸಲಾಗಿದೆ ಮತ್ತು ಸಂವಿಧಾನದ ಹಿಂದಿ ಆವೃತ್ತಿಗೆ ಅದೇ ಕಾನೂನು ಪವಿತ್ರತೆಯನ್ನು ನೀಡಿದೆ.

59ನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿ ಕಾಯಿದೆ, 1988

- ಅಗತ್ಯ ಎನಿಸಿದಾಗ ಪಂಜಾಬ್‌ನಲ್ಲಿ ತುರ್ತು ಪರಿಸ್ಥಿತಿ ಹೇರಲು ಕೇಂದ್ರ ಸರ್ಕಾರಕ್ಕೆ ಅಧಿಕಾರ ನೀಡಿತು.
- ತಿದ್ದುಪಡಿಯ ಪ್ರಕಾರ, ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿ ಆಳ್ವಿಕೆಯನ್ನು ಮೂರು ವರ್ಷಗಳವರೆಗೆ ವಿಸ್ತರಿಸಬಹುದು. ಹಿಂದಿನ ಗರಿಷ್ಠ ಅವಧಿ ಎರಡು ವರ್ಷಗಳು.

61ನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿ ಕಾಯಿದೆ, 1989

- ಲೋಕಸಭೆ ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯ ವಿಧಾನಸಭೆ ಚುನಾವಣೆಗಳಿಗೆ ಮತದಾನದ ವಯಸ್ಸನ್ನು 21 ವರ್ಷದಿಂದ 18 ವರ್ಷಕ್ಕೆ ಇಳಿಸಲಾಗಿದೆ.

65ನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿ ಕಾಯಿದೆ, 1990

- ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಜಾತಿಗಳು ಮತ್ತು ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಪಂಗಡಗಳ ವಿಶೇಷ ಅಧಿಕಾರಿಯ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಜಾತಿಗಳು ಮತ್ತು ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಪಂಗಡಗಳಿಗಾಗಿ ಬಹು-ಸದಸ್ಯ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಆಯೋಗವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಲು ಒದಗಿಸಲಾಗಿದೆ.

69ನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿ ಕಾಯಿದೆ, 1991

- ದೆಹಲಿಯ ಕೇಂದ್ರಾಡಳಿತ ಪ್ರದೇಶವನ್ನು ದೆಹಲಿಯ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ರಾಜಧಾನಿ ಪ್ರದೇಶವಾಗಿ ವಿನ್ಯಾಸಗೊಳಿಸುವ ಮೂಲಕ ವಿಶೇಷ ಸ್ಥಾನಮಾನವನ್ನು ನೀಡಲಾಯಿತು.
- ಈ ತಿದ್ದುಪಡಿಯು ದೆಹಲಿಗೆ 70 ಸದಸ್ಯರ ಶಾಸಕಾಂಗ ಸಭೆ ಮತ್ತು 7 ಸದಸ್ಯರ ಮಂತ್ರಿ ಮಂಡಳಿಯನ್ನು ರಚಿಸಲು ಸಹ ಒದಗಿಸಿದೆ.

70ನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿ ಕಾಯಿದೆ, 1992

- ಈ ಕಾಯಿದೆಯನ್ನು ಮಾಡುವ ಮೊದಲು ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಗಳ ಚುನಾವಣೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ 54 ನೇ ವಿಧಿಯನ್ನು ಸಂಸತ್ತಿನ ಚುನಾಯಿತ ಸದಸ್ಯರು ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯಗಳ ಶಾಸಕಾಂಗ ಸಭೆಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿರುವ (ಕೇಂದ್ರಾಡಳಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲ) ಚುನಾವಣಾ ಕಾಲೇಜಿಗೆ ಒದಗಿಸಲಾಗಿದೆ.
- ತಿದ್ದುಪಡಿಯು ಪಾಂಡಿಚೇರಿ ಮತ್ತು ದೆಹಲಿಯ ಶಾಸಕಾಂಗದ ಸದಸ್ಯರನ್ನು ಸೇರಿಸಲು ಅವಕಾಶ ನೀಡುತ್ತದೆ.

71 ನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿ ಕಾಯಿದೆ, 1992

- ಎಂಟನೇ ಶೆಡ್ಯೂಲ್‌ನಲ್ಲಿ ಕೊಂಕಣಿ, ಮಣಿಪುರಿ ಮತ್ತು ನೇಪಾಳಿ ಭಾಷೆಗಳನ್ನು ಸೇರಿಸಲಾಗಿದೆ. ಇದರೊಂದಿಗೆ ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಭಾಷೆಗಳ ಒಟ್ಟು ಸಂಖ್ಯೆ 18ಕ್ಕೆ ಏರಿತು.
- 73ನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿ ಕಾಯಿದೆ, 1992
- ಪಂಚಾಯತ್ ರಾಜ್ ಸಂಸ್ಥೆಗಳಿಗೆ ಸಾಂವಿಧಾನಿಕ ಸ್ಥಾನಮಾನ ಮತ್ತು ರಕ್ಷಣೆ ನೀಡಿದೆ.

- ಈ ಉದ್ದೇಶಕ್ಕಾಗಿ, ತಿದ್ದುಪಡಿಯು ಹೊಸ ಭಾಗ-IX ಅನ್ನು ಸೇರಿಸಿದೆ ಪಂಚಾಯತ್‌ಗಳು ಮತ್ತು ಹೊಸ 11ನೇ ಅನುಸೂಚಿಯು ಪಂಚಾಯತ್‌ಗಳ 29 ಕ್ರಿಯಾತ್ಮಕ ಅಂಶಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿದೆ.

74ನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿ ಕಾಯಿದೆ, 1992

- ನಗರ ಸ್ಥಳೀಯ ಸಂಸ್ಥೆಗಳಿಗೆ ಸಾಂವಿಧಾನಿಕ ಸ್ಥಾನಮಾನ ಮತ್ತು ರಕ್ಷಣೆ ನೀಡಲಾಗಿದೆ.
- 'ಪುರಸಭೆಗಳು' ಎಂಬ ಶೀರ್ಷಿಕೆಯ ಹೊಸ ಭಾಗ IX-A ಮತ್ತು ಪುರಸಭೆಗಳ 18 ಕ್ರಿಯಾತ್ಮಕ ಅಂಶಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿರುವ ಹೊಸ 12ನೇ ವೇಳಾಪಟ್ಟಿಯನ್ನು ಸೇರಿಸಿದೆ.

81 ನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿ ಕಾಯಿದೆ, 2000

- ತಿದ್ದುಪಡಿಯು ವಿಧಿ 16 (4B) ಅನ್ನು ಸೇರಿಸಿದೆ. ಈ ಷರತ್ತು ಎಸ್‌ಸಿ ಮತ್ತು ಎಸ್‌ಟಿಗೆ ಕಾಯ್ದಿರಿಸಿದ ಸೀಟುಗಳು ಸಾಕಷ್ಟು ಸಂಖ್ಯೆಯ ಅರ್ಹ ಅಭ್ಯರ್ಥಿಗಳು ಕಂಡುಬರದಿದ್ದಲ್ಲಿ ಖಾಲಿ ಉಳಿಯಬೇಕು ಎಂದು ಒದಗಿಸುತ್ತದೆ. ಅಂತಹ ಭರ್ತಿಯಾಗದ ಖಾಲಿ ಹುದ್ದೆಗಳನ್ನು ಯಾವುದೇ ಮುಂದಿನ ವರ್ಷದಲ್ಲಿ ಭರ್ತಿ ಮಾಡಲು ಪ್ರತ್ಯೇಕ ವರ್ಗದ ಖಾಲಿ ಹುದ್ದೆಗಳೆಂದು ಪರಿಗಣಿಸಬೇಕು.
- ಅಗತ್ಯವಿದ್ದರೆ ಆ ಹುದ್ದೆಗಳನ್ನು ಭರ್ತಿ ಮಾಡಲು ವಿಶೇಷ ನೇಮಕಾತಿ ಅಭಿಯಾನವನ್ನು ನಡೆಸಬೇಕು.
- ಸಂಕ್ಷಿಪ್ತವಾಗಿ ಹೇಳುವುದಾದರೆ, ಬ್ಯಾಕ್‌ಲಾಗ್ ಖಾಲಿ ಹುದ್ದೆಗಳಲ್ಲಿ ಮೀಸಲಾತಿಯ ಮೇಲಿನ 50% ಸೀಲಿಂಗ್ ಅನ್ನು ಕೊನೆಗೊಳಿಸಿತು.

82ನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿ ಕಾಯಿದೆ, 2000

- ಎಸ್‌ಸಿ ಮತ್ತು ಎಸ್‌ಟಿಗಳ ಪರವಾಗಿ ಯಾವುದೇ ಪರೀಕ್ಷೆಯಲ್ಲಿ ಅರ್ಹತಾ ಅಂಕಗಳಲ್ಲಿ ಸಡಿಲಿಕೆಗಾಗಿ ಅಥವಾ ಮೌಲ್ಯಮಾಪನದ ಮಾನದಂಡಗಳನ್ನು ಕಡಿಮೆ ಮಾಡಲು, ಕೇಂದ್ರ ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯಗಳ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಸೇವೆಗಳಿಗೆ ಬಡ್ತಿ ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿ ಮೀಸಲಾತಿಗಾಗಿ ಯಾವುದೇ ನಿಬಂಧನೆಯನ್ನು ಮಾಡಲು ಒದಗಿಸಲಾಗಿದೆ.
- ವಿಧಿ 15 (4): ವಿಶೇಷ ರಕ್ಷಣೆ ' ಗೆ ಸಾಮಾಜಿಕವಾಗಿ ಮತ್ತು ಶೈಕ್ಷಣಿಕವಾಗಿ ಹಿಂದುಳಿದ ವರ್ಗಗಳ ನಾಗರಿಕರು ಅಥವಾ SC ಅಥವಾ ST.

86ನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿ ಕಾಯಿದೆ, 2002

- ವಿಧಿ 21A ಅಡಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಶಿಕ್ಷಣವನ್ನು ಮೂಲಭೂತ ಹಕ್ಕಾಗಿ ಮಾಡಿದೆ.
- ಡೈರೆಕ್ಟಿವ್ ಪ್ರಿನ್ಸಿಪಲ್ಸ್‌ನಲ್ಲಿನ ಆರ್ಟಿಕಲ್ 45ರ ವಿಷಯವನ್ನು ಬದಲಾಯಿಸಲಾಗಿದೆ.
- ವಿಧಿ 51-ಎ ಅಡಿಯಲ್ಲಿ ಹೊಸ ಮೂಲಭೂತ ಕರ್ತವ್ಯವನ್ನು ಸೇರಿಸಲಾಗಿದೆ.

89ನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿ ಕಾಯಿದೆ, 2003

- ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಜಾತಿಗಳು ಮತ್ತು ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಪಂಗಡಗಳ ಹಿಂದಿನ ಸಂಯೋಜಿತ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಆಯೋಗವನ್ನು ಎರಡು ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಸಂಸ್ಥೆಗಳಾಗಿ ವಿಭಜಿಸಲಾಗಿದೆ.
- ಅವುಗಳೆಂದರೆ: ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಜಾತಿಗಳ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಆಯೋಗ (ವಿಧಿ 338) ಮತ್ತು ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಪಂಗಡಗಳ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಆಯೋಗ (ವಿಧಿ 338-ಎ).

91 ನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿ ಕಾಯಿದೆ, 2003

- ಮಂತ್ರಿಗಳ ಪರಿಷತ್ತಿನ ಗಾತ್ರವನ್ನು ಮಿತಿಗೊಳಿಸಲು, ಪಕ್ಷಾಂತರಿಗಳನ್ನು ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಕಚೇರಿಗಳನ್ನು ಹಿಡಿದಿಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುವುದನ್ನು ತಡೆಯಲು ಮತ್ತು ಪಕ್ಷಾಂತರ-ವಿರೋಧಿ ಕಾನೂನನ್ನು ಬಲಪಡಿಸಲು ಈ ಕೆಳಗಿನ ನಿಬಂಧನೆಗಳನ್ನು ಮಾಡಲಾಗಿದೆ:

- ಕೇಂದ್ರ ಸಚಿವ ಸಂಪುಟದಲ್ಲಿ ಪ್ರಧಾನ ಮಂತ್ರಿ ಸೇರಿದಂತೆ ಒಟ್ಟು ಮಂತ್ರಿಗಳ ಸಂಖ್ಯೆಯು ಲೋಕಸಭೆಯ ಒಟ್ಟು ಬಲದ 15% ಮೀರಬಾರದು.
- ಶಾಸಕಾಂಗ ಪಕ್ಷದ ಮೂರನೇ ಒಂದು ಭಾಗದಷ್ಟು ಸದಸ್ಯರು ವಿಭಜನೆಯ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಅನರ್ಹತೆಯಿಂದ ವಿನಾಯಿತಿ ನೀಡುವ ಹತ್ತನೇ ಶೆಡ್ಯೂಲ್ (ಪಕ್ಷಾಂತರ ವಿರೋಧಿ ಕಾನೂನು) ನಿಬಂಧನೆಯನ್ನು ಅಳಿಸಲಾಗಿದೆ. ವಿಭಜನೆಯ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ಪಕ್ಷಾಂತರಿಗಳಿಗೆ ಹೆಚ್ಚಿನ ರಕ್ಷಣೆ ಇರುವುದಿಲ್ಲ ಎಂದರ್ಥ.

92ನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿ ಕಾಯಿದೆ, 2003

ಎಂಟನೇ ಶೆಡ್ಯೂಲ್‌ನಲ್ಲಿ ಇನ್ನೂ ನಾಲ್ಕು ಭಾಷೆಗಳನ್ನು ಸೇರಿಸಲಾಗಿದೆ. ಅವುಗಳೆಂದರೆ ಬೋಡೋ, ಡೋಗ್ರಿ (ಡೋಂಗ್ರಿ), ಮೈಥಿಲಿ ಮತ್ತು ಸಂತಾಲಿ [BDMS]. ಇದರೊಂದಿಗೆ ಸಾಂವಿಧಾನಿಕವಾಗಿ ಮಾನ್ಯತೆ ಪಡೆದ ಭಾಷೆಗಳ ಒಟ್ಟು ಸಂಖ್ಯೆ 22ಕ್ಕೆ ಏರಿತು.

93ನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿ ಕಾಯಿದೆ, 2005

- ಅಲ್ಪಸಂಖ್ಯಾತ ಶಿಕ್ಷಣ ಸಂಸ್ಥೆಗಳನ್ನು ಹೊರತುಪಡಿಸಿ (ರಾಜ್ಯದಿಂದ ನೆರವು ಅಥವಾ ಅನುದಾನ ರಹಿತ) ಖಾಸಗಿ ಶಿಕ್ಷಣ ಸಂಸ್ಥೆಗಳು ಸೇರಿದಂತೆ ಶಿಕ್ಷಣ ಸಂಸ್ಥೆಗಳಲ್ಲಿ ಸಾಮಾಜಿಕವಾಗಿ ಮತ್ತು ಶೈಕ್ಷಣಿಕವಾಗಿ ಹಿಂದುಳಿದ ವರ್ಗಗಳು ಅಥವಾ ಎಸ್‌ಸಿ ಅಥವಾ ಎಸ್‌ಟಿಗಳಿಗೆ ವಿಶೇಷ ನಿಬಂಧನೆಗಳನ್ನು ಮಾಡಲು ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಅಧಿಕಾರ ನೀಡಲಾಗಿದೆ (ವಿಧಿ 15 ರಲ್ಲಿ ಷರತ್ತು (5)).
- ಇನಾಮದಾರ್ ಪ್ರಕರಣದಲ್ಲಿ (2005) ಸರ್ವೋಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ತೀರ್ಪನ್ನು ರದ್ದುಗೊಳಿಸಲು ಈ ತಿದ್ದುಪಡಿಯನ್ನು ಜಾರಿಗೊಳಿಸಲಾಗಿದೆ, ಅಲ್ಲಿ ಸುಪ್ರೀಂ ಕೋರ್ಟ್ ರಾಜ್ಯವು ತನ್ನ ಮೀಸಲಾತಿ ನೀತಿಯನ್ನು ಅಲ್ಪಸಂಖ್ಯಾತ ಮತ್ತು ಅಲ್ಪಸಂಖ್ಯಾತರೇತರ ಅನುದಾನರಹಿತ ಖಾಸಗಿ ಕಾಲೇಜುಗಳ ಮೇಲೆ ಹೇರಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ ಎಂದು ತೀರ್ಪು ನೀಡಿತು. ಖಾಸಗಿ, ಅನುದಾನರಹಿತ ಶಿಕ್ಷಣ ಸಂಸ್ಥೆಗಳಲ್ಲಿ ಮೀಸಲಾತಿ ಅಸಂವಿಧಾನಿಕ ಎಂದು ನ್ಯಾಯಾಲಯ ಘೋಷಿಸಿದೆ.

97ನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿ ಕಾಯಿದೆ, 2011

ಸಹಕಾರ ಸಂಘಗಳಿಗೆ ಸಾಂವಿಧಾನಿಕ ಸ್ಥಾನಮಾನ ಮತ್ತು ರಕ್ಷಣೆ ನೀಡಿದೆ. ಇದು ಸಂವಿಧಾನದಲ್ಲಿ ಈ ಕೆಳಗಿನ ಮೂರು ಬದಲಾವಣೆಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದೆ:

- ಇದು ಸಹಕಾರ ಸಂಘಗಳನ್ನು ರಚಿಸುವ ಹಕ್ಕನ್ನು ಮೂಲಭೂತ ಹಕ್ಕನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿದೆ (ಆರ್ಟಿಕಲ್ 19).
- ಇದು ಸಹಕಾರ ಸಂಘಗಳ ಉತ್ತೇಜನದ ಕುರಿತು ರಾಜ್ಯ ನೀತಿಯ ಹೊಸ ನಿರ್ದೇಶನ ತತ್ವವನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿದೆ.
- ಇದು ಹೊಸ ಭಾಗ IX-B ಅನ್ನು ಸಂವಿಧಾನದಲ್ಲಿ ಸೇರಿಸಿದೆ, ಅದು - ಸಹಕಾರ ಸಂಘಗಳು .

- ಈ ಭಾಗವು ಆರ್ಟಿಕಲ್ ZH ನಿಂದ ಆರ್ಟಿಕಲ್ ZT ವರೆಗೆ 13 ಲೇಖನಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿದೆ.
- ಈ ನಿಬಂಧನೆಗಳು ಸಹಕಾರಿ ಸಂಘಗಳನ್ನು ನಿಯಂತ್ರಿಸಲು ರಾಜ್ಯ ಶಾಸಕಾಂಗಗಳಿಗೆ ಅಧಿಕಾರ ನೀಡುವ ನಿಬಂಧನೆಗಳನ್ನು ಮಾತ್ರ ಸಕ್ರಿಯಗೊಳಿಸುತ್ತಿವೆ.

98 ನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿ ಕಾಯಿದೆ, 2013

- ಹೈದರಾಬಾದ್-ಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರದೇಶವನ್ನು ಅಭಿವೃದ್ಧಿಪಡಿಸಲು ಕ್ರಮಗಳನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಲು ಕರ್ನಾಟಕದ ರಾಜ್ಯಪಾಲರಿಗೆ ಅಧಿಕಾರ ನೀಡುವುದು (ವಿದಿ, 371 ಜೆ).

99ನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿ ಕಾಯಿದೆ 2014

- ಸುಪ್ರೀಂ ಕೋರ್ಟ್ ಮತ್ತು ಹೈಕೋರ್ಟ್‌ಗಳಿಗೆ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರನ್ನು ನೇಮಿಸುವ ಕೊಲಿಜಿಯಂ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ನ್ಯಾಯಾಂಗ ನೇಮಕಾತಿ ಆಯೋಗ (ಎನ್‌ಜೆಎಸಿ) ಎಂಬ ಹೊಸ ಸಂಸ್ಥೆಯೊಂದಿಗೆ ಬದಲಾಯಿಸಲಾಯಿತು.
- ಆದಾಗ್ಯೂ, 2015 ರಲ್ಲಿ, ಸುಪ್ರೀಂ ಕೋರ್ಟ್ ಈ ತಿದ್ದುಪಡಿ ಕಾಯ್ದೆಯನ್ನು ಅಸಂವಿಧಾನಿಕ ಮತ್ತು ಅನುರ್ಜಿತ ಎಂದು ಘೋಷಿಸಿತು. ಪರಿಣಾಮವಾಗಿ, ಹಿಂದಿನ ಕೊಲಿಜಿಯಂ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯು ಮತ್ತೆ ಕಾರ್ಯರೂಪಕ್ಕೆ ಬಂದಿತು.

100ನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿ ಕಾಯಿದೆ, 2015

- ಇದು ಭಾರತ ಮತ್ತು ಬಾಂಗ್ಲಾದೇಶದ ನಡುವಿನ ಭೂ ಗಡಿ ಒಪ್ಪಂದವನ್ನು ಅನುಮೋದಿಸಿತು.
- ಈ ಒಪ್ಪಂದದ ಅಡಿಯಲ್ಲಿ, ಭಾರತವು 111 ಎನ್‌ಕ್ಲೇವ್‌ಗಳನ್ನು ಬಾಂಗ್ಲಾದೇಶಕ್ಕೆ ವರ್ಗಾಯಿಸಿದರೆ, ಬಾಂಗ್ಲಾದೇಶವು 51 ಎನ್‌ಕ್ಲೇವ್‌ಗಳನ್ನು ಭಾರತಕ್ಕೆ ವರ್ಗಾಯಿಸಿತು. ಇದರ ಜೊತೆಗೆ, ಒಪ್ಪಂದವು ಪ್ರತಿಕೂಲ ಆಸ್ತಿಗಳ ವರ್ಗಾವಣೆ ಮತ್ತು 6.1 ಕಿಮೀ ಗಡಿರೇಖೆಯಿಲ್ಲದ ಗಡಿಯನ್ನು ಗುರುತಿಸುವುದನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿತ್ತು.
- ಈ ಮೂರು ಉದ್ದೇಶಗಳಿಗಾಗಿ, ತಿದ್ದುಪಡಿಯು ಸಂವಿಧಾನದ ಮೊದಲ ಶೆಡ್ಯೂಲ್‌ನಲ್ಲಿ ನಾಲ್ಕು ರಾಜ್ಯಗಳ (ಅಸ್ಸಾಂ, ಪಶ್ಚಿಮ ಬಂಗಾಳ, ಮೇಘಾಲಯ ಮತ್ತು ತ್ರಿಪುರಾ) ಪ್ರದೇಶಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ನಿಬಂಧನೆಗಳನ್ನು ಮಾರ್ಪಡಿಸಿದೆ.

101ನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿ ಕಾಯಿದೆ, 2017

- ಸರಕು ಮತ್ತು ಸೇವಾ ತೆರಿಗೆಯ ಪರಿಚಯ
- ಸರಕು ಮತ್ತು ಸೇವಾ ತೆರಿಗೆ (GST) ಎಂಬುದು ಸರಕು ಮತ್ತು ಸೇವೆಗಳ ಪೂರೈಕೆಯ ಮೇಲೆ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಬಳಸಲಾಗುವ ಪರೋಕ್ಷ ತೆರಿಗೆ (ಅಥವಾ ಬಳಕೆಯ ತೆರಿಗೆ). ಇದು ಸಮಗ್ರ, ಬಹು-ಹಂತದ, ಗಮ್ಯಸ್ಥಾನ-ಆಧಾರಿತ ತೆರಿಗೆಯಾಗಿದೆ: ಇದು ಕೆಲವು ರಾಜ್ಯ ತೆರಿಗೆಗಳನ್ನು ಹೊರತುಪಡಿಸಿ ಬಹುತೇಕ ಎಲ್ಲಾ ಪರೋಕ್ಷ ತೆರಿಗೆಗಳನ್ನು ಒಳಪಡಿಸಿರುವುದರಿಂದ ಸಮಗ್ರವಾಗಿದೆ.

102ನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿ ಕಾಯಿದೆ, 2018

- ಭಾರತದ ಸಾಮಾಜಿಕ ನ್ಯಾಯ ಮತ್ತು ಸಬಲೀಕರಣ ಸಚಿವಾಲಯದ ಅಡಿಯಲ್ಲಿ ಹಿಂದುಳಿದ ವರ್ಗಗಳ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಆಯೋಗಕ್ಕೆ ಸಾಂವಿಧಾನಿಕ ಸ್ಥಾನಮಾನವನ್ನು ಒದಗಿಸಲಾಗಿದೆ.
- ವಿಧಿ 338 ಮತ್ತು 338A ಅನುಚ್ಛೇದಗಳ ನಂತರ ಸಂವಿಧಾನಕ್ಕೆ ಅನುಚ್ಛೇದ 338B ಅನುಕ್ರಮವಾಗಿ ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಜಾತಿಗಳ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಆಯೋಗ (SC) ಮತ್ತು ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಪಂಗಡಗಳ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಆಯೋಗ (ST) ಯೊಂದಿಗೆ ವ್ಯವಹರಿಸುತ್ತದೆ.

103ನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿ ಕಾಯಿದೆ, 2019

- ಇದು ವಿಧಿ 15 ಮತ್ತು 16 ಅನ್ನು ತಿದ್ದುಪಡಿ ಮಾಡುವ ಮೂಲಕ ಆರ್ಥಿಕ ಮೀಸಲಾತಿಯನ್ನು ಪರಿಚಯಿಸಿತು.
- ಇದು ಸಂವಿಧಾನದಲ್ಲಿ ವಿಧಿ 15 (6) ಮತ್ತು ವಿಧಿ 16 (6) ಅನ್ನು ಸೇರಿಸಿದ್ದು, ಮೀಸಲು ರಹಿತ ವರ್ಗದಲ್ಲಿ ಆರ್ಥಿಕವಾಗಿ ಹಿಂದುಳಿದವರಿಗೆ ಮೀಸಲಾತಿಯನ್ನು ಅನುಮತಿಸುತ್ತದೆ.
- 10% ಮೀಸಲಾತಿಯು ಎಲ್ಲಾ ಸಮುದಾಯಗಳಿಗೆ ಅನ್ವಯಿಸುತ್ತದೆ ಮತ್ತು ಜಾತಿಯು ಅರ್ಹತೆಗೆ ಮಾನದಂಡವಲ್ಲ. ಹಿಂದೂಗಳು, ಮುಸ್ಲಿಮರು ಮತ್ತು ಕ್ರಿಶ್ಚಿಯನ್ನರಲ್ಲಿ ಆರ್ಥಿಕವಾಗಿ ಹಿಂದುಳಿದವರಿಗೆ ಕೋಟಾ ಅನ್ವಯಿಸುತ್ತದೆ.
- ಎಸ್‌ಸಿ, ಎಸ್‌ಟಿ ಮತ್ತು ಸಾಮಾಜಿಕವಾಗಿ ಮತ್ತು ಶೈಕ್ಷಣಿಕವಾಗಿ ಹಿಂದುಳಿದ ವರ್ಗಗಳಿಗೆ (ಎಸ್‌ಇಬಿಸಿ) 50% ಮೀಸಲಾತಿ ನೀತಿಯಿಂದ ಒಳಗೊಳ್ಳದ ಬಡವರ ಕಲ್ಯಾಣವನ್ನು ಉತ್ತೇಜಿಸಲು ಇದನ್ನು ಜಾರಿಗೊಳಿಸಲಾಗಿದೆ.

104ನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿ ಕಾಯಿದೆ 2020

- 334 ನೇ ವಿಧಿಯನ್ನು ತಿದ್ದುಪಡಿ.
- ಲೋಕಸಭೆ ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯಗಳ ಅಸೆಂಬ್ಲಿಗಳಲ್ಲಿ ಎಸ್‌ಸಿ ಮತ್ತು ಎಸ್‌ಟಿಗಳಿಗೆ ಸೀಟುಗಳ ಮೀಸಲಾತಿಯನ್ನು ಎಪ್ಪತ್ತು ವರ್ಷದಿಂದ ಎಂಬತ್ತು ವರ್ಷಗಳಿಗೆ ವಿಸ್ತರಿಸುವುದು.
- ಲೋಕಸಭೆ ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯ ವಿಧಾನಸಭೆಗಳಲ್ಲಿ ಆಂಗ್ಲೋ-ಇಂಡಿಯನ್ ಸಮುದಾಯಕ್ಕೆ ಮೀಸಲಾದ ಸ್ಥಾನಗಳನ್ನು ತೆಗೆದುಹಾಕಲಾಗಿದೆ.

105 ನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿ ಕಾಯಿದೆ 2021

- ವಿಧಿ 338B, 342A ಮತ್ತು 366 ಅನ್ನು ತಿದ್ದುಪಡಿ ಮಾಡಲಾಗಿದೆ
- ಸಾಮಾಜಿಕವಾಗಿ ಮತ್ತು ಆರ್ಥಿಕವಾಗಿ ಹಿಂದುಳಿದಿರುವ ಇತರೆ ಹಿಂದುಳಿದ ವರ್ಗಗಳನ್ನು (OBC) ಗುರುತಿಸಲು ರಾಜ್ಯ ಸರ್ಕಾರಗಳ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಮರುಸ್ಥಾಪಿಸುವುದು.
- ಈ ತಿದ್ದುಪಡಿಯು 11 ಮೇ 2021 ರ ಸುಪ್ರೀಂ ಕೋರ್ಟ್ ತೀರ್ಪನ್ನು ರದ್ದುಗೊಳಿಸಿತು, ಇದು ಅಂತಹ ಗುರುತಿಸುವಿಕೆಗೆ ಕೇಂದ್ರ ಸರ್ಕಾರಕ್ಕೆ ಮಾತ್ರ ಅಧಿಕಾರ ನೀಡಿತು.

ಸುಪ್ರೀಂ ಕೋರ್ಟ್ ತೀರ್ಪುಗಳು

ರೋಮೇಶ್ ಥಾಪರ್ ವಿರುದ್ಧ ಮದ್ರಾಸ್ ರಾಜ್ಯ (1950)

ವಾಕ್ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ. ಪತ್ರಿಕಾ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವು ವಾಕ್ ಮತ್ತು ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ ಹಕ್ಕಿನ ಅತ್ಯಗತ್ಯ ಭಾಗವಾಗಿದೆ ಎಂದು ಅದು ಹೇಳಿದೆ.

ಎಕೆ ಗೋಪಾಲನ್ ವಿರುದ್ಧ ಮದ್ರಾಸ್ ರಾಜ್ಯ (1950):

ಪ್ರಿವೆಂಟಿವ್ ಡಿಟೆನ್ಯನ್ ಆಕ್ಟ್, 1950. ವಿಧಿ 21 ಅನಿಯಂತ್ರಿತ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಾಹಕ ಕ್ರಮದ ವಿರುದ್ಧ ಮಾತ್ರ ಲಭ್ಯವಿದೆ ಮತ್ತು ಅನಿಯಂತ್ರಿತ ಶಾಸಕಾಂಗ ಕ್ರಮದಿಂದ ಅಲ್ಲ. [ವಿಧಿ 19 ಮತ್ತು 21 ರ ನಡುವೆ ಯಾವುದೇ ಪರಸ್ಪರ ಸಂಬಂಧವಿಲ್ಲ].

ಮದ್ರಾಸ್ ರಾಜ್ಯ ವಿರುದ್ಧ ಶ್ರೀಮತಿ ಚಂಪಕಂ ದೊರೈರಾಜನ್ (1951)

- ಶಿಕ್ಷಣ ಸಂಸ್ಥೆಗಳ ಪ್ರವೇಶದಲ್ಲಿ ಜಾತಿ ಆಧಾರಿತ ಮೀಸಲಾತಿ.
- ಡೈರೆಕ್ಟಿವ್ ಪ್ರಿನ್ಸಿಪಲ್ಸ್ ಮೂಲಭೂತ ಹಕ್ಕುಗಳಿಗೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿರಬೇಕು ಮತ್ತು ಅಂಗಸಂಸ್ಥೆಯಾಗಿ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸಬೇಕು.
- ಆದರೆ, ಸಂವಿಧಾನ ತಿದ್ದುಪಡಿ ಕಾಯ್ದೆಗಳನ್ನು ಜಾರಿಗೊಳಿಸುವ ಮೂಲಕ ಸಂಸತ್ತು ಮೂಲಭೂತ ಹಕ್ಕುಗಳನ್ನು ತಿದ್ದುಪಡಿ ಮಾಡಬಹುದು ಎಂದು ಅದು ಹೇಳಿದೆ.
- ಇದರ ಪರಿಣಾಮವಾಗಿ, ಸಂಸತ್ತು ಕೆಲವು ನಿರ್ದೇಶನಗಳನ್ನು ಜಾರಿಗೆ ತರಲು 1ನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿ ಕಾಯಿದೆ (1951), 4 ನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿ ಕಾಯಿದೆ (1955) ಮತ್ತು 7 ನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿ ಕಾಯಿದೆ (1964) ಮಾಡಿತು.

ಶಂಕರಿ ಪ್ರಸಾದ್ ವಿರುದ್ಧ ಯೂನಿಯನ್ ಆಫ್ ಇಂಡಿಯಾ (1951)

- ಮೂಲಭೂತ ಹಕ್ಕುಗಳನ್ನು ತಿದ್ದುಪಡಿ ಮಾಡಲು ಸಂಸತ್ತಿನ ಅಧಿಕಾರ.
- ಆಸ್ತಿಯ ಹಕ್ಕನ್ನು ಮೊಟಕುಗೊಳಿಸಿದ ಮೊದಲ ತಿದ್ದುಪಡಿ ಕಾಯಿದೆಯ (1951) ಸಾಂವಿಧಾನಿಕ ಸಿಂಧುತ್ವವನ್ನು ಪ್ರಶ್ನಿಸಲಾಯಿತು.
- 368ನೇ ವಿಧಿಯ ಅಡಿಯಲ್ಲಿ ಸಂವಿಧಾನವನ್ನು ತಿದ್ದುಪಡಿ ಮಾಡುವ ಸಂಸತ್ತಿನ ಅಧಿಕಾರವು ಮೂಲಭೂತ ಹಕ್ಕುಗಳನ್ನು ತಿದ್ದುಪಡಿ ಮಾಡುವ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಸಹ ಒಳಗೊಂಡಿದೆ ಎಂದು ಸುಪ್ರೀಂ ಕೋರ್ಟ್ ತೀರ್ಪು ನೀಡಿದೆ.

ಬೆರುಬರಿ ಯೂನಿಯನ್ ವಿರುದ್ಧ ಅಜ್ಞಾತ (1960)

- ಭಾರತದ ಭೂಪ್ರದೇಶದ ಒಂದು ಭಾಗದ ನಿಲುಗಡೆ; ಪಾಕಿಸ್ತಾನದೊಂದಿಗೆ ಎನ್‌ಕ್ಲೇವ್‌ಗಳ ವಿವಿಮಯ.
- ಪೀಠಿಕೆಯು ಸಂವಿಧಾನದ ಭಾಗವಲ್ಲ.
- ಆರ್ಟಿಕಲ್ 1 ಸೇರಿದಂತೆ ಸಂವಿಧಾನವನ್ನು ತಿದ್ದುಪಡಿ ಮಾಡುವ ಅಧಿಕಾರ ಸಂಸತ್ತಿಗೆ ಇದೆ.
- ಭಾರತದ ಭೂಪ್ರದೇಶದ ಒಂದು ಭಾಗವನ್ನು ರದ್ದುಗೊಳಿಸುವುದು ಭಾರತದ ಒಕ್ಕೂಟದ ಪ್ರದೇಶವನ್ನು ಕಡಿಮೆ ಮಾಡಲು ಕಾರಣವಾಗುತ್ತದೆ. ಅಂತಹ ತಿದ್ದುಪಡಿಯನ್ನು ಆರ್ಟಿಕಲ್ 368 ರ ಅಡಿಯಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಮಾಡಬಹುದು.

ಸಜ್ಜನ್ ಸಿಂಗ್ ವಿರುದ್ಧ ರಾಜಸ್ಥಾನ ರಾಜ್ಯ (1965)

- ಸಂವಿಧಾನವನ್ನು ತಿದ್ದುಪಡಿ ಮಾಡಲು ಸಂಸತ್ತಿನ ಅಧಿಕಾರ.
- ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿಯೂ ಸಹ, ಮೂಲಭೂತ ಹಕ್ಕುಗಳು ಸೇರಿದಂತೆ ಸಂವಿಧಾನದ ಯಾವುದೇ ಭಾಗವನ್ನು ಸಂಸತ್ತು ತಿದ್ದುಪಡಿ ಮಾಡಬಹುದು ಎಂದು ಎಸ್‌ಸಿ ಅಭಿಪ್ರಾಯಪಟ್ಟಿದೆ.

ಗೋಲಕನಾಥ್ ಮತ್ತು ಇತರರು ವಿರುದ್ಧ ಪಂಜಾಬ್ ರಾಜ್ಯ ಮತ್ತು ಇತರರು (1967)

- ಸಂವಿಧಾನದ ಭಾಗ III ರ ಅಡಿಯಲ್ಲಿ ಮೂಲಭೂತ ಹಕ್ಕುಗಳನ್ನು ತಿದ್ದುಪಡಿ ಮಾಡಲು ಸಂಸತ್ತಿನ ಅಧಿಕಾರ.
- ಗೋಲಕನಾಥ್ ಪ್ರಕರಣದ ಮೊದಲು , ಶಂಕರಿ ಪ್ರಸಾದ್ ವರ್ಸಸ್ ಯೂನಿಯನ್ ಆಫ್ ಇಂಡಿಯಾ (1951) ಮತ್ತು ಸಜ್ಜನ್ ಸಿಂಗ್ ವರ್ಸಸ್ ಸ್ಟೇಟ್ ಆಫ್ ರಾಜಸ್ಥಾನ (1965) ನಲ್ಲಿ ಸುಪ್ರೀಂ ಕೋರ್ಟ್ ನಮ್ಮ ಸಂವಿಧಾನದ ಯಾವುದೇ ಭಾಗವು ತಿದ್ದುಪಡಿ ಮಾಡಲಾಗದು ಎಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯಪಟ್ಟಿದೆ. 368ನೇ ವಿಧಿಯ ಅಡಿಯಲ್ಲಿ ಸಂವಿಧಾನ ತಿದ್ದುಪಡಿ ಕಾಯಿದೆಯನ್ನು ಅಂಗೀಕರಿಸುವ ಮೂಲಕ ಸಂಸತ್ತು ಮೂಲಭೂತ ಹಕ್ಕುಗಳು ಮತ್ತು 368ನೇ ವಿಧಿ ಸೇರಿದಂತೆ ಸಂವಿಧಾನದ ಯಾವುದೇ ನಿಬಂಧನೆಯನ್ನು ತಿದ್ದುಪಡಿ ಮಾಡಬಹುದು.
- ವಿಧಿ 13ರ ಅಡಿಯಲ್ಲಿ ಸಂಸತ್ತು ಶಾಸಕಾಂಗ ಸಂಸ್ಥೆಯಾಗಿ ಮಾಡಿದ ಸಾಮಾನ್ಯ ಶಾಸನವನ್ನು ಉಲ್ಲೇಖಿಸುತ್ತದೆ ಮತ್ತು ಅದರ ಸಂವಿಧಾನದ ಸಾಮರ್ಥ್ಯದಲ್ಲಿ ಸಂಸತ್ತು ಅಂಗೀಕರಿಸಿದ ಸಂವಿಧಾನದ ತಿದ್ದುಪಡಿಯನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿರುವುದಿಲ್ಲ.
- ಗೋಲಕನಾಥ್ ಪ್ರಕರಣದಲ್ಲಿ , SCಯು ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟ್ ಯಾವುದೇ ಮೂಲಭೂತ ಹಕ್ಕುಗಳನ್ನು ಕಸಿದುಕೊಳ್ಳಲು ಅಥವಾ ಸಂಕ್ಷೇಪಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ ಎಂದು ಹೇಳಿತು, ಅವು ಪ್ರಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಪವಿತ್ರವಾಗಿವೆ. ನಿರ್ದೇಶನ ತತ್ವಗಳ ಅನುಷ್ಠಾನಕ್ಕಾಗಿ ಮೂಲಭೂತ ಹಕ್ಕುಗಳನ್ನು ತಿದ್ದುಪಡಿ ಮಾಡಲಾಗುವುದಿಲ್ಲ.
- ಅಲ್ಲದೆ ಸಂವಿಧಾನ ತಿದ್ದುಪಡಿ ಕಾಯಿದೆಯು ಆರ್ಟಿಕಲ್ 13(2)ರ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ಕಾನೂನಾಗಿದೆ ಎಂದು SC ಅಭಿಪ್ರಾಯಪಟ್ಟಿದೆ.

ಕೇಶವಾನಂದ ಭಾರತಿ ವಿರುದ್ಧ ಕೇರಳ ರಾಜ್ಯ (1973)

- ಸಂವಿಧಾನವನ್ನು ತಿದ್ದುಪಡಿ ಮಾಡಲು ಸಂಸತ್ತಿನ ಅಧಿಕಾರ; ಮೂಲಭೂತ ರಚನೆಯ ಸಿದ್ಧಾಂತ.
- ಈ ಮೊಕದ್ದಮೆಯನ್ನು ಆರಂಭದಲ್ಲಿ ಕೇರಳ ಭೂಸುಧಾರಣಾ ಕಾಯಿದೆ, 1963 ರ ಸಿಂಧುತ್ವವನ್ನು ಪ್ರಶ್ನಿಸಲು ದಾಖಲಿಸಲಾಯಿತು.
- ಭೂಸುಧಾರಣಾ ಕಾನೂನುಗಳಿಗೆ ರಕ್ಷಣಾತ್ಮಕ ಛತ್ರಿಯನ್ನು ಒದಗಿಸಲು 9 ನೇ ಅನುಸೂಚಿಯನ್ನು 1951 ರಲ್ಲಿ ಮೊದಲ ತಿದ್ದುಪಡಿಯ ಮೂಲಕ ಸಂವಿಧಾನಕ್ಕೆ 31-ಬಿ ವಿಧಿಯೊಂದಿಗೆ ಸೇರಿಸಲಾಯಿತು.
- ಆದರೆ ಸಂವಿಧಾನದ 29 ನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿ ಇದನ್ನು ಒಂಬತ್ತನೇ ಶೆಡ್ಯೂಲ್ ಅಡಿಯಲ್ಲಿ ಇರಿಸಿತು.
- ಅರ್ಜಿದಾರರಿಗೆ 29 ನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿಯನ್ನು ಮಾತ್ರವಲ್ಲದೆ 24 ಮತ್ತು 25 ನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿಗಳ ಸಿಂಧುತ್ವವನ್ನು ಪ್ರಶ್ನಿಸಲು ಅನುಮತಿ ನೀಡಲಾಗಿದೆ.

ತೀರ್ಪು

- 24ನೇ ಏಪ್ರಿಲ್ 1973 ರಂದು 7:6 ರ ತೆಳುವಾದ ಬಹುಮತದಿಂದ ವಿತರಿಸಲಾಯಿತು, ಇದರಲ್ಲಿ ಬಹುಮತವು ಭಾರತೀಯ ಸಂವಿಧಾನದ ಯಾವುದೇ ನಿಬಂಧನೆಯನ್ನು ಸಂಸತ್ತು ತನ್ನ ಸಾಮಾಜಿಕ-

ಆರ್ಥಿಕ ಕಟ್ಟುಪಾಡುಗಳನ್ನು ಪೂರೈಸುವ ಸಲುವಾಗಿ ತಿದ್ದುಪಡಿ ಮಾಡಬಹುದು ಎಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯಪಟ್ಟಿದೆ, ಅದು ಪೀಠಿಕೆಯಲ್ಲಿ ನೀಡಲಾಗಿದೆ , ಅಂತಹ ತಿದ್ದುಪಡಿಯು ಸಂವಿಧಾನದ ಮೂಲಭೂತ ರಚನೆಯನ್ನು ಬದಲಾಯಿಸುವುದಿಲ್ಲ ಎಂದು ಒದಗಿಸಲಾಗಿದೆ.

- 24ನೇ ಸಾಂವಿಧಾನಿಕ ತಿದ್ದುಪಡಿಯು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಮಾನ್ಯವಾಗಿದೆ ಎಂದು ನ್ಯಾಯಾಲಯ ಹೇಳಿದೆ. ಆದರೆ ಇದು 25ನೇ ಸಾಂವಿಧಾನಿಕ ತಿದ್ದುಪಡಿಯ ಎರಡನೇ ಭಾಗವು ಅಲ್ಪಾ ವೈರ್ಸ್ ಎಂದು ಕಂಡುಹಿಡಿದಿದೆ. ಅಂತಹ ನೀತಿಯನ್ನು ಜಾರಿಗೆ ತರಲು ಘೋಷಣೆಯನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿರುವ ಯಾವುದೇ ಕಾನೂನನ್ನು ಯಾವುದೇ ನ್ಯಾಯಾಲಯದಲ್ಲಿ ಅಂತಹ ನೀತಿಯನ್ನು ಜಾರಿಗೊಳಿಸುವುದಿಲ್ಲ ಎಂಬ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ಪ್ರಶ್ನಿಸಲಾಗುವುದಿಲ್ಲ.
- ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರು ಮೂಲಭೂತ ರಚನೆಯನ್ನು ರೂಪಿಸುವುದಿಲ್ಲ ಆದರೆ ಮೂಲಭೂತ ರಚನೆಯನ್ನು ಏನನ್ನು ರೂಪಿಸಬಹುದು ಎಂಬುದರ ವಿವರಣಾತ್ಮಕ ಪಟ್ಟಿಯನ್ನು ಒದಗಿಸಿದರು. ಉದಾಹರಣೆಗೆ
 1. ಸಂವಿಧಾನದ ಶ್ರೇಷ್ಠತೆ
 2. ರಿಪಬ್ಲಿಕನ್ ಮತ್ತು ಡೆಮಾಕ್ರಟಿಕ್ ಸರ್ಕಾರದ ರೂಪಗಳು
 3. ಸಂವಿಧಾನದ ಜಾತ್ಯತೀತ ಗುಣ.
 4. ಶಾಸಕಾಂಗ, ಕಾರ್ಯಾಂಗ ಮತ್ತು ನ್ಯಾಯಾಂಗದ ನಡುವಿನ ಅಧಿಕಾರಗಳ ಪ್ರತ್ಯೇಕತೆ.
 5. ಸಂವಿಧಾನದ ಫೆಡರಲ್ ಪಾತ್ರ.

ಇಂದಿರಾ ನೆಹರು ಗಾಂಧಿ ವಿರುದ್ಧ ರಾಜ್ ನಾರಾಯಣ್ (1975)

- ಇಂದಿರಾ ಗಾಂಧಿಯವರ ಚುನಾವಣೆ; ಚುನಾವಣಾ ಅವ್ಯವಹಾರ.
- ಇಲ್ಲಿ, SC ಮೂಲಭೂತ ರಚನೆಯ ಸಿದ್ಧಾಂತವನ್ನು ಅನ್ವಯಿಸಿತು ಮತ್ತು 1975 ರಲ್ಲಿ 39 ನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿಯಿಂದ ಸೇರಿಸಲಾದ ಆರ್ಟಿಕಲ್ 329-A ನ ಷರತ್ತು (4) ಅನ್ನು ಹೊಡೆದಿದೆ.
- ನ್ಯಾಯಾಂಗದ ಪರಿಶೀಲನೆಯನ್ನು ಮೀರಿ ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿ, ಉಪರಾಷ್ಟ್ರಪತಿ, ಪ್ರಧಾನಿ ಮತ್ತು ಲೋಕಸಭೆಯ ಸ್ಪೀಕರ್ ಆಯ್ಕೆ.
- ಭ್ರಷ್ಟ ಚುನಾವಣಾ ಅಭ್ಯಾಸಗಳಿಗಾಗಿ ಅಲಹಾಬಾದ್ ಹೈಕೋರ್ಟ್ ಇಂದಿರಾ ಗಾಂಧಿಯವರ ಪ್ರಾಸಿಕ್ಯೂಷನ್ ಅನ್ನು ಹತ್ತಿಕ್ಕಲು ಸರ್ಕಾರವು ಇದನ್ನು ಮಾಡಿದೆ.

ಮೇನಕಾ ಗಾಂಧಿ ವಿರುದ್ಧ ಯೂನಿಯನ್ ಆಫ್ ಇಂಡಿಯಾ (1978)

- ಆರ್ಟಿಕಲ್ 21 ರ ಅಡಿಯಲ್ಲಿ ವೈಯಕ್ತಿಕ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ; - ಕಾನೂನಿನಿಂದ ಸ್ಥಾಪಿಸಲಾದ ಕಾರ್ಯವಿಧಾನ ಮತ್ತು - ಕಾನೂನಿನ ಕಾರಣ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆ (Procedure established by law and Due process of law).

ಒಳಗೊಂಡಿರುವ ಕಾನೂನು ಸಮಸ್ಯೆಗಳು

- ವಿದೇಶಕ್ಕೆ ಹೋಗುವ ಹಕ್ಕು ವೈಯಕ್ತಿಕ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ ಭಾಗವೇ?
- ವಿಧಿ 19(1)(ಎ) ಅಡಿಯಲ್ಲಿ ಹಕ್ಕು ಯಾವುದೇ ಭೌಗೋಳಿಕ ಮಿತಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿದೆಯೇ?

- ಪಾಸ್‌ಪೋರ್ಟ್ ಕಾಯಿದೆ, 1967 ರ ಸೆಕ್ಷನ್ 10(3)(ಸಿ)ಯು ವಿಧಿ 14, ವಿಧಿ 19(1)(ಎ) ಮತ್ತು ವಿಧಿ 21 ಅನ್ನು ಉಲ್ಲಂಘಿಸುತ್ತದೆಯೇ?

ಹಿನ್ನೆಲೆ

1977 ರಲ್ಲಿ, ಭಾರತ ಸರ್ಕಾರವು ಭಾರತೀಯ ಪಾಸ್‌ಪೋರ್ಟ್ ಕಾಯಿದೆಯ ಸೆಕ್ಷನ್ 10(3)(ಸಿ) ಅಡಿಯಲ್ಲಿ ಸಾರ್ವಜನಿಕರ ಹಿತಾಸಕ್ತಿಯಿಂದ ಮೇನಕಾ ಗಾಂಧಿಯವರ ಪಾಸ್‌ಪೋರ್ಟ್ ಅನ್ನು ಮುಟ್ಟುಗೋಲು ಹಾಕಿಕೊಳ್ಳಲು ನಿರ್ಧರಿಸಿತು. ಮೇನಕಾ ಗಾಂಧಿ ಸುಪ್ರೀಂ ಕೋರ್ಟ್‌ನಲ್ಲಿ ಇದನ್ನು ಪ್ರಶ್ನಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ತೀರ್ಪು

- ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಎಂಬ ಪದದ ಅರ್ಥವನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಲು ನ್ಯಾಯಾಲಯವು ಲಿಬರಲ್ ಇಂಟರ್‌ಪ್ರಿಟೇಶನ್ ಸಿದ್ಧಾಂತವನ್ನು ಅನ್ವಯಿಸಿತು .
- ಪರವಾಗಿ ಉದಾರವಾದ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವನ್ನು ಪಡೆಯಬೇಕು ಎಂಬುದು ನಿರ್ಮಾಣದ ಮೂಲಭೂತ ಫಿರಂಗಿಯಾಗಿದೆ , ವಿಶೇಷವಾಗಿ ವ್ಯಕ್ತಿ ಮತ್ತು ಆಸ್ತಿ ಎರಡಕ್ಕೂ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ನಾಗರಿಕರ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಮತ್ತು ಸುರಕ್ಷತೆಯನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಲು ವಿನ್ಯಾಸಗೊಳಿಸಲಾದ ಆ ನಿಬಂಧನೆಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ.
- ಈ ಪದಕ್ಕೆ ಸಾಧ್ಯವಾದಷ್ಟು ವಿಶಾಲವಾದ ಅರ್ಥವನ್ನು ನೀಡಬೇಕು ಎಂದು ನ್ಯಾಯಾಲಯವು ತೀರ್ಪು ನೀಡಿದೆ. ವಿಧಿ 19 ರ ಮೂಲಕ ಖಾತರಿಪಡಿಸುವ ಹಕ್ಕುಗಳು ವಿಧಿ 21 ರ ಮೂಲಕ ಖಾತರಿಪಡಿಸುವ ವೈಯಕ್ತಿಕ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ ಅವಿಭಾಜ್ಯ ಅಂಗವಾಗಿದೆ.
- ಅವುಗಳನ್ನು ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿ ನೀಡಲಾಗಿದೆ ಏಕೆಂದರೆ ಅವು ಅತ್ಯಂತ ಮೂಲಭೂತವಾಗಿವೆ ಮತ್ತು ಆದ್ದರಿಂದ ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಉಲ್ಲೇಖದ ಅಗತ್ಯವಿದೆ.
- ಒಂದು ವೇಳೆ ರಾಜ್ಯವು ವ್ಯಕ್ತಿಯ ವೈಯಕ್ತಿಕ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನು ಕಸಿದುಕೊಳ್ಳಬಹುದು ಎಂದು ನ್ಯಾಯಾಲಯವು ತೀರ್ಪು ನೀಡಿತು:
 - ಮಾನ್ಯ ಕಾನೂನು ಇದೆ.
 - ಕಾನೂನು ಕಾರ್ಯವಿಧಾನವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದೆ.
 - ಕಾರ್ಯವಿಧಾನವು ಸಮಂಜಸವಾದ ಕಾರ್ಯವಿಧಾನವಾಗಿರಬೇಕು.
- ಸ್ಥಾಪಿಸಲಾದ ಕಾರ್ಯವಿಧಾನವನ್ನು ಹೊಂದಿರಬಾರದು , ಆದರೆ ಕಾರ್ಯವಿಧಾನವು ಸರಿಯಾದ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯಾಗಿರಬೇಕು ಎಂದು ತೀರ್ಪು ನೀಡಿತು . ಅಂದರೆ, ಕಾರ್ಯವಿಧಾನವು ಸಮಂಜಸತೆಯ ಪರೀಕ್ಷೆಯನ್ನು ತಡೆದುಕೊಳ್ಳಬೇಕು.
- ವಿಧಿ 21 ರಲ್ಲಿ ಕಾನೂನಿನಿಂದ ಸ್ಥಾಪಿಸಲಾದ ನುಡಿಗಟ್ಟು ಕಾರ್ಯವಿಧಾನವನ್ನು ಅರ್ಥೈಸುವ ಅಮೇರಿಕನ್ ದೃಷ್ಟಿಕೋನವನ್ನು ನ್ಯಾಯಾಲಯವು ತೆಗೆದುಕೊಂಡಿತು.

ಹುಸೇನಾರಾ ಖಾತೂನ್ ಮತ್ತು ಇತರರು ವಿರುದ್ಧ ಗೃಹ ಕಾರ್ಯದರ್ಶಿ, ಬಿಹಾರ ರಾಜ್ಯ (1979)

- ವಿಚಾರಣಾಧೀನ ಕೈದಿಗಳ ಹಕ್ಕುಗಳು
- ವಿಧಿ 21ಗೆ ವಿಶಾಲವಾದ ಅರ್ಥವನ್ನು ನೀಡಿದ ಹೆಗ್ಗುರುತು ನಿರ್ಧಾರ ಮತ್ತು ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬರೂ ತ್ವರಿತ ವಿಚಾರಣೆಗೆ ಹಕ್ಕನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದಾರೆ ಎಂದು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ.
- ಇದು ಭಾರತೀಯ ಕೈದಿಗಳ ಮಾನವ ಹಕ್ಕುಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿರುವ ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಪ್ರಕರಣವಾಗಿದೆ.

ಬಚನ್ ಸಿಂಗ್ ವಿರುದ್ಧ ಪಂಜಾಬ್ ರಾಜ್ಯ (1980)

ಮರಣದಂಡನೆ (ಮರಣ ದಂಡನೆ); — ಅಪರೂಪದ ಪ್ರಕರಣಗಳ ಸಿದ್ಧಾಂತ.

ಮಿನರ್ವಾ ಮಿಲ್ಸ್ ಲಿಮಿಟೆಡ್ ವಿರುದ್ಧ ಯೂನಿಯನ್ ಆಫ್ ಇಂಡಿಯಾ (1980)

ಮೂಲಭೂತ ಹಕ್ಕುಗಳು ಮತ್ತು ನಿರ್ದೇಶನ ತತ್ವಗಳ ನಡುವಿನ ಸಾಮರಸ್ಯ ಮತ್ತು ಸಮತೋಲನ.

ಮೋಹಿನಿ ಜೈನ್ ವಿರುದ್ಧ ಕರ್ನಾಟಕ ರಾಜ್ಯ (1989) ಶಿಕ್ಷಣದ ಹಕ್ಕು

- ಮೋಹಿನಿ ಜೈನ್ ಪ್ರಕರಣದಲ್ಲಿ ಸರ್ವೋಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯವು ಶಿಕ್ಷಣದ ಹಕ್ಕು' ಸಂವಿಧಾನದ ಭಾಗ III ರ ಅಡಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಲಾದ ಮೂಲಭೂತ ಹಕ್ಕುಗಳಿಗೆ ಹೊಂದಿಕೆಯಾಗುತ್ತದೆ ಎಂದು ಹೇಳಿದೆ.
- ಶಿಕ್ಷಣದ ಹಕ್ಕು ಜೀವನದ ಹಕ್ಕಿನಿಂದ ನೇರವಾಗಿ ಹರಿಯುತ್ತದೆ.
- 2002ರಲ್ಲಿ ಸಂಸತ್ತು 2002ರ ಸಂವಿಧಾನ (80 - ಎಂಭತ್ತನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಕಾಯಿದೆಯನ್ನು ಅಂಗೀಕರಿಸಿತು.
- ಇದು ಸಂವಿಧಾನಕ್ಕೆ ವಿಧಿ 21A ಅನ್ನು ಸೇರಿಸಿತು ಮತ್ತು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಗುರುತಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ ಶಿಕ್ಷಣದ ಹಕ್ಕು ಸಂವಿಧಾನದಲ್ಲಿ ಮೂಲಭೂತ ಹಕ್ಕು.

ಇಂದಿರಾ ಸಾಹ್ನಿ ಮತ್ತು ಇತರರು ವಿರುದ್ಧ ಯೂನಿಯನ್ ಆಫ್ ಇಂಡಿಯಾ (1992)

- ಸರ್ಕಾರಿ ಉದ್ಯೋಗಗಳಲ್ಲಿ ಹಿಂದುಳಿದ ವರ್ಗಗಳಿಗೆ ಮೀಸಲಾತಿ.
- ಇಂದಿರಾ ಸಾಹ್ನಿ ಪ್ರಕರಣವು ಹಿಂದುಳಿದ ವರ್ಗಗಳಿಗೆ 27% ಮೀಸಲಾತಿಯನ್ನು ಒದಗಿಸಿದ ಆಫೀಸ್ ಮೇಮೊರಾಂಡಮ್‌ನ ಸಾಂವಿಧಾನಿಕ ಸಿಂಧುತ್ವವನ್ನು ಎತ್ತಿಹಿಡಿದಿದೆ.
- ಮೀಸಲಾತಿಗಳು 50% ಮೀರಬಾರದು ಮತ್ತು ಬಡ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಮೀಸಲಾತಿ ಸಾಂವಿಧಾನಿಕವಾಗಿ ಅನುಮತಿಸಲಾಗುವುದಿಲ್ಲ ಎಂದು ಅದು ಹೇಳಿದೆ.

ಅಡ್ಲೋಕೇಟ್ ಆನ್ ರೆಕಾರ್ಡ್ ಅಸೋಸಿಯೇಷನ್ ವರ್ಸಸ್ ಯೂನಿಯನ್ ಆಫ್ ಇಂಡಿಯಾ (1993) (ಅಕಾ. ಎರಡನೇ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರ ಪ್ರಕರಣ)

- ಸುಪ್ರೀಂ ಕೋರ್ಟ್ ಮತ್ತು ಹೈಕೋರ್ಟ್‌ಗಳ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರ ನೇಮಕಾತಿ
- ಅದರ ತೀರ್ಪಿನ ನಂತರ, ಕೊಲಿಜಿಯಂ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಸುಪ್ರೀಂ ಕೋರ್ಟ್ ಮತ್ತು ಹೈಕೋರ್ಟ್‌ಗಳ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರ ನೇಮಕಾತಿಯಲ್ಲಿ ಅಳವಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಾಯಿತು = CJI ಮತ್ತು ಅವರ ಇಬ್ಬರು ಹಿರಿಯ ಸಹೋದ್ಯೋಗಿಗಳು.

SR ಬೊಮ್ಮಾಯಿ ವಿರುದ್ಧ ಯೂನಿಯನ್ ಆಫ್ ಇಂಡಿಯಾ (1994)

- ಸಂವಿಧಾನದ 356 ನೇ ವಿಧಿಯ ಅಡಿಯಲ್ಲಿ ತುರ್ತು ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯ ಘೋಷಣೆ.
- ಸಂವಿಧಾನದ 356 ನೇ ವಿಧಿಯ ಅಡಿಯಲ್ಲಿ ತುರ್ತು ಪರಿಸ್ಥಿತಿ ಘೋಷಣೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಒಂದು ಹೆಗ್ಗುರುತಾಗಿದೆ.

ಅಶೋಕ ಕುಮಾರ್ ತಾಕೂರ್ ವಿರುದ್ಧ ಯೂನಿಯನ್ ಆಫ್ ಇಂಡಿಯಾ ಅಂಡ್ ಅದರ್ಸ್ (2008)

- ಕೇಂದ್ರ ಶಿಕ್ಷಣ ಸಂಸ್ಥೆಗಳಲ್ಲಿ OBC ಗಳಿಗೆ ಮೀಸಲಾತಿ.
- ಸರ್ಕಾರಿ ಅನುದಾನಿತ ಸಂಸ್ಥೆಗಳಲ್ಲಿ ಸರ್ಕಾರದ 27% OBC ಕೋಟಾಗಳನ್ನು ಎತ್ತಿಹಿಡಿದಿದೆ.
- "ಕ್ರಿಮಿ ಲೇಯರ್ / ಕೆನೆ ಪದರು " ಅನ್ನು ಮೀಸಲಾತಿ ನೀತಿಯ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯಿಂದ ಹೊರಗಿಡಬೇಕು ಮತ್ತು ಖಾಸಗಿ ಸಂಸ್ಥೆಗಳನ್ನು ಸಹ ಸೇರಿಸಬಾರದು ಎಂಬ ತನ್ನ ಹಿಂದಿನ ನಿಲುವನ್ನು ನ್ಯಾಯಾಲಯವು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಪುನರುಚ್ಚರಿಸಿತು.

ಅರುಣಾ ರಾಮಚಂದ್ರ ಶಾನ್‌ಬಾಗ್ ವಿರುದ್ಧ ಯೂನಿಯನ್ ಆಫ್ ಇಂಡಿಯಾ ಮತ್ತು ಇತರರು (2011)

- ನಿಷ್ಕ್ರಿಯ ದಯಾಮರಣವನ್ನು ಗುರುತಿಸುವುದು - ತಿಳುವಳಿಕೆಯುಳ್ಳ ನಿರ್ಧಾರವನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿಲ್ಲದ ರೋಗಿಗಳಿಂದ ಜೀವರಕ್ಷಕ ಚಿಕಿತ್ಸೆಯನ್ನು ಅನುಮತಿಸಲಾಗಿದೆ.
- ಶಾನ್‌ಬಾಗ್ ಅನ್ನು ಪರೀಕ್ಷಿಸಿದ ನಂತರ, ಸಮಿತಿಯು ಅವಳು "ಶಾಶ್ವತ ಸಸ್ಯಕ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿರುವ ಹೆಚ್ಚಿನ ಮಾನದಂಡಗಳನ್ನು" ಪೂರೈಸಿದ್ದಾಳೆ ಎಂದು ತೀರ್ಮಾನಿಸಿತು.
- 7 ಮಾರ್ಚ್ 2011 ರಂದು, ಸುಪ್ರೀಂ ಕೋರ್ಟ್, ಒಂದು ಹೆಗ್ಗುರುತು ತೀರ್ಪಿನಲ್ಲಿ, ಭಾರತದಲ್ಲಿ ನಿಷ್ಕ್ರಿಯ ದಯಾಮರಣವನ್ನು ಕಾನೂನುಬದ್ಧಗೊಳಿಸುವ ವಿಶಾಲ ಮಾರ್ಗಸೂಚಿಗಳ ಗುಂಪನ್ನು ಹೊರಡಿಸಿತು.

ಶ್ರೀಯಾ ಸಿಂಘಾಲ್ ವಿರುದ್ಧ ಯೂನಿಯನ್ ಆಫ್ ಇಂಡಿಯಾ (2015)

- ವಾಕ್ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಮತ್ತು ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಯ ಮೂಲಭೂತ ಹಕ್ಕು; ಐಟಿ ಕಾಯಿದೆ, 2000ರ ಸೆಕ್ಷನ್ 66A ಅಸಂವಿಧಾನಿಕವೇ?
- ಸೆಕ್ಷನ್ 66ಎ ಅಸಂವಿಧಾನಿಕ ಎಂದು ಕೋರ್ಟ್ ಹೇಳಿದೆ.

ಶಾಯರಾ ಬಾನೋ ವಿರುದ್ಧ ಯೂನಿಯನ್ ಆಫ್ ಇಂಡಿಯಾ ಮತ್ತು ಇತರರು (2016)

- ತ್ರಿವಳಿ ತಲಾಕ್ ಅಥವಾ ತಲಾಖ್-ಎ-ಬಿದತ್
- ಶಾಯರಾ ಬಾನೋ ತೀರ್ಪು ತಲಾಖ್ ಇ ಬಿದತ್ ಪದ್ಧತಿಯನ್ನು ಬದಿಗಿಟ್ಟಿತು, ಇದು ಮುಸ್ಲಿಂ ಪುರುಷರು ತಮ್ಮ ಹೆಂಡತಿಯನ್ನು ತಕ್ಷಣವೇ ಮತ್ತು ಬದಲಾಯಿಸಲಾಗದಂತೆ ವಿಚ್ಛೇದನ ಮಾಡಲು ಅವಕಾಶ ಮಾಡಿಕೊಟ್ಟಿತು.
- ಶಾ ಬಾನೋ ಪ್ರಕರಣದ ಜೊತೆಗೆ, ಇದು ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಮುಸ್ಲಿಂ ಮಹಿಳೆಯರ ಹಕ್ಕುಗಳನ್ನು ರಕ್ಷಿಸುವ ಮಹತ್ವದ ತೀರ್ಪುಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದಾಗಿದೆ.

ನ್ಯಾಯಮೂರ್ತಿ ಕೆ.ಎಸ್.ಪುಟ್ಟಸ್ವಾಮಿ (ನಿವೃತ್ತ) ಮತ್ತು ಇನ್ನೊಬ್ಬರ ವಿರುದ್ಧ ಯೂನಿಯನ್ ಆಫ್ ಇಂಡಿಯಾ ಮತ್ತು ಇತರರು (2017)

- ಖಾಸಗಿತನದ ಹಕ್ಕು ಮೂಲಭೂತ ಹಕ್ಕಾಗಿದೆಯೇ?
- ಪುಟ್ಟಸ್ವಾಮಿ ಪ್ರಕರಣವು ಭಾರತೀಯ ಸಂವಿಧಾನದ ಅಡಿಯಲ್ಲಿ ಗೌಪ್ಯತೆ ಸಾಂವಿಧಾನಿಕವಾಗಿ ಸಂರಕ್ಷಿತ ಮೌಲ್ಯವೇ ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆಯೊಂದಿಗೆ ವ್ಯವಹರಿಸಿದೆ.

- ಗೌಪ್ಯತೆಯ ಹಕ್ಕು ' ಪ್ರಾಥಮಿಕವಾಗಿ ಸಂವಿಧಾನದ 21 ನೇ ವಿಧಿಯಲ್ಲಿನ ಜೀವನ ಮತ್ತು ವೈಯಕ್ತಿಕ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ ಖಾತರಿಯಿಂದ ಹೊರಹೊಮ್ಮುತ್ತದೆ ಎಂದು ಅದು ಹೇಳಿದೆ.
- ಖಾಸಗಿತನದ ಹಕ್ಕನ್ನು ಮೂಲಭೂತ ಹಕ್ಕು ಎಂದು ಪರಿಗಣಿಸುವ ಮೂಲಕ , ಸಂಸದ ಶರ್ಮಾ ಪ್ರಕರಣ ಮತ್ತು ಖರಕ್ ಸಿಂಗ್ ಪ್ರಕರಣದಲ್ಲಿ ನ್ಯಾಯಾಲಯವು ತನ್ನ ಹಿಂದಿನ ತೀರ್ಪುಗಳನ್ನು ತಳ್ಳಿಹಾಕಿತು .
- ಜೋಹರ್ ಪ್ರಕರಣದಲ್ಲಿ ಐಪಿಸಿಯ ಸೆಕ್ಷನ್ 377 ಅಸಂವಿಧಾನಿಕ ಎಂದು ಘೋಷಿಸಲು ಸುಪ್ರೀಂ ಕೋರ್ಟ್ ಈ ತೀರ್ಪನ್ನು ಅವಲಂಬಿಸಿದೆ ; ಜೋಸೆಫ್ ಶೈನ್ ಪ್ರಕರಣದಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಕೇರಳದ ಶಬರಿಮಲೆ ದೇಗುಲಕ್ಕೆ ಮಹಿಳೆಯರ ಪ್ರವೇಶಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಇಂಡಿಯನ್ ಯಂಗ್ ಲಾಯರ್ಸ್ ಅಸೋಸಿಯೇಷನ್ ಪ್ರಕರಣದಲ್ಲಿ ವ್ಯಭಿಚಾರವನ್ನು ಅಪರಾಧವಲ್ಲ.

ಶಫಿನ್ ಜಹಾನ್ ವಿರುದ್ಧ ಅಶೋಕನ್ ಕೆ. ಎಂ. (2018) (ಅಕಾ. ಹಾದಿಯಾ ಪ್ರಕರಣ)

- ತನ್ನ ಸ್ವಂತ ಆಯ್ಕೆಯ ವ್ಯಕ್ತಿಯನ್ನು ಮದುವೆಯಾಗಲು ಹುಡುಗಿಯ ಹಕ್ಕು.
- ವಯಸ್ಕರ ಪಾಲುದಾರರ ಆಯ್ಕೆಯ ಮೇಲೆ ಪ್ರಭಾವ ಬೀರುವುದು ಖಾಸಗಿತನದ ಮೂಲಭೂತ ಹಕ್ಕಿನ ಉಲ್ಲಂಘನೆಯಾಗಿದೆ ಎಂದು ಖಾಸಗಿ ಅಭಿಪ್ರಾಯಪಟ್ಟಿದೆ.

ಭಾರತೀಯ ಯುವ ವಕೀಲರ ಸಂಘ ವಿರುದ್ಧ ಕೇರಳ ರಾಜ್ಯ (2018)

- ಕೇರಳದ ಶಬರಿಮಲೆ ದೇವಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ 10 ರಿಂದ 50 ವರ್ಷದೊಳಗಿನ ಮಹಿಳೆಯರ ಪ್ರವೇಶ.

ನವತೇಜ್ ಸಿಂಗ್ ಜೋಹರ್ ವಿರುದ್ಧ ಯೂನಿಯನ್ ಆಫ್ ಇಂಡಿಯಾ (2018)

- ಐಪಿಸಿಯ ಸೆಕ್ಷನ್ 377, ಸಲಿಂಗಕಾಮವನ್ನು ಅಪರಾಧವೆಂದು ಪರಿಗಣಿಸುತ್ತದೆ
- ನವತೇಜ್ ಸಿಂಗ್ ಜೋಹರ್ ಪ್ರಕರಣವು ಭಾರತೀಯ ದಂಡ ಸಂಹಿತೆಯ (IPC) ಸೆಕ್ಷನ್ 377 ಅನ್ನು ಭಾಗಶಃ ರದ್ದುಗೊಳಿಸಿತು.
- ಇದು LGBT("Lesbian, Gay, Bisexual, And Transgender".) ಸಮುದಾಯದ ಅವರ ಆಯ್ಕೆಯ ಜನರೊಂದಿಗೆ ನಿಕಟ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ಹೊಂದುವ ಹಕ್ಕನ್ನು ಎತ್ತಿಹಿಡಿದಿದೆ, ಅವರ ಗೌಪ್ಯತೆ ಮತ್ತು ಘನತೆಗೆ ಅವರ ಅಂತರ್ಗತ ಹಕ್ಕು ಮತ್ತು ಭಯವಿಲ್ಲದೆ ಬದುಕುವ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ.
- ಕೌಶಾಲ್ (2013) ನಲ್ಲಿ ಇಬ್ಬರು ಸದಸ್ಯರ ಪೀಠ ಮಾಡಿದ ನ್ಯಾಯಾಂಗ ದೋಷವನ್ನು ಸರಿಪಡಿಸಿದೆ.
- ಸೆಕ್ಷನ್ 377 ರದ್ದತಿಯಲ್ಲಿ ಪುಟ್ಟಸ್ವಾಮಿ ತೀರ್ಪನ್ನು ನ್ಯಾಯಾಲಯವು ವ್ಯಾಪಕವಾಗಿ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿದೆ.

ಶಕ್ತಿ ವಾಹಿನಿ ವಿರುದ್ಧ ಯೂನಿಯನ್ ಆಫ್ ಇಂಡಿಯಾ (2018) ಹಾನರ್ ಕಿಲ್ಲಿಂಗ್ (ಮರ್ಯಾದಾ ಹತ್ಯೆ)

- ಗೌರವ ಅಪರಾಧಗಳನ್ನು ತಡೆಯುವಂತೆ ಎನ್‌ಜಿಒ ಶಕ್ತಿ ವಾಹಿನಿ ಸಲ್ಲಿಸಿದ್ದ ಅರ್ಜಿಯ ಮೇಲೆ ಈ ತೀರ್ಪು ಬಂದಿದೆ.
- ಮರ್ಯಾದಾ ಹತ್ಯೆ ಮದುವೆಗೆ ಕುಟುಂಬ, ಸಮುದಾಯ ಅಥವಾ ಕುಲದ ಒಪ್ಪಿಗೆ ಅಗತ್ಯವಿಲ್ಲ ಎಂದು ನ್ಯಾಯಾಲಯ ಹೇಳಿದೆ.
- ಇದು ತಮ್ಮ ಜಾತಿ ಅಥವಾ ಧರ್ಮದ ಹೊರಗೆ ಮದುವೆಯಾಗುವ ಬೆದರಿಕೆಗೆ ಒಳಗಾಗಿರುವ ಯುವ ಜೋಡಿಗಳನ್ನು ರಕ್ಷಿಸುವುದು.

ತೆಹ್ಲೇನ್ ಎಸ್. ಪೂನವಲ್ಲ ತೆ ಯೂನಿಯನ್ ಆಫ್ ಇಂಡಿಯಾ ಅಂಡ್ ಅದರ್ಸ್ (2018)

- ಗುಂಪು ಹತ್ಯೆಯ ವಿರುದ್ಧ ಮಾರ್ಗಸೂಚಿಗಳು
- 2018 ರಲ್ಲಿ ಸುಪ್ರೀಂ ಕೋರ್ಟ್, ಗುಂಪು ಹತ್ಯೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಬೇಕಾದ ತಡೆಗಟ್ಟುವ, ದಂಡನಾತ್ಮಕ ಮತ್ತು ಪರಿಹಾರ ಕ್ರಮಗಳ ಬಗ್ಗೆ ರಾಜ್ಯಗಳಿಗೆ ನಿರ್ದೇಶನಗಳನ್ನು ನೀಡಿತು.
- ಲಿಂಚಿಂಗ್ ವಿರುದ್ಧ ಸಂಸತ್ತು ವಿಶೇಷ ಕಾನೂನನ್ನು ರಚಿಸಬಹುದು ಎಂದು ನ್ಯಾಯಾಲಯವು ಶಿಫಾರಸು ಮಾಡಿತು.

ಡಾ. ಸುಭಾಷ್ ಕಾಶಿನಾಥ್ ಮಹಾಜನ್ ವಿರುದ್ಧ ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರ ರಾಜ್ಯ (2018)

- SC/ST ಕಾಯಿದೆಯ ದುರುಪಯೋಗವನ್ನು ತಡೆಗಟ್ಟಲು ನಿರ್ದೇಶನಗಳು
- ಆ ತೀರ್ಪಿನಲ್ಲಿ, ಖಾ/ಖಾ ಕಾಯಿದೆಯ ದುರುಪಯೋಗ ಮತ್ತು ಸುಳ್ಳು ಪ್ರಕರಣಗಳನ್ನು ದಾಖಲಿಸುವ ಆರೋಪಗಳಿಗೆ ನ್ಯಾಯಾಲಯವು ಕೆಲವು ಸುರಕ್ಷತೆಗಳನ್ನು ಪರಿಚಯಿಸುವ ಮೂಲಕ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯಿಸಿತು.
- ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಮುಖವಾದುದೆಂದರೆ, ಈ ಕಾನೂನಿನ ಅಡಿಯಲ್ಲಿ ಆರೋಪಿಗೆ ನಿರೀಕ್ಷಣಾ ಜಾಮೀನು ನೀಡುವಲ್ಲಿ ಯಾವುದೇ ಸಂಪೂರ್ಣ ತಡೆ ಇರುವುದಿಲ್ಲ.

ಆದರೆ

- ಸಂಸತ್ತು, SC/ST ಕಾಯಿದೆಗೆ ತಿದ್ದುಪಡಿ ಮಾಡುವ ಮೂಲಕ, 2018 ರಲ್ಲಿ ಸೆಕ್ಷನ್ 18A ಅನ್ನು ಪರಿಚಯಿಸಿತು.
- ಡಾ. ಸುಭಾಷ್ ಕಾಶಿನಾಥ್ ಮಹಾಜನ್ ವಿರುದ್ಧ ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರ ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಸುಪ್ರೀಂ ಕೋರ್ಟ್‌ನ ಮಾರ್ಚ್ 2018 ರ ತೀರ್ಪನ್ನು ರದ್ದುಗೊಳಿಸಲು ಸರ್ಕಾರವು ಈ ಕ್ರಮವನ್ನು ಆಶ್ರಯಿಸಿದೆ.

ವಿವೇಕ್ ನಾರಾಯಣ ಶರ್ಮಾ ವಿರುದ್ಧ ಯೂನಿಯನ್ ಆಫ್ ಇಂಡಿಯಾ (2023)

- INR 500 ಮತ್ತು 1000 ರ ನೋಟು ಅಮಾನ್ಯೀಕರಣದ ಸಾಂವಿಧಾನಿಕ ಸಿಂಧುತ್ವವನ್ನು ಎತ್ತಿಹಿಡಿಯಲಾಗಿದೆ.

For Any Suggestions and Corrections Related to the Notes Kindly whatsapp us @ 9110464653

For further Notes from our Teams whatsapp us @ 9110464653

*This is NCERT Compiled **Full Free PDF Notes**.....!!!!!!*

Show Your Support by Contributing our team by paying the through the Scan Provided.....!!!!

For Any Query whatsapp at @ 9110464653.

*Note : **No Phone calls are allowed !!!***

RK UPDATES PREMIUM

Learn With Confidence